

శృంగార సంకీర్తనలు

(అన్నమాచార్య విరచితములు)

(ద్వితీయ ముద్రణము)

పరిష్కర్త:

శ్రీ గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మ

ప్రకాశకులు:

శ్రీ పి. ఎన్. రాజగోపాలరాజు I. A. S.,

కార్యనిర్వహణాధికారి, తిరుమల తిరువతి దేవస్థానములు, తిరువతి.

1976

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము

సర్వస్వామ్య సంకలితము.

ద్వితీయ ముద్రణము

1000 ప్రతులు

ముద్రితము :

తి. తి. దే. ముద్రాలయము

తిరుపతి.

ఆకాంక్ష

సాహిత్యమనేది ఒక అగాధ సాగరం లాంటిది. ఒక్కొక్క మహాకవి, ఒక్కొక్క ఉద్భ్రత తరంగం. కానీ అన్నమాచార్య సాహిత్యం మాత్రం ఒక ప్రత్యేక సారస్వత క్షీరసముద్రం. అందులోని అమృతాన్ని అందరికీ అందుబాటులోకి తేవాలని దేవస్థానం చేస్తున్న ప్రయత్నం విజ్ఞులకు తెలియంది కాదు. ఏ ప్రయత్నమైనా ఫలవంతం కావాలంటే సరియైన ప్రసారసాధనం కూడా ఒకటుండాలి. అన్నమాచార్య శృంగార సంకీర్తనల సంపుటాలలో మొదటి దనిపించుకో గలిగిన ఈ పండ్రెండవ సంపుటాన్ని పాఠ్యగ్రంథంగా నిర్ణయించి శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం ఆ కొఱతను తీర్చి దేవస్థాన ప్రయత్నానికి బలిష్ఠమైన బాసటై నిలిచిందనడంలో సందేహంలేదు.

అన్నమాచార్యుని గురించి అంతగా తెలియని వారందరికీ అవగాహనమయ్యే రీతిలో ఈ పునర్ముద్రణ పరిష్కర్త శ్రీ గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మ యిచ్చిన వివరణ కేవలం పీఠిక కాదు, అది ఒక చరిత్రే

ప్రజ్ఞావంతులైన జిజ్ఞాసువుల మనఃఫలకాలలో ప్రతిష్ఠితమయ్యే ఈ కీర్తనలిక వాడవాడల అక్షర స్వరూప మెరిగిన వారందరికీ అందుబాటులోకి రాగలవనే మా ఆశ.

పి. యన్. రాజగోపాలరాజు

ప్రకాశకులు

శ్రీ
వ్రథమ ముద్రణ

వీ రి క

* * *

శ్రీ తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుల శృంగారసంకీర్తనల సముద్రమును ఈ ౧౨-వ సంపుటముతో ఈఁదుటకు ప్రారంభించినట్లైనది. మొత్తము ౨౦౦౨ గల ఆ సంకీర్తనల రేకులలో మొదటి నూఱు రేకులందలి సంకీర్తనలిందు పరిశోధితములై ప్రకటింపఁబడినవి. రేకులలో ౧౯, ౯౬, ౯౭, ౯౮, ౯౯, ౧౦౦ సంఖ్యల రేకులు మాకు లభింపలేదు. మఱి నాల్గవ సంపుటమున, ౩౧-వ రేకులోని మూడవ సంకీర్తన మొదలు ౬౦ వఱకుఁగల రేకులలోని సంకీర్తనలన్నియు కీ॥ శే॥ శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారి చేతి మీఁదుగా పరిశోధితములై ప్రచురింపఁబడినవి. తక్కిన సంకీర్తనలన్నియు ఈ సంపుటమున క్రమముగా చేర్పఁబడినవి. ౧౧-వ సంపుటమందువలె ఇందును సాధారణపురేకులు (సా-రే.), నిడురేకులు (ని-రే.), పెద్దరేకులు (పె-రే.), తంజావూరి సరస్వతీ ఖండారపు వ్రాతప్రతి (తం-ప్ర), శ్రీ తాళ్ళపాక వేంకట శేషాచార్యులవారింటి వ్రాతప్రతి (తా-వెం.)-అను నైదు మూలములను పోల్చి సరిచూచి పాఠములను నిర్ణయించితిని. పాఠ భేదములు క్రింద సూచింపఁబడినవి.

అధ్యాత్మసంకీర్తనలు ఏఁబడేఁబడి రేకులలోనివి ఒక్కొక్క సంపుటముగా ఇంతకుముందు ప్రచురణకెక్కినవి. ఇఁకముందు శృంగార సంకీర్తనలు నూరునూరురేకులవి ఒక్కొక్క సంపుటముగా చేర్చి ముద్రించు సంకల్పమున్నది. ఈ మహాకార్యము త్వరగా సాఁగుటకొదిలి కొంతయువకరించునని, సంపుటములుగూడ చేతికందముగా అందు పాటుగా నుండఁగలవని, నానమ్మిక.

1937-వ సంవత్సరమున శ్రీ తిరుమల - తిరుపతి దేశస్థానముల వారు ప్రచురించిన 'The works of Thallapaka poets, Vol. III' అను సంపుటములో అపక్రమముగా ప్రకటితములైన అన్నమాచార్యుల శృంగారసంకీర్తనలు ఈ సంపుటమునుండి యథాక్రమముగా పరిశోధిత పాఠములతో వెలువడుచున్నవి.

శృంగారరసపీఠులు వివిధజాతీయ దేశీయభాషావిశేషములకాకరములు. కనుక "విదితార్థ గ్రామ్యోక్తులు - పదిలముగాఁ బొంకమెఱిగి పలుకఁగఁ జెల్లు" అనుటయు, "ఉచితభాష పదములఁ జెల్లు" అనుటయు అన్నమాచార్యుల యభిప్రాయమని చింతిరుమలాచార్యుఁడు 'సంకీర్తనలక్షణము' న తెలిపినాఁడు. (ప్ర. ౫౫, ౫౬). మరి వ్యాకృతము అవ్యాకృతమునైన భాషను 'ఇదం బ్రాహ్మమిదం క్షేత్రం' అన్నట్లు నిర్లక్ష్యముగా లొంగఁదీసుకొని ప్రయోగించు సిద్ధహస్తుఁడు అన్నమాచార్యులు. ఆయనరసావేశముతో పాడిన పాటలు వివి వ్రాతకెక్కించిన వారు, రేకులపై చెక్కునప్పుడు చెప్పినవారు, చెక్కినవారును శబ్దస్వరూపములు సంధులు మొదలగు విషయములందు వారి వారి వ్యుత్పత్తికివి అభ్యాసమునకును తగినట్లు ఎన్నోమార్పులు చేసియుండక తప్పదు. అరసున్నల, బండితాల ప్రయోగవిషయమున పద్ధతియు పట్టుదలయు రేకులు గీసినవారికున్నను వ్యుత్పన్నమైన నియమమున్నట్లు గానరాదు. రేఫఅకార నిర్ణయమును ఎంతో శ్రద్ధతోచేసి విధించిన పెద్దతిరుమలాచార్యుల అద్యక్షత క్రిందనే జరిగిన యీ రేకుల లేఖనములో ఆ రెంటి విషయమునఁ గానవచ్చు అవ్యవస్థ వింతగా తోచక పోదు. ని-రే ల లోని పాఠములు సా-రే ల లోను వానిలోవివి పె. రే. ల లోను కొంత కొంత సవరించినట్లున్నవి. ఇట్టిస్థితిలో అన్నమాచార్యులనుగ్రహించిన శబ్దరూపముల యాథాతథ్యము నిర్ణయించుట అసాధ్యము. ఆ కాలపు శబ్దముల వ్యవహారస్వరూపము తెలియుటకై ప్రాయశః ఆయా రూపములట్లట్లే ఇందు నిలువరింపఁబడినవి. నేటి పఠనరీతికనువుగా కొన్ని చిఱుమార్పులు మాత్రము చేయక తప్పినది గాదు.

ఆన్నమాచార్యుల శృంగారభావనలు ఆధ్యాత్మికముగా ఆసాధారణములైనవి. ఆధిభౌతికముగా అతని యనుభవములును అట్టివేయని యూహింపవచ్చును. కనుక ఈ శృంగారసంకీర్తనలలో ప్రతిఫలించిన పురుషోత్తముడగు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని విశ్వశృంగారలీలలు, ఆ నిరంకుశ ప్రవాహములో ఈఁడులాడుచు తలమునకలై తనుకులాడు విశ్వజీవనాయకల వింత వింతలైన ఆనుభవాలు, వానిని వెలుపఱచు వివిధముఁగు సందర్భములు, వాక్యములు, పదములు, — అన్నియు ఆసాధారణములుగానే యుండుట యందాశ్చర్యమేమియులేదు. యథాశక్తిగా వానిని తెలిసికొని సంతరించు ప్రయత్నమిందుచేసితిని. కాని ఎన్నో సందేహములు నిరుత్తరముగా నిలిచినవి. పరిశోధనరసికులకు ఇఁక ముందు ఎంతోపని యిందు గలదు. భావుకులైన పండితులును గాయకులును ఈ రచనల రసానుభవమును ప్రజలకందఱికిని పంచిపెట్టవలసిన పూఁటకాపులు.

ఈ కార్యము నాచే ఇంతవఱకు చేయించినది, శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల నిర్వాహకులగు శ్రీ చెలికాని అన్నారావుగారి నిర్దేశకుక దయయని, ఈ శ్రీనివాసకైంకర్యమును ఫలమును వారివేయని, చెప్పట పునరుక్తి. దీనిని తుదిదాఁకించు నవకాశము గల్పించి శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు వారి ననుగ్రహించుఁగాక :

శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవాలయ ముద్రాకాలవారు దీనినింత యందముగా ముద్రించి నా ధన్యవాదములకు పాత్రులైరి.

శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాశ్నవిద్యా
పరిశోధనాలయము. తిరుపతి.
4—10—1958.

రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ,
సంగీత వాఙ్మయ పరిశోధకుఁడు.

శోధనిక

ప్రతికలో

పుట	పంక్తి	ఉన్నది	ఉండవలసినది
=	7	అన్నమయ్య అన్నట్లు	అన్నట్లు అన్నమయ్య

గ్రంథములో

2 పాదతీపిక సంఖ్య 5 తమినీ తమినీ
(పుటనోట్)

7 3 ఆకే ఆకే

54 పాదతీపిక *నిరతంతయోర్నికృతిర్నాస్తే నిరతంతయోర్నికృతిర్నాస్తే?

189 .. మానువంటివాఁడు బుద్ధుఁడా * మానువంటివాఁడుబుద్ధుఁడా

202 .. * బంట * బంటు

229 .. * ఆవి * ఆవి

297 .. గోరు + అది గోరు + అది

గమనిక :- అచ్చు పాఠదగుటచే అక్షరస్వరూపములు అక్కడక్కడ స్పష్టముగ నంటలేదు.

ద్వితీయ ముద్రణ

పీఠిక

***

ప్రస్తావన :-

పూజ్యపాదులు శ్రీమాణి రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు 4-10-1956 న ప్రకటించిన వందెండవ సంపుటమిది. దీనితోనే తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల శృంగార సంకీర్తనలు పారంభమైనవి. ఇందు శృంగార సంకీర్తనలు ఒకటవ రేకునుండి ముప్పై యొకటవ రేకులోని రెండు కీర్తనలు కలిసి 174 కీర్తనలు, ఆపై 61వ రేకునుండి 95 వరకు గల 35 రేకులలోని పాటలు 208 వెరసి 380 కీర్తనలు ముద్రితములగుచున్నవి. 31వ రేకులోని మూడవ పాటనుండి 60వ రేకు పూర్తిగానున్న పాటలను కీ. శే. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 1947 వ సంవత్సరమున నాల్గవ సంపుటమున ప్రకటించినారు.

అన్నమాచార్య శృంగార సంకీర్తనల రేకులలో ౧౯, ౯౬, ౯౭, ౯౮, ౯౯, ౧౦౦ సంఖ్యలుగల రేకులు దొరకలేదు. ఈ సంకీర్తనల రేకులు మూడు తరగతులుగ నున్నవి. 1. శృంగార సంకీర్తనల రేకులు 153 అం. పొడవు, 7 అం. వెడల్పుగలవి (సా. రే.) సాధారణ రేకులని, 2. తాళప్రతాకృతితో 33 అం. పొడవు, 23 అం. వెడల్పుగలవి (ని. రే.) నిడుదరేకులని, 3. 28 అం. పొ. 16 అం. వె. గలవి (వె. రే.) పెద్ద రేకులనియు వ్యవహారములో నున్నవి. ఈ కుండలీకరణములో చూపిన అక్షరములు ఆయా తరగతులకు చెందిన రేకులకు సంకేతములు

సా. రే.లలోని పాటలే ని. రే; వె. రే.లలో గూడ కొంత పాఠభేదములతో నున్నవి. మొదట తాళప్రతాకృతి రేకులలో

వ్రాసి అవి అస్థిరములని తలచి మరల సా. రే.లలో వ్రాసినట్లును, ఐదారు పె. రే.లను ఒక కడియముతో గ్రుచ్చి యాత్రాస్థలములకు ఎత్తుకొనిపోవుట కనువుగా సిద్ధపఱచినట్లును పెద్దలు చెప్పుచుందురు.

శ్రీ శర్మగారు ఈ సంపుటమునందలి పాటలన్నింటిని ముతై అగులరేకులతో మరి రెండు వ్రాత ప్రతులతో సంప్రతించి పాఠభేదములను పాదదీపిక (Foot note) లో చూపుచు వెలువరచినారు. ఇది అనితర సాధారణమైన కార్యము.

• అన్నచూచార్యుల కృతులను తెలుగు M.A. వారికి విశిష్ట పాఠ్యభాగముగ నిర్ణయించుటచే శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము వారి ఆంధ్ర సాహిత్య ప్రీతి, అన్నమయ్య వాఙ్మయమునందుగల భక్తి, దీనిని గడ్డకు తీసుకొని రావలెనను దొడ్డ సంకల్పము మిగుల కొనియాడ దగియున్నవి.

వాల్మీకి మొదలు తమవరకు గల సంస్కృత వాఙ్మయమును, కవిత్రయము మొదలు శ్రీనాథునికి ముందు వరకు గల తెలుగు సారస్వతమును ఆపోశనము పట్టి స్వతంత్ర ప్రతిభావ్యుత్పత్తులతో పలు విధములగు కావ్యరీతులపై చేయివేసి తాము నడచిన సాహిత్య వీధులందంతట సాటిలేని వారని కీర్తిగాంచి, ప్రబంధకవులకు - దాఁడి ణాత్యకవులకు తమసారస్వతప్రసాదమును పంచిపెట్టినది ఈ తాళ్లపాక వంశము. వీరి సాహిత్యము ఎక్కువ భాగము పద వాఙ్మయమగుట చేతను, వీరి వాఙ్మయమంతయు రాగిరేకుల కెక్కి వేంకటేశ్వరుని ఆలయమున ఒక మూల అరలో చాల కాలము అజ్ఞాతవాసము చేయుటచేతను దీనికిప్పటికి రావలసినంత ప్రసిద్ధి రాలేదు.

శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయమువారు పై విధముగ సంకల్పించుటచే ఈ సాహిత్యమునందలి మర్మములు కాలక్రమముగ చాల బైట పడగలవు.

మన విశ్వవిద్యాలయము తెలుగు M.A. విద్యార్థులకు చాలి నన్ని పూర్వ ముద్రణప్రతులు లేనందున ఈ ద్వితీయ ముద్రణము అవశ్యకమైనది. విశ్వవిద్యాలయమువారి కోరికను గౌరవించి శ్రీ తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానమువారు ఈ ద్వితీయ ముద్రణమునకు మిక్కిలి ప్రాధాన్యమిచ్చి అన్ని పనులకంటె ముందు ఈ ముద్రణము సాగించినారు. శ్రీనివాసుని కృపతో ఈ యుభయుల సంకల్ప-బలము ఫలించి అన్నమాచార్య సారస్వత సౌరభము నేల నాలుగు-చెఱుగుల నెరసి వండి పరిమళించుగాక!

శ్రీ అన్నమాచార్య చరిత్ర :

శ్రీ అన్నమాచార్యులు పుట్టుకతో నందవరీక స్మార్త బ్రాహ్మణ శాఖకు చెందినవారు. ఈ నందవరీకులండఱును టుగ్వేదులు; ఆశ్వలాయన సూత్రులు. ఈ తాళ్లపాకవారిది బారద్యాజ గోత్రము. ఈ యింటిపేరుతో అన్య గోత్రములవారు గూడ ఉన్నట్లు తెలియు చున్నది.

నందవరీకులు :-

ఈ నందవరీకులందరును పదియవ శతాబ్దమున కాళింగుండి ఆంధ్ర దేశమునకు వలస వచ్చిన శుద్ధవైదిక బ్రాహ్మణులు. వీరి చరిత్రమిట్లు చెప్పుచున్నది¹ :-

నేటి కర్నూలు మండలములో “జనగానిపల్లి - పాణ్యం”ల మధ్యనున్న నందవరమను గ్రామము రాజధానిగా పదియవ శతాబ్దమున నందుడనెడు రాజు పాలించుచుండెను. ఆతనికి, నిత్యము ఉపకారమున కాళింగంలో స్నానముచేసి తెల్ల వారకమునువే తన గ్రామమును

1. డా. వాదేశ్వరీ మాహాకవ్యము, గోవి(సు)పల్లె రామప్పకవి,

చేరునట్టి సిద్ధికావలెనని ఒక పేరాస యుండెనట. రత్నాత్రేయసిద్ధుని వలన మంత్రశక్తిగల పాదుకలను సంపాదించి ఆసిద్ధుడే తెల్పిన ఒక సారంగము త్రోవతో కాళికివెళ్లి స్నానముచేసి సూర్యోదయమునకు ముందే ఇల్లు చేరుచుండెను. సిద్ధుని ఆదేశముతో తన భార్యకుగూడ చెప్పక ఆమెకును తెలియకుండనే ఈ పని సాగించుచుండెను. ఒక నాడు ఆమె ఉపాకాలమున మేల్కొని పడకవై భర్తను గానక పరి తపించి ఆతని గుట్టు తెలిసికొన్నది. తానుగూడ కాళి స్నానమునకు రావలెనని మగనితో మారాముచేసి వెళ్లి స్నానము చేసినదట. స్నానమైన తరువాత ఆయమ ఇంటికి దూరమగుటచే మంత్రప్రభావము వనిచేయక రాజు తన భార్యతోగూడ అచ్చటనే నిలిచిపోవలసిన స్థితి యేర్పడినది. అప్పుడచ్చట స్నానముచేయుచున్న బ్రాహ్మణులను చూచి “నా సంకల్పము ప్రకారము ఉదయమునకు ముందే మమ్ము ఊరు జేర్చుమహిమోపేతులు ఎవ్వరైన మీలో కలరా? అట్లైన మమ్ము కడతేర్చుడు” అని ప్రార్థించెను. వారు దానికి సమ్మతంపగా మీరు కోరిన దేదైనను నేనివ్వగలనని చాముండేశ్వరీ ఘట్టమున దేవీ సాక్షిక ముగ వాగ్దానము చేసెను. వారు, మాకాయవసర మిప్పుడు లేదు; కొలది కాలములో మహాజామము రాబోవుచున్నది; అప్పుడు మేము మీకడకువచ్చి మీసాయము పొందగలమనిరి. తరువాత వారు చెప్పినట్లు జామమురాగా ఆసాయముచేసిన బ్రాహ్మణ కుటుంబములలో కొందరు పెద్దలు నందవరమునకు వచ్చి రాజు చెప్పినమాట గుర్తుచేసి సాయము చేయుమని రాజును వేడిరి. రాజు, “నేను మీకెప్పుడు చెప్పితిని? దీని కేదైనము సాక్షి?” అని ప్రశ్నింపగా వారు కాళికి తిరిగివచ్చి తాము కొలిచెడి చౌడేశ్వరీ (చాముండేశ్వరీ) దేవిని సాక్ష్యము కోరగా ఆమె, “మీరు ముందుకు నడచుచుండుడు; వెనుకకు తిరిగి చూడరాదు; అట్లెవరైన ఎక్కడనైన తిరిగి చూచిన నేనచ్చటనే నిలిచిపోదును.” అని ఖండితముచేసి వారివెంటవచ్చి రాజు నకు యథార్థ విషయము తెలిపి రాజుగారిచే నందవరమను గ్రామమును

అశ్రాహ్మణులకు ధారాదత్తము చేయించి వారందరి ప్రార్థనపై ఆ-
దేవి నందవరముననే స్థిరపడి పోయినదట. కావుననే కాళిలోని
చౌడేశ్వరీదేవాలయము నేటికిని కూన్యగర్భాలయముగ నున్నదని
వాడుక.

వీరు కాళినుండి వచ్చునపుడు తామపీడితుడైన దుగ్గన
అప్పయ్య అను ఆరువేల నియోగి శ్రాహ్మణులొకరు సకుటుంబముగ
వీరితో కలసివచ్చి నందవరముననే స్థిరపడియుండెనట. ఆనాటి ఆ
శ్రాహ్మణు కుటుంబముల ఇండ్లపేర్లన్నియు వేదశాస్త్ర పురాణములతో
'మహాభాష్యం', 'కాణాదం' ఇత్యాదిగా ఈ నాటికిని రికార్డులలో
దొరకుచున్నవి. కావున వారందరు ఆనాటికి శుద్ధవైదికశాఖకు
చెందినవారే. కొంతకాలమునకు, తమతో వచ్చిన దుగ్గన అప్పయ్య
అనునతడు తన కుమార్తెను ఈ కుటుంబములలో నెన్మరికో పెత్తనము
చేసి స్వీకరింపుడని ప్రార్థింపగా వీరు, మేమన్యశాఖలో పెండ్లియాడ
మని తిరస్కరించిరట. దానితో తనకు వేరుఆశ్రయము లేక ఆ
అప్పయ్య తన కుటుంబముతోసహా ఆత్మహత్య చేసికొని బ్రహ్మ-
రక్షస్సుగా మారి వీరిని బాధింప జూచెను. వీరాబాధపడలేక తమ
కులదైవమగు చౌడేశ్వరిని ప్రార్థింపగా ఆమె బ్రహ్మహత్యాదోష
ముతో మీ మహిమ పొల్లుపోయినది. మీరికపై లౌకిక వృత్తులను
(కరిణీకం వగైరా) చేపట్టినను మరువకుండ కొలుచుచు నా భక్తు
లగు తొగటవీరులకు దేళికులై బ్రతుకుడని ఆదేశించినదట. అది
మొదలు ఈ వైదికశ్రాహ్మణు కుటుంబములన్నియు నందవరీకులు అను
నియోగిశ్రాహ్మణులుగా ఆంధ్రజేశమున వ్యవహరింపబడుచున్నారు.
నిజమునకు వీరు శుద్ధవైదికశాఖకు చెందినవారు. నందరాజుచే కొని
రాబడిన వైదికులుగావున 'నందవైదికులు' అని, నందవరమున నెల
కొన్నవారు గావున 'నందవరీకులు' అని ఈ రెండుపేర్లును నేటికి
తడతాటులోనున్నవి. ఆనందవరీకశాఖకు చేరిన కుటుంబమే మన

తాళ్లపాక వారిది. క్రమముగా వీర్లయింటి పేర్లన్నియు గ్రామనామ ధేయములలో సిద్ధములై వ్యవహారములోనున్నవి.

ఈ తాళ్లపాక అన్నమయ్య జన్మస్థలము నేటి కడపజిల్లా, రాజంపేట తాలూకాలోని తాళ్లపాక అను గ్రామము. అదే వీరి యింటిపేరుగ నిలిచినది. ఆ ప్రదేశమంతయు ఆనాటి వ్యవహారము ప్రకారము పొత్తిపినాడులోనిది. అన్నమయ్య తల్లి లక్కమాంబ తండ్రి నారాయణసూరి. నారాయణసూరికి చాలకాలము సం తానము కలుగకుండుటచే ఆదంపతులు మన వేంకటేశ్వరునకు ముడుపు గట్టిరట. ఆనాటి రాత్రి వారికి కలలో స్వామికాలి యుదెలు, స్వామివారికటారు (కత్తి) దర్శనమిచ్చినవి. వాని ప్రసాదమే మన అన్నమయ్య. శ్రీ స్వామివారి చిరుగజ్జల ప్రభా వమే అన్నమయ్య సంగీత సాహిత్య కళారాశియగుటకు కారణము కావచ్చు. పన్నిద్దగాళ్వారులలో ఒకరగు పేయాళ్వారువలె అన్న మయ్యయు స్వామినందకాంశమను ప్రసిద్ధి గలడు. నారాయణసూరి- దంపతుల కలలో స్వామివారి కటారు దర్శనమిచ్చిన ఫలితమిదియే కావచ్చు. 'అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజ్ఞానాత్' అను శ్రుతి ప్రకారము నారాయణసూరి యరబ్రహ్మవాచకముగా తన పుత్రునకు 'అన్న మయ్య' అని నామకరణము చేసినారు.

¹ అన్నమయ్య జన్మకాలాది చర్య :

అన్నమయ్య క్రీ. శ. 1424 క్రోధి సంవత్సర వైశాఖ శుద్ధ పూర్ణిమనాడు విశాఖా నక్షత్రమందు జన్మించినట్లు కీ. శే. ప్రభాకర శాస్త్రిగారు పేర్కొనియున్నారు. శ్రీ శాస్త్రిగారే, వేంకటేశ్వర వచనములకు పీఠిక వ్రాయుచు (1945, పీఠిక - పుటలు, 12, 13) అన్నమయ్య జన్మకాలము క్రీ. శ. 1408 అని వ్రాసి, అన్నమాచార్య చరిత్ర పీఠిక (1949, పీఠిక - పుటలు, 2, 3)లో దానిని సవరించి

1. 1424 - 1503 అవి కీ. శే. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు.

1408 - 1503 అవి నాయాహ.

క్రీ. శ. 1424 అని చాసినారు. డా॥ వేటూరి ఆనందమూర్తిగారు “తాళ్లపాక కవుల కృతులు, వివిధ సాహితీప్రక్రియలు” అను గ్రంథమున (పుటలు 80 నుండి 85 వరకు) దీనినే బలపరచుచు శ్రీసాధు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి¹ నిర్ణయమును, శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారి² నిర్ణయమును త్రోసి పుచ్చిరి.

అసలు రేకులపై నున్న వాక్యమిది:— “స్వస్తిశ్రీ జయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౩౪౬ అగు నేటి శ్రోధి సంవత్సరముందు తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు అవతరించిన పదారు యేండ్లకు తిరువేంగళనాథుండు ప్రత్యక్షమైతేను అది మొదలుగాను శాలివాహన శక వరుషంబులు ౧౪౨౪ అగు నేటి దుండుభిసంవత్సర ఫాల్గుణ బహుళ ౧౨ నిరుధానకు తిరువేంగళనాథుని మీఁదను అంకితముగాను తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు విన్నపము చేసిన శృంగార సంకీర్తనములు.”

ముందు చర్చించిన వారందరు ఇందలి వాక్యనిర్మాణ పద్ధతిని ఋట్టియే చర్చ సాగించినట్లు చెప్పినారు. నాయభిప్రాయమిది:— ఈ వాక్యము జన్మనిర్మాణము అను తెలుపుట కేర్పడినదికాదు. ఆతని జీవితకాలములో ఏది సారభూతమైన సమయమో దానిని తెలుపుటకే ఏర్పడినది. జన్మప్రకృతి పదహారేండ్లవరకు గడచిన కాలము సారహీనమైనదనియు, పదహారవ యేట తిరువేంగళనాథుడు ప్రత్యక్షమైన తర్వాత, ఆతనిపై దినమునకు ఒక్క కీర్తనమునకు తక్కువ గాకుండ స్వామిని కొనియాడిన కాలమే సారభూతమైన దనియు, ఆపని నిర్మాణ దినమువరకు సాగినందున నిర్మాణ దినము మాత్రము (దుండుభి-ఫాల్గుణ-బహుళ ౧౨) లెక్కకు వచ్చినదనియు తెలుపుటే ఈ వాక్య పరమార్థము. కావున రేకులపై గనపడు 79

1. T. T. D. ఎస్క్రానికల్ రిపోర్టు, P. 280.

2. ఆంధ్ర కవి తరంగిణి, సం-8- P. 123.

సంవత్సరములతోపాటు సారహీనముగ గడచిన 18 సంవత్సరములు కలిస్తే 95 సంవత్సరములు ఆతని జీవితకాలమని తేలినది. 1408 విరోధి వైకాబ శుద్ధ పూర్ణిమ విశాఖా నక్షత్రమున జన్మమనుట సబబు. విరక్తుడగు అన్నమయ్య ఈ విధముగ లెక్కించెననుట సమజసము.

ఈ వాక్యమునందు రెండు 'నేడు' శబ్దములున్నవి. ఒక 'నేటి క్రోధియందు' తిరువేంగళ నాడుఁడు ప్రత్యక్షమైనాడు. మరియొక 'నేటి దుండుభి' వరకు ఈ సంకీర్తన రచన సాగినది. ఇది సారభూతమైన కాలము. ఈ రెండు నేడులు, అనంతప్రభవాది సంవత్సరములలో ఒకటి స్వామి దర్శనమునకు, మఱియొకటి తన నిర్వాణమునకు గురుతుగా ప్రస్తావించబడినవి. 'నేటి క్రోధియందు' అన్నది క్రియ నపేక్షించుచున్నది. 'ప్రత్యక్షమైతేను' అన్నక్రియ దీనికి పూరకము. ఎప్పుడు? అను నాకాంక్ష - ఎదుగుచున్నది. 'అవతరించిన పదారు యేండ్లకు' అన్నది సమాధానము. అవతరణము ముందే జరిగినదన్నమాట. 'అవతరించిన' అను ధాతుజ విశేషణము 'పదారు యేండ్లకు' అను పదముతో సమసించి సులభాన్వయముగా అర్థము పొసగుచున్నది. ఇట్లన్వయించుట దూరాన్వయమని పెద్దలెందుకు వాకొనిరో తోచకున్నది. అవతరణమే ఈ వాక్యమున చెప్పదలచినచో 'అవతరించినకా' అనిగదా యుండవలెను! ఈ విధముగా అన్వయించుటచే అన్నమయ్య తన మనుమలకు బ్రహ్మోపదేశము చేసెనను చారిత్రకాంశము సుపరివృత్తమగుచున్నది. దీనికై శ్రమపడి సమన్వయము మనము చేయవలసిన పనిలేదు. ఇంతకూ అన్నమయ్య దృష్టిలోనే అసారభూతమైన పదహారేండ్ల వయసునకై చేసిన ఈకోలాహలమూ అసారమే. కాలమూ, పెద్దలూ దీనిని గుర్తింపగలరు.

అన్నమయ్య అడ్డాలబిడ్డలై యున్ననాళ్లలోనే తిరుమలప్ప ప్రసాదమని చెప్పకుంటే ఉగ్గుగూడా త్రాగడట. కొంచెమెదిగి ఐదేండ్ల

వాడైనా డన్నమయ్య. నారాయణసూరి, శంకరాచార్యులకువలె ఈతనికి ఐదవయేటనే ఉపనయనము చేయించినారు. "నవమే త్వాయుష్కామం పంచమే బ్రహ్మవర్చసకామమ్" అను స్మృతి ననుసరించి, తన కొడుకు బ్రహ్మవర్చస్వి కాగలడని నారాయణసూరి అట్లు చేసియుండును. ఉపనయనమై గురువునొద్ద విద్యాభ్యాసమునకు చేర్చిరి. అది వట్టిశాస్త్రమర్యాదగనే నడచినది. "ప్రవేదిరే ప్రాక్తన-జన్మవిద్యాః" అన్నమయ్య అన్నట్లు కన్నివిద్యలు తమకు తామేవచ్చి నాలుకకొన నాట్యమాడసాగినవి. విద్యాభ్యాసకాలముననే కవితా-వనిత వీరికొగిటి కొదిగినట్లున్నది. ఆనాటినుండియే అన్నమయ్య సంకీర్తనలు పాడి ఆడుచుండెడివాడట. ఆయన ఆదినదిజట, పాడినది పాటగా లోకులు మెచ్చి కీర్తించుచుండిరట. భగవచ్చక్తి కసాధ్యమైనది లేదను ఆస్తికులెవ్వరును ఈ విషయమునందు వింతవడరు.

రానురాను అన్నమయ్యకు శ్రీనివాసునివై మరులు బలియు చుండెను. పూర్వజన్మ సంస్కార ఫలముగ ఒకనాటి వేకువన అన్నమయ్యకు కలలో స్వామి దేవాలయము, గోపురము, బంగారువాకిళ్లు, గజ్జాలయము, అందు శతకోటితేజముతో వెలుగు స్వామిమూర్తి దర్శనమిచ్చి తన్నురమ్మని పిలిచినట్లుండెనట.

భూపాలం

- ఇప్పుడిటు కలగంటి నెల్లలోకములకు ।
- నప్పడగు తిరువెంకటాద్రికుఁ గంటి ॥ వల్లవి ॥
- అతిశయంబైనశేషాద్రిశిఖరము గంటి ।
- ప్రతిలేని గోపురప్రభలు గంటి ।
- శతకోటిసూర్యతేజములు వెలుఁగఁగఁ గంటి ।
- చతురాస్యఁ బొడగంటిఁ జయ్యవ మేలుకంటి ॥ ఇవ్వు ॥

కవచరత్నకవాణికాంకు లిడుగడఁ గంటి ।

పువమైనదీవసంఘములు గంటి ।

అనుపమమణీమయమగుకీరీటము గంటి ।

కనకాంబరము గంటిఁ గ్రక్కన మేలుకంటి

॥ ఇప్పు ॥

అరుదైన శంఖచక్రాదు లిడుగడఁ గంటి ।

సరిలేవి యభయహస్తము గంటిని ।

తిరువెంకటాచలాదిపునిఁజూడఁగఁ గంటి ।

హరిఁగంటి గురుఁగంటి వంతట మేలుకంటి

॥ ఇప్పు ॥

అధ్య. సం. ౪ వ టేట

ఈ పాట వైచరిత్ర వాక్యమునకు సాక్షి. వెంటనే ఇంటివారికి చెప్పక ఒంటరిగా తిరుమలకు పయనమై తన యూరినుండి కాలి నడకతో దిగువ తిరుపతి చేరి, అందలి గ్రామదేవతకు నమస్కరించి, ఆనాటి వేకువన కొండకు పయనమై అలిపిరియొద్ద నున్న చింతచెట్టుకు, ఆ దావల నున్న నృసింహస్వామికి మొక్కి, జాము ప్రొద్దెక్కునంతకు మోకాళ్ల మెట్టు చేరి, అప్పటికి కలిగిన బడలికతో సొమ్మసిలి నేల వ్రాలి పోయెనట. జగన్మాతయగు అలమేలుమంగ ఆ మైకములో నున్నవానిని లేపి తన కడగంటి చూపులతోడనే ఆతని బడలికలు దీర్చి “నాయనా! ఈ కొండ సాలగ్రామ మయము. దీనిని చెప్పు కాళ్లతో ఎక్కరా” దని చెప్పెను. ఆ యూరడింపునకు తనిసి అన్న మయ్య జగన్మాతపై వేంకటేశ్వర మకుటముతో ఆశుధారగా ఒక శతకము చెప్పెను. ఆపై చెప్పలు వదలి ఎక్కి మెల్లగా కొండ చేరి చూడదలచిన స్థలములన్నియు చూచి ఆ రాత్రి నివసించి మరు నాడు వేకువన కోనేటిలో స్నానముచేసి పండ్లెండు నామములు ధరించి దేవళమునకు పోగా గుడి తలుపులు తాళముచేసి యుండిరట. అన్నమయ్య స్వామిని శతకముతో కీర్తింపగనే తలుపులు తమకు తామే వీడెను. వైభానసులీతని మహిమ గుర్తించి స్వామి దర్శనము

చేయించి స్వామి ప్రసాదమిచ్చి గౌరవించినారు. ఇట్లు స్వామి నాతడెన్ని దినములు సేవించెనో, ఎప్పుడు స్వామి ప్రత్యక్షమాయెనో తెలియదు. ఒకనాడు విష్ణునామధేయుడైన యతికి స్వామి కలలో ప్రత్యక్షమై “నావాడొకడు రేపు నీకడకు వచ్చును. ఆతనికి నీవు చక్రాంకనము చేసి పంచసంస్కారములతో వైష్ణవ దీక్ష నిప్పింపు” మని చెప్పెనట. ఆతడు వెరగంది లేచి ఉదయముననే తన నిత్య-కృత్యములు దీర్చికొని శంఖచక్ర ముద్రలు చేతనూని అన్నమయ్యకై అట్టులు చాచి చూచుచుండెను. ఇంతలో స్వామి కలలో చెప్పిన-గుర్తులతో అన్నమయ్య ఆయతి ముంగిలి చేరగనే ఆతడానందపడి అన్నమయ్యకు చక్రాంకనాది పంచ సంస్కారములు చేసి వైష్ణవదీక్ష ఇచ్చెనట. నాటినుండి అన్నమయ్య అన్నమాచార్యులయిరి. ఆపై గురువుగారి ఆనతితో ఊరికిపోయి పెద్దలమాట మేరకు తిరుమలక్క (తిమ్మక్క), అక్కలమ్మల నొకే సారి విశావంపై అహోబిలమున శతకోవయతిచే శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతమగు విశిష్టాద్వైతమును నమగముగ నభ్యసించి, తన జీవితమంతయు ఆ మతప్రచారమునకే అంకితము చేసినారు.

విరక్తుడు హరిభక్తిప్రగాయణుడు అగు అన్నమయ్య మహిమలూ, సాహిత్యమూ నానాటికి బలినీ దేశమంతట వ్యాపించినవి. ఆనాళ్లలో కడప మండలము “టంగుటూరు”ను రాజధానిగా చేసికొని రాజ్యమేలుచుండిన సాళువ నరసింహరాయలు అన్నమయ్య కీర్తి విని ఆయనను తన యాస్థానమునకు పిలిపించుకొని అతనిచే పాడించి విని ఆనందించి కాంచనాంబరా భరణాదులతో సత్కరించెనట. రాజుగూడ హరిభక్తి గలవాడుగదా యని అన్నమయ్యయు ఆతని పిలుపును మన్నించి చేసిన సత్కారమును శ్రీనివాసప్రీతిగ స్వీకరించెను. ప్రతిదిన-మాస్థానమూ. సంకీర్తనలగానమూ, సాహిత్యగోష్ఠి సాగుచుండెను. ఒకనాడు, అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరునివై శృంగార రసవాహి

నిగా రచించిన - “ప మొకో చిగురుటధరమున” (12 సం. 82 వ పాట) అనుపాట పాడుటయు, సభయంతయు నిలుపులేని తలయూపు లతో మొచ్చుకొనుటయు జరిగినది. కొందరీతనిపాట విని తుంబురుడో, నారదుడో అవతరించెననియు, కొందరీతని కవితను గుర్తెరిగి కాళి దాసుడే జన్మించినా డనియు కొనియాడుచుండిరి. ఆ పాట వినిన రాజు ఆనందవరువకుడై అన్నమయ్య నభినందించి “ఇట్టి కీర్తనము న్నావై నొకటిరచింపు” మని ప్రార్థించెనట. వెంటనే అన్నమయ్య రెండుచేతులతో చెవులు మూసికొని “శ్రీహరీ! పరమవత్తివ్రతాభావ ముతో శ్రీహరిని కీర్తించు నాజిహ్వా మానవుని కీర్తింపజాల” దనెను. తోడనే రాజుకు ఎదలోని కోపము ముక్కుపై నెదురై నది. నెచ్చెలి వనిమెచ్చి ఒక కీర్తన న్నావై రచింపుమనగా ఇంత తిరస్కాగమా” యని ప్రభు శాహంకారముతో అన్నమయ్యకు సంకెళ్లు వేయించి చెర సాలలోనుంచగా అన్నమయ్య:-

ముఖారి

ఆకటివేళల నలపైవవేళను
 శేఁకువ శ్రీహరినామమే దిక్కు మఱిలేదు || వల్లవి ||

కొఱనూలి వున్నవేళ కలముచెడివవేళ
 చెఱవడి వొరులచేఁ జిక్కినవేళ
 వొఱవైవ హరినామ మొక్కచే గతిగాక
 మఱచి తప్పవనైవ మఱిలేదు తెఱఁగు || ఆఁక ||

ఆపదవచ్చినవేళ నాఱిఁబడినవేళ
 పావపువేళల భయపడిన వేళ
 వోపినంత హరినామమొక్కచే గతిగాక
 మాపుదాఁకాఁ బొరలిన మఱిలేదు తెఱఁగు || ఆఁక ||

సంకెలఁదెట్టినవేళ చంపఁబిలిచిన వేళ

అంకిలిగా వప్పులవా రాఁగినవేళ

వేంకటేశునామమే విడిపించ గలిగాక

పంకుబుద్ధిఁ బొరలిన మఱిలేదు తెఱఁగు

॥ ఆఁక ॥

(అధ్య. సం. 28 వ రేఖ)

అని స్వామిని ప్రార్థింపగా సంకెలలు తమకుతామే వీడినవట. రాజీ-
సంగతి విని రెట్టించిన కోపముతో చెఱసాలనున్న అన్నమయ్యకడకు
వచ్చి “మాయలు నాతో పనికిరావు. చెఱసాల కావలివారికి లంచ
మిచ్చి సంకెళ్లుకడదీయించుకొని ఇది దై వానుగ్రహముగ చాటుకొను
చున్నావు. ఇదిగో నా యెడట ఇప్పుడే సంకెళ్లు వేయించుచున్నాను.
నీకు దై వబలమున్నది నిజమైనచో ఇప్పుడు సంకెళ్లు విడిపించుకొ”
మ్మని మరల సంకెళ్లువేయింపగా అన్నమయ్య వైవిధముగనే శ్రీ వేంక
టేశు ప్రార్థింపగా వెంటనే సంకెళ్లుడిపోయినవట. అటుపై రాజు
అన్నమయ్యకు సాష్టాంగపడి చేసినతప్పుమన్నించుమని వేడుకొని అన్న-
మయ్య నందలమెక్కించి ఒకకోపు తాను మోయుచు మారేగింపుచేసి
పశ్చాత్తాపపడి ఘనముగసంఖావించెనట. “చేసిన తప్పునకు పశ్చాత్తాప
పడితివి. నిన్ను శ్రీహరి రక్షించుగాక!” అని దీవించి అన్నమయ్య
యథాపూర్వముగ నుండెనట. అన్నమయ్య చెప్పినది చెప్పినట్లే
జరుగుట ఇత్యాది మహిమలింక ననేకములు గలవు. ¹

అన్నమయ్య మతము :-

అన్నమయ్య పుట్టుకతో స్మార్త బ్రాహ్మణశాఖకు చెంది అదై్యతి
యయినను తానువలచి స్వీకరించినది శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతమగు విశిష్టా
ద్వైతమే. ఆ మతమువారే దీక్షిత్తులు మతప్రబోధము చేసినవారు.
ఆ పనిగూడ స్వామియనుగ్రహమువలననే సాగినది.

1. ఇంతవరకుగల ఈ చరిత్ర సంగ్రహమంతయు, చిన్నన్నవ్రాసిన అన్నమచార్య
చరిత్రమును ఆధారముగా చేసికొని వ్రాసినది.

దేసాళం

గతులన్ని వికమైన కలియుగమందును
 గతి యీకడే చూపె ఘనగురుదైవము || వల్లవి ||

ఈతని కరుణనేకా యిలవైష్ణవులమైతి-
 మీతనివల్లనే కంటి మీతిరుమణి
 యీతడేకా వువదేశమిచ్చె నష్టాక్షరమంక్ర-
 మీతడే రామానుజులు ఇహపరదైవము || గతు ||

వెలయించె నీతడేకా వేదపు రహస్యములు
 చరిమి నీతండె చూపె శరణాగతి
 నిలిపినాడీ తండెకా నిజముద్రా ఛారణము
 మలసి రామానుజులే మాటలాడే దైవము || గతు ||

నియమము లీతడేకా నిలిపెఁ బ్రపన్నులకు
 దయతో మోక్షము చూపెఁ దగ నీతండె
 నయమై శ్రీ వేంకటేశు నగమె క్కివాకిటను
 దయఁజూచి మమ్మునిచే తల్లిదండ్రీ దైవము || గతు ||

(ఆధ్యా - 175 వ శ్లోక)

వైకీర్తనము సృష్టముగ నీతని మతమిడియని చాటుచున్నది. వీరి వివిధసాహిత్యప్రక్రియలును ఆ మతముపై నాధారపడి నడచినవే.

“నహజి వైష్ణవచారవర్తనుల నహవాసమె మాసంధ్య”
 ఇత్యాదులుగూడ ఈతని మతస్వరూపమును తెల్పునవియే.

అన్నమయ్య భక్తి :-

మోక్షమును గోరువారికి భక్తి ప్రధాననిరపాయ సాధన మార్గము.¹ ఈ భక్తి నవవిధమని, పంచవిధమని భాగవతాదులలో

1. మోక్షసాధన సామగ్ర్యం భక్తిరేవ గఠీయన్తి ।
 స్వస్వరూపాను సంధానం భక్తిరిత్యుఠిధీయతే ॥ అని వివేక చూడామణి.

కీర్తింబడినది. అశాశ్వత ప్రపంచ విషయములను విడిచి కరమార్గము నందు మనసు నిలిపి సోపాన క్రమముగా పరమార్థమునందే తన్మయి-
 థావమును పొందుట దీని లక్ష్యము. శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతమునందు దీనికి కర్మము, జ్ఞానము రెండును పూర్వాంగములు. తనకునియతము-
 లైననిత్య నైమిత్తిక కర్మములను శ్రద్ధతో నాచరించుచు, రానితో చిత్తకుద్ధిపోంది ఇహమనిత్యము, పరము నిత్యమనునిత్యానిత్యవస్తు వివేకజ్ఞానముగలిగి తపోధ్యాన సంకీర్తనాది ప్రక్రియలతో పైవిధముగ తన్మయి థావమును సాధించుట దీని క్రమము. తపోధ్యానయోగాది మార్గముల వారు సనకసనందాగస్త్యాదులు. సంతతచింతనసంకీర్తన మార్గమువారు నారద గోపికాదులు. వీరిలో కడపటిదగు సంకీర్తన మార్గము మనలన్నమయ్యది. ఇదిసున్నితము, సులభము, సూక్ష్మము, సూటియైన తోప. గోపికలు, పరబ్రహ్మయగు శ్రీకృష్ణుని తమవతిగా భావించి ప్రత్యక్షముగ చూచి కట్టుకొని కీర్తించి తరించిరి. అట్లే అన్నమయ్య గూడ మన వేంకటేశ్వరుని మానసికముగా, ప్రత్యక్షముగా చూచి నాయికా భావముతో (తాను నాయికగా) స్వామి యందు సర్వకృంగారప్రక్రియలు సాగించి కీర్తించి తరించినాడు. దాని స్థూలరూపమే ఈ మనసంకీర్తనలరాళి. పురుషునకు నాయికాత్వము సిద్ధించునాయని సందేహింపరాదు. వైష్ణవ సంప్రదాయము నందు “పుమాన్ విష్ణురితి భ్యాతః స్త్రీప్రాయ మితరం జగత్” అను వచనము సుప్రసిద్ధము. ఈ వచనము ఈ పద్ధతి సనాతనమని చాటుచున్నది. కావున అన్నమయ్యది గోపికాభక్తి.

గోపికలు స్త్రీలు గావున వారికి శ్రీకృష్ణునివైగల ప్రేమ శారీరక మనరాదు. గోపర్థనోద్ధరణ - శరద్రాతిగాన - రాసక్రీడాదు-
 లన్నియు మగసిరి మొలవని ఎనిమిదేండ్ల వయసుననే సాగినవి శ్రీ కృష్ణునకు. ఆ తరువాతనే మధురాగమన కంఠ వహాదులు. రాసక్రీడా వర్ణనమున విష్ణుపురాణము.

“కృష్ణ శృరచ్ఛంద్రమసం కౌముదీం కుముదాకరమ్ ।
 జగో గోపీజనస్త్యైకం కృష్ణనామ పునః పునః” ॥

విష్ణు - 5-13-52

అని కృష్ణుని సార్వత్రిక దృష్టిని, గోపికల కృష్ణైకాగ్రతను చెప్పుచున్నది. అట్లే,

“తా వార్యమాణాః పతిభిః పితృభిర్బ్రాతృభిస్తథా ।
 కృష్ణం గోపాంగనా రాత్రౌ రమయన్తి రతిప్రియాః” ॥

5-13-59

సోఽపి కైశోరకవయా మానయన్మధుసూదనః ।
 రేమే తాభి రమేయాత్మా కపాసు కపితాహితః ॥ 60 ॥

తద్భర్తృషు తథా తాసు సర్వభూతేషు చేశ్వరః ।
 ఆత్మస్వరూపయాసోఽసౌ వ్యాపీ వాయురివస్థితః ॥ 61 ॥

యథా సమస్తభూతేషు నభోఽగ్నిః పృథివీ జలమ్ ।
 వాయుశ్చాత్మా తథైవాసౌ వ్యాప్య సర్వ మవస్థితః ॥ 62 ॥

పై శ్లోకములతో కృష్ణునకు గోపికలకు గలబంధము జీవాత్మ పరమాత్మరూపమేగాని లోకసాధారణమైన శారీరకము మాత్రము గాదని గుర్తింపగలరు.

ఈ విషయమును శ్రీమద్భాగవతము మరీ స్పష్టముగ చెప్పుచున్నది. శరద్రాత్రి, శ్రీ కృష్ణవేణుగానము విని గోపికలు మగలను, బిడ్డలను, తల్లిదండ్రులను, అన్నదమ్ములను విడిచి సరవళలైయమునా తీరమున శ్రీ కృష్ణునొద్దకు పోయిరి. అప్పుడు కృష్ణుడు వారిని చూచి :-

“స్వాగతం వోమహాభాగాః (భాగ - 10 - 29 - 18) శ్లోకముతో ప్రారంభించి దాదాపు పది శ్లోకములతో, ఇట్లు వచ్చుట

పతివ్రతాధర్మము గాచని ధర్మోపదేశము చేసెను. అప్పుడు గోపి కలు :-

“మైవం విభోఽర్హతి భవా గదితుం నృశంసం
సంత్యజ్య సర్వవిషయా తవ సాదమూలమ్ ।
భక్తా భజన్వ దురవగ్రహ మాత్యతాస్మాక
దేవో యథాఽఽచిపురుషో భజతో ముముక్షూః ॥

భాగ-10-29-30

యత్సత్యవత్ససుహృదామనువృత్తి రజ్జ
ప్రీతాం స్వధర్మ ఇతి ధర్మవిదా త్వయోక్తమ్ ।
అప్స్తేతదేవముపదేశవదే త్వయాశే
ప్రేష్ఠో భవా తనుభృతాం కిల బంధురాత్మా ॥”

భాగ-10-29-31

అని సమాధానమిచ్చినదాని సారమును వెద్దలు గుర్తింపగలరు. రాసక్రీడకు దారీదీసిన శరద్వర్ణనమే శ్రీ భాగవతమున విచిత్రమైనది. ఋతువర్ణనలు ప్రకృతి వర్ణనలతో లౌకిక విషయోపమానములతో నుండుట సహజము. అట్లు గాక ఆశరద్వర్ణనమంతయు వేదాంత విషయోపమానములతో నిండియున్నది. గమనింపగలరు. ఉదాహరణకు :-

“సర్వస్వం జలదా హిత్యా న రేజుక్కుత్రవర్చనః ।
యథా త్యక్తేషణా శ్శాన్త మునయో ముక్తకిల్బిషాః ॥

భాగ-10-21-25.

ఆశరద్రాత్రివిరుగబోవు రాసక్రీడారహస్యార్థమునకు పీఠికగా ఆశరద్వర్ణన మట్లు సాగినది.

అన్నమయ్య అధ్యాత్మ శృంగారభేదముతో సంకీర్తన రచన సాగించినారు. అధ్యాత్మ కీర్తనలందు నానావిధములుగా శ్రీ వేంకటేశ్వరుని తాత్త్వికమూర్తి అభివర్ణింపబడును. శృంగార కీర్తన

అందు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు నాయకుడుగా, నానావిధ నాయికలను జోడించి సంయోగవియోగభేదములతో కొలిదిపీఠిన శృంగార రీతులతో వర్ణన సాగించినాడు. ఇందలి నాయికానాయకులను, వర్ణించిన చమత్కారములను చూచి చూచినచో క్రొత్త అలంకార శాస్త్రమును సృష్టించవలసియుండును. అన్న మయ్య స్వీకరించిన శృంగారపరమార్థమును ఆతడే వాకొన్న విధమిది.

ముఖారి

ఇది గాక సౌభాగ్య మిదిగాక తపము మఱి
యిది గాక వైభవం బిక నొకటి గలదా || పల్లవి ||

అతివజన్మము సఫలమై పరమయోగివలె.
నితరమోహపేక్ష లిన్నియును విడిచి
సతికోరికలు మహాశాంతమై యిదె చూడ
సతతివిజ్ఞానవాసనవోలె నుండె || ఇది ||

తరుణిహృదయము కృతార్థతఁ బొంది విభుమీఁడి
పరవశానందసంపదకు విరఱయ
సరసిజానన చునోజయమంగి యంతలో
పరిలేక మనసు నిశ్చంభావమాయ || ఇది ||

శ్రీ వేంకటేశ్వరునిఁ జింతించి పరతత్త్వ-
భావంబు నిజముగాఁ బట్టె చెలి యాత్మ
దేవోత్తమునికృపాదీనులాలై యిప్పుడు
లావణ్యవతికి సుల్లంబు తిరమాయ || ఇది ||

(12 సంపు-17 కీర్తన.)

ఇందు ముముక్షువునగు యోగి ఉపమానముగా, విప్రలంఛా-
వస్త్రతోనున్న నాయిక ఉపమేయముగా స్వీకరింపబడిరి. యోగికిని,
వియోగినియగు నాయికకును సమానధర్మము, సమానఫలము
నిర్దేశింపబడినవి.

లౌకికమైన భాగ్యముగాని, పారమార్థికమైన తపముగాని, ఇహపరసంబంధియగు విభవముగాని ఇంతకంటె (తా నిరూపించుదాని కంటె) వేరులేదని పల్లవితో నిరూధి చేయుచున్నాడు. ప్రపంచ సర్వస్వమును వదలిన యోగి పరమాత్మను నిగంతరము భావించినట్లు, ఈ వియోగావస్థలో నాయికాత్వము నతిదేశించుకొన్న భక్తుడు పరబ్రహ్మముగు వేకశేక్వరుని నాయకుడుగా తన సర్వస్వముగా భావించుటచే ఐహికాముష్మిక ప్రపంచమోహము, తనకు తానుగ వీడిపోవుచున్నదని ప్రథమచరణ భావము. దీనివలన 'ఇహోముత్ర పలభోగవిరాగః' అను వేదాంత సోపానము సిద్ధమైనది. ఇంత పరిపాకము కావలెనంటే సంకల్పవికల్పాత్మకమైనమనసు కదలిక లేక నిలువవలె గదా! అట్లు మనసు నిలువవలెనంటే పూర్వజన్మభక్తి-వాసనాబలము గాఢముగ నుండవలెగదా! గాఢవిజ్ఞాన వాసనాబలము-వలననే మనసు నిలిచి తపము కుడిరి యోగిభావమేర్పడినదని భావము. ఇది ఒక జన్మలోని సాధనకు కలుగు ఫలితముగాదు. "ఐహూనాం జన్మనామస్తే జ్ఞానవాక్ మాం ప్రపద్యతే" అను గీతావచన రీతిగా ఎన్నో జన్మల సాధనకు ఫలము. భౌతిక శృంగారమునండుగూడ ఈ యేకాగ్రత చూపట్టవచ్చును. కాని దాని యానందము క్షణికము, ఫలము మానుషము. ఈ యేకాగ్రత "విచింతయస్తీయ-మనన్యమానసా తపోసిధిం వేత్సి న మాముపస్థితమ్" అను శ్లోకమున (శాకుంతలములో) గుఱుతింపబడినది. కాని అన్నమయ్య చెప్పిన పరమాత్మవిషయకమైన ఏకాగ్రతవలని ఆనందము అనంతము, ఫలితము దివ్యమని తేలుచున్నది.

క్రమముగా రెండవ చరణమున మనోజయము, తన్మయీ భావము వర్ణింపబడినవి. దీనిచే 'శమదమాది సాధనసంపత్తిః' అను వేదాంత సోపానము సిద్ధమైనది. 'నిత్యానిత్యవస్తు వివేకః' అను వేదాంత ప్రథమ సోపానము ఈ యేకాగ్ర భావనకు ముందే వీటరూప

ముగ సిద్ధమైనట్లే. మూడవ చరణమున పరశ త్వరూప ప్రాప్తికలిగి దేహి, పరమార్థచరమసోపానము దాటి సాలోక్యసిద్ధి నందినట్లర్థమగుచున్నది. దీనితో 'ముముక్షుత్వం' అను వేదాంతపుకడపటి-మెట్టు, దాని సిద్ధియు వర్ణింపబడినట్టైనది. 'నిత్యానిత్యవస్తు వివేకః, ఇహోము త్రఫలభోగవిరాగః, శమదమాది సాధనసంపత్తిః, ముముక్షుత్వం' అను నాలుగు స్తంభములపైననే గదా మోక్షసామ్రాజ్య మంతయు నిలిచియున్నది.

వైవిధ్యముగ విప్రలంభమును వర్ణించిన అన్నమయ్య శృంగారము కచకుచాది వర్ణనముతో బయటికి భౌతికముగ గన్నట్టుచున్నను, దాని వెనుక దాగియున్న జీవాత్మపరమాత్మభావనలతో ముడిపడిన-నాయికానాయక బంధము గమనింపవలసియున్నది. అట్లే ఈ సంపుటములోని 223, 235, 301, 314, పాటలుగూడ అన్నమయ్య-శృంగారము భౌతికవిషయదూరమని స్పష్టముగ చాటుచున్నవి. విస్తరమగునని విశదీకరింపలేదు.

విషయము శృంగారము గావున, నాయికా - నాయక - సఖి - సపత్నీ - ముగ్ధా - మధ్యాది నానావిభేదములతో, ఇతర శవులు స్పృశింపని పథములలో రచన సాగినది. కాని ఎక్కడను వేంకటేశ్వర ముద్ర జారలేదు. ఏ దేవుని పేర్కొని ఏశృంగారము వర్ణించినను అంశా మనస్వామియందే సమన్వయము. కావున అన్నమయ్యది నాయికా భావసంపన్నమై బయటికి శృంగారముగా లోపలికి స్వామి పరముగా జరిగిన ఈ సంకీర్తనలాళి యంతయు గోపికాభక్తికి ప్రతీకగా నిలుచుచున్నది. ఈ గోపికా భక్తిభావమును నిరూపించులీలాశుకుని:-

“విక్రేతుకామా కిం గోపకన్యా
 మురారిపాదార్పితచిత్తవృత్తిః ।
 దవ్యాధికం మోహవళా దవోచక్
 గోపింద దామోదర మాధవేతి ॥”

అను పద్యమూ స్మగణీయమే. ఈతనిగోపికాభక్తికి తన శృంగార-
వాఙ్మయమున పలుతావుల వాకొనిన కృష్ణగోపికావిలాసములే
సాక్షి.

“పితా చ రక్షకశ్రేష్ఠీ భర్తా జ్ఞేయో రమాపతిః॥

స్వామ్యాదారో మమాత్మా చ భోక్తా చాద్యమనూదితః” ॥

(అద్యమనుః = అష్టాక్షరీ)

అను భాగవత సంప్రదాయము అన్నమయ్యకు పట్టుగొమ్మగా నిలిచి
నది. అందువలననే శృంగారకీర్తనలందుసయితము పరవశముగా
వాఙ్మయ - అధ్యాత్మ - స్వామి భావములు పనిచేసిన కీర్తనలు కొన్ని
దొరలినవి.

అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుని పరపత్వముగా, కులదైవ
ముగా, శృంగారభక్తి భావనలో నాయకునిగా భావించినట్లే అర
మరలు లేని నెచ్చెలికాసిగా గూడ భావించి ఈ శృంగార వర్ణనలు
సాగించినట్లున్నది. కొన్ని తావులలోని పచ్చిదనము నాయా
యాహకు కారణము. పాతకులాతావులు గమనింపగలరు. సంయో-
గమును వర్ణించిన పట్టులందు సంయోగాస్తముగా కీర్తన ముగియుట
సహజమే. విప్రలంభమును వర్ణించెడు కీర్తనలందు గూడ చరమ-
చరణమునందు ఏదో యొకవిధముగా శలకు మొలకు ముడివేసి
సంయోగాంతముగా రచన సాగించి తనిసిన మనీషి యితడు. కీర్తన
లందు గూడ స్వామితోడి దీర్ఘకాలిక వియోగమును సహింపనిమెత్తని
చిత్తవృత్తి యీతనిది. దీని నంతటినీ మధురభక్తి యని పెద్దలు
వ్యాఖ్యానించిరి. ఈ మధురభక్తిని వల్లభచైతన్యాదుల సంప్రదాయ-
ములు చాలమూలలకు లాగినవి. అది మన కప్రస్తుతము.

ఈ భక్తి రసమగుననీ కాదనీ అలంకారికులు పెద్దగ చర్చించి
తురకు ఇది భావమే యని పలువు రభిప్రాయపడిరి. “అష్టా నాశ్రేణి

రసాః స్మృతాః" అని కొందఱు, "నిర్వేదస్థాయిభావోఽస్తి శాస్తోఽపి నవమో రసః", "నవ నాల్గో రసాః స్మృతాః" అని కొందఱు వాదదిగ్భయ స్తోభములను ప్రతిష్ఠాపించిరి. భగవద్విషయక-మైనరతిగూడ ఆనందాశ్రువులు మొదలగు అను భావములతో, అప్పుడప్పు డేగ్న డెడి భృతిచింతాస్మృత్యాది సంచారి భావములతో, భగవద్వి గ్రహదర్శన - క్షేత్రదర్శనాద్యుద్దిష్టనవిభావములతో తన్మయీభావ పర్యంతమై రసశబ్దవాచ్యమగుచున్నదని మధుసూదనసరస్వతి తన- "భక్తిరసాయన" మను గ్రంథమున నిరూపించినారు. పదియవది భక్తి రసమని, పై చెప్పిన ఆలంకారికుల వాదాన్ని నోడు మూయించిన- మహిమోపేతుడతడు.

రతియనగా ప్రీతి. మనసును రమింపజేసి హృదయమునకు తృప్తినిచ్చునదంతయు రతికి పాత్రమగుచున్నది. భక్తులకు భగవంతుడూ అంతే. శౌతికమైన నాయికా నాయకులరతి తన్మయీ-భావముతో రసముగా మారినదని అంగీకరించిన ఆలంకారికులు, భగవద్విషయకరతిని తన్మయీ భావావస్థలో పల భక్తిరసమని పేర్కొనరో తెలియకున్నది.

రతియందు ప్రధానముగ గలుగునది చిత్తద్రుతి (మనసు కరగుట). అది భగవద్విషయమున సంభవించుటలో తప్పేమి? భగవంతుని సౌందర్యము, వాని మహిమలు, ఆ మహిమలు చాలెడిచరిత్ర ఇవి యంతయు భగవద్విషయరతికి రసత్వమును చేకూర్చుకుండునా? ఈ విషయమున :-

ద్రుతే చిత్తే ప్రవిష్టా యా గోవిందాకారతా స్థిరా ।
సా భక్తిరిత్యభిహితా విశేష స్త్వదునోచ్యతే ॥

చిత్తద్రుతేః కారణానాం భేదాదృక్తిస్తు భిద్యతే ।
తాన్యక్తావి తు సంక్షేపా ద్యాఖ్యాయంతేఽధునా స్ఫుటమ్ ॥

కామః శరీరసంబంధవిశేషః స్పృహయాకుతా ।
 నన్నిదానాఽనన్నిదానభేదేన న భవేద్విదా ॥

తజ్జన్యాయాం ద్రుతౌ చిత్తే యా స్యాచ్ఛ్రీకృపవిష్టతా ।
 సంభోగవిప్రయోగాఖ్యా రతిః సా సా క్రిమాద్యవేత్ ॥

- భక్తిరసాయనం 2 - 1, 2, 3, 4 ॥

భక్తిరసాయనములోనివైశ్ణోకములు మనకు ప్రయాణముగ నిలుచు చున్నవి. సంయోగవిప్రయోగాశ్మకమైన ఈభగవద్విషయకరతినీ కీర్తించి తరించిన మహర్షులు శుక - శౌనక - నారదాదులు. అల్లె అన్నమయ్య - షేత్రయ్య - రామదాస - త్యాగరాజాది మహాపురుషులు గూడ. అద్వైతసిద్ధి వ్రాసిన మధుసూదనసరస్వతియే ఈ భక్తిభావమును పెద్దపీఠమెక్కించి దానికై భక్తిరసాయనమును గ్రంథమునే రచింపగా, పుట్టుకతోమాత్రమే అద్వైతియైనఅన్నమయ్య యీ భక్తిభావనకు తలయొగ్గుటలో వింత యేమున్నది? శ్రీమద్భాగవత విష్ణుపురాణాదులందలి గోపికాభక్తి మన అన్నమయ్య నెక్కువగా ఆకర్షించినది. దాని ఫలితముగా మనకు దక్కినది యీ సంకీర్తనల రాశి. తత్త్వదృష్టితో ముక్తినిపొందుటకంటె భక్తిభావముతో ముక్తిని పొందుట సులభమూర్ధమని ముందే విన్నవించితిని.

ఇతర దేవతాభక్తి కంటె కృష్ణభక్తి చాలగొప్పది. అది కుదురుట తపస్సిద్ధి. “దశాశ్వమేధీ పునరేతి జన్మ కృష్ణవణామీ న పునర్భవాయ” అనిరి పెద్దలు. మన అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వరుని సాక్షాత్కృష్ణపరబ్రహ్మగా భావించినాడనుటకు ఆనని శృంగారవాఙ్మయమంతా సాక్షి. ఆయపురూపమైన కృష్ణభక్తిగల యీ వాఙ్మయము మనకొక గంగాస్నానము.

“మృద్వీకా రసితా సితా సమశితా స్పృతం విపీతం పడుః
 స్వర్యాతేన సుధావ్యవాయి కశిధా రంభాదరః ఖండితః ।

తత్త్వం బ్రూహి మదీయజీవ భవతా తూయో భవే బ్రామ్యతా
కృష్ణేక్యక్షరయోరయం మధురిమోద్ధారః క్వచిల్లక్షితః॥'

ఆని కృష్ణభక్తిని కొనియాడిన పండితరాయలు మనకీ విషయమున స్పృహకర్త.

సామాన్యజనులు తత్త్వదృష్టితో దైవమును చూచి కొలిచి తరించుట వలనుగానిపని. వారి వారి అనుభవములకు తగినశృంగార-లీలలనైతే మధురముగ చేపట్టి పాడు కొనగలరు. అందుకనియే అన్నమయ్య, శృంగారదృష్టితోనైన వేంకటేశ్వరనామాంకితకీర్తన సాగించి కృతార్థులగుడురుగాక యని, గుడజిహ్వాకాన్యాయముతో ఈశృంగార కీర్తనలరాళిని పెంచినట్లున్నది. మనబోటివా రీస్థాయి నందుకోలేకపోయినను హాస్యము చేయకున్న చాలును. మన మీబడిలో మొదటి తరగతిలో చేరుట కింకా ఎన్నో జన్మలైత్తవలసి యున్నది. పెద్దలు మనబోటివారి నుద్దేశించియే:-

“జ్ఞాతతత్త్వస్య లోకోఽయం డాలోన్మృత పితాచవత్ ।
జ్ఞాతతత్త్వోఽపి లోకస్య ణాలోన్మృతపితాచవత్ ” ॥

ఆని వ్యాఖ్యానించినారు.

అన్నమయ్య సాహిత్యము :

ఈయన సాహిత్యమంతయు శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతముపై నాధారపడినది. ఆ మత ప్రచారమునకు వీరి వాఙ్మయమంతయు నడుము కట్టుకొని నిలిచినది. శైవభక్తి వాఙ్మయమునకు ప్రతిగా వీరి వైష్ణవభక్తి వాఙ్మయ మవతరించి నట్లున్నది. యథావాక్కుల అన్నమయ్య భావములకును మన అన్నమయ్య భావములకును పోలిక గలగు. శైవము నందు ఆవేశ మెక్కువ. అది ఇక్కడ తక్కువ. అక్కడ పాల్కురికి సోమనాథుడు ప్రథముడు. ఇక్కడ మన అన్నమయ్య ప్రథముడు.

1 భాష:-

ఇందలి భాష యంతయు గ్రాంథిక వ్యావహారిక పదములతో సంకీర్ణము. వ్యావహారిక పదము లన్నియు గ్రాంథికసన్నిహితరూపములలో అరసున్నలు, బండితాలను విడువక వ్రాతకెక్కినవి. ఇది భాషాశాస్త్రము (Phylology) లో వ్యాకరణశాస్త్రములో సాధన చేయువారికి తంకెటిజున్ను. గ్రంథములకెక్కుయోగ్యత కోల్పోయితిమే అని వెనుక కొదిగి కుంగుచున్న వ్యావహారికపదములకు జగుకు దీర్చి, వాటికి తన పదవాఙ్మయమున వలసినంత విడిది యిచ్చి, అర్థసౌలభ్యముతోపాటు కావ్యభావనాసౌరభము గూడ గల్గించిన మేటి యీతడు. ఈ పని అందరును చేయలేరు. గ్రాంథిక వ్యావహారికముల యందెంతో చొరవ, వానిని కలిపి ప్రయోగించుటలో ఎంతో తెగువ, నలుగు రాపథమున వెరపు లేక నడిచి తన్ననుసరించునట్లు చేయుటలో పెద్ద చట్టరితనము కావలెను. ఈ అన్ని చక్కటులు మన అన్నమయ్యకు కలవు. కావుననే ఆయన మాట వేదముగా, ఆయన నడచినతీరు మహాకవులకు బాటగా ఏర్పడి ఈతని తరువాతి పదవాఙ్మయ పద్యవాఙ్మయములు చొకళించి దవుడుదీసినవి. తననాటికే తన ననుసరించు వారి గుంపు కొంత పెద్దదై యుండును. అందువలననే వారికి ఛాయాఽపహారులని పేరువెట్టి :-

రామక్రియ

వెఱులాం మీకు వేడుక కరితేను

అఱు వంచి తడు కల్లంగ రాదా

|| వల్లవి ||

ముడిచివేసినపువ్వు ముడువ యోగ్యము గాదు

కుడిచివేసినపుల్లై కుడువఁగాఁ గాదు

బడి నొకరు చెప్పినఁ బ్రతి చెప్పఁబోతేను

అడరి శ్రీహారికి వది అరుహము గాదు

|| వెఱు ||

గంపెడుముక దినఁగా నొక్కవరిగింజ
 తెంపునఁ గలసితే తెలియ నెట్టు వచ్చు
 జంపులఁ బలవరించఁగ నొకమంచిమాట
 ఇంపైతే హరి యందు కిచ్చునా వరము

॥ వెట్టు ॥ 2

ఉమినతమ్మలో నొకకొంత క్రమము
 నమకూర్చి చవిగొని చప్పరించనేల
 అమరంగ చాయాపహారము చేసుక
 తమమాట గూర్చితే దైవము నగఁడా

॥ వెట్టు ॥ 3

(అన్న. అధ్యాయ - 198 రేకు)

ఇత్యాదిగ పది పదిహేనుచరణములలో ఇదే ధోరణిలో వారిని
 దూసి పోసినారు. తన కాలమునాటికే వీరు పలువురి కనుకార్యులుగా
 నయినారని తేలినది.

2. శైలి:

ఇది పదవాక్యమైనను శైలి యంతయు ప్రాబంధికముగ
 సాగినది. పదములు, సమాసఘటన, వర్ణనలు ఇవి యన్నియు
 ప్రబంధముల ధోరణిలోనివే. ఉదాహరణము:—

సామంతం

చల్లనై కాయఁగదొ చందమామా నీ.
 వెల్ల (ల్లి?) గాఁ దిరువేంకటేశు నెదుర
 మొల్లమిగ నమ్మకంపు వెల్లిగొల్పుచు లోక.
 మెల్ల వినుఁ గొనియాడఁగాను

॥ వల్ల 2 ॥

(సం. 12 - 228)

ఈ పాటలోని పద్యాన్ని గమనించితిమేని శైలి వైచిత్ర్య
 విధముగ నున్నదనుటలో సందేహము లేదు. అక్కడక్కడ గ్రామ్య-

జనోక్తులవలె శుద్ధాంధ్రవ్యావహారికములు గల శైలియు కలదు. విరివిగా నున్నది వై జెప్పిన శైలియే. అన్వయము గూడ వై సుదాహరించిన పాటను చూచితమేని ప్రబంధ ఫక్కిలోనే కన్పడుచుండును. యతిప్రాసఘటన మంతయు, తిక్కనవలెనే భూతబలి వేసినట్లుగ, ఛాందసులను చూచుకొండని హెచ్చరించినట్లు కనబడును. అక్కడక్కడ యతిప్రాసస్థలములందు జల్లుపదములు కానవచ్చుట కీదూకుడే కారణము గావచ్చు. విలంబము నోర్వని భావతీవ్రత. దాని నల్లివేయుటలో గలవేగము ఈతని యొద్దును సన్నగిల చేసియుండును.

ఈతని రచన తిక్కన రచనవలె దేశీమాండలికపదబహుళము. వాక్యనిర్మాణముగూడ మనము వ్యవహరించునపుడు మాటలాడునట్టిదిగా అక్కడక్కడ దోచుచుండును. ఈ పద్ధతి తిక్కనయందు అడుగడుగున గన్పట్టుచుండును.

3. సంధులు సమాసములు :

రేకులలోని సంధులన్నియు అన్నమయ్యవపునో కావో తెలియమగాని అవి కొంత వింతగా దోచుచుండును. ఉకారాంతములపై గూడ అచ్చులకు యవలు సరించినవి కానవచ్చును. ద్రుత సంధులపై గూడ అచ్చుల కిట్టులే తూవములు గానవచ్చును. వీరిమతమున ఉకారాంతసకారము ద్రుతముగా దోపదు. సకారపుపొల్లు మాత్రమే ద్రుతమనిపించుచున్నది. కొన్ని పదములందు అరవమునందువలె ఉదంతతద్ధర్మార్థక తానుజ విశేషణములకు ద్రుతముచేర్చి వాడుటయు కలదు. 'పోవుత్రోవ' అనుటకు 'పోవుద్రోవ' ఇత్యాదులు.

సమాసదులందు ఒక విచిత్ర పద్ధతి చూపట్టుచున్నది యుష్మ-దస్మరాత్మార్థకశబ్దములు అన్వయింపవలసినపదముడగ్గటగాక సమస్త పదాదియందే ప్రయోగించుట - 'నీ విందైన మురిపెపువేయి గన్నులు' - (12 - 201 రెండవ చరణం). 'విందైన మురిపెపు

నీ వేయికన్నులు' అని యుండవలెను. కాని వీరి సమాసఘటన ప్రకారము నీ శబ్దము తప్ప తక్కినవాని కన్నిటికి సమాససేర్పరచుకొని తరువాత నీ శబ్దముతో సమసింపవలసియున్నది. 'ఎవ్వతో మోము' = 'ఎవ్వతె యొక్క మోమో' అనునర్థమున ఈ సమాసఘటన విచిత్రమైనది. ఇట్టి వచ్చటచ్చట గలవు.

4. పదప్రయోగ విశేషములు

సాధారణకవులలో కానరాని పదప్రయోగములు వీరిలో కానవచ్చుచున్నవి. అందులో వ్యాకరణమునకు నిఘంటువులకు చేరనివెన్నోకలవు. (సంకీ - 2 - చర - 3 - పాద - 1)

1. ఏటికి :-

ఈ వాఙ్మయమునందుతప్ప తక్కిన స్థలముల యందెచ్చటను ఈ పదము సార్థానుస్వారముగ నగపడదు. ఇది 'పమిటి' శబ్దవికారము గనుక మధ్యనున్న మకారము లోపించినప్పుడు తక్కినమున అర్థానుస్వారముండుట న్యాయ్యమే. ఈ పద్ధతి ఈ వాఙ్మయమునందంతటను గానవచ్చుచున్నది. ఇది 'ఏటిదబ్బా' ఇత్యాది వ్యవహారమునందుగూడ గుర్తింపవచ్చును.

2. బాయట, బాయిట :- (3 - 3 - 4)

బహిశ్శబ్దభవము 'బయలు' కాగా, బాహ్యశబ్దభవము 'బాయట, బాయిట' కావచ్చును. ఈ రెండురూపములు ఈ వాఙ్మయమున తరచుగా నగపడుచుండును. వీని సంగ్రహ - ఔపవిభక్తికరూపమే 'బయట, - బయటకి, 'బైటికి' ఇత్యాదులు కావచ్చు.

3. అప్పన :- (7 - 1 - 1)

ఇది అర్చనశబ్దభవము. మన తెనుగున అందరువాడెడి 'అప్పన' గాదిది. అజ్ఞ అను నర్థమున ప్రయోగింపబడుచున్నది. అప్పణె = అజ్ఞ అని కీటల్.

4. అప్పటి, అప్పటిని (108 - పల్లవి)

అప్పుడు శబ్ద మౌవవిభక్తికము. ఇతర వాఙ్మయమునందు 'అప్పటికి' ఇత్యాది విభక్తి ప్రతిరూపకావ్యయములే కానవచ్చుచున్నవి. ఈ వాఙ్మయమునమాత్రము ఇది క్రియావిశేషణముగ నుపయోగించుట వింత. "విడిచిన నెప్పటి చని" హరి-పూ. ఖా. 6-249 అను ఎఱ్ఱన హరివంశ ప్రయోగమొక్కటి మాత్రము దీని కీడుగా నాకు తోచుచున్నది.

5. బాలులు, బాలులాలి (230 - 2 - 2)

అద న్నదీర్లుపూర్వలో పథములపై విభక్తి లకారమునకు రేఫము లేకుండ ప్రయోగించుట ఈ వాఙ్మయమున విరివిగా గన్పట్టుచున్నది.

6. చింక (112 - 3-3)

జింకకు మారుగూపముగనో, మూలరూపముగనో ఈ వాఙ్మయమున నిది పలుతావుల గలదు.

7. మాఁట. (188 - 2 - 1)

ఈ పదము అరసున్న తో కలిసియు, కలియకయు ఈ వాఙ్మయముననున్నది. అరసున్న కలిగిన ప్రయోగమే ఎక్కువ. పలుతావుల అరసున్నలుండుటచే ప్రామాదిక మనుటకు వీలుగాదు. ఇది మాత్రా-శబ్దభవమైన 'మాఱ్ఱం' అను అరవపదమునుండి పుట్టినదిగా తోచుచున్నది. సలించుక నిశ్చించుక|సాససాంకర్షమునకు ఉదాహరణముగా, అనంతుడు తన ఛందోదర్పణమున ఈ క్రింది లక్ష్యమిచ్చినాడు:-

వీఁపు మాఱులు మఱికలమోపులయ్యె
 మాఁట లేటికి మేటి తాఱేటి కనఁగ (1 - 52)

ఇట్లే కొన్ని యెడల 'మాఁటి మాఁటికి' అనిగూడ సార్థబిందుకముగ రేకులలో గలదు.

8. పదురాలు :- (71 - పల్లవి)

వతుగురాలునకు తద్భవముగా తోచుచున్నది.

9. అయిరాణి :- (189 - 2 - 1)

ఇది 'అయిరేని' అని మన ఇతరతెనుగువాఙ్మయమునందు గలదు. 'అరివేణి కుండలు' అని లోకవ్యవహారమినాడును కన్నట్టు చున్నది. కాని 'అయిరాణి' అను ప్రాకృతరూపము శుద్ధముగా వైకీర్తనలో నున్నది. "అయిరాణి, ధుంధుమారి, పరాచి చ శక్రవల్ల ఖాయామ్" అని షడ్భాషాచంద్రిక-రూపాడాది 318 సూ. ఇది ఇంద్రాణి శబ్దభవముగా తోచుచున్నది. ఈ అయిరేని కుండలతో జగువుపూజయు శచీపూజయే. వివాహకాలమున సౌమంగల్యసిద్ధికై శచీపూజవశస్తమై యున్నది. 'సాన్నిధ్యయోగాత్కిల తత్ర శచ్యాః' రఘు-7-3 అనిన కాళిదాస ప్రయోగముదీనికి సాక్ష్యము

10 జాజర :- (274)

ఇదియొక విచిత్రమైన శబ్దము "జాజర = దొంగ, జాజరపాలి కలు = అంకురార్పణ శ రావము" అని సూ. ని. ఈ జాజరశబ్దము, వై-రెండర్థములందును యథాక్రమముగా తస్కర-శాద్వల శబ్దభవముగా గావవచ్చుచున్నది. 'శాద్వల' శబ్దభవమనుటయే ఇప్పటి చర్చ నీయాంశము. "శాద్వల" జాజర అగుట సుప్రసిద్ధమే. అందువలననే 'జాజరపాలికలు' అని సూ. ని. గుర్తించినది.

దీనికొక గ్రామీణమైన ఆచారము తార్థాణగా తోచుచున్నది. వై శాఖ శుద్ధపూర్ణిమను మొలకలపున్నమయని. శ్లేష్మశుద్ధపూర్ణిమను పరువాక పున్నమయని న్యవహరించుచున్నారు, వై శాఖ శుద్ధ పూర్ణిమకు ఐదారు దినములు ముందుగా పెంకులకుంపట్లలో మట్టివోసి నానాధాన్యములను నారువోయుదురు. అందు ఏధాన్య మేపుగా బెరి-

గిన ఆధాన్యము దండిగా బండునని కర్షకుల కొకగుర్తు. తానినాధారముగా జేసికొని ఏరువాకపున్న మకు వ్యవసాయము సాగింతురు, ఈ-మొలకలకుంపట్ల నన్నింటిని దేవాలయములవైన, తమ పితృదేవతల సమాధులవైననుంచి ఆమొలకలపున్న మనాడు పూజించుట రాయల సీమ పశ్చిమభాగమునందంతట నేటికిని గలదు. వెన్నెలబలిసిన వైశాఖ శుక్ల నక్షత్రమునందు, పూర్ణిమనాడును ఆమొలకనోముతోపాటు జక్కిమొదలగు పలువిధములగు అటలాడుట ఈనాటికిని గలదు. అది యొకవేడుక. ఆ 'జాజర' (మొలక)కు సంబంధించినవేడుక గావున అది జాజరవేడుకయైనది. క్రమక్రమముగా 'జాజర' శబ్దము వేడుకకు పర్యాయముగా నిల్చినది. 'జాజరపాటలు' ఇత్యాదులందుగూడ ఈ యర్థమే కానచ్చు. ఈ నాయూహను సాహిత్యజ్ఞులు పరిశీలించి తెలిపిన సంతోషింతును. వేడి + లు = వేండ్లు, వాడి + లు = వాండ్లు ఇత్యాది ప్రయోగములును గలవు.

ఇట్లే ఈవాఙ్మయమున శబ్దచర్చ సాగింపబూనినచో అది అనంతమగును. మచ్చునకు కొన్నిచూపితిని. ఒక్కొక్క పదమున కొక్కొక్క పాటయే ఉదాహరణముగా చూపితిని తక్కినవి పాఠకులు చూచుకొనగలరు.

5. సామెతలు :-

ఈ 'సామెత' శబ్దము 'సామృత' అను సంస్కృత శబ్దమునుండి పుట్టియుండవచ్చును. సామృతాశబ్దము వ్యాకరణదుష్టమైనను లోకము స్వీకరించినది. ఒక అర్థమును చెప్పుటకు మారుగా అనంత-లోకసిద్ధిగలిగిన తత్సదృశాశ్టమును చెప్పుటయే సామెతయొక్క పరమార్థము.

(1). ఊరులేని పొలిమేర (55 - పల్లవి):-

ఈ పాటయందు చాలసామెతలుగలవు. ఎండలేనినాటినిడ, దండలేనితాలిమి, ఇచ్చలేనినాటిసొబగు, బొంకులేని చెలిమిఇత్యాదులు. సుప్రసిద్ధములను వదలితిని. ఆధారములేనివార్త యనునర్థమున 'ఊరు లేని పొలిమేర' అనివాడినట్లున్నది.

(2). కలగన్నచోటికి గంపయెత్తినయట్లు (64 - పల్లవి):-

కలలో గనపడినస్థలమునకు గంపతో సంసారమెత్తికొని పోవుట యని యర్థము. అసంఖ్యావ్యమైనదానికి ఆకపడుటయని ఖావము.

(3). కొలిమిగూటిలో సూదులమ్ముట (124 సంకీ):-

పాటయంతయు సామెతలే. 'మీలకీతలు గరపుట, 'అడవి మృగములకు పల్లమువేయుట' మొదలగునవి. సూదులుత్పన్నమగు స్థలముననే (కొలిమిగూటిలో) సూదులమ్ముబోవుట పనిలేని పనియని ఖావము. జన్మసిద్ధవిద్యలు గల్గినవానికి అఖ్యాసముతో నేర్పబూనుట వ్యర్థప్రయాసమని 'మీలకీతలుగరపుట' యనుట కర్థము.

4. 'పరు నిద్దర వుచ్చుట (149): నిత్యప్రవాహాళియగు పటిని కొంతనేపు నిదురింపజేయుట (స్తంభింపజేయుట) అసాధ్యమని ఖావము. నిత్యజాగరూకుని వంచించుటయు అంతే.'

5. పూటకూటిమీద తమ్ము ఉమియుట (238 సంకీ.): దీనిలో అన్నియు సామెతలే. 'గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటు' ఇత్యాదులు సుప్రసిద్ధములు. పూటకూటిమీద తమ్ము ఉమియుట=కష్టపడి సంపాదించుకొన్నవస్తువును అనుభవదూరము చేయుట అని ఖావము.

ఇట్టి చెన్నై న గలవు. అపురూపములై నవానిని కొన్నింటిని మాత్రమే నేనిండు సూచించితిని. తక్కినవి సహృదయులపాలు.

6. జాతీయములు :-

ఇది Idiom అను నాంగ్లపదమున కనువాదము. ఈ జాతీయ శబ్దార్థమే కొంత పరామర్శింపవలసియున్నది. జాతికి సంబంధించినది జాతీయము కావచ్చు. తెలుగు - అరవ - కన్నడ జాతివారు వారివారి అనుభవములనుబట్టి ఆయా భాషామర్యాదలనుబట్టి ఒకవిశిష్టార్థమునందు కొన్ని పదములను వాడుచుందురు. అవి వాక్యములుగావు పదములే. కాని అవి కొన్ని పదముల అధ్యాహారముతో ఒక సమగ్రవాక్యార్థమును సృరింపజేయుచుండును. ఆ పదములు ఆవిశిష్టార్థములలో ఆ జాతివారికి సుప్రసిద్ధములగుటచే, దాని యర్థము చెప్పువానికి, వినువానికి సుగ్రహముగా నుండును. ఉదాహరణమునకు 'సంతసరకు'. గుంపుగా గూడినపదిమందిలో ఏ తలమానినవానినో మోసగించి విక్రయించవస్తువు అని యర్థము. ఇది ఆంధ్రదేశమున సుప్రసిద్ధము. ఇట్టి పన్నియు జాతీయములని నా భావము. ఇవియే మన పలుకుబడులు, నుడికారాలు కావచ్చు.

1. ఊరువాడెడి చెలమ (75-సంకీ): దీని యందన్నియు జాతీయములే. '1. సలకతగరు, 2. కట్టు వదలినకేపు', 3. తిగురు చుట్టిన కండె', 4. తెరవుపెసరు', 5. బట్టబాయిటిఁఱత, 6. చెరకు వండిన పండు' (చెరకు + వండిన). 7. తంకెటి జన్ను', 8. జాజులు ప్రసాదము.'

వీని యర్థములన్నియు సుప్రసిద్ధములు గావున వివరింపలేదు.

7. అలంకారములు :

సాధారణముగ కవులు వర్ణనాప్రియులగుటచే శబ్దార్థాలంకారములలో తమ ప్రతిభనంతయు ధారవోసి, కేవల మలంకార కవులుగ నే

చెలామణియగుచుందురు. రసదృష్టి కలిగినకొందరుమాత్రము కావ్యతీవనమైనరసమునకు ప్రాధాన్యమిచ్చి దాని కంగముగా వెగటుగ దోపని యట్లు సహజాలంకారములుగా అలంకారములను సమకూర్తురు. రససిద్ధుడైన అన్నమయ్యకు 'నేనే వచ్చెద నేనె వచ్చెదను నేనే వత్తు నేవత్తు' అన్న రీతిని శబ్దార్థాలంకారములు తమకు తామే పరువులై త్తివచ్చి, పీటలు వేసికొని తన వాఙ్మయమున కొలువు సేయుచుండును. ఉదాహరణమునకు శబ్దాలంకారములు ఈసంపుటము 150, 202, 272, 302 వగైరాదులలో గుర్తింపగలరు. అర్థాలంకారములేని కీర్తనయే లేదనవచ్చును. సాదృశ్యధర్మమును స్తంభమువై అలంకారశాస్త్రసాధమంతయు నిలిచియున్నది. ఆసాదృశ్యమును ఈతడు వాడుకొన్నంత విరివిగా మరెవ్వరు వాడలేదన్నచో అతిశయోక్తి కాదు. "అలంకారాన్తరాణి హి నిరూప్యమాణదుర్వటనాన్యపి రససమాహితచేతసః ప్రతిభానవతః కవేః అహంపూర్వికయా పరావతన్తి" అని ఆనందవర్ధనుడు.¹

8. అన్నమయ్య శృంగారము :-

అధ్యాత్మ కీర్తనలలో బాహ్య ప్రపంచమును, మరింతగా స్త్రీజాతిని ఆడిపోసిన అన్నమయ్య, శృంగార సంకీర్తనలలో ఆజాతిపారికరచరణముఖ నేత్రాదుల ఇసుమంత కదలికలకు గూడ అనంతభావపరిమళపరంపరలున్నట్లుగా భాష్యము చేసినారు. అధ్యాత్మ శృంగారములు రెండింటను ఆతని మనసు - మాట - ప్రతిపాదించు ఫక్కి - వానిలోనిలోతు సహృదయుల నూటాడించునుటలో సందేహము లేదు. ఉదాహరణకు అధ్యాత్మము:-

భవరోగవైద్యుడవు పాటించ నీ వొకడవే
 నవనీతచోర నీకు నమో నమో

॥ పల్లవి ॥

1. ద్వన్యాలోకము (చాళాంబముద్రణాయమువారిది. 1940 ముద్రణ) P. 222.

అతివలనెడిసర్పా లధరాలు గఱచిన
 తతి మదనవిషాలు తలకెక్కెను
 మితిలేనిరతులఁ దిమ్మిరివచ్చె దేహాలు
 మతిమఱచె నిందుకు మందేదొకో || భవ ||

పొలఁతులనెడిమహాభూతాలు సోఁకిన
 తలమొలయ విడి బిత్తలై యున్నారు
 అలరుచెనకులచే నంగములు జీరలాయ
 మలసి యిందుకు విఁక మంత్రమేదొకో || భవ ||

తరుణికాఁగిళ్లనే కాపఱ్యరాలు వట్టి
 కరఁగి మేనెల్ల దిగఁగారఁ జొచ్చెను
 నిరతి శ్రీవేంకటేశ నీవే లోకులకు ఓక్కు
 అరుదునుఖాననుందే యంత్రమేదొకో || భవ ||

(8 వం- 67 కీర్తన)

కృంగారమునకు :-

నారరామక్రియ

ఏమొకో చిగురుబదరమున యెడనెడఁ గమ్మరి విందెను
 భామివి విభునకు వ్రాసిన పత్రికకాడుగదా || వల్లవి ||

కలికివకోరాక్షిఁ గడకన్నులు గెంపై తోఁచిన-
 చెలువం బిప్పుడిదేమో చింతింపరె చెలులు
 నలువునఁ బ్రాణేశ్వరుపై నాఁటిన యాకావచూపులు
 నిలువునఁ బెరుకఁగ నంటిననెత్తురు గాదు గదా || ఏమొ ||

పదతికి చనుగవమెఱుఁగులు పై పైఁ బియ్యెదవెలువల
 కడుమించినవిదమేమో కనుఁగొవరే చెలులు
 ఉడుగనివేడుకతోఁ బ్రియుఁదొత్తినవలకళిరేణులు
 వెడలఁగ వేసవికాలపువెన్నెం కాడుగదా || ఏమొ ||

ముద్దియచెక్కుంకెలకుం ముత్యపుజిల్లలచేర్పుం-
 వొద్దికలాగు లివేమో పూహింపరె చెలులు
 గద్దరితిరువేంకటవతి కామినివదనాంబుజమున
 ఆదినసురతపుఁజెమటల అందము కాదు గదా

॥ ఏమొ ॥

(12. సం-82 కీర్తన)

ఈ అధ్యాత్మ శృంగార కీర్తనలు రెండును అనన్యసామాన్య-
 ములనుటలో వివదించు సాహిత్యమర్మజ్ఞులుండరు.

“ ఐహ్యమాభ్యంతరం చేతి ద్వివిధం రత ముచ్యతే ।
 తత్రాద్యం చుందినాశ్లేషనభదంతక్షతాదికమ్
 ద్వితీయం సురతం సాక్షిన్నానాకరణకల్పితమ్ ” ॥

అనిన కామశాస్త్రము మూడుపూవు లారుకాయలుగ సంత
 రించినాడన్నమయ్యు వై కీర్తనమునందు. ఆతడు వర్ణించిన వర్ణనను
 బట్టి ఆతని సాహిత్య మర్మజ్ఞత, అలంకారశాస్త్రపాండిత్యము,
 శాషాపటిమ, అందరకు తెలియునవియే. అందులో సూక్ష్మమైన
 శృంగారసాభిజ్ఞత కొందరు మాత్రమే గుర్తింపగలరు.

ఎఱ్ఱటిపెదవిని నల్లసిరాతో వ్రాసిన జాబుగా ఉత్పేక్షించుట
 అందరెరుగుదురు. ఆనాయిక తనివిదీర కస్తూరీతిలకాంకితమైన-
 ప్రియునిమోము వలుమారు ముద్దిడుకొనుటచే పెదవిపై నల్లగుర్లు
 లేర్పడిన వనిన కారణముగూడ తెలియుచున్నది. ఆ పెదవిని జాబుగా
 ఉత్పేక్షించుటకు తగినన్నికస్తూరిముద్రలు కలవలె ఆమె ఎన్నిసార్లు
 ముద్దిడుకొని యుండవలెనో, దానికి దగిన నాయకునిసౌందర్య
 మెంతో కొందరే గుర్తింపగలరు. అట్లే ప్రియునిపై నాటినచూపు
 నిలువున పెరుకుట, దానిచే కన్నెఱ్ఱనగుట, దానివలన అది నెత్తురు
 మరకగ ఊహించుట వైకి తెలియుచున్నవి. అందులోని యేకాగ్రత,
 నిధితక పరబలాత్కారముతో చూపూడ దీయవలసినదుర్గతి, సహృద

యైక వేద్యము. పయ్యెదలోని చనుగవమిసిమి బయట పరువులు వెట్టుట అతిశయోక్తియే. కాని దానికి చూపిన హేతువు శృంగార-రసనిష్ఠాతునకు గాని తెలియరానిది. చనుగవపై నఖళిరేఖలు మొలచినవట. ఆకాంతి వాని వెన్నెల యట. మునుపు నాయికకు చూపినతమక మే ఇప్పుడు కవి నాయకునకు చూపినాడు. ఆసమ్మర్దమును సహృదయు లూహింతురు. చెమట బొట్లు ముత్యాలజాలుగా వర్ణింపబడుట కవితోకసహజమే. కాని ఆచెమటబొట్లు అధరా-స్వాదసమయసంజనితమైన సాత్త్వికస్వేదరూపముగ వర్ణించుట అనుభవజ్ఞులగుకొందరే గుర్తింతురు. 'కామినా మధరాస్వాదః సురతా దతిరిచ్యతే' అని కామశాస్త్రము. ఇంతలోతైన భావమును సహజాలంకార సమన్వితముగ తేటతెనుగుపదములతో వర్ణించు-నేర్పు అన్నమయ్యకు దక్క మరొక్కరికిలేదన్న అత్యుక్తి కానేరదు.

అట్లులే ఈ సంపుటము నందలి 25లి వ పాట భావము గూడ ఈతని అప్రతిమ భావనాశక్తికి సాక్షిగా సహృదయులు గుర్తింప గలరు ఇట్టి వీవాజ్ఞయమంతటా నెరపినట్లున్నవి.

ఈతని శృంగార వర్ణనములందు ఎక్కువభాగము అనుభావములు, సాత్త్విక భావములు, సంచారి భావములు మాత్రము విరివిగ నుండును. దానికి ఆలంబనోద్దీపన విభావములను మనమూహించు కొని రససిద్ధిని పొందుచుండవలెను. ఇది ఆలంకారిక సంప్రదాయము.

'విభావానుభావసంచారిసంయోగా ద్రసనిష్పతిః' అను భరత సూత్రమున, మూడింటి సముదాయము రసనిష్పాదకమా లేక ఏ ఒకటి రెండున్నను రసానుభూతి గలుగునాయని ప్రశ్నించుకొని, "యద్యపి విభావానా మనుభావానా మౌత్సుక్య - వ్రీడా - హర్ష - కోపా - సూయా - ప్రసాదానాం చ కేవలానా మతస్థితిః; తథా - వ్యేతేషా మసాధారణత్వ మిత్యన్యతమద్వయా ష్టే పక త్యే సతి

నానై కాంతికత్వమితి” అని మమ్మటాచార్యులు పూర్తిచేసినారు. కావున వై దానిలో ఒకటున్నను తక్కినవి ఆస్వాదవేగమున ఆక్షేప లభ్యములై రససిద్ధికి దోహదము లగుచున్నవి.

కావ్యప్రకాశః, 4 ఉల్లాసః, 28 కారికావృత్తిః.

“యత్రక్యచిత్ ఏకస్మాదేవ అసాధారణాత్ రసోద్బోధః తత్ర ఇతరద్వయ మాక్షేప్యమ్”. అని రస గంగాధరము. కావున ఇందొ కొక్కొక్క పాటయు ఒక్కొక్క శృంగారరస ప్రవాహము. ఈ కీర్తనల సముదాయమంతయు శృంగారరసక్షీరసాగరము. ఈ సాగరమున రశ్మములు వెదకువారి వెలితే గాని రత్నములకు వెలితిలేదు.

9. వింతలు విశేషములు :-

ఈ అన్నమయ్య వాఙ్మయమునందు అపురూపమైన భావచిత్రణముతో పాటు ప్రపేశికాకల్పనముగూడ అక్కడక్కడ కన్పడుచున్నది. ఆ కల్పనమునందుగూడ ఈతడు సాటిలేనిజోదే. (1) ఈ సంపుటము 15వ పాట 'దిక్కులేకపోయే నిచ్చేదినదినము'. ఇది చిక్కెన ప్రపేశిక గావున దీని భావము స్పష్టమగుటలేదు. (2) ఈ సంపుటము 216 వ పాట 'ఎండలు రేయెండలుగా నిరువంక జూచువాడు' ప్రథమచరణములోని ఒకటవ పాదమునకు శ్వేతద్వీపమున నివాసమేర్పఱచు కొన్నవాడు అని, రెండవపాదములోని 'పాలలోని పాపడు' = వెన్న అనీ అర్థముచేసికొనవలెను, మూడు, నాలుగపాదములు సుగ్రహములే. అదేపాట రెండవ చరణం ఒకటవపాదము 'ఆలపోతు వానితోడ నంటిన మేలివాడు' = శృషభాసురుని సంహరించినవాడు గాని, శివునికి అర్ధాంగమైన వాడుగాని కావచ్చును. తక్కినది సులభము. (3) ఈ సంపుటము 235 వ పాట మూడవచరణం ఒకటి రెండుపాదాలు “కొండవింటివాని గుత్తగొనినయట్టి కొండుక పాయపుఁ గూఁతురు తండ్రి” = గంగకు తండ్రియని యర్థము.

(4) 233వ పాట ఒకటవచరణం మూడవపాదము - 'గాలిపుంటిసంటి (?) లోనఁ గాపురంబు సేయవచ్చు' - ఇది అర్థముకాలేదు. గాలికి పుండువంటి దగు సముద్రమనెడు ఎసటిలో కాపురముచేయుట అని యుండవచ్చునా? అప్పుడు 'గాలిపుంటెసంటిలోని' అని పాఠముండవలసివచ్చును. (5) 297 వ పాట - మూడవచరణం 'రెండవపాదము 'గుల్లకూతతోడి నోరు కొనగోరుబలిమి' ఇదియు అర్థముకాలేదు. ఇట్లే చూచినచో ఇందులో ఎన్నో ప్రశాశికలవంటివి మన పండ్లకు మెదుగుటలేదు.

ఒక్కొక్క పట్టున కుద్ధవ్యావహారికముగా సాగించిన ఘట్టములును గలవు. 268, 367, 373, 378 వగైరా కీర్తనలు దీనికి తార్కాణములు. అట్లే పూయుటకు - పుయ్యుట. నీయెడకు - నియ్యడ వంటి పదాలుకూడ.

ఇందు 115 వ పాట, సాదృశ్యము నాధారముగాగొని తన యూరిచుట్టు ప్రక్కలనున్న కనుమలను గురిచేసికొని శృంగారరసాంకితముగ వర్ణింపబడినది. (1) సోమశిలకనుమ (2) గద్దెరాతికనుమ (3) ఎఱ్ఱశిలకనుమ (4) దొంగలసానికనుమ (5) గుబ్బలికొండ కనుమ. ఈ కనుమలకు పాటలోని శృంగారముతో కేవల శబ్దసాదృశ్యమేకాక మరి ఏదో సంబంధము కలదని యూహించి, ఇవి యొక్కడ నున్నవో తెలిసికొనగోరి ఆ ప్రాంతమువారిని విచారించితిని. వారిలో ఒకరు శ్రీ మైసంపాటి సుబ్రహ్మణ్యంగారు (తెలుగు పండితులు) విచారించి ఈవిధముగా వాసిరి -

"..... మహాత్మా! నేను చెప్పినట్టు తాళ్లపాక గ్రామం చుట్టూఉన్న అన్నమాచార్యులు సూచించిన కనుమల వివరం తెలుపుచున్నాను.

(1) దొంగలసాని కనుమ - ఇది సిద్ధవటం తాలూకా ఓబుళం దగ్గరవుంది. (2) సోమశిల కనుమ - ఇది నెల్లూరుజిల్లా సరిహద్దన

అత్మకూరు తాలూకా - సిద్ధవటం తాలూకా హద్దులోనున్నది. (3) గద్దెరాతి కనుమ - ఇది నేడు సుద్దరాతికనుమ అని వ్యవహారం. తాళ్లపాక సమీపంలోవుంది. (4) ఎఱ్ఱకొండకనుమ. పోలి - అప్పరాజుపేట సమీపంలో 'కడియాలపల్లెకనుమ' అను వ్యవహారంలోవుంది. (5) గుబ్బలికొండకనుమ - లంకెకనుమ నేడు వ్యవహారం. (6) మంతనాలకనుమ - ఇది నడిగడ్డ దగ్గరవుంది. లేచాకుకు సమీపం. నాగేళ్లకనుమ అని నేడు వ్యవహారం.

ఈ కనుమల విశేష మేమంటే ప్రతికనుమదగ్గట పవైపునో ఒకపవైపున చెన్నకేశవస్వామివారి ఆలయంవుంది. నేడు కొన్ని చూడవచ్చును. కొన్ని శిథిలావస్థనొంది యున్నవి. ఈ కనుమలు పట్టణాకృతిలో నున్నవని, పట్టణాంతర్గతములని చెప్పవచ్చును. సుదర్శనచక్రంలోని పట్టణాలకు, పట్టణాలకు వైష్ణవమంత్రశాస్త్ర విషయం పదై నా సంబంధ సామ్యములున్నవేమో మీరూహించాలి...."

బుడుగుంట్లపల్లె }
కోడూరు P.O }
15-7-76

మై. వేం. సు

వీరివరిశీలన కొంతవరకు నిజమనిపించుచున్నది. ఏవో కనుమలపైతే అన్నమయ్య వాడియుండడమో. ఆ నాటికి చెన్నకేశవస్వామిదేవాలయములు ఆకనుమలలో నుండుట, అవి తాళ్లపాకచుట్టూ ఉండుట, పట్టణాంతర్గతములని చెప్పవచ్చునవహారముండుట కారణముగా ఈ కనుమల నన్నమయ్య వాడియుండును. ఇంత చెప్పవచ్చుములో ఈ కనుమల వ్యవహారము నేనింతవరకు ఈ పాటలో దక్క ఇంకెక్కడా చూడలేదు. చరిత్ర జిజ్ఞాసువులు దీనిపై సాధన సాగింతురుగాక!

మన మిట్లు పరామర్శింపజూచినచో ఇతని కృతులలో వేదార్థములు, వేదాంతములు. పురాణగాథలు, శృంగారాదిరసములు, తత్త్వము, భక్తి, పదములలో జాతీయత, సందర్భోచితములైన లోకోక్తులు, వ్యంగ్యమర్యాదలు, అలంకారములు, ఓహో! ఒక్కచేమిటి! సాహిత్య సర్వస్వమంతయు తనకు తానే నిండి పండి పరిమళించుచు, శ్రీ వేంకటేశ్వరమహిమలు ఊటలుమియుచుండును. ఈతని కృతులన్నియు, భాష ఏదైనా, గ్రంథ మేజాతిదైనా, తానేదైవమును పేర్కొన్నా, అదంతా శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి జోడించి శ్రీ స్వామివారికే సమర్పించుకొన్నవే.

ఈతని రచనలో గానవచ్చు మర్మమొకటి గలదు. మాటలు తేటగ నుండుట, భావము లోతై యుండుట. దానివలన సాహిత్యమున సాధారణమైన పరిచయము గలవారు వైవై తేటను గ్రహించి మురియుచుండురు. మర్మజ్ఞులగువారు లోతు లాలోచించి తనియుదురు,

10. అనుకరణములు :-

ఈ విద్య మనతెలుగువారికి ఉగ్గుతో వచ్చినది. మన వాఙ్మయములో మొదటిదగు భారతసే అనువాదగ్రంథము. తరచి చూచినచో దేశభాషా గ్రంథములన్నీ అనువాదప్రారంభములే. అంతమాత్రాన అనుకరణము అనరాదు. వస్త్రవునువాదమే గానీ భావములు భాషలు భిన్నములు గదా?

సమానవిషయమును వర్ణించునపుడు భిన్నకాలములందలి - కవులకు గూడ భావైక్య మేర్పడవచ్చు. దానిని భావసంవాద మన్నారు పెద్దలు.

“ సంవాదాస్తు భవన్త్యేవ బాహుశ్యేన సుమేధసాః ।
 నైకరూపతయా నర్ష్యే తే మంతవ్యా విపశ్చితా ॥

(ద్యన్యాలోకము-ఉద్యోతము 4 శ్లో॥)

తరువాతివారు పూర్వకపుల గ్రంథములను చూడకుండవచ్చు గూడ. కానీ తరువాతి వానిపై అనుకరించినాడను నపవాదము రాక తప్పదు. అనువాదముగానీ అనుకరణముగానీ పంచమహోపాతకాలలో చేరవని మనము గుర్తింపవలసియున్నది. అనుకరించువానిలో స్వతంత్ర భావనాబలమూ, ఇతరత్రప్రతిభోన్మేషము కనబడినచో, అంతటి-వానిచేత గూడ ననుకరింపబడిన పద-భావ-సంఘటనా-అలంకార-సమావేశ మాధుర్యము గలవాడని అనుకార్యునికి కీర్తి చేకూరును గానీ, అనుకర్తకు తక్కువ దనము రాదు. 'భోజనం దేహి రాజేంద్ర ఘృతసూపనమన్వితమ్ । మాహిషం చ శరచ్చంద్రచంద్రికాధవశం దధి' వలె పరభాగము మాత్రము సారవంతమై సొంతము నిస్సారమై నపుడు ఆకవి నుద్ధరించువారుండరు. కావున సహజ ప్రతిభాసంపన్నునికి అనుకరణము దోషముగాదు. అట్లు చూచినచో వాల్మీకికి తరు-వాత కవియే లేడు. కాళిదాసాది సంస్కృతకవులకూ నన్నయాది తెలుగుకవులకూ గతియేది? కావుననే సంస్కృతాంధ్ర కవులందరూ తమప్రాచీనులను నిర్భయముగ పొగడుచూ, తమ స్వతంత్ర ప్రతిభతో ప్రతిష్ఠితులై నారు.

“ వాల్మీకివ్యతిరిక్తస్య యద్యేకస్యాఽపి కన్యచిత్ ।
 ఇష్యతే ప్రతిభారేషు తత్తదానంత్య మక్షయమ్ ॥ ”

అని గుర్తించుకోవలసియున్నది.

అనుకరణమే పనికిరాదను మాట 'నా ఓనామాలు నాకిచ్చేసి నీవేమి వ్రాసుకుంటావో వ్రాసుకో' అనుట వంటిది. అందువలననే,

“వచస్పతివహస్రాణాం నహస్త్రిరపి యత్నతః ।
నిదిదా సా క్షయం నైతి ప్రకృతి ర్జగతా మివ ॥”

ధ్వన్యా - 4-10.

అను సహృదయశేఖరవచనము కవికోటికి జీవగట్టయైనది. అనంతముగ కవికులము విస్తరిల్లినది; విస్తరించుచున్నది; విస్తరింప గలదు కూడ.

“దృష్టపూర్వ్యా అపిహ్యర్థాః కావ్యే రివపరిగ్రహాత్ ।
నర్వే నవా ఇవాణాంతి మధుమాస ఇవద్రుమాః ॥ ధ్వన్యా - 4-4.

అను వాక్యమును కావ్యపరంపరాపరముగ గూడ వ్యాఖ్యానింపవచ్చు.

ఈయనుకరణము 1. ప్రతిబింబ సదృశము 2. ఆలేఖ్యతుల్యము 3. అన్యసామ్యము అని మూడు విధములుగ పెద్దలే వివరించినారు.

● “సంవాదో హ్యన్య సాదృశ్యం, తత్పునః ప్రతిబింబవత్ ।
అలేఖ్యాకారవ త్తుల్యదేహివచ్చ శరీరిణామ్ ॥ ధ్వన్యా - 4-12.

“తత్ర పూర్వ మనన్యాత్మ, తుచ్ఛాత్మ తదవంతరమ్ ।
తృతీయం తు ప్రసిద్ధాత్మ, నాఽన్య సామ్యం త్యజేత్కవిః ॥

ధ్వన్యా - 4-18

అని సామ్యవాదము నంగీకరించినది సహృదయలోకము. ప్రతి ఖావ్యుత్పత్తి సంపన్నమైన కవి కుటుంబములో, వానికంటె వీడు; వీనికంటె వాడు; ఇత్యాది భేదమునేర్పరచుట సాధ్యముగానిపనియని ఆచార్య దండి:-

“ఇక్షుక్షీర గుడాదీనాం మాధుర్యస్యాంతరం మహాత్ ।
తథాఽపి న తదాఖ్యాతుం సరస్వత్యాఽపి శక్యతే ॥ కావ్యాదర్శము.

కావున నే నీపై అనుకరణములను చూపినా అనుకార్యుని పెద్దరికమే తెలుస్తుంది గానీ, అమకర్తలకు లోకువరాదని పెద్దలు గుర్తింపగలరు.

అన్నమయ్య ప్రాచీన కవుల నెవరిని వేరెత్తి స్తుతించినట్లు లేదు. కానీ, రామాయణము-మహాభారతము - భాగవతము వగైరా గ్రంథములను పేర్కొన్నారు. ఆళ్లై శంకర రామానుజాదులను మతములను పేర్కొన్నారు. అందువలన ప్రాచీన కవుల సాహిత్య రసమును జాగా జుట్టినారనే తెలియుచున్నది. సంస్కృతాంధ్ర కవులవలె ఏ రామాయణాది గ్రంథకథలనో ఉపాఖ్యానములనో ఆధారముగా చేసికొని వీరి పదవాక్యములు నడువలేదు. వీరి కవిత్వమునకు మూలవస్తువు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని మూలమూర్తియే. భాషా-భావములు చూస్తే, ఎఱ్ఱన హరివంశమూ, కొన్ని మాండలికములందు సోముని ఉత్తరహరివంశమూ, తిక్కనగారి దేశిపదసంపద కానవచ్చును. కానీ ఇది వీరిది అని తేల్చి చెప్పటకు తగిన యాధారములు లేవు. అది కాలాంతరమున సాధ్యమగు నేమో చూడవలసియున్నది. వీరిపాటలు ముక్తకములవలె దేనికదే సంపూర్ణము. ఉత్తరత్రాన్వయములేదు. ఎప్పుడేమైనా చెప్పవచ్చు. అది ఆయన స్వేచ్ఛకు సంబంధించినది. శబ్దాలంకారములందు పోతన పోలిక కన్పడుచుండును. ఇద్దరూ ఎంచుమించు సమకాలికులు: ఒక మండలమువారు. కొంత పూర్వము వాడైనా సోముడూ అంతే. కావున అనుకరించినట్లు తేల్చి చెప్పలేము. వీరిరామాయణము దొరికితే చూస్తాము.

ఇక ఈతని ననుసరించినవారు :-

1. ఈ సంపుటము నందలి 264-1-3 లో 'కొనవాండ్రై తేను', ఇది 'వాడి' శబ్దబహువచనము. ఇట్లనే 'వేండ్లు' 'వేడి' శబ్దబహువచనముగ ఈతని ప్రయోగమునగుండు. "విమళరుండేయు తూపుల

వేండ్రకన్న వాండ్లు వాధూల మువిశాప వర్ణతతులు”-(పాండరంగ మాహాత్యము - 5-314 సాహిత్య అకాడమీప్రతి).

‘వాడి’ శబ్దముపై ‘వాండ్లు’, ‘కాడి’ శబ్దమునకు ‘కాడ్లు’ వలె వ్యాకరణసంపన్నమైనను అపురూపమైనది. అందువలననే తెనాలివారు దానిని గిల్లుకొన్నారని నాభావము.

2. తమిళముందువలె, స్త్రీల గమనమునకు నెమలిని ఉపమానముగ చెప్పట అన్నమయ్యయం దక్కడక్కడ కలదు. “గతిమధ్యస్తన కుంతల స్తబక వీణాగర్వదుర్వార.....యీ.....బృత్తి మృగేంద్ర కుంభిచమరీయూథంబు నేణంబులు”. - పాం - మా. (3-8)

3. ఈ సంపుటమున 261-1-1లో ‘మొగమున కెగరెడి మొన వాడిగుబ్బల’ అను అపురూపపదబంధమును, రామరాజ భూషణుడు ‘మొగమున కెగయునీవలుదవలి చన్నగుబ్బలు’ (కావ్యాలంకార సంగ్రహము - 5 - 113)లో వాడుకొన్నాడు. రామరాజభూషణుని ‘లలనాజసాపాంగ’ అను సమాసభాగము కొంత అన్నమయ్యదే. ఆ భూషణుడే, ఈసంపుటమునందలి 143వ పాటపూర్తిగా ‘అశిమట మీనకేసరి శరాసన గోమకరంబులు’ (వసు చరిత్ర-5-53) పద్యముతో ననుకరించినాడని డాక్టర్ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులవారు ఒక యుపన్యాసమున పల్కిరి.

కాని ఇట్టి కల్పనము

“అవయము యంత్రమత్యము నొకమ్మువ శ్రీవరసింహః దేయఃగా వెనుకకుఁబారి, పుల్లఱఁచి, వేషము మార్చి, బింబుదూరి, కా- ననమువకేఁగి, సిగ్గున వణింగి, భరంవడి వీఁగి, తా విషం- బెనసి, నతిభజించి, నదు లీఁది త్రమించెను రాసులన్నియుఁ”
(కావ్యాలంకారసంగ్రహము-4 - 61)

అను పద్యమున మరింత చమత్కారముగా సాగించినాడనక తప్పదు.

4. ఈ సంపుటము 170-2-3లో “విత మినశని వెలఁదుల కన్నుల యెంత గనమానా యేలాగే” అను పాదములందు చూపిన మినశని దోషమునందలి కలుపును, ‘మూలె జగంబు మినశనిదోషము దాఁకి నిర స్తస్యమై’ అనిధూర్జటి (శ్రీ కాళహస్తీశ్వరమాహాత్మ్యము-3-153.)తో సనుకరించినట్లున్నది. ఇది అనుకరణము కాదన్నను దోషములేదు.

ఈ సంపుటము 348-1

“వనిత లావణ్యంపు వదన కళికలముఠా-
 చనుగిరులపై నేల జారిపడెనే
 వెవకఁ దురుమనురాహు వేవేఱరూపులై
 తనర ముఖచండరుఁడు తలకఁడు గదా।

అను దాని భావమునకు ఛాయగా ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నమున పింగళి సూరన: —

“చంద్రభీత ఘనద్వాంత సంచయమున-
 కభయ మొసఁగి వేణీభరం బినునెవమున
 తనవెనుక వేసికొన్నది తడుణి మొగము
 చంద్రుఁగై కొనమి కిదియ సాక్షి గాదె: (ప్రభా-2-67.)

అని అనుకరించినట్లు తోచుచున్నది.

6. ఈ వాఙ్మయమునం దక్కడక్కడ ‘భేరిజోకొట్టుట’ అను పదము విపరీతప్రయత్నార్థమున వాడబడుచున్నది. దానిని పింగళి సూరన:-

‘వట్టి పుఱంగుఁబెట్టి నుడువంబనిలే దిదియెల్ల భేరిజో-
 కొట్టుట కాక.....’ (ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము-3-72)

అని అనుకరించినట్లు తోచుచున్నది. ఇది సమకాలిక దేశ్య లోకోక్తి కూడ కావచ్చు.

అనుకరణము పదముతో, పాదముతో, విషయముతో, అన్నింటితో గూడ నుండుననుటకు:-

'పాదోపజీవీ పదకోపజీవీ
 ఛాయోపజీవీ సకలోపజీవీ.
 భవేదథ ప్రాప్తకవిక్యజీవీ
 స్వోన్వేషతోవా భువనోపజీవ్యః॥

అను ఊమేంద్రునివచనము ప్రమాణము.

ఉదాహరణము అన్నియు వీలైనంతగ ఈ సంపుటము లోని కీర్తనలతోనే యుండవలెనను సంకల్పముతో ఇట్లు సంగ్రహించితిని. విస్తారమైన ఈ పదవాఙ్మయములోని ఇతరసంపుటము అన్నింటితో సంప్రతిచితిమేని ఇంక నెందతెందరో అనుకర్తలు బయటికి రాగలరు. ఈ సంపుటములోని 51, 81 పాటలు దాక్షిణాత్య శృంగార గ్రంథము లకు ధ్వజములుగా గన్నట్టుచున్నవి. ఇట్టిభావములు దాక్షిణాత్య వాఙ్మయమున గుట్టుగా, రట్టుగా ఉన్నవానిని సహృదయులు గుర్తింపగలరు.

అన్నమయ్య సంగీతము :

పై తెల్పినవిధముగా అనంతసాహిత్యసార్యభౌముడగు నీతడు సంగీతము నూతగొని పదవాఙ్మయమునేల సృష్టించెనా అని ఆలోచింపవలసియుండును. అది ఈతని పరమైకాంతికమైనభక్తికి సంబంధించినదని నాయూహ. నాదోపాసనము, మోక్షసాధనసామగ్రితో నిర్గుణోపాసన పద్ధతికి చెందినదని పెద్దలందురు. సగుణమూర్తులెందరున్నను వారినందరిని సమేళించిన శుద్ధమూర్తిని నాదముతో నుపాసించవచ్చునని :-

“నాదోపాసవయా దేవా బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః।
భవస్తుపాసితా నూనం యస్మాదేతే తదాత్మకాః॥”¹

ఈ శ్లోకము తెల్పుచున్నది. అన్నమయ్యకు వేంకటేశ్వరుడు సర్వ దేవతా స్వరూపుడుగా కనబడినట్లు:-

బౌళి

ఎంతమాత్రమున నెవ్వరు దలచిన అంతమాత్రమే నీవా
అంతరాంతరము లెంచి చూడఁ దిందంతె విప్పటి యన్నట్లు॥పల్లవి॥

కొలుతురు మిము వైష్ణవులు కూరిమితో విష్ణుండవి
పలుకుదురు మిము వేదాంతులు పరబ్రహ్మ మనుచు
తలఁతురు మిము శైవులు తగినభక్తులను శివుఁడనుచు
అలిరి పొగడుదురు కాపాలికులు ఆదిభైరవుఁడనుచు   ॥ఎంత॥

సరి నెన్నుదురు శాక్తేయులు శక్తిరూపు నీవనుచు
దరినెనముల మిము నానావిధులను తలఁపులకొలఁదుల భజించురు
సిరులమిమ్మునే యల్పబుద్ధిఁదలఁచినవారికి నల్పంబవుదువు
గరిమల మిమునే ఘనమని తలఁచినఘనబుద్ధులకు ఘనుఁడవు॥ఎంత॥

నీలనఁ గొఱఁతలేదు మఱి నీరుకొలంది తామరవు
ఆవల భాగీరథిదరిణిపుల ఆజలమే వూరినయట్లు
శ్రీ వెంకటపతి నీవైతే మముఁజేకొని వున్న దైవమని
యీవల నే శరణనియెద నిదియే పరతత్వము నాకు   ॥ఎంత॥

(అన్న-అధ్య. 178 రేఖ)

ఈ పాట తెల్పుచున్నది.

“యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాంస్తథైవ భజామ్యహమ్।
మమ వర్త్యాన వర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వకః”॥ భగ.4-11.

1. సంగీతరత్నాకరము - p 91, (edn, ఆనందాశ్రమ ప్రెస్-ఘనా)

అనిన గీతావచనానుసారముగ,

“యం తైవా న్సముపాసతే కివ ఇతి: బ్రహ్మీతి వేదాన్నినో;
 బౌద్ధా బుద్ధ ఇతి: ప్రమాణపటవ: కర్తేతి నైయాయికా: |
 అర్హన్నిత్యధ తైవకావరతా:; కర్మేతి మీమాంసకా:;
 సోఽయం వో విదధతు వాఙ్మతఫలం త్రైలోక్యనాథోహరి:”

అనుదానికి డీటుగనున్న డీమాట. దీనివలన వాతని కితరమత ద్వేషములేదనియు స్పష్టమగుచున్నది. ఎక్కడైన ఇతరమతములను తూలనాడినట్లు కన్పడినను భాగవత సంప్రతాయ మమళారముతో అది 'నహినిందాస్యాయము' నకు చేరినదిగా గుర్తింపవలసియుండును. జన్మసిద్ధమైన అద్వైతవాసనజిడ్డు ఈతనిని వదలలేదని అక్కడక్కడ స్పష్టమగుచుండును.

కావున అన్నమయ్య, తన ఇష్టదైవమగు వేంకటేశ్వరుని సగుణ-
 మూర్తిని నిర్గుణమగు నాదోపాసనా మార్గముతో జూడించుటకే సంగీ-
 తమును చేపట్టెనా యనిపించుచున్నది. ఆ మూర్తిని తలచిన వెంటనే
 భావ పరంపరలు, సాహిత్యసామ్రాజ్యము తన యెదుట నిలిచి ఆ-
 వేశకందిన ఏదో మెట్టును ఆధారముగా చేసికొని పాడినట్లు కన్పడు-
 చున్నది. అందువలననే ఈతని కీర్తనలందు సంగీతము పాదపీకముగ
 మాత్రము నిలిచినట్లు చెప్పవచ్చును.

త్యాగరాజాది కృతులందు కానవచ్చు నాదవిస్తారసౌకర్యము
 ఈతనికీర్తనలందు కానరాదని సంగీత మర్మజ్ఞుల మాట. ఆయా
 కీర్తనలందు మాత్రలకు వలసినన్ని యక్షరములు కూరిపోసినట్లుండు-
 టచే, సంగీతజ్ఞుడు స్వతంత్రించి నాదవిస్తారము సంపాదించుకొవలేక
 పోవుచున్నాడు. కొన్ని పట్టుల కుదించియు, కొన్ని పట్టుల విస్త-
 రించియు పాడుకొను దైర్ఘ్యము మనకు కల్గినచో ఈ పాటలు కొంత
 సంగీతమునకు లొంగి పనిచేయును. ఇంతమాత్రమున మన మన్న-

మయ్యకు చేసిన యపచారము లేదు. కాని సంగీతజ్ఞులకు కొంత అవకాశమిచ్చిన భాగ్యము మాత్రము మనకు దక్కును.

అన్నమాచార్యులు పదకవిత్యమునకు, భావసంపన్నమైన సంగీతసంప్రదాయమునకు కల్లు ముల్లులేని చక్కనిబాటవేసిరి. తన అనంతరము వారగు షేత్రయ్య, త్యాగరాజు, సారంగపాణి ప్రభృతులు ఆబాట పొడవునా పెద్ద పెద్ద చెట్లు పెంచి నిలుచు నీడలు నిండించిరి. వై వై నడచుబాటసారు లందరు నీడకు మురిసి బాటణు మరచిరి. అది నేటిసంగీతవిద్వాంసులవలన అన్నమాచార్యుల కల్పిన సత్కారము.

త్యాగయ్య మొదలగువారి కీర్తనలందు సంగీతమునకు ప్రాధాన్యము, సాహిత్యమునకు ఉండి లేనట్లు రెండవస్థానము. అన్నమాచార్యులకీర్తనలలో సంగీతసాహిత్యములు రెండును సమప్రధానము గనో, లేక సాహిత్యము కొంచెము ముందంజ వేసినట్లుగనో కన్పడుచుండును. ఏమైతే నేమి? సంగీత సాహిత్యవిద్వాంసుల కొకేబంతిలో వడ్డనచేసినధర్మకర్త అన్నమాచార్యు లొక్కరే. కేవల సంగీతజ్ఞులకు కొరుకుడువడని మధురభక్త్యములు కొన్ని సాహిత్యజ్ఞులకే వడ్డించిన పక్షపాతమూ కానవచ్చును.

పదకవితా పితామహులై, సంగీత సాహిత్య సామ్రాజ్యముల రెండింటి నేలిన తొలి ఆంధ్ర వాగ్గేయకారకు డీతడే.

తారతమ్యము :—

అన్నమయ్య, షేత్రయ్య, త్యాగయ్య వీరు మువ్వురును ఆంధ్ర మాత పుత్రులై సంగీత సరస్వతికి ఒక విశిష్టస్థానమును చేకూర్చిన మహానీయులు. అందులో షేత్రయ్య శీలము, కొంత రాజాశ్రయణ వేశ్యాసాంగత్యాదులతో దూషితమైనట్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది. శీలమును పరామర్శింపవచ్చినచో ఏకాంతభక్తి భావమునకు చెందినవారు

అన్నమయ్య, త్యాగయ్య. అందునను తన సంగీత సంప్రదాయము, దానిని వ్యాప్తికి తేవలెననెడి తహతహ, అందుకై చేరిన శిష్య సమాజము త్యాగయ్యకు కలదు. ఈ మాత్రముగూడ ఐహిక వాంఛలవై మనసు లేనివాడు అన్నమయ్య. ఇతడు ఎంత రక్తుడో, అంత విరక్తుడు. “పాడెడువాడు నేను, వినెడువాడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు, కావలసినది యతని అనుగ్రహము, తనకు వలసినది ముక్తి, తన సంగీతమునందును, సాహిత్యమునందును రుచి నాస్వాదింప గలిగినవాడు స్వామి యొక్కడే.” అని అన్నమయ్య తీర్మానము. కావుననే ఆ సంప్రదాయమును ప్రచారించు శిష్యుకోటికొఱకు గాని, వారిని దిద్ది తీర్చవలెనను మమకారముతోగాని ఈతడు పనిచేసినట్లు కనబడదు.

ఒకవిధముగా తలపోసి చూచినచో, ‘సంగీత సంప్రదాయ దర్శిని’ ఇత్యాది గ్రంథముల వలన, సంగీతకళ ఆంధ్రమున జన్మించి ఆరవదేశమునకు వలస పోయినట్లు కన్పట్టుచున్నది. నేడిభేదమును రసికు లంద రెరుగుదురు.

అన్నమయ్య కృతులు:—

అన్నమయ్య కేవలము పాటలను మాత్రమే వ్రాసినాడనువారును లేకపోలేదు. కాని సంస్కృతాంధ్ర ప్రాకృతములయందు అడ్డ మాకలు లేక సాగిన దీతనికవిత. ఈతని కావ్యరాశిని గూర్చి ఈతని మనుమడు చిన్నన్న :-

యోగమార్గంబున నొకకొన్ని, బుధులు
 వైరాగ్యరచనతో వాసింపఁగొన్ని,
 రాగిల్ల శృంగారరసరీతిఁ గొన్ని.
 సారసనేత్రుపై సంకీర్తనములు
 సరసత్వమువఁదాకనముఖముల్ గాఁగ
 పరమతంత్రములు ముప్పదిరెండువేలు,

ప్రవిమలద్వీపదప్రబంధరూపమున
 వపముగా రామాయణము, దివ్యభాష-
 నావేంకటాద్రి మాహాత్యమంతయును
 గావించి, రుచల శృంగారమంజరియు,
 శతకముల్ పదిరెండు, సకలభాషలను
 ప్రతిలేని నానాప్రబంధముల్ చేసి¹

(అన్న - చరి - 45-48 పుటలు)

అని వాకొనియున్నాడు. ఇవిగాక సంస్కృతమున అన్నమాచార్యులు రచించిన సంకీర్తనలక్షణ మొకటి గలదట. ఈ యిన్నింటిలో :-

- (1) శృంగారమంజరి, రేకులు 5
- (2) అధ్యాత్మకీర్తనల రేకులు 988
- (3) శృంగార సంకీర్తనల రేకులు 1921

వెరసి 2289 రేకులు

మాత్రమే మనకు దొరకినవి. సరాసరి రేకునకు ఆరుపాటలవంతున ముప్పదిరెండువేల కీర్తనలకు చాదాపు 5400 రేకులుగదా ఉండవలసి నది! అందులో సగానికి తక్కువగానే మనకు లభ్యమైనట్లు.

అన్నమాచార్యుల ద్వీపద రామాయణములో 'యుద్ధకాండ' మున్నట్లు, 1975, ఏప్రిల్, 'సప్తగిరి' సంచిక, 29వ పేజీలో శ్రీదివాకర్ల వెంకటాచార్యులు వేర్కొన్నారు.* అది అన్వేషింపదగియున్నది. వేంకటేశ్వరముద్రలో అలమేలుమంగ వై చెప్పిన శతకమురేకులు ఇక్కడ లేవు గాని, ఆ శతకమును అన్నమాచార్యుల పేరుతో వాల్మీకి చారు ముద్రించియుండిరి.

1. వై ద్వీపదలో మొదటి నాల్గవకణములు ప్రాసరహితములుగా మన్నవి. 1, 3 వక ముద్రాకటిక 2, 4 వకముద్రాకటిక కూర్చిన ఆ దోషముతీరి అన్వయము సులభమగును.

ఈ విషయమును ఆర్కాట్ లో వాడు 'అల్లసాని వారి పాఠశాల సీక' టి ప్రెస్ సం. ౨ వ్యాసం. 1956 లోనే ప్రస్తావించినాడు.
 [కూ. చా. జ. సం. VIII. సం. 9. 22-9-1956].

లభ్యమైన రేకులలో శృంగారమంజరి రేకులు 5, “తాళ్లపాక కవుల లఘుకృతులు” (The Minor works of Thallapaka Poets) అను పేరుతో మొదటి సంపుటముగా 1985 లో మన దేవస్థానమున ముద్రితములై నవి. అన్నమాచార్యుల అధ్యాత్మసంకీర్తనల రేకులు 3ి3ి వూర్తిగ ముద్రితములై నవి. శృంగారసంకీర్తనల మొదటివంద ఈ సంపుటము. 22వ సంపుటముతో అన్నమాచార్యుల శృంగార సంకీర్తనల రేకులు 8వ వంద ముద్రితములై నవి. నడుమ 16వ సంపుటమున చిన తిరుమలాచార్యుల రేకులు అనుబంధముగ ముద్రితములై నవి. పోగా అన్నమాచార్యుల 9, 10, 11 వందలరేకులు ప్రెస్ కాపీలు తయారై ఆచ్యకు కాచుకొనియున్నవి. 12 వ వంద రేకులు దాదాపు సగము ప్రెస్ కాపీ తయారై యున్నవి. 13 వ వందనుండి 2000 వరకుగల రేకులు, అప్రై 2001, 2002 సంఖ్యగల రేకులూ ప్రాసి ముద్రింపవలసి యున్నవి.

పండ్లెండవ సంపుటము నుండి ఇరువదవసంపుటమువరకు అన్నమయ్య శృంగారసంకీర్తనలే. 21వ సంపుటము తాళ్లపాక పెద తిరుమలాచార్యుల అధ్యాత్మకీర్తనలు, మఱల 22వ సంపుటము అన్నమాచార్యుల శృంగారసంకీర్తనలు, 23వ సంపుటము తాళ్లపాక పెద తిరుమలాచార్యుల శృంగార సంకీర్తనలు. ఇప్పటికి 16 లో అనుబంధముగా చినతిరుమలాచార్యులవి, 21, 23 లలో పెదతిరుమలాచార్యులవి పోగామిగిలినవన్నీ అన్నమాచార్యులవే.

ఎఱ్ఱన రామాయణము వగైరాలతోపాటు అన్నమయ్య వాఙ్మయముగూడ కొంతభాగము కాలగర్భమున కలసినట్లు వైచిన్నన్న ద్విపదవలన మన మూహింపవలసియున్నది. ఇప్పటి కగవడనిరేకులకై తి. తి. దేవస్థానమువారు ఈమధ్య గూడ అహోబలము, సింహాచలము శ్రీరంగము వగైరా దేవస్థానములవారితో జరిపినవిచారణము నిష్ఫలమైనందుకు చింతింప వలసి యున్నది. శ్రీరంగములో 40 రేకులు

మాత్రముండినవని, ఆ రేకులు తెప్పించి 23వ సంపుటమున కెక్కించి ఆ రేకులు త్రిప్పిపంపుట జరిగినదనీ వార్త.

పై చెప్పిన సంపుటములన్నియు తి. తి. దేవస్థానమువారిచే ముద్రింపబడి విక్రయింపబడుచున్నవి.

రేకులలోని వ్రాత :-

ఈ రాగి రేకులలోని వ్రాత ప్రాతకాలము శాసనములవ్రాతకు చాల సన్నిహితమైనది. (1) ద్వీరుక్తములయిన పరుషసరళములకు ముందున్న నిండుసున్న పూర్ణానుస్వారముగా (2) అద్వీరుక్తములైన పరుషసరళములకు ముందున్న నిండుసున్న అర్ధానుస్వారముగా (3) మహాప్రాణాక్షరములు, ఊష్మాక్షరములు వగైరాలకు ముందున్న నిండుసున్న పూర్ణానుస్వారముగానే గుర్తింపవలసి యుండును.

(1) వినంధిగా వ్రాయుట (2) ఉకారాంతములపై గూడ అచ్చులకు యవలు సంధించుట (3) ద్రుత సంధులు అక్కడక్కడ యథేచ్ఛముగ మానుట - ద్రుతాంతములపై అచ్చులకును యవలు సంధించుట (4) సకారాది పదములు శకారాదిగా నుండుట (5) 'ఎంత, ఏల' మొదలగువానికి బదులు 'యంత, యాల' అని యుండుట (6) ఇతర ప్రయోగములందు కానరాని అరసున్న కొన్ని పదములందు కానవచ్చుట, (ఈ యంశము ఖాషావ్యాకరణ శాస్త్రములతో సంబంధించి నిర్ణయింపవలసినది.) (7) 'ఎసగులో' 'అంట' కు ప్రతి యగు 'అంట' లో చాల స్థలముల అర్ధానుస్వారము లేకుండుట, (8) గ్రాంథికవ్యావహారిక పదములందు అవ్యవస్థగా శకటరేఫలుండుట (9) ఒకే పదము సాధురేఫ శకట రేఫలలోనుండినను, యతిప్రాసస్థలములలో మాత్రము ఏదైన నొకటే యుండుట, (10) గ్రాంథికరూప సన్నిహితములగు వ్యావహారిక రూపములలో గూడ అరసున్నలు శకటరేఫలు పట్టు విడు

వక నిలుచుట (11) అజాది పదములు యకారవకారాదిగా నుండుట (12) వాల్లలవైని ఇ ఈ, ఎ ఏ, ఒ ఓ లకు భేదము లేకుండుట ఇత్యాదులు - ఈరేకుల వ్రాతలో విశిష్టత.

పదాది యకార విషయమున ఆదివ్యాకర్తయగు నన్నయ్య గారే:—

“అద్యః క్రియాసు భూతార్థద్యోతిన మాద్యగం వినా సర్వః” అనిసూత్రించి, ‘సర్వత్రాజ్యుత్ కార్యం జ్ఞేయం యస్య ద్రుతప్రకృతికేభ్యః’ అని నిజస్వరూపమును నిలబెట్టిరి. ఈ వ్యాకరణ వ్యాఖ్యాతలుగూడ “యెవ్వని వాకిట” ఇత్యాదిగ నుదాహరించి సమన్వయించిరి.

పదాది యకార, య, ఘ, ఞ, ట, వోలు, స స్థాన శకారము ఇవి, సాధారణజనాభ్యాసమున వ్రాతలతోనిండి, యెంతగా పండితులీనడించుకొన్నను తొలగనంత తోకసిద్ధిని సంపాదించుకొన్నవి. ఈ రాగిరేకులవై వ్రాత పెద్దపండితులచేత సాగియుండదు. అవ్యుత్పన్నులైన పోగరపనివారిహో సాగియుండును. వారికై వాడమూ కొంత సహకరించియుండును. ఇంతకు ఈ పదకవిత్వమున కవులే పనిబూని వ్యావహారికరూపములను వాడినారు. అది వారి ఉద్దేశమునకు, అభిమానమునకు, హక్కులకు సంబంధించినది. పండిత పరిష్కర్తలుగా ఈ వాఙ్మయముపై యోలుత చేయివేసిన కీ. శే. ప్రభాకరకాస్త్రిగారు, పాటమొదటనున్న య, ఘ, ఞ, ట, వోలును అజాదిగా, శకారాదిగానున్న తెలుగుపదములను సకారాదిగా పరిష్కరించిరి. ఆ పద్ధతియే ఇప్పటికిని సాగుచున్నది.

“పదములు శృంగరవదూ—

మృదుమధురమనోజ్ఞ వాక్య మిశ్రములైనఁ

విదితార్థ గ్రామ్యోక్తులు

పదిలముగాఁ బొంకమెఱిఁగి పలుకఁక జెల్లఁ

(చివరిపదమలాచార్యుల సంకీర్తనలక్షణము 56)

“వల్లవనారీప్లేచ్చా -
 ద్యుల్లానమనోజ్జబందురోక్షులు చవియై
 చెల్లును గ్రామ్యములైవను
 హల్లీవకముఖ్యనాటకాదిక పటితిఁ” (58)

“జగతిఁగల చెల్లుబల్లె
 నగి నగి భాషించునట్టినానుడి వలుకుల్
 తగ దవ రహి చెడుఁ; బవ్వల
 సొగసుడుగఁ వినికి కంపు చూచిన భంగిఁ” (59)

అని శృంగారపదలక్షణములను,

“దేహశ్శేషవివేకో -
 శ్చాహంబును లోక వేద ధర్మాఽ ధర్మా -
 ద్యూహాపోహంబులు గల
 ఆహరి సంకీర్తనంబు లధ్యాత్మంబుల్” (61)

అని ఆధ్యాత్మసంకీర్తనలక్షణమును వివరించిరి చినతిరుమతాచార్యులు.
 రేకులవై వ్రాసిన తీరు :-

ఇన్ని వేల రేకులవై ఇంత పెద్ద వాఙ్మయమును ఏ సాధనము
 లతో ఎట్లు వ్రాసినారు? అనుజిజ్ఞాస ఏర్పడుట సహజము. నాకును
 ఈ నందియము గలిగి అక్కడక్కడ విచారింపగా శ్రీ వల్లంపాటి
 అశ్వత్థంగారు (సంతవేట - చిత్తూరు) :-

(1) రాగిరేకునకు తుత్తునాగము పూసి కొలిమిలో ఎఱ్ఱగ
 కాల్చి పుల్లగోగాకు పసరులో ముంచినచో ఆ రేకు మెత్తవడుననియు,
 ఆ మెత్తదనము ఐదారు గంట లుండుననియు, ఆ రేకును రంపపు
 పొట్టుదిండువై ఒడిలో భద్రముగ నుంచుకొని, పెద్ద దబ్బణము
 వంటిమొన, పట్టుకొనుటకు బెల్లుచుట్టిన పెద్ద పిడి, దానివైన బరువైన
 చెండు గలిగిన 'పిడివేడు పోగర' అను సాధనముతో వ్రాయు

నలవాటు, తన బాల్యమున చిత్తూరు జిల్లా వాయల్పాడు తాలూకా రొంపిచెర్ల గ్రామములో వీరబ్రహ్మచారి అను ఒక కంసాలియొద్ద చూచినట్లు చెప్పిరి.

2. శ్రీ మైనంపాటి సుబ్రహ్మణ్యంగారు (తెలుగు పండితులు, కోడూరు) :-

రేకులను చదరించుకొని వానివై, కరగిన మైనములో రంగు గలిపి దానితో గీతలు వైచి దానితోనే అక్షరములు వ్రాయుదు రనియు, ఆ వ్రాసిన అక్షరములనన్నిటిని తన క్రిందిపనివారు చెక్కు చుండురనియు చెప్పిరి. ఈ రెండవవార్తయే నాకును నమ్మదగినదిగ నున్నది.

ఇన్ని వేలరేకులను వ్రాతతో నింపుటకు కొన్నిపదుల పని వాండ్రైనను పనిచేసియుండురు. కొందరు వ్రాయుట, కొందరు చెక్కు టచే ఈ పని కడతేరియుండును. ఈ తాళ్ళపాకవారి వాఙ్మయము దక్క రేకులవై కెక్కి నిలిచిన ఇంత పెద్ద వాఙ్మయము మరొక్కటి వినవచ్చుటలేదు. ఈ వాఙ్మయమున కానాడు ఎంతో ప్రశస్తి యుండి ననేగాని ఇంతపని జరిగియుండదు. తాళ్ళపాక పెద తిరుమలాచార్యుల యాజమాన్యమున అన్న మరాజు తిమ్మయ్య అను వ్యక్తి ఈ వ్రాతపని నెరవేర్చినట్లు ని. రే. ౬ లో మాత్రము గలదు. అతడు తానొక్కడే ఈ పనిచేసియుండలేదు. తన వంశమువారు, తన శిష్యులరంపర ఈ పని సాగించియుండురు.

శ్రీ అశ్వత్థంగారు చెప్పిన మాట, ఒకటి రెండు రేకులవై వ్రాసికొను యంత్రములు మొదలగు వానికి పనికి వచ్చునేమోకాని, ఇంత పెద్ద పనికి చాలదని నాయూహ.

ప్రథమ ముద్రణము :

ఈ పండ్రెండవ సంపుటము ప్రథమ ముద్రణ పరిష్కరణములు పూజ్యపాదులు శ్రీమాన్ రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారి చేతిమీదుగా సాగినవి. వారు అన్నివిధముల అన్నమయ్యకు ప్రతిరూపులు. అంతటివారు చేసిన పనిని, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము వారికై నేను మరల పరిష్కరింపబూనుట సాహసమేయైనను, అధికారుల-ఆదేశమును తలచాల్పి చేయక తప్పినదిగాదు. పరిష్కరింపబూనినప్పుడు కొన్ని స్థలములందు నాకు చిక్కులేర్పడినవి. నాయూహకందినవానినన్నింటిని ఈ సంపుటమున నక్షత్రముగుర్తుతో పాద దీపికలో చూపియున్నాను. ఈ సంపుటము 282 పేజీలోని నక్షత్రము మాత్రము శ్రీ శర్మగారిదే. 1,3 పాదాంత 2,4 పాదాదులలో సంధి సమాసస్థలములం దడ్డగీతలు నావి. ఆ చిక్కులలో కొన్నిటిని గూర్చి శ్రీ శర్మగారికి వ్రాసినాను. దానికి వారిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమిది: -

“.....పండ్రెండవ సంపుటము పరిశోధించి విషయపుష్టితో పునర్ముద్రణమునకు సిద్ధపరచుపని మీరంగీకరించుట నాకెంతో తృప్తి కరము. 'ఇట్టి ముద్దులాడి బాలుడేడవాడు' (12 సం-148) అను ముద్దులాడి కీర్తనము అందులో నాచేయి జారిపోయినదని మీజాబులో చదివినపుడు చాలా వేదనపడితిని. పలుమారు నేను వదరుకొనుపదములలో అదొక్కటి. వ్రాసి పెట్టలేదుగాని దేవగాంధారి రాగములో దానికి నేను కల్పించుకొన్న స్వరమూర్తి నాసంకల్పమందే స్థిరముగా నిలిచియున్నది. పొరవడుట నాకు అస్వాభావిక మేమియు గాదని ఎఱుగుదును. కాని ఇది పెద్ద పొరబాటుగా తోచి నొప్పించినది. కాని ఆకస్మికముగా పదకొండవ సంపుటము చూచుచుండగా ఆ కీర్తన అందు కానవచ్చి నిట్టూర్పు వదలితిని. ఆ సంపుటము “ నిడు రేకులలోని అధ్యాత్మకీర్తనలు” అను రెండవ భాగమున 175వ పుటలో ని. రే. 30వ దాని మొదటిపాటగా ఇది ప్రకటితమైనది. ముందే ప్రకటితముగాన పునరుక్తి పని లేదని సా. రే.

26లో నుండినా వదలితినేమో. కాని ఆ మాట అక్కడ క్రిగితో తెలుపక పోవుట నా లోపమే. కాని కొంతక్షంతవ్య మేమో. 199వ పాట (192) (11-129) “ఎదో-పోదో.....ఆదో-పోదో” అను నాసాతమును మీనిశితదృష్టి “పటో-పోటో....ఆటో-పాటో” గా గుర్తించి సార్థకపరచినది. సంతోషించితిని. ఆ (ఈ) సంపుట మందలి 155వ పాట (154) అర్థము, తాత్పర్యము నా పంటికిని చిక్కలేదు. సమకాలికమైన ఏడో చారిత్రక విప్లవమును, తుదకు దాని ప్రశాంతియు దానిలో ఉద్దేశింపబడినట్లున్నది. ఇంతకంటె స్పష్టపరచు మాట లేవియు అందు కనబడలేదు.”...

బెంగుళూరు, 560041 }
27-7-76. }

రా. అనంతకృష్ణశర్మ

26 వ రేపటిలో రెండవప్రక్క మధ్యపాట ముందుముద్రణమున తప్పిపోయి ఈ ముద్రణమున అచ్చుకెక్కుటచే. మొత్తముపాటలు 379 (పూ. ము.), 380 గా ఇప్పటి ముద్రణమున వచ్చినవి. శ్రీ శర్మగారి జాబులో కుండలీకరణములో చూపిన పాటలసంఖ్య పూర్వముద్రణము నకు సంబంధించినది.

ఉపసంహారము :-

ఎంత భక్తియున్నను, మరెంత పాండిత్యమున్నను, ఒక్క వేంకటేశ్వరునిపై అసంకీర్ణములగు ఇన్ని భావపరంపరలను సృష్టించగలరాసికగ్య మింకొక్కరికి లేదనుట నిర్వివాదమైన సత్యము.

ఇన్ని చారిత్రకాంశములతో, ఇంత భక్తిభావముతో, ఇన్ని భాషావిశేషములతో, ఇన్నిలోకోక్తులతో కూడిన ఈ వాఙ్మయము, సారస్వత పట్టభద్రులు (డాక్టర్లు) కాదలచిన వారికి ఎంతైనను సాము గరిడీ కావచ్చును. అట్టివారితో ఈ వాఙ్మయము వన్నెకెక్కగలదని ఆశించుచున్నాను. దీనికి నాందిగా మన వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయమువారు దీనిని పాఠ్యభాగముగా తీర్చానించిరేమో యని తోచుచున్నది. కాల మీవిషయమును తేల్చవలసియున్నది.

కృతజ్ఞత :-

ఎంతగా కంటికి వత్తి వేసికొనిచూచినను, అచ్యుకూర్పరు లెంత మెలకువగా పనిచేసినను, మా కన్నులుగప్పి దొరలినతప్పలను సహృదయులు చల్లనిచూపుతో చూచి తెలిపిన మెలకువను పెంపొందించుకొనగలము. అన్ని కార్యములను మూలకుదోసి ఈ సంపుటమును జైటికెచ్చుచే ప్రధాన కర్తవ్యముగా ఆదేశించిన తి. తి. దేవస్థానాధికారులు శ్రీ పి. యస్. రాజగోపాలరాజుగారికి, ధర్మకర్తలమండలి అధ్యక్షులు శ్రీ చెలికాని అన్నారావుగారికి నా కృతజ్ఞతాభి నందనములు. ఈ పని ఇంత త్వరగా సాగింప తలపెట్టిన శ్రీ వేంకటేశ్వరవిశ్వవిద్యాలయమువారికి నా హార్దాంజలి. ముద్రణమునందు జాగరూకులై యుండిన ప్రెస్ మేనేజర్ శ్రీ యం. విజయకుమారరెడ్డిగారికి, పుస్తకము వీలైనంత నిర్దుష్టముగా అచ్చుకీదెచ్చుటకు సహకరించిన అచ్యుకూర్పరులకు, అడుగడుగున పరిష్కరణ కార్యమునందు నా మాటకు విలువ ఇచ్చి నన్ననుసరించిన తిరుమల తిరువతిదేవస్థానం 'సప్తగిరి' సంపాదకులు శ్రీ కె. సుబ్బారావుగారికి నా కృతజ్ఞతాపూర్వకాభినందనములు.

మందవేగము గలిగిన నా చేయి ఈ పీఠికను వ్రాయలేక యున్న సమయమున, శరవేగముతో వ్రాత సాగింపగల చిరంజీవి సముద్రాల లక్ష్మణయ్య, ఈ మధ్యనే ఈ అన్నమాచార్య కార్యములో

ఒక శాఖకు తీర్చిదిద్దగా వచ్చి, నాకీపీఠికాలేఖన విషయమున సహకరించి నందులకు ఆతనిబుణము నేనెట్లు తీర్చుకొనవలెనో తోచకున్నది. ఈ పరిష్కరణ కార్యమున లేఖకుడుగ నియమింపబడిన చిరంజీవి కె. రామ చంద్రరాజు తోలుత రెండుదినములు మాత్రము వచ్చిపని చేసి, దైవ దుర్విపాకముతో కాలు విరిగి చికిత్సనొందుచున్నాడు. భగవంతుడు ఆతనిని ఆరోగ్యసంపన్నునిగా చేయుగాక యని వేడుకొనుచున్నాను. అవ్యాజపుత్రవాత్సల్యముతో ఈ పరిష్కరణమునందు నన్నీపాటి- వానినిగా దిద్దితీర్చిన పూజ్యపాదులు శ్రీమాణి రాళ్లవల్లి అనంత- కృష్ణశర్మగారికి పరస్పహస్రప్రణామములు. ద్వితీయముద్రణ పీఠిక విపులముగ నుండిన బాగుండునని నన్నా దేశించిన మిత్రులు, గౌర వార్థులునగు శ్రీ జి. యా. రెడ్డిగారికి నా ధన్యవాదములు.

చదివెడి సహృదయులకు ఇందులో ఏవైన సందేహములు తోచిన, సోదరభావముతో నన్ను తీర్చిదిద్దగలరని వారిని పునః పునః ప్రార్థించుచున్నాను.

“వేదంబులు పౌరాణికవాదంబులు వరకవిత్వవాణివీణా—
 నాదంబులు కృతసుజనాహ్లాదంబులు శాశ్వతాకాయన్నయపదముల్ ॥”
 చి. తి. సంకీ - ౧-౪.

“శ్రుతులై శాస్త్రములై పురాణకథలై సుజ్ఞానసారంబులై
 యతిలోకాగమవీధులై వివిధమంత్రార్థంబులై నీతులై
 కృతులై వేంకటకైలవల్లభరత్నీదారహస్యంబులై
 నుతులై తాళంపాక యన్నయవచోనూత్నక్రియల్ చెన్నగుణ ॥”
 చి. తి. సంకీ-౧- 12.

శ్రీ వేంకటాచలాదీశాదీనమావసయోగినే ।

తాళ్ళపాకాన్వయాంభోధి శశినేన్నాయ మంగళమ్ ॥

చురుకీకృత గీర్వాణ ప్రాకృతాండ్రవచోఽర్చయే ।

పదసాహిత్యకమల భిష్కరాయాఽస్తు మంగళమ్ ॥

నమోఽస్త్వనంతకృష్ణాయ మమ పుణ్యఫలాఽఽత్మనే

వాణీస్తనద్వాయాస్వాద ద్వైరాజ్యాఽఽరూఢ కీర్తయే ॥

తిరువతి.

17-8-76

శ్రీకృష్ణజన్మాష్టమీ.

గౌరిపెద్ది ॥ రామసుబ్బశర్మ

అండ్రకాణాఽద్యక్షుడు.

శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య కళాశాల.

తాళ్ళపాకవాఙ్మయ వరిశోధకుడు.

'పదకవితా విలాసహారు'

శ్రీ తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులు

శ్రీ

కవచస్తు

శ్రీమతీ రామానుజాయ నమః

శ్రీ తాళ్లపాక

అన్నమాచార్యుల శృంగార సంకీర్తనలు

స్వస్తి శ్రీ జయాభ్యుదయ శాలివాహనశకవరుషంబులు ౧౩౪౬ అగు-
నేటి క్రోధి సంవత్సరమందు తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు అవతరించిన
పదారుయేండ్లకు తిరువేంగళనాథుడు ప్రత్యక్షమైతేను అడిమొదలు గాను
శాలివాహనశక వరుషంబులు ౧౪౨౪ అగు నేటి దుండుభినంవత్సర ఫాల్గుణ
బహుళ ౧౨ నిరుధానకు తిరువేంగళనాథునిమీఁదను అంకితముగాను
తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు విన్నపము చేసిన శృంగారసంకీర్తనలు.

శ్రీ వేంకటాచార్యనమః *

1-వ రేకు.

శ్రీరాగం

ఏ వూరికేవూరు యెక్కడికి నెక్కడ

నీవు మాకు ఏకనేల నిజమైనాఁ జెప్పరా

॥ పల్లవి ॥

ఆద్దమరాతిరిదాఁకా నందునిందు నుండివచ్చి

వద్దవోరా నీకునింత వలసి నొల్లములు

విద్దుర గంటికి లేక నీకునుండ వారమా¹

వొద్దిక చాలని వారముండినా నుండితిమి

॥ ఏవూ ॥

1. ఈశబ్దము అపరిచితము. శ్రీ ప్రధాకరశాస్త్రిగారు 'నిరోఠనకుఁ తిరోఠాననకుఁ'
అని సందేహముతో పాఠము సూచించిరి. 'సరిగా' అను నర్థమున ప్రయోగించినట్లున్నది.
ఇది యింకను అన్వీక్షణీయము. 2. ని. రే. ౪౩. నీకు నుండనేలవీ.

* ఈ గుర్తులు గలవన్నియు. రేకులను చూచి, అర్థము ననుసరించియు నేను
చేసిన మార్పులు.

వేకమైన పరితాప వేదనఁ బొరలచేక
 కాక పుట్టి తిరిగేపు కన్నుగాసలేక¹
 యేకట దీర నీకు నెందరు గలఁవి²
 వోకల పులుసు కలుపులఁ బుచ్చవలెనా³ || ఏపూ ||

ఆంధ్రఁగఁద తిరువేంకటాద్రిక పెక్కింద్ల-
 విందవై⁴ నీవా (కొ?) కతెపై వెచ్చఁదన మున్నదా
 మందెమేళమున నీతో మాటలాడితిమి గాకో⁵
 కంఠవ మన్నన చాలు కలకాల మెల్లను. || ఏపూ || 1

భైరవి

గండము పూనేవేలే కమ్మని మేన యీ-
 గండము నీమేనితావికంటె నెక్కుదా || వల్లవి ||

అద్దము చూచేవేలే ఆప్పఱప్పటికిని
 అద్దము నీ మోముకంటె నపురూపమా
 ఒద్దిక తామరవిరినొత్తేపు కన్నులు నీ-
 గద్దరికన్నులకంటె కమలము పునమా || గంద ||

బంగారు వెట్టేవేలే పడఁతి నీ మెయినిండా
 బంగారు నీకనుకాంతి ప్రతిఁచీనా
 అంగరాలేటికినే వాడికపువేళ్ళో⁶
 వెంగలిమణులు నీ వేలిగోరఁ బోలునా || గంద ||

సవర మేటికినే ఇడిము నీ నెరులకు
 సవరము నీకొప్పుసరి వచ్చీనా
 యివలఁ జవులు నీకునేలే వెంకటపతి-
 సవరని తెమ్మొవిచవికంచేనా. || గంద || 2

1 గాననేరక. 2. గలరు ఈ. 3. బుచ్చనేంరా. 4. వి. రే. vs. విందవు నీ.
 5. తమి. 6. తా. వెం. చేటికే యువిదవివేళ్ళు. 7. వి. రే. గంఠ. గోరిఁ బోలునా.

అహిరి

దంటమాటలనె నన్నుఁ దాఁకనాడేవు వోరి
జుంటితేనే తీపులెల్లఁ జూరలాడేవా || పల్లవి ||

అత్తయింటికోడల నన్నమ్మమీఁద నేరా నీ—
తొత్తుఁ దిట్టినట్టె తిట్ట దొరకొంటివి
మెత్తనైతే దిగఁబడి మేరమీరి యింతలోనే
ఒత్తుక వచ్చేవు చక్కనుండ నేరవా || దంట ||

పంకపు మగఁడు గల పడఁతి నన్ను నేరా నీవు
కొంతైన వెఱపులేక గోరనంచేవు
ఇంతలోనే వేఱవెట్టి యిమ్ముగైకొని పంకపు
దొంతులు వేరిచేవు బడుకనియ్యవా || దంట ||

ఉరివారి యింతి నన్ను వుద్దండపుఁడుటారాలఁ
బేరుకుచ్చి సొలయుచుఁ దిసాళించేవు
గారవించి తిరువేంకటరాయ నీవు నన్ను
యేరా నాగుట్టంతయు బాయిట¹ వేనేవా || దంట || 3

అహిరి

సంగతెఱగవు చీ జాణనండువు
మంగలాన జాజులు వేమారు వేచేవు || పల్లవి ||

అంగన వొకతె నీకు ఆకు మడ(డి*)చియ్యఁగా
బంగారుతూఁగు మంచముపై నీవుండి
పుంగరాల వేళ్ళతో నువిదమొలనూళ్ళ
చెంగటఁ జాచిన ఆచేత నన్నంచేవు || సంగ ||

1. ఏ. రే. ౩౯. గుట్టంతయు బయట వేనేవా.

పదఁతి వొక్కతె నీకు పాదములొత్తఁగను
 బదలి కప్పురకయ్యపై నీవుండి
 కడుఁ దమకమున నెక్కడో మోవఁ జాఁచిన-
 పదిగవుఁ బాదాలు నాపైఁ బారఁజాఁచేవు

॥ సంగ ॥

ఇచ్చల నొక్కతె గుబ్బలెదురు చూపఁగను¹
 పచ్చలు దాచిన మేడపై నీవుండి
 వెచ్చని మేనితోఁ గూడి వేంకటేశుడ నీ-
 వెచ్చవుఁ గొఁగిట నన్ను వేసాలఁ బెట్టేవు.

॥ సంగ ॥ 4

కాంటోడి

రాకుంటే మానుఁగాక² రంతులేటికే

వేకవు గుబ్బలాండ్ల విటుఁడఁతఁడు

॥ పల్లవి ॥

ఁపిన కప్పురమొల్లనంటేఁ దాననుఁ గాక

వంపుమోముతోడ నీకు వాడనేటికే

చెంపల లప్పలు విందఁ జెరిగిన కప్పురపు-

గఁవకొప్పుల నకుల మనుఁడఁతఁడు

॥ రాకుం ॥

ఒద్దికగాకక్కడనే వుంటేఁ దానుండఁ గాక

ముద్దుమోము వంచి నీకు మొక్కనేటికే

చద్దికి వేడికి మంచిచక్కనినకుల మోవి

పొద్దువొద్దుకారగించే టోగి³ యాతఁడు

॥ రాకుం ॥

అబ్బురపు వేంకటేశుడైతేఁ దానవుఁ గాక

గబ్బి చూపులెల్లా నీకై (పైఁ*) గప్పనేటికే

జొబ్బిలేటి జవ్వాదిసోనల పన్నీట వన్ను

గుబ్బలంటి సరసానఁ గూడెనాతఁడు.⁴

॥ రాకుం ॥ 5

1. ఏ. రే. ౬౫. చూరఁగను. 2. ఏ. రే. ౫. మానుఁగావి 3. ఏ. రే. ౯౦.
 టోగాతఁడు. 4. ఏ. రే. ౫. గూడినాతఁడు.

2-వ రేకు.

శ్రీరాగం

తగిలిన ముసులే యాతనిఁ గందురంటా¹
 మగువ యెప్పురితోడ మాటాడదిపుడు || పల్లవి ||

అతులనిరాహారులతనికిఁ బ్రియులంటా
 అతివ నిన్నటినుండి యారగించదు
 తతి నడవులనుండే తపసులే యతనికి
 హితులంటా వనములో నెడయదీతరుణి || తగిలి ||

తలకొన్న యతనిపై తలఁపే వరమంటా
 చెలియ చెక్కిటనున్న చెయి దియ్యదు
 వలనైన యతఁడు దేవతలకొడయఁడంటా
 కలికి రేయిఁబగులు కనుముయ్యదిపుడు || తగిలి ||

అదరి జలములోన నతఁడుండునంటా
 వడియుఁజెమట దుడువదు మేనను
 కడు మంచియతఁడు వేంకటగిరివిభుఁడంటా
 పదఁతి యాతనినె గుబ్బులనొత్తీనిపుడు. || తగిలి || 6

ముఖారి

ఏటికి విచ్చేసితివో యెట్టుదెలుసు మాతో
 మాటలాడఁగా నీకు² మాటవచ్చిఁ జూమ్మి || పల్లవి ||

అప్పున³ గొంటివో లేదో ఆకెచేత నేఁడైనా
 ఇప్పుడే మాయింటిదాకా నేఁగేనంటా
 యిప్పటి యీతమకాన యింతలోని పనికిఁగా
 చెప్పక వచ్చిననాకె చేరనీదు సుమ్మి || ఏటి ||

1. ఏ. రే. ౧౧౩. 'అంట' అని ప్రావృత్తుగానే పదమంతటను గలదు.

2. ఏ. రే. ౧. చూఁట. 3. అప్పుడ.

అనుచరించితో లేదో ఆతనే ముందరనైనా
 వెనక నాతోడ నవ్వేవు గాని
 ఘనుడవుగతే నన్ను గదిసేవు కడుఁ బై -
 కొనఁగ నాకె విన్ను కోపగించుఁ జుమ్మి || ఏటి ||

ఆరగించితో లేదో ఆతెపొత్తుననే యింత -
 గారవము లేక మోము కళదేరదు
 చేరి కూడితివి నన్ను శ్రీ వేంకటేశుఁడ యింత -
 యీరసాన నాకె విన్ను యేమనునో నుమ్మి. || ఏటి || 7

అహిరి

కోపముఁ ద్దరిలో గోరగించిఁ జూడరే
 పైపైనే జవరాలు పంపెడి నింతులను || వల్లవి ||

అమ్మ విలువఁ గనంపె నాతని రమ్మనరే
 దిమ్మరై వీదులవెంటఁ దిరిగీనని
 కమ్మరఁ గమ్మరనేల కలహమిద్దరిలో
 దుమ్ములుగాఁ గస్తూరి ధూళి లేచె మేనులు (ల?) || కోప ||

దేవులమ్మ విలిచీని దేవుని రమ్మనరే
 ఆవలనెవ్వతెకు లోనాయెనో యని
 తావుల బుగులడిచి త (చీద?) నువెల్లానిదివో
 లావాయ జగదాలు లలనకుఁ దనకు || కోప ||

లకిమమ్మ కేమైనా లంచములిమ్మనరో
 కుకవాణి తలుపు మూసుక తియ్యదు
 వెకలియై సతిఁ గూడె వేంకటేశ్వరుఁడు
 ఒకరొకరికి లోలో నొద్దికలు ఘనము. || కోప || 8

1 ని. రే. ౮౧. కోపగించి. 2. ని. రే. ౨౨. ఊభారి.

మఢారి

అతఢే యెఱఢగఢఢా ఆకేలాగు
 రాతి గుండెకోడఢా దా రాకుంఢే మానసి || పల్లవి ||

అఢ్ఢో నేమెంఢఢాకానైనఢ గఢఢుకుండలేము
 వొఢ్ఢనే యెంఢవఢైనఢ నోసి రావే
 అఢ్ఢికపువఢఢము నేమమ్మ గఢఢుఢ గోఢఢింఢి
 వొఢ్ఢవోయ రాకుంఢేఢ ఢోసివే తఢను || ఆత ||

అంఢేవో మఢిరాక్షి యఢఢ మాకెఢుఢు చఢఢి
 ఏంఢైనఢ గఢ్ఢువని యిఢఢేఢోఢి
 వఢంఢ నూఢిగఢు నేనే పొఢ్ఢాయ ఢేవులకు
 కాంఢుఢు మీఢఢటియెఢ్ఢు గనసివే తఢను || ఆత ||

మేఢే వేంకటపతి మెల్లనె విఢ్ఢేసినఢఢు
 వేకమె అక్కఢు విన్నవింఢఢోసి
 అలకింఢి వుంఢుఢఢు అంఢరఢు వాకిటను
 ఢోఢోఢా ఢానాకెఢ గూఢి ఢోఢఢఢాయఢ ఢఢు. * || ఆత || 9

అహిఢి

ఇంఢ మమ్మిఢ్ఢా నెలయింఢకురా సిఢ్ఢ
 పంఢములన్నియుఢ ఢారఢ ఇఢ్ఢింఢునోఢి || పల్లవి ||

అతిరాజనపు మాటలాఢకురా యేఢ్ఢ
 కతమైన నఢఢేఢఢ గఢు నొఢ్ఢువోఢి
 ఇఢఢులవఢె నన్ను నెంఢకురా సిఢ్ఢ
 మతి చొఢ్ఢి సిఢ్ఢేను మఢపింఢునోఢి || ఇంఢ ||

1. వె. రే. గ. గుండెవఢైనఢ యుంఢి. 2. వి. రే. కం-నాంఢుఢోఢి. 3. యఢఢుతి.
 * 'తఢను' కల్ప వనఢక్తి. ఇఢ్ఢి వఢ్ఢుటఢ్ఢుట గంఢు.

1 చెఱఁగుచు గుంపెనలు నేయకురా నీ -

సీలుగు మాటల నిన్నుఁ జిక్కింతునోరి
చలివలపులు మాపైఁ జల్లకురా యీ-
కులుకు గోళ్ళు నిన్ను గుంపింతు-నోరి

॥ ఇంత ॥

జంతెనమాపులఁ బగ చాటకురా నే-

నింక నిన్నుఁ టోనియ్య నెంతైన నోరి
లంతెల నీ పొందులు దలఁచకురా తిరు-
వెంకటేశ నానేరుపు 1 వెచ్చింతునోరి.

॥ ఇంత ॥ 10

సామంతం

ఇచ్చకాలు నాకు నీకు విఱ నేలరా నీ-

యచ్చపుఁ గోరిక 3 నాతో నావతీరా వోరి

॥ పల్లవి ॥

అమ్మితి నామేను నీకు నప్పుడె వోరి చూపుఁ-

జిమ్ముల నేఁచకేమైనఁ జిత్తగించరా
అమ్మకచెల్ల నే నీకు నద్దమా వోరి యింపు
గుమ్మరింపుచు నాగుట్టు కొల్లగొంటివోరి.

॥ ఇచ్చ ॥

జట్టి గొంటివిదె నన్నుఁ జాలదా వోరి యీ-

చిట్టఁట్ల నీవేఁచక 4 చిత్తగించరా
ఎత్తైనా నే నీకింత యెదురా వోరి నీ-
పట్టిన చలమే చెల్లె బాపురా వోరి

॥ ఇచ్చ ॥

1 డీనిలో నీవంఠమిట్లున్నది: 'చెఱఁగి నీచేతరెల్లఁజెప్పకురా యీ, పొందులు కల నిన్నుఁ జిక్కింతునోరి; చలివలపులు మాపైఁ జల్లకురా, చిలుకు మాటలఁ నిన్నుఁ జిక్కింతునోరి'. 2. నా నేర్పు వెంచుంతు. 3. ని. రే. 44. గోపము. 4. నే వేఁచక.

వేసాల వేంకటగిరివిభుఁడా నేఁడోరి నీ-
 నేసిన మన్ననలిట్టై చిత్తగించరా
 వాసన కస్తూరిమేని వన్నెకాఁడ నీ-
 యాసల మేకులే దక్కెనద్దిరా వోరి.

॥ ఇచ్చు ॥ 11

3-వ రేకు.

శ్రీరాగం

మగువ వూర్పులనైన మనుఁగా చలిగాలి
 నిగుడుఁగా జగమెల్ల నిండఁ దనరూపు

॥ పల్లవి ॥

ఆతివదనము వాడ నలరి చందురుఁడైన
 బ్రతుకుఁగా వొకకొంత బయలుమెరసి
 సతి యెలుఁగు రాయ విరసపుఁ బికావళియైన
 తరిఁ జెలఁగుఁగా నేఁడు తమతెదురు లేక

॥ మగు ॥

తెఱవ వేనలి చెదర తేటి మొత్తములైన
 మెఱయుఁగా వొకకొంత మేలుగలిగి
 ఒఱిగి యలసతతోడ నువిద కనుమోద్యుగా¹
 నెఱిఁ గలువలలరుఁగా నేటిమాపైన

॥ మగు ॥

తరుణి దేహము నాటి దర్పకువి శరమైన
 పరిమళము నిండుగా బహువిధమున
¹ కరిగమననిపుడు వేంకటవిభుఁడు కౌఁగిటను
 కరుణించ లతలైనఁ గాంచుఁగా తెలివి.

॥ మగు ॥ 12

సామంతం

ఎట్టు వోరిచెనో కాని యింత దడవు- అప్పు-
 డట్టు నిట్టుఁ దల్ల డించె నతఁడంతలోననే

॥ పల్లవి ॥

1. పె. రే. గ. మోద్యుగా. 2. ఇరి ని. రే. గంగ లోవి పాఠము, అన్వితము.
 సా. రే. లోవి పాఠము 'గరిమ వన్నిపుడు' అనన్వితము.

అంటఁగాక వున్నదానవని యెఱుఁగక యాతఁ—
డింటికిఁబై రాఁగా నీవు నెదురువోయి
వొంటకున్నరీతి దవ్యలనున్న నినుఁ జూచి
అంటఁజేరి చిన్నఁబోయె నతఁడంతలోననే

॥ ఎట్టు ॥

వేడుక నాతఁడు రాఁగా వెనకవెనకకుఁ బోయి
తోడనే సిగ్గును నవ్వుఁ దొఁకఁగాను
వీడి వీడని కొప్పు వినచుఁ దలయూఁచ—
నాడనే మూర్ఖవోయె¹ నతఁడంతలోననే

॥ ఎట్టు ॥

చయ్యనఁ బన్నీటి మజ్జనమాది నీవు నేఁడు
ఉయ్యాలమంచముమీఁద నుండఁగాను
నెయ్యపు వేంకటపతి నినుఁగూడి పరవశ—
మయ్యానబ్బురముగ నతఁడంతలోననే

॥ ఎట్టు ॥ 13

రామక్రియ²

రాగఁదే చూతఁడిదె రసికుఁడగు తెలవాడి—
కౌఁగిటి రమణితోడి కనకగిరి వావి³

॥ పల్లవి ॥

అదిగదె వసంతంబులాడీఁ గూడి
కదలుఁగనుఁగవల చక్కవి సతులతో
వెదకి పై కుంకుమలు వేసీ రాసి
పుదుటుచనుదోయిపై నొదిగి వొదిగి

॥ రాఁగ ॥

కడుఁ బేర్చి నేతికడవల గుబ్బెతలఁ జేరి
అడుగడుగునకు నాటలాడి
నడిమి సన్నపుసిరుల నగవు రెప్పల గరుల
తొడికి చెనకీనదివొ దొరదైవము

॥ రాఁగ ॥

1. పె. రే. గ. వెనవెనకకు. 2. వి. రే. ౬౬. నాడఁ జెరిపైవొరగె నాత.

3. వి. రే. ౯౬. మేపబొళి.

దప్పి దేరంగ నైఁవపుఁగుతుములును వడలుఁ
బప్పులునుఁ బన్నీటి పానకములు
అప్పుఁడగు తెలవాడి అదె కనకరాయఁడై
కప్పురము చల్లి (ల్లీ*)చక్కని సతులపైవి || రాఁగ ||¹ 14

తైరవి

సి(చి*)న్న వాఁడవని నమ్మ నెల్లదు విన్ను
సినైన యాటదెల్ల సిక్కుసీరై పోయను || పల్లవి ||

అవుర బాలకిసునరాయఁడ నీవు సఁటిపాలు
సవుఁంటా నెత్తురెల్ల సప్పరించఁగా
కవకవ నవ్వి నవ్వి కన్నులు దేలగిలఁగ
నవరన్ని (ని*)యాటదెల్ల నప్పుసారై పోయను || సిన్న ||

రారా గోపాలకిసునరాయ నీవదె² గొల్ల -
వారి మగువల సూపు (పు*)వల్లె వేయఁగా
సూరఁబోయె రేపల్లె సొక్కని యా గుబ్బెకల -
నేరలంతల కన్నుల³ సిన్ని సిన్ని సిగ్గులు || సిన్న ||

కిన్నెర వెంకటగిరి కిసునరాయఁడ నీవు
వన్నెలుగ వీది వీది వాయించఁగా
మిన్ను దాఁకి లోకానకు మేటియైన లకిమమ్మ⁴
నిన్ను నేరి సరుగన నిలుసుండే సొక్కెను || సిన్న || 15

1. ఈ రేకులో ఈ సంకీర్తన సారమున కొన్నిముఖ్య భేదములున్నవి.

'రాఁగదవె సూరమ్ము రసికుఁడతఁడు. ఆ కౌఁగిటి .. వేసీ లాని .. వుదుటఁ గుర
ములతోడ నాడిగి నొదిగి... వడినార్పి నేతికడువం గుబ్బెకలు నేరి... నాటలాడి యాడి...
నదుమునన్న... నదుపురెప్పం... తొడికి చెనకేఁదివార... కుడుములునువరపప్పులు...
అప్పు (రెండక్షరములు చెక్కకచోటు వదలినారు) తెలవాడి నదికనక... కప్పురము గురినె
వేంకటరాయఁడు' వేంకటేశ్వరముద్ర అందలి కడవటిచరణమున రేమి, ఇందుండుట.
విశేషము.

2. సా. రే. వీవదె 3. ని. రే. కా. లంతలు కన్నులు. 4. ని. రే. కా. లకిమమ్మ
(సా.రే:ని. రే.లలో ఆవ్యవస్థితముగా నున్న రూపముంను కలిపి సంప్రతించి వ్యావహారి-
కభాషకు వమీనముగా ఈ పదము తీర్చఁబడినది.)

కాంబోది ¹

పొద్దు వొద్దుకును పలపుల నేచేవు వద్దు ²
బుద్ధిగాదు నీకు నేప ³ భువనమోహినిని || పల్లవి ||

అప్పుడు మా విన్నపము లాలకించఁ బొద్దులేక
యిప్పుడు విచ్చేసినాఁడవిక ⁴ నైనాను
చెప్పరానివిన్నియును చిత్తగించి చూతు గాని ⁵
చప్పర మంచములోని చక్కని కోమలిని || పొద్దు ||

అలసి మాతోడ ⁶ మాటలానతియ్య వేళగాక
యెలయించ ⁷ వచ్చినాఁడ వింతలోననే
సొలపు మాటలు గావు చూడు నీవే మేడమీఁద
చెలులపై నొరగిన ⁸ జిగి గుబ్బలాఁడిని || పొద్దు ||

వేఁగెడి రమణిఁ జూచి వేగినంతకు రావైతి
మాఁగెఁగా యింతట నీ మననైనాను ⁹
వేఁగు వచ్చెనా నీకు వేంకటేశ కృపఁజూడు ¹⁰
కాఁగిట నవధరించు కన్నుల కలికిని. || పొద్దు 16

ముఖారి

ఇదిగాక సౌభాగ్య మిదిగాక తపము చుటి
యిదిగాక వైభవంతిక నొకటి కలదా   పల్లవి ||

అతివ జన్మము సఫలమై పరమయోగివలె—
నితర మోహోపేక్షిల్నియును విడిచె
సతికోరికలు మహాశాంతిమై యిదె చూడ
సతత విజ్ఞాన వాసనవోలె నుండె || ఇది ||

1. ఏ. రే. 2. ఏ. రే. 3. ఏ. రే. 4. ఏ. రే. 5. ఏ. రే. 6. ఏ. రే. 7. ఏ. రే. 8. ఏ. రే. 9. ఏ. రే. 10. ఏ. రే.

తరుణి హృదయము కృతార్థతఁ బొంది విభుమీఁది
 పరవశానంద సంపదకు నిరవాయ
 సరసిజానన మనోజయమంది యంతలో
 సరిలేక మనసు విశ్చల భావమాయ

॥ ఇది ॥

శ్రీ వేంకటేశ్వరునిఁ జింతించి పరతత్వ -
 భావంబు నిజముగాఁ బఱచెఁ జెలియాత్మ
 దేవోత్తముని కృపాధీనురాలై యిప్పుడు
 లావణ్యవతికి నుల్లంబు దిరమాయ.

॥ ఇది ॥ 17

4-వ డేకు.

వసంతం¹

² శోభనమే శోభనమే

వైభవముల పాఠనమూర్తికి

॥ పల్లవి ॥

ఆరుదుగ మును నరకాసురుఁడు

నిరులతోఁ జెరలదెచ్చిన సతుల

వలవపు వయసుల³ (లప?) బదారువేలను

సొందిఁ బెండ్లాడిన సుముఖునికి

॥ శోభ ॥

చెందిన వేడుక శిశుపాలుఁడు

అంది పెండ్లాడఁగ నవగ⁴ శించి

విందువలెనె తా విచ్చేసి రుకుమిణి

సందడిఁ బెండ్లాడిన సరసునికి

॥ శోభ ॥

దేవదానవులు దీరతను

దావతిపడి వార్ధి దరువఁగను

శ్రీ వనితామణిఁ జెలఁగి పెండ్లాడిన

శ్రీ వేంకటగిరి⁵ శ్రీ నిధికి.

॥ శోభ ॥ 18

1. తా. వెం. శౌర్యస్రీం. 2. శోభనే. 3. తా. వెం. వయసున. 4. నవమణింబి.
 5. వెంకటవతికి శ్రీ

పాడి

దేవరచిత్తం చివ్యనిధి

దేవనిర్మిత విధి యవధానం

॥ పల్లవి ॥

అతివలు నాట్యంబాదెదమని వు-

న్నతి మెఱయుచు నున్నారదివో
ప్రతినఱతో రంభయు మేనకయును
ధృతి కరుణాంబుది దీయవధానం

॥ దేవర ॥

గానవిద్య తమకంబున వినుమని

కాసుకలివె సురకాంతలవి
కాసుపించుకో గంధర్వసతులను
దీనుత పంపు నుదీ యవధానం

॥ దేవర ॥

వరియంకంబునఁ బవళించెదవో

సిరుల విభవములఁ జెలఁగెదవో
తిరువేంకటగిరి దేవ యన్నిటా
తిరమందితి విటు దీయవధానం.

॥ దేవర ॥ 19

శంకరాభరణం ¹

ఇంతే విన్నపమింతేలా నీ-

పంతము చేకొంటి చాలించు

॥ పల్లవి ॥

అలయు సౌలయునతివ లోలోనే

చెలిపై నొరగు చెక్కు (గుఁజెక్కు?) నొక్కు
పులకించు నించు వొ (చుఁటో?) లఱి చెమట
చిలికించు గోరఁజిత్తగించు

॥ ఇంతే ॥

1. ఏ. రే. ౯౭. కన్నడగళ.

చెలుల మొరఁగు చిం (గుఁజిం?) తచేఁ గరఁగు

పలుకఁ దలఁచు బడలును

పిలుచు నిన్ను నీపేరుకొనుచును¹

తొలఁకు కన్నీరు దుడుచును

॥ ఇంతే ॥

చనుఁగవ చూచు సారె నీసేతలు

తనలోనే మెచ్చి² తనరును

అనయము వేంకటాధీశ యీ యింతి³

జెనకి కౌఁగిటఁ జేకొంటివి.

॥ ఇంతే ॥ 20

ముఖారి

కలలోనె యిరువురము నలిగి వేగ

కలయనుచుఁ దెలిసి నినుఁ గౌఁగిలించితిరా

॥ పల్లవి ॥

అలుగుదురెఁ బతులనఁగా వినఁగ—

నలనాటు లేక నే వలుగుచుండుదురా

అలిగితట వురక నీవంత నాతోను మరి—

నలుగులొనట పూవులఁతలోపలనే

॥ కల ॥

చందుగుఁడె సూర్యుఁడై జరగ మిగుల

కెందమ్ములవుర నాకెంగేలుదోయి

గందమే తోఁచెనట కస్తూరియనఁగ నా—

చందమవుదొకలాగు చందమవునటరా

॥ కల ॥

విటవరుఁడ కోనేటివిభుఁడ నీ—

వెటు దొలంగిన దేహమెట్టు నిలుపుదురా

యిటువలెనే మనలోన నెలమి మరచి

తటుకననుఁ గలయనుచు తలఁకి తెలిసితిరా.

॥ కల ॥ 21

1. నిన్నునే పేరుకొనుచు. 2. మెచ్చుఁడన, 3. అనయమ్ము వెంకటాధీశ యింతి.

నాదరామక్రియ

సకలం హేసఖి జానామి తత్

ప్రకటవిలాసం పరమం ధధనే¹ *

॥ పల్లవి ॥

అతికమృగమదమయ మషీకలనో-

జ్వలతాం హేసఖి జానామి

లలితం తవ పల్లవితమనసి ని-

శ్వలతర² మేఘశ్యామం ధధనే

॥ సకలం ॥

చారుకపోల స్థల కరాంచిత వి-

చారం హేసఖి జానామి

నారాయణ మహినాయకశయనం

శ్రీరమణం తవ చిత్రే ధధనే

॥ సకలం ॥

ఘనకుచశైలాగ్రస్థిత విదుమణి-

జననం హేసఖి జానామి

కనదురసా³ వేంకటగిరి పతే-

ర్వినుత భోగసుఖ విభవం ధధనే.

॥ సకలం ॥ 22

భైరవి

వనితభాగ్యంబు దేవరచిత్తము - మాకుఁ

బనిగాదు యింక నీ పాదంబులాన

॥ పల్లవి ॥

అడబాలసతి బోనమారగించు మటంచు

బడి బడివి కడు విన్నపము నేయఁగా

ఉడుగవి పరాకుతో నుండి⁴ నెచ్చెలి మీఁద

బడలి వొరగినది నీ పాదంబులాన

॥ వనిత ॥

1. 'ధధే' యనియుండఁజోలును. ని. రే. గం. వదసి, దధసి, ధధసి, దధసి, అని క్రమముగా ఈ పదరూపములున్నవి. దధసి అను సాధురూపమును ఇట్లు ఆవ్యుత్పత్తిచే చెక్కినాడు కాఁజోయి. 2. నిశ్చలం మేఘ. 3. ఘనతయా వేంకట. 4. బడి పె. రే. లోని పాశము. సా. రే. లో 'పరాకునవుండి' అనికందు. అదిచందస్సుకు సరిపోదు. * 'దధ' ధారణే-అను దానిరూపము కావచ్చు.

ఆదపంబునతి నీదెఱవధఁంపుమటంచు
 ఆదరి కప్పురిపుఁ బలుకందీయఁగా
 కడకంటఁ జూడదిదె కాఁతాళమో మరపో
 నదఁతి యిప్పుడు నీ పాదంబులావ   « వనిత »

అలవట్టము వినరు ఆతివంసు వలదనదు
 పాలిండ్లపై కొంగు పచరించదు
 యేలాగవునా¹ వేంకటేశ నీవిపుడితై
 పాలించకున్న నీ పాదంబులావ.   « వనిత » 23

శంకరాభరణం

అలరులు గురియఁగ నాదెనదే
 అంకలఁ గులుకుల నలమేల్ మంగ   « పల్లవి »

అరవిరి సౌబగుల నతివలు మెచ్చఁగ
 ఆరతెర మరఁగున నాదెనదే
 వరుస పూర్వదునాళపు తిరువుల
 హరిఁగరఁగింపుచు నలమేల్ మంగ   « అలరు »

మట్టిపు మలపుల మట్టైల కెంపుల
 కట్టెడి నడపుల దాఁతెనదే
 పెట్టిన వజ్రపు పెండెపు తగుకులు
 అట్టిట్టు చిమ్ముచు నలమేల్ మంగ   « అలరు »

చిందుల పాటల శిరి పొలయాటల
 అందెల మోఁతల నాదెనదే
 కందువ తిరువేంకటవతి మెచ్చఁగ
 అందపు తిరువుల నలమేల్ మంగ.   « అలరు » 24

1. 'లాగానా' అనియే రేకుం పాఠము. ఇందరి అందగతికి అది అర్థవచ్చును.
 2

చేరి

వలపారగించవచ్చు వసత నీ—

యలుక చి త్తమునకాకలి నేసినది

॥ పల్లవి ॥

అడియాసలనే పక్కమైన సోయగపు—

వెడయలుకల మంచి వేడి వేడి రుచులు

ఎడనేసి తాలిమి నెడయించి వైవైనె

పొడమిన ఉమకంపు బోసము వెట్టినది

॥ వం ॥

ఆమంచి మధురంపు అదరామృతముల

వేమారుఁ దావులు చల్లు వెన్నెలబయటను

కోమలపుఁ దరితీపు కోరికఁ గుమ్మరించి

ధామకు పూఁబానుపు పశ్చెము వెట్టినది

॥ వం ॥

కన్నుల కాంక్షలనేడి కళవళములు దీరె

సన్నపు నవ్వులనేడి చనవగ్గలిచెను

ఆన్నవపు మరపు నీ కంఠనింతఁ గలిగె నేఁ—

॥ దిన్నీయును దిరువేంకటేశుని మన్ననలు.

॥ వం ॥ 26

6-వ రేకు,

శ్రీరాగం

అప్పటి యెండ చెమటొట్టే వుండీన

నెప్పు దప్ప బొంకేవు నే నెఱంగన

॥ పల్లవి ॥

ఆవులఁ గాచిన నాటి యడవికంపం జీర—

లాఱం నేఁడు ¹ మాయక ఆట్టే వుండీన

యేవంక నెవ్వతో నిన్ను నెనసి చేసిన చేఁత

నీ వెంటి మొఱగిన నే నెఱంగన

॥ అప్పటి ॥

వెన్నలు ముద్దులునాఁడు వేడి పాళాగించిన-

అన్నువ నీమోహిపొక్కుచేట్టే వుండీనా
వన్నెకాఁడ యెవ్వతెకో వలలఁ జిక్కిన నీ-
విన్న మొన్నటి¹ సుద్దులు నే నెఱుగనా

॥ అప్పటి ॥

రంగుగ మధురలోవి యమఱి మెత్తిన నాటి-

అంగడి గంధపుఁ బూఁతలచేట్టే వుండీనా
చెంగట మొఱుగి కలసితివి వేంకటరాయ¹
వింగి మోచిన చేతలు నే నెఱుగనా.

॥ అప్పటి ॥ 28

శంకరాభరణం

పోనీ పోనీలే నీ పొందులేటికి నీ-

యాననము చెమరించె నయ్యో నీ యలుకా

॥ పల్లవి ॥

ఆన వెట్టఁగా విచ్చేనేవమ్మపాదాఁ మీఁదనే

కానీ కానీలే యొక్కడికో నీవు
మానవతితో దింకాలు మానవా యింకాను నీ-

మేనెల్లా బడలెను యేమిటికి నీ యలుక

॥ పోనీ ॥

బంగారు దుప్పటికొంగు పట్టఁగానే పెనఁగేవు

అంగడి వీధిలో నవులే నీవు

రంగైన సతికోపమెరఁగవా యింకాను నీ-

తొంగలి రెప్పుం నీటఁ దోచీలే నీ యలుక

॥ పోనీ ॥

తెరవ నిన్నరగంటఁ దిట్టఁగానే దిగినేవు

మఱపుఁ దెలివితో మఱియు నీవు

కరఁగి కూడితివి వేంకటగిరి మీఁద నున్న-

నెరజాణ విట్టఁడ నేఁడుగా నీ యలుక.

॥ పోనీ ॥ 27

1. విన్నటిమొన్నటి. 2. వెంకటకవి : వి. రే. శా. వెంకటకవి.

ముఖారి

ఎక్కడ నున్నదో చిత్తమేమి దలచెనో యితి
చెక్కురెల్లఁ జెమరించీఁ జెప్పరమ్మా చెలులు || పల్లవి ||

ఆతని సుద్దులు చెప్పే ఆతివలే చుట్టాలు
ఆతినిని వద్దనిన వాఁందరుఁ బగ
రాతిరెల్లా నిద్దురెఁగదు పాదములొత్తి
చేతురెల్లఁ బొక్కెనేమి సేతమమ్మా చెలులు || ఎక్కడ ||

నవ్వులు చెక్కులకుఁ గన్నపుగండిదొంగలాయ
నొవ్వులాయఁ జూపులు కన్నుల మీఁదికి
దవ్వులాయఁ బయ్యద గందపు గుబ్బిల మీఁదికి
యెవ్వరి నొల్లదు యిఁకనేటికమ్మా చెలులు || ఎక్కడ ||

చిత్తమెల్లా దక్కఁగొనె సిగ్గులు ముంగిట వేసె
వత్తివలె దేహమెల్లా వాడఁబారెను
కత్తిఁ గోసినట్లు వేంకటపతి ఘోషలకు
జొత్తు పాపవలె నాయఁ జూడరమ్మా చెలులు. || ఎక్కడ || 28

శ్రీరాగం

చెల్లునంటా వచ్చి వచ్చి చెట్టివట్టేవు
తొల్లియు నెందరినిట్టే దొమ్ములఁ బెట్టితివో || పల్లవి ||

ఆపరాని తమకాన నాసచేనేఁ గాక యింత—
మాఁపు దాకా నీ తోడి మాటలేఱరా
దాపరాని మదనముద్రలు మేననవె నీకు—
నేఁపుచు శ్రమలఁ బెట్టి యెవ్వతె నేసినవో || చెల్లు ||

ఉండలేక నీ వద్దనే వుసురంటిఁ గాక యింత—

బండు బండు నేసిన యీ ప్రాణమేలలా
పుండుగాఁగఁ జిత్తమెల్లఁ బొక్కఁ జేసితివి నా—
యండనుండే యెవ్వతెను నమ్ముడు వోయితివో

॥ చెల్లు ॥

అనివోక నేవీత¹ దగ్గరనిచ్చితిఁ గాక

చనువున నిన్నుఁ జేయి చాచనిత్తునా
పునుఁడ వేంకటరాయ కమ్మని యీ విఁలు
మునుపనెవ్వతో (తె?) నీపై ముడిచి వేసినవో.

॥ చెల్లు ॥ 29

రామక్రియ

మీలో మీలో మేలే పెంచిన—

తాలిమి కూటమి దలఁచినను¹

॥ పల్లవి ॥

ఆరడిఁ బెట్టిన అఱకలు ముట్టిన—

కూరిమి మచ్చికఁ గూరిచిన
బీరాన మీలో ప్రేమమే పెంచిన—
నేరుపు మీలో వించినను

॥ మీలో ॥

చనవులిచ్చినఁ జదురులెచ్చిన—

కొనచూపులు¹లోఁ గొచ్చినను
అనుగు మోహములచ్చినఁ దెచ్చిన—
వినికి మనికి వెచ్చినను

॥ మీలో ॥

ప్రియములింపులు తిరుడుకెక్కిన—

వయము మీలో నాటినను
జయమై వేంకటాచల రమణుఁడ
ప్రియురాలు మీలో బెరనెను.

॥ మీలో ॥ 30

1. వి.రే. ౪౦. నిప్పంత. 2. వి.రే. ౨౩. దంచినను. 3. చూపులలో.

ఆద్దమరాళిరి వోయి నమ్మలాలా - ఆయ్యో
 నిద్దుర గంటఁబెట్టదు విన్నటనుండి
 ఆద్దపుఁ జెక్కులు వాడె నమ్మలాలా - ఆయ్యో¹
 యిద్దరికోపము దీరదిక నేమి నేతమే   " ఆప ||

ఆలయి కే పునమాయనమ్మలాలా - దీని
 నిలుప వశముగాదు విన్నటనుండి
 ఆలమి వేంకటవిభుఁ డమ్మలాలా - దీని -
 నెలయించి కూడకున్న² నెకనేమి నేతమే.   " ఆప || 32

సామంతం

ఎక్కడికినెక్కడ యేడకునేడ నే -
 నొక్కతెనాతనకటరో సతులు   " పల్లవి ||

ఆయఁబోయ నాడె నాకు నాతనికి నేమివోదు
 రాయడి యీచేతలకు రాయఁడికఁడు³
 పాముమెల్లా జటిగొనో పచ్చిగా వన్నింత నేనె -
 నోయమ్మ తడవకురో యీరోతలు   " ఎక్కడి ||

చెప్పకు చెప్పకు నాకు సిగ్గయ్యానికనెం
 నొప్పి నేనె నాతఁడింతో నొచ్చితి నేను
 కప్పినఁ బోవు నేతలు కాలినిపుండ్రలోన -
 నుప్పులు చల్లక తలరో సతులు   " ఎక్కడి ||

చాలుఁ జాలు నేల నాడే చవిగొన్న కూరలకు
 మేలుఁ గీడుఁ గొనియాడ మీఁద మీఁదను
 జాలిఁబెట్టి వేంకటేశ్వరుఁడు నన్నిదె రతి -
 నోలలాడించెను చూడరో పొందులు.   " ఎక్కడి || 33

1. తం, ప్ర, లాలా - నేడు. 2. తం, ప్ర, వేంకటపతి. 3. తం, ప్ర, కూడ
 కున్నాఁడిక. 4. ని, రే, జల, రాయఁడాతఁడు. 5. గొవి. 6. దింతె.

వరా

తలచి వేరొకటాడఁ దడఁబడిని

మలసిన నీ కేల నోర మాట వెళ్ళినే.

॥ పల్లవి ॥

ఇంచుకంత నెరసున్నానేఁచిన రెప్పలవెంట

నించి నించి కన్నులలో నీళ్ళుగారీని

యెంచరాని నీకన్నులెదుట నాతఁడుఁడఁగాను

యెంచిన విదుర నీకు నేల వచ్చినే.

॥ తలచి ॥

ఎక్కువభారము మేననించుకంత దోఁచినాను

తక్కరి యీ దేహమెల్లాఁ దల్లదీంచినే

మక్కువ నీవిభుఁడు నీమతినిండి వుండఁగాను

వెక్కసాన నేరీతి వేగించేవే

॥ తలచి ॥

వెలయఁగఁ గోపమొకవీసమంత దోఁచినాను

కలిగిన ముదమెల్లా గాలిఁబోయాని

కలిసితివిదె వేంకటవతి నాతని—

నెలయింత తమకాన నేడ దాఁగేవే.

॥ తలచి ॥ 34

దేశ

లేతచిగురిదె పవ్యశించవయ్య కానితె'

బాఁతిగాఁ గమ్మనితావిఁ బాయక' మీఁదైనది

॥ పల్లవి ॥

ఇంపుల వెలఁగపండ్లీందవయ్య కానితె

గుంపుఁ దేకుటాకు మరఁగున నున్నవి

కెంపుమోవిపండు చిత్తగించవయ్య కానితె

దింపని తేనెలపెరతీపులుసోఁకినది

॥ లేత ॥

1. వి.రే. ౪౧. అద్యదేశః ౬౭. అద్యుండేశః. 2. కా. వెం. ౨౫౨. 'కామక' అనియే జదివవలసినది. 3. కొమ్మతావులు పాయ మీటై.

వంచల వాడమ్మలివె వట్టవయ్య కానికె
 పొంచి తొంగలిగరుల పొది¹ నున్నవి
 కొంచెపు వెన్నెలివె కోవయ్య కానికె
 మంచిమొల్ల² మొగుడల మాటునా బాయనివి³ || లేత ||

'ఇప్పుడె వేంకటేశ నీకెక్కెగా నాకానికె
 చిప్పిలుబెన్నీటినిండుజెంమైనది
 దప్పిదేరేమాటలతో దక్కెగా నాకానికె
 కొప్పునెరుల విరులకుమ్మరించలై నది. || లేత || 35

హాజ్జిజి

కటకటా యిట్లాయగా పనులు చెలిపలుకు
 కటుకుగీరములు మును కిందుపడి గెలిచె || పల్లవి ||

ఇంతిఁ చంచందురుఁడు నీకుముదబాంధవుఁడు
 వింతచలమునఁ బోరిరిన్నాళ్ళును
 కాంతుఁడవు నీవలుగఁగాఁ జెలికి⁴ నీ విరహ—
 సంతాపములు రేచి జలజారి⁵ గెలిచె || కట ||

వనజాషిచూపుదును వలరాజుతూపులును
 యెనయకే జగడించె విన్నాళ్ళును
 కివిసి నీవీయతివకెలనఁ దిరుగఁగ విరుల—
 ననలె కడువాండ్రై నలుగడల గెలిచె || కట ||

లతలు పూవులతావిలంచములు చెలిమేన
 యితవుగా వడినొనఁగె విన్నాళ్ళును
 సతిగెలిచె వేంకటేశ్వర నీ కరుణనిపుడు⁷
 దృశిఁబూవి జవరాలు తిరుగఁ దా గెలిచె || కట || 36

1. తొంగలి రెప్పల పొది. 2. మల్లెమొగడం. 3. మాటన మీఁదైనది. 4. దప్పిదేరే మొవివెదకగా కానుక, తిప్పిలువన్నీట విచ్చలమైనది. ఇప్పుడె శ్రీ వేంకటేశ నీకెక్కెగా కానుక, కొప్పునెరిగురులిగురించి వింతలైనది. 5. సారే. బెరిగి నీ విరహ. 6. చంపిరి గెలిచె. 7. సారే. శృంగారకథల నీవివరు.

సామంతం ¹

చెదరి తిట్లు పుణుగు చెక్కులఁ గంగి జార
మదలి నెచ్చెలి మీఁద సోఁగిరినది వో   " పల్లవి "

ఇంతివీపు నిమ్మపంట నేమరించి కాఁక వేసి
మంతవ మెవ్వరితోనో² మాటలాడేవు
అంతలోనే కళదాకి అకె మేను జల్లనఁగ
చింతతోనే మోమువంచి సిగ్గుపడినదివో   " చెదరి "

పొలఁతిగుబ్బలు నొవ్వఁ బూవులచెండున వేసి
కలికతనమున మరలి చూచేవు³
కలకంటి యింతలోనే కంచునిబాణమునవి
పలుకనేరక మానుపడి వున్నదదివో   " చెదరి "

పొక్కెడిచెఱిఁ బిప్పిటి⁴ పొట్లనఁ దాఁకవేసి
నక్కరి నవ్వులతోడఁ దలవంచేవు
గక్కన నేడతివ వేకటరాయ నినుఁగూడి
వెక్కసపు మఱపుతో వెరగందినదివో   " చెదరి " 97

7-వ రేకు.   మంగళకౌశిక⁵

తన్నుఁ బాసి నేనింత దంఱనట యీ
వెన్నెలబాయిట రేయి వేఁగుటింతి చాలదా   " పల్లవి "

ఇంటికి రాకుమవి నేనంటినట చూడవే
అంటఁగాక వున్నదాన నంటినో యేమో
కంటికి నిద్దుంరాక కాఁకలనే పొద్దువో⁶
వొంటి నేఁబాసువున రేయుంటి⁷ నింత చాలదా   " తన్ను "

1. ఏ. రే. ౧౦౪. శ్రీరాగం. 2. మాటలాడివి. 3. చూచివి. 4. సాదములో యతి శావరాదు. వదలోపమున్నట్లున్నది. 5. సా. రే. చెరి పప్పిటి 6. ఏ. రే. నడ పుంతోఁ దలవంచివి. 7. ఏ. రే. ౩౩ రేసాళం 7. నడె జాందా.

అవ్వటి దగ్గరి నే రానైతి నట చూడవే
 కొప్పు జారి సిగ్గుతోడఁ గొంకితి నేమో
 చిప్పల రెప్పల జంకించితి నట చూడవే
 చెప్పరావి మాట నీతోఁ జెప్పుటింత ¹ చాలదా   "లన్ను" //

ఊరకే మాటాడక నే నుంటి నట చూడవే
 అరడి పరవశాన నైతి నో యేమో
 గోరికొసఁ దనుఁ దక్క గొంటి నట చూడవే
 యేర వేంకటేశ నాతోనింత నీకుఁ జాలదా   "తన్ను" // 38

కుద్దవసంతం - ౮వైతాళం

ప్రలపనవచనై : ఫలమిహకిం
 చల చల కుడ్యజ్ఞేశనయా కిం   "వల్లవి" //

జితర వదూమోహితం త్యాం ప్రతి
 హితవచనై రీహితు మిహ కిం
 సతతం తవానుసరణమిదం మమ
 గతజం సేతుకరణ మిదానిం   "ఫలప" //

వికలచిన్దయ దుర్విటం త్యాం ప్రతి
 సుకుమారార్ధ్రస్త్రిత్యా కిం ²
 ప్రకటబహుల ³ కోపసం మమ తే
 సకల చర్మిత చర్మణమేవ   "ఫలప" //

శిరసా నతిసుస్థిరం త్యాం ప్రతి
 విరసాలాపన విధినా కిం
 తిరువేంకటగిరి దేవ త్వడీయ—
 విరహావిలసనం వృథాచరణం   "ఫలప" // 39

1. చెప్పనైతిఁ జాలదా. 2. స్తుతిహ (స్తుతిహ) కిం. 3. బహుల.

వరాలి

అఁగఁ జేసు ¹ నా చూపులటు వోవయ్య
 మూఁగిన నా వలపుల మూలకు రానేని ॥ వల్లవి ॥

ఇమ్ముల నొల్లని వారమేం నీకు నామేని—
 అమ్ముల పులకలో త్రి నటు వోవయ్య
 కమ్మవిలుతునిచేతఁ గాఁగెడి నన్నారనేవు
 నెమ్మది నుండి యుండి నీకు నొప్పనేలా ॥ అఁగ ॥

ఇతవు గాని వారమేం నీకు నామేని—
 అతితాపమంటుఁ జేసు నటు వోవయ్య
 రతిరాజుచేత నారదీఁబడ్డ ననుఁ జేరి
 ఇతనన వుండివుఁ డి జాలిఁబొంద నేం ॥ అఁగ ॥

ఇంతటి నీ కౌఁగిటికి నేం నేము ³ మాకోప—
 మంతరమెఱఁగనేరఁడు వోవయ్య
 వంతగాఁడ వెంకటపతి నీవు ననుఁ గూడి
 చింతతోడఁ బొరలుచు ⁴ నిలుగంద నేలా ॥ అఁగ ॥ 40

శ్రీరాగం

ఎన్నఁడునుఁ గోపగించవిందుముఖి నీవిట్లా ⁵
 విన్నవి వదనమెల్లా వింతలాయ విపుడు ॥ వల్లవి ॥

ఇంతలోని పనికిఁగా నెంత చేసినాఁడవు
 కాంత నిన్నటినుండి కనుమూయదాయను
 బంతికూటి సతులెల్లాఁ బలుమారు నేఁపగా
 చింతతోఁ బశ్యెముమీఁద జెయి చాఁచదాయెను ॥ ఎన్న ॥

1. సా. రే. అఁగుఁజేసు. 2. ఏ, రే, గా, మదనువి. అమ్ముగోల దాఁకుఁ జేసు నట. 3. మేము. 4. బొందుచు. 5. ముఖివిల్లి.

ఏమి నేయఁబోయి ' నీవుయేమి నేసినాఁడవు
 సాముకు ఏచ్చేయదు జవరాలు ' నేఁడు
 దోమతెర మంచముపై తురుము వీడఁగను
 తామసింది లేవచిదె తల నొచ్చిననుచు   " ఎన్న "

ఎవ్వరివి దూరవచ్చు నెవ్వరున్నాడికను
 పువ్వు సజ్జమీదఁ గాఁగె పొలఁతికి ' దేహము
 రవ్వగ వేకటగిరి రమణ నీకొఁగిటఁ
 బవ్వళించి యింతలోనె పరవశమందెను.   " ఎన్న " 41

ముఖారి

మతికంటె వెలినున్న మంట (మాట?) మేలు
 చతురులొటకంటె జడులొట మేలు   " పల్లవి "

ఇంటిలోవనె వుండి హితవరులై యుండు—
 కంటెఁ బగయై యుండు కసరు మేలు
 అంటుకొని మరుఁదొంటి అతివనేపుటకంటె
 పుంటినొప్పుల విరుల పోలై మేలు   " మతి "

శల్లివలెఁ దానుండి తాపమవుటకంటె
 అల్లంతనుండి కీదొట మేలు
 వెల్లిగొని నిట్టూర్పు వేడి చల్లెడికంటె
 పల్లదపు చలిగాలి బాదలే మేలు   " మతి "

అలయించి దొరకెడి అమృతపానముకంటె
 అలమి వైకొనెడి చేదైన మేలు
 కలయక కలయు వేంకటశైలపతికంటె
 తలపోత వేదనల తమకమే మేలు   " మతి " 42

1, కాఁబోయి, 2, జవరాలు, 3, పొలితి.

సామంతం

అప్పుడే నే నీకు మోహపుటాలనైతిని¹

కప్పుకు నీ చేత లంతకంటెఁబో నేను²

॥ పల్లవి ॥

ఇంచుకంత వస్త్రై న³ విల్లుచొరనీక నిన్ను

లంచములదుగను⁴ నే లకిమమ్మనా

వలచనిల నీకు విట్టై వలలఁ జిక్కితిఁ గాక

కంచుఁ బదినునకంత⁵ కంటెఁబో నేను

॥ అప్పుడే ॥

సౌలపు మాటల నిట్టే చూపులనె జుక్కించి

చలము సాదించ నీ⁶ సత్యభామనా

వలచి నేవిదె నీకు వసమై చిక్కితిఁగాక⁷

కలికి చేతలనంత⁸ కంటెఁబో నేను

॥ అప్పుడే ॥

రేపు మాపు గోరఁ దమ్మి రేకులనే లేఖనాసి

రూపు నీకుఁ జెప్పిపంప రుకిమిణినా

తీవుల నిన్నుఁగూడి తిరువేంకటేశ విరిఁ

గైపు నేయఁగావి (?) అంతకంటెఁబో నేను. ॥ అప్పుడే ॥ 49

8-వ రేకు

తై రుచి

కోవిల పలుకదు కొమ్మూవిలతల

దైవిక మిదివో తలకిందాయ

॥ పల్లవి ॥

ఇటువటు యినుఁడిదె యెండలు గాసీ

పటుగతి గిరుల నిభములందు

అటువలెఁ గప్పిన యంధకారమిదె

నిటలపుటలుకల స్కమ్ములాయ

॥ కోవి ॥

1. పా. రే. మోహపాలనైతి - కప్పుకు. 2. లంతఁగంటెఁబో. 3. పదికిఁగావిల్లు
4. లదుగ ఏ లకి. 5. వి. రే. గం. బదనున వంత. 6. సాదించఁగనే. 7. పా. రే.
వశమయ్యితిఁగాక. 8. తలకంత.

చెగటునఁ దోఁటం వెన్నెలగాసీ
 ఒగిఁ గలువకొఁలకులుబ్బుఁగను
 అగఁది అటువలెనైనాఁ జెలి నీ—
 మొగమునఁ గోపము ముచ్చటలాయ

॥ కోవి ॥

సొరిది నలుగడలఁ జాక్కలు గాసీ
 నరుదుగ నేపిట్లయినాను
 తిరువేంకటగిరి దేవుని కౌఁగిట
 కఱు మన్మథ గ్రహణంబాయ.

॥ కోవి ॥ 44

సాశంగనాట

చాలుఁజాలును తోగసమయమున మైమఱపు—
 పాలువదునట యేటి బ్రదుకురా వోరి

॥ పల్లవి ॥

ఇందుమఱి నినుఁ గొఁగిలించి తోపలి జగము
 కండునవి నీ దిగువుఁ గొఁగితే వదలె
 పొంచైన వారితోఁ బొసఁగఁ గొఁగిటఁ జేర్చుఁ
 బొందుగాదట యేటి పొందురా వోరి

॥ చాలు ॥

నెలఁచ నీ వాలుఁగన్నులు మూసి జగమెల్లఁ
 గలదుఁ జీకఱైన గక్కనను వదలె
 వలచినంగనలు తమ వలసిన విలాసముల—
 వలను నెరపనిదేటివలపురా వోరి

॥ చాలు ॥

కొమ్మ నీవురముపై గోరు దివియుచు నాత్మ—
 నిమ్మైన ననుఁదాక నిర్దరినిఁ దాఁతె
 దిమ్మరివి కోనేటితిమ్మ నీపైఁబ్రయము
 కుమ్మరించని దేటి కోర్కిరా వోరి

॥ చాలు ॥ 45

కాంభోది

ఎప్పుడు గావి రాఁగో యెంతదడవాయ కాలి—

చప్పుదాలకించి మతి¹ జల్లరనెనమ్మా ॥ పల్లవి ॥

ఇద్దరమదరిపాటు యేకాంతాన నాడుకొమ్మ—

సుద్దులు దలఁచిమేను చురుకనెనమ్మా
పెద్దగాఁ గస్తూరిబొట్టు పెట్టిన నాఁడు² గోర
తిద్దుట దలఁచి మేను దిగులనెనమ్మా ॥ ఎప్పుడు ॥

పాయక యాతఁడూ నేనుఁ బవ్వళించే³ యంటివంకఁ

బోయి పోయి కడుఁ జిన్నఁబోతి నోయమ్మా
తోయపు గుబ్బిల⁴ చన్నుదోయి మీఁద వాఁడొత్తిన—
పాయపుఁ జంద్రుల జూచి భ్రమసిఱినమ్మా ॥ ఎప్పుడు ॥

కూడిన సౌఖ్యములందు కొదలేని వాని నా—

వేడుక మతిఁ దలఁచి వెరగాయ వమ్మా
యీడులేని తిరువేంకటేశుఁడిదె నాతోడ⁵
నాడినట్టే నాచిత్తమలరించె నమ్మా. ॥ ఎప్పుడు ॥ 46

సామంతం

ఎట్లయిఁ జేయరా నీ విఁకనేలా నన్నుఁ

బట్టకుర వలుమారు పదివేలు వచ్చెను ॥ పల్లవి ॥

ఇంత నేసితివి చాలు విఁకనేలా తొల్లే

యిఁతటివాఁడని నిన్నెఱఁగనా⁶
ఇంతులపై దయగలదిఁకో నేలా నీ—
పంతములే నీకుఁజెల్లె⁷ పదివేలు వచ్చెను ॥ ఎట్టి ॥

1. వి. రే. ౧౦. గుండె. 2. పెట్టిన యాతవి గోర. 3. సా. రే. వవ్వళించి
4. వి. రే. తోయపు గుబ్బుచన్ను. 5. నాతో. 6. వి. రే. ౯౫. ఉద్ధవవంకం.
7. వి. రే. ౯౫. నేనెఱఁగనా. 8. గలవిఁక. 9. దక్కె.

ఇచ్చలాదకురా నాతో నికనేలా నీ—
 యచ్చలమ్మలే నిజమా¹ యేగా
 యెచ్చరిక మఱచితివికనేలా నన్ను
 పచ్చినేయకురా యింత² పదివేలు వచ్చెను || ఎట్ట ||

ఇనుమదించె నీచేత లికనేలా నీ—
 కనుమాయలిన్నియుఁ గంటిమిగా
 యెనసి వేంకటపతి యికనేలా నన్ను³
 ఇనుపరచితివిట్టె⁴ పదివేలు వచ్చెను. || ఎట్ట || 47

లలిత

బంది దొక్కెఁ బామునెక్కెఁ బనులెల్లాఁ దక్కె
 అండఁ జిక్కె గోపికలకందరికి మొక్కె || పల్లవి ||

ఈతఁడు దొంగిలె వెన్న⁵ యీతఁడు నాకంటెఁ బిన్న
 నేతఁ బాల నోలలాదె నిన్నమొన్న
 పాతకపు రాకాసిపల్లెలు చూరలుగొన్న—
 యేతరిపై నేరమి మాకేటికిక నెన్న || బంది ||

కూరిమినీతఁడు దొల్లి కొనగొనలనే తల్లి (?)
 మారిపిళ్ళాదించెనే⁶ మారుదల్లి
 ఆరుమూరు నేసి విద్యలందరికిఁ బాఠఁజల్లి⁷
 పారితోచి వోలలాదెఁ బాలవెల్లి || బంది ||

ముచ్చవలె నిప్పుడుండె మూఁడులోకములు నిండె
 రచ్చనేనెఁ జూడరే రాతిగుండె
 తచ్చితచ్చి వింటినారి దనుజులనెల్లాఁ జెండె⁸
 పచ్చిదేర⁹ వేంకటాద్రి పానుపుగాఁ బండె. || బంది || 48

1. నిజమలాదు. 2. యింతపచ్చినేయకుర మమ్ము. 3. సారే. 'నన్ను' లేదు.
 4. వి.రే. వరచితివిదె. 5. వి.రే. గ. న్నరీతఁడు. 6. వి.రే. గ. మారిపిల్లాండ్లిచ్చెనే.
 7. వి.రే. గ. జల్లిఁబారి. 8. బెంది. 9. వి.రే. గ. దేరి.

ఆహారీ

ఓ యమ్మా వినరో యమ్మా

మాయలాఁడి మానిని

॥ పల్లవి ॥

ఈ యింతికి విభుఁడిచ్చినా* చన—

వేయెదాఁ టోవదిదిగదే¹

రాయంచ నడపుల రాజసమ్మున

పాయంపు రమణునిఁ బాయదు

॥ ఓయ ॥

సారె సటములు సందడింపుచు

జారీఁ బయ్యెద సరుగనా

దూరి రమణునిఁ దొలఁకుఁ గన్నుల

నీరు నించదు నిలువరే

॥ ఓయ ॥

అంకించి పిలిచినప్పుడా² తిరు—

వేంకటేశ్వరు వెరవున³

టొంకు లేని యట్టి పొందు చేకొని⁴

పంకజానన పైకొనో⁵

॥ ఓయ ॥ 49

9-వ రేకు.

శ్రీరాగం

వద్దు నీకు నాతోడి పట్టిమాటలు

ముద్దులు నీపైఁ గునిసి మురిసేఁటో యిఁకను

॥ పల్లవి ॥

ఈడ వచ్చి ప్రయము నాకేమి చెప్పేవిందాఁతాఁ

గూడినాకెకే ప్రయము గులుకరాదా

వాడిక నిందాఁక నీవు వచ్చిన నేరమికి

సూదుఁ బాదుఁ జెనకీఁ టో సొలపుఁ జేతలనే

॥ వద్దు ॥

1. ఏ. రే. ౯. దాఁటొడమిదేగది. 2. నప్పుదే. 3. సా. రే. వెరవున.

4. సా. రే. లేనిపొందు పొనగుకొని; 5. ఏ. రే. ౯. నవఁజైకొని.

* ఈదీర్ఘము సంగీత సంబంధి. ఇట్టి వచ్చుటచ్చుట గంప.

ఎదిరి నావంకఁ దప్పకేమి చూచేపిక నీ—
 ముదితపైనే చూపులు ముంచరాదా
 మెదలి నా ముంగిలిది మెట్టిన తప్పువకును
 నద చేసి జగదాలు చల్లెడిఁబో యికను || వద్దు ||

బిట్టు నట్టుఁ జెఱఁగు నాకేల పట్టేవిదె మున్ను
 పట్టినాకెకే చెఱఁగు పట్టరాదా
 వెట్టికూటములు చాలు వేంకటేశ యిదె నిన్ను
 బెట్టుగాఁగా నలుకలఁ బెట్టుఁగదా యికను || వద్దు || 50

తైరవి

కాలమెల్లా మోసపోవు (ము?) కానియ్యరా కల—
 కాలమెల్లా జరవేవు కానియ్యరా || వల్లవి ||

ఎడవుల జవ్వనపుటింతి నొకతఁ గూడి
 కడలనే తిరిగేవు కానియ్యరా
 మెడగట్టుకొకతెకు మేలువాఁడవై నీవు
 కడవ బొంకేవు నాతో కానియ్యరా || కాల ||

అంగారుమెఱుఁగుచాయ పడఁతినొకతె గూడి
 కంగనాదేవు నాతో కానియ్యరా
 అంగన నొకతె వెనకమర దాఁచుకొని చొ—
 క్కంగఁ జేసి ముద్దాదేవు కానియ్యరా || కాల ||

సంపద గలాపెఁ గూడి నరసములాడుచు
 కంపురే పూనేవు కానియ్యరా
 వెంపరలాడుచు నీ వెంటనొకతె రాఁగా
 కంపించకు వేంకటేశ కానియ్యరా || కాల || 51

ముఖారి

వెరతుమయ్య చూపు¹ వేటకాడ
 తరితీపు నేసి మమ్మింతటనె యేచేవు || పల్లవి ||

ఉంటవింట గప్పురాన నుబ్బి నన్ను నేనేవు
 యింటి వారెవ్వరుంటా నెఱగవు
 కంటిమి నీ యడలింపు కరఁగి నేఱైకొన్న
 వెంట వెంట దిరిగాడి వెతలఁ బెట్టేవు || వెరతు ||

'పేరివై యేడనైనాఁ బేరుకొని పిలిచేవు
 'యేలిన వారెవ్వరుంటా నెఱగవు
 తాలిమి మీరఁగ నీ చిత్తములో మెలఁగఁగ
 కాలూఁదనియ్యక యింతో కాఁకలఁ బెట్టేవు || వెరతు ||

కొప్పులోని విరులు చెక్కుల జారఁ జెనకేవు
 'యెప్పుడైనా నెవ్వరుంటా నెఱగవు
 కప్పకురో చెఱఁగు వేంకటరాయ చెమటలఁ
 దొప్పదోఁగి యెవ్వతో పొందులకు నేఁగితివి² || వెరతు || 52

మాళవశ్రీ³

దుప్పలెల్లా జవ్వాదినే తొప్పదోఁగె నీకడనే⁴
 వొప్పదా యింతేసి నీకు వో వలసా || పల్లవి ||

ఉత్తలవు విరచోన నుడుకుచు వయసు మీఁ—
 దెత్తినది సతి నీకు విందుకొరకా
 వత్తునని విచ్చేసి వనితల కుచముల
 వొత్తగిలి వున్నాడ వోహో వలసా || దుప్ప ||

---

1. సా. రే. చోఁపు. 2. ని.రే. ౧౨౦. ఇది మొరటిచరణముగా 'ఉంటవింట' రెండవదిగా నున్నది. 3. ని. రే. ఏలివచ్చెవ్వరు నుంటా. 4. ని. రే. యెంతే. 5. ఎప్పుడు నీవెవ్వరుంటా. 6. సా.రే. కప్పకు చె. 7. ని. రే. నేఁగేవు. 8. ని. రే. ౨౬. ఏకతాళి. 9. విక్కడన్నే.

విదుర గంటకి రాక నెలఁత పానుపుమీఁద—

నెదురు చూచీ నీకు విందుకొరకా

ముడితల కౌఁగిట ముంచిన కస్తూరి నీకు

పుదిరెడి వురమున నోహో వలపా

॥ దుప్ప ॥

కన్నుల కలికి నింత కరఁగించి కవుఁగిట

ఎన్నిక¹ నేసితివి నీ విందుకొరకా

చిన్ని చిన్ని నగవుల శ్రీవేంకటేశ నీ—

వున్నాఁడవొరపులై వోహో వలపా

॥ దుప్ప ॥ 53

సామంతం²

మదము దొలఁకెడి యట్టి మంచివయసున మనకు

తుదలేని వేడుకలు దొరకుఁబెన్నఁడురా

॥ పల్లవి ॥

ఉడుటుఁ జనుదోయి నీవురముపైఁ దనివార—

నదిమి మోమును మోము నలమి యలమి

వదలై న నీవితో వాలుఁగన్నుల జంకె—

లొదవ నీ మీఁద నే నొరగుఁబెన్నఁడురా

॥ మధము ॥

కలికితనమునఁ నాదు కప్పురపుఁ దమ్ములము

కులికి నీ వదనమునఁ గుమ్మరించి

పలచనగు గోళ్ళ నీ పగడవాలెర నొక్కి

చెలవమగు నునుగంటి నేయుఁబెన్నఁడురా

॥ మదము ॥

గరగరవి కురులతో కస్తూరివాసనలు

విరితావులతోడ విసరఁగాను

తిరువేంకటాచలాధిపుఁడ నినుఁ గూడి నే—

నరమరచి సదమదములొట³ యెన్నఁడురా

॥ మదము ॥ 54

1. సా. రె. ఎన్నికె, 2. తం. ప్ర. కాంఠోటి, జంపెతాళం, 3. తం. ప్ర. సదమదంబోట.

సారాష్ట్రం

ఊరులేని పొలిమేర పేరు పెంపు లేని బ్రతుకు
గారవంబు లేని ప్రియము కదియనేటికే || పల్లవి ||

ఊండరాని విరహవేదన వుండని సురతసుఖమేల
యెండలేని నాటి నీడ యేమిసేయనే
దండిగలుగు తమకమనెడి దండలేని తాలిమేల
రెండునొకటి గాని రచన ప్రియములేటికే || ఊరు ||

మెచ్చలేనిచోట మంచిమేలు గలిగీనేమి నెలవు
మచ్చికలేనిచోట మంచిమాటలేటికే
పెచ్చుపెరుగలేనిచోట ప్రియముగలిగి యేమిఫలము
ఇచ్చలేనినాటి సౌఖ్యగులేమి నేయనే || ఊరు ||

కొంకులేని చెలిమిగాని పొండులేల మనసులోన
శంకలేక కదియలేని చనవులేటికే
కొంకుగొనరు లేని మంచికూటమలర నిట్లగూడి
వేంకటాద్రివిభుడు లేని వేడుకేటికే || ఊరు || 55

10-వ రేకు.

సామంతం

ఒడ్డెల మొక్కేవో వుద్ధవుఁడా తన—
ఉద్దండాలె చెల్లెనుద్ధవుఁడా || పల్లవి ||

ఊరూర వలపులుద్ధవుఁడా నే—
మోరుతుమా యిక నుద్ధవుఁడా
ఊరడించ వచ్చేవు వుద్ధవుఁడా తన—
వూరట చెలుములుద్ధవుఁడా || ఒడ్డే ||

ఒప్పలర మాపురిసిన పుం—

క్షుప్పులు వెట్టించె నుద్ధవుఁడా
చెప్పకు మమ్మిక చెలువుఁడాతఁదే
వాప్పివుంచేఁ జాలు నుద్ధవుఁడా

॥ ఒడ్డే ॥

గోపికల మమ్ముఁ గూరిమిఁజిక్కించె—

నోపమింతేసి నేముద్ధవుఁడా
పైపై నే మమ్మింత ప్రాణము విలువ—
నోపెఁగా తానైన నుద్ధవుఁడా

॥ ఒడ్డే ॥

తెగి తన్నుఁ గూడే తెరఁగు దలఁచి

యుగములైనవి ఉద్ధవుఁడా
వగటున మా మా ప్రాణము మాకిక—
నొగరే తీపాయె నుద్ధవుఁడా

॥ ఒడ్డే ॥

చెల్లించె మాప్రేమ శ్రీవేంకటేశుఁడు

పుల్లమలర నేఁడుద్ధవుఁడా
చల్లని కూటపు జనవిచ్చి మామా—
వొల్లెల్లఁ జెనకె నుద్ధవుఁడా

॥ ఒడ్డే ॥ 56

ముఖారి

పలుమరు పుట్లపండుగను

చిలుకు చిడుక్కని చిందఁగను

॥ పల్లవి ॥

ఊళ్ళ వీధుల పుట్లు కృష్ణుఁడు

తాళ్ళు దెగివడఁ దన్నుచును (న్నఁగను ?)

పెళ్లు కతిల్లు పెతిల్లు చితిల్లని

పెళ్ళుగ మ్రోసె పెనురవము

॥ పలు ॥

బంగా(గ*)రుబిందెలఁ బాలుఁ బెరుగులు
ముంగిట నెగయుచు మోఁదఁగను
కంగు కళింగు కఠింగు ఖణింగని
రంగుమీరు పెనురవములై

॥వలు॥

విగ్గుగ వేంకటనిలయుఁడుట్టిపా—
లగ్గులికఁ బగుల నడువఁగను
భగ్గు భగిల్లని పరమామృతములు
గుగ్గులి పదనుగఁ గురియఁగను

॥వలు॥ 57

అహారి

చెడ్డ చెడ్డ మనసుల చెంచువారము - ఆల—
దొడ్డివాఁడ పోవయ్య దూళికాళ్ళ రాక

॥పల్లవి॥

ఏఁటి దాననై తినేమి యెవ్వతె నేనై తినేమి
ఆఁటదావి నమ్ము నీకు నడుగనేలా
మూఁట మూఁటలనె కడు మోవనాడవద్దు రేటి—
వేఁటకాఁడ పోవయ్య వెంటవెంట రాక

॥చెడ్డ॥

ఎవ్వరి వారై రేమి¹ యేడనేడ నుండిరేమి
దవ్వుచేరువలు నీకుఁ దడవనేలా
నవ్వుకుండఁగానె వట్టి నవ్వునవ్వేవెవ్వరై న²
పువ్వుక పూచెననేరు పోవయ్య రాక

॥చెడ్డ॥

ఎక్కువ కొప్పయిననేమి యెంత గుబ్బులై న నేమి
చక్కఁదనము వొగడ సారె నీకేలా
వెక్కసాలు మావి మాతో వేంకటేశ మా (మీ?) యింటి—
యిక్కువకే పోవయ్య యింతనంత రాక

॥చెడ్డ॥ 58

1. సా. రే. రైవనేమి. 2. సా. రే. వవ్వేవిటునేడు.

శుద్ధదేశి

ఎందరిఁ జెనకేవేరా నీవు

అందవు నీ మేన నలముచు¹

॥ పల్లవి ॥

ఎక్కడికై నా విచ్చేసి యేరా నీవు

వెక్కస మాదేవు వెఱవక

యిక్కువలంటఁగ వచ్చేవేరా నీవు

నిక్కపు నీ ప్రేమ నెరపుచు

॥ ఎంద ॥

ఎప్పుడు మానవు బిగువేరా నీవు

కప్పురపు నోరఁ గనరుచు

యిప్పుడె యింతేసి చేసేవేరా నీవు

వొప్పుడు నాతోడి వుడుటులు

॥ ఎంద ॥

ఏతరుణిఁ దలఁచితో యేరా నీవు

కాతరాన నన్నుఁ గలయుచు

యేతరి వేంకటేఁడ యేరా నీవు

బూతులమాటాడి పొదలేవు

॥ ఎంద ॥ 59

హిజ్జిజి

తరుణిపై మరునికి దయలేదు నీవు

మరునినే పోలితి మరియేటిబ్రదుకు

॥ పల్లవి ॥

ఎదురు చూచి చూచి యింతక యేమోనో

హృదయము యుల్లసీ² నిటుదలఁచి

పొదల³ తీగెలయింటఁ బొరలి యేమోనో

మదిరాక్షికోకపై న మరియేటిబ్రదుకు

॥ తరుణి ॥

1. ని. రే. ౪౧-౧౧౨ నీ ప్రేమ నలయుచు. 2. ని. రే. ౩౩ -౪౪. యుల్లనియిటు.

3. పొదలి.

చెలుల దూరిదూరి సిగ్గుననేమానో

తలచి తలచి గుండె తల్లడించీని

కల నిన్నుఁగని లేచి గక్కన' నేమానో

మలసి వెన్నెలమంట మరియేటిబ్రదుకు

॥ తరుణి ॥

ఇంతిఁ గలయకున్న' నిక నెంత యానో

పంతపు వేంకటరాయ భయమయ్యాని

ఇంత నీకరుణ' నిక నెంత యానో

మంతనమింత లేకున్న మరియేటి బ్రదుకు

॥ తరుణి ॥ 60

రామక్రియ'

వద్దే గొల్లెత వదలకువేనీ—

ముద్దు (ముద్దు) మాటలకు మొక్కెమయ్యా

॥ పల్లవి ॥

యేలే యేలే యేలే' గొల్లెత

నాలాగెఱఁగవా నన్ను నేచేవు

చాలుఁజాలు నికఁజాలు నీరచనలు

పోలవు బొంకులు పోవయ్యా

॥ వద్దే ॥

కానీ కానీ కానిలే' గొల్లెత

పోనీలే నీవెందు వోయినను

మాని మాని పలుమారుఁ జెనుకుచు మా—

తోనిటు సొలయక తొలవయ్యా

॥ వద్దే ॥

రావా రావా రావా గొల్లెత

శ్రీ వేంకటగిరి' చెలువుఁడను

నీవె నీవె నను నించితీ కౌఁగిట

తై వళమైతినిఁ గదవయ్యా

॥ వద్దే ॥ 61

1. ఏ. రే. ౪౪ గక్కన. 2. గలయకుంటే. 3. ఇంతా నీకరుణచే. 4. ఏ. రే. ౬౦ యేకకాళి. 5. సా. రే. ఏలేయాలేయాలే. 6. ఏ. రే. ౬౫. కానీగా. 7. కటవతి.

11-వ రేకు.

శుద్ధవసంతం

మెచ్చితి బళిరా వోరి మేటికాణ నన్నుఁ
బచ్చి చేసేదింత నీకుఁ బంతమా లోకానను || పల్లవి ||

ఏకతాన సొలసి నేనేమి నీతోఁ బలికినా
ఆకెతోనే విన్నవించేవాపఁగ లేక
పైకొవి వలచి కిందువడిన యింతులమాఁట
కాకు నేనే మగవాఁడు గలఁడా లోకానను || మెచ్చి ||

చక్కఁగా నేఁడిసిన సన్నపు నీపైరేక
యొక్కువ నాకెకే చూపేనేతులకును
మక్కువ నిలువలేవి మగువల వెలిపుచ్చి
వెక్కసమయినవాఁడు విఘఁడా లోకానను || మెచ్చి ||

ఉండలేక చేతనున్న వుంగరమిచ్చినఁ బోయి
వెండియు నాకెకేయిచ్చి విఱ్ఱవీఁగేవు
కండగట్టుకొంటివా వేంకటరమణుఁడ దీన
బండుసేసితివి నన్ను బాపురా లోకానను || మెచ్చి || 62

ముఖారి, ఏకతాళి

సన్నపు నవ్వుఁజూపుల చల్లులాఁడి యిప్పు—
డిన్నివిధముల మించె నిదివో తపము || పల్లవి ||

ఏడునిలువుల పైఁడిమేడమీఁద నుండి నిన్నుఁ
జూడ వేడుకైన మించుఁజూపు¹ లాఁడి
వాడుచు నీకునెదురు వడిఁజూడ నంతలో నీ—
వేడనుండో విచ్చేసితివిదివో తపము || సన్నపు ||

1. సా. రే. మంచిమాపు.

కాంభోదీ

పొందెఱుఁగుదునందువు భోగినందువు నీ—
యందరు నతులకు నేనాకు మడిచిత్తునా || పల్లవి ||

ఎవ్వతెత్తెనాఁ జనవిచ్చేవు మెచ్చేవు నీ—
నవ్వులతైనాను మన్ననఁ జూచేవు
అవ్వలి¹ యివ్వలి నీ యంగనల వొద్దను
పవ్వళించి వుండఁగా నేఁ బాదములొత్తుదునా || పొందె ||

ఏవున నెక్కడికైనా నేఁగేవు దాఁగేవు నీ—
కోపాన నాతోనైనా² మేకులు నేనేవు
వైపున నీవెందుండైనా వచ్చిన నేనంతలో—
నోపికనప్పుడు³ నీ కూడిగాలు నేతునా || పొందె ||

వేడుకలెందైనాఁ బారవేనేవు నీ—
వాదికచేతలెన్నైనా వన్నె వెట్టేవు
ఈడు లేని తిరువేంకటేశ కూడితివి నన్ను
వాడుచు నీ తోడ నేను వాని చూపఁగలనా. || పొందె || ౪5

పాడి

సుతుని నరకునిఁ జంపఁ జూచినాఁడవు సుమ్మీ
మతి నన్నుఁ దలఁచక మానిన నీకాన || పల్లవి ||

ఎత్తుక నీతోడఁబుట్టు హిరణ్యకశిపుని
నెత్తురు దాగితి సుమ్మీ నేఁడే రాకుంటే
ఉత్తలాన నేడనైనా నుండుదువో యని భీతి
దిత్తరముగాఁ బెట్టితి పెట్టరాని యాన || సుతుని ||

1. సా.రే. అవ్వలివీ యివ్వలివీ 2. ఎ.రే. నాకో నేనే 3. సా.రే. నేనీ కూడి.

కప్పుక నీ మేనమామ కంసుని ప్రాణానకు
 తప్పినవాడవు సుమ్మీ తడసితేను
 ఇప్పుడిట్టే నీవు రాని యీరసానఁ త్రిశుములు
 చెప్పలేక పొడిచితి చెడుగై న యాన || సుతుని ||

సిరుల మేన మరఁది శిశుపాలు నీ పిట్టా
 పొరిగొంటివి సుమ్మీ పోయితే నీవు
 తిరువేంకటేశ నన్నుఁ దివిరి కూడి (దే?) వని
 కరుణఁ బెట్టితి నీకుఁ గపటాన నాన || సుతుని || 66

కుద్ధవసంతం

చాలదా యీ చవవులు
 మేలవు నేతల నిన్ను మెచ్చించ గలిగె || పల్లవి ||

ఎంతటిదిరా నిన్ను నిందఁక రానీక
 పంతమాడి వలపించి బాసగొన్నది
 ఇంతి నోచినట్టి నోము యెటువంటిదో నీ—
 చెంతఁజేరి నీ మంచి చెక్కు నొక్కఁగలిగె || చాల ||

ఎవ్వతెరా నిన్ను నెలయించి తన నిండు—
 జవ్వనము విలువించి జట్టి గొన్నది
 అవ్వల దాని భాగ్యమది యెట్టిదో నీవు
 పవ్వళించు పరుపుపై పవ్వళించఁ గలిగె || చాల ||

ఎట్టిదిరా సతి నిన్ను యింటిలోన వెళ్ళనీక
 పట్టుకొని కౌఁగిటిలోఁ బాయనీనిది
 అట్టై నిన్ను తిరువేంకటాధీశుఁడా నీవు
 దట్టించు నీ కౌఁగిటిలో తగులఁగఁ గలిగె || చాల || 67

బొమ్మముడి జంకెనలఁ బొలయుచు మోవిఁ
 దమ్మఁబి సన్న నేసి తనరేవు
 చిమ్మేవు నీ చెమటలు చెక్కుమీఁద ఓ—
 యమ్మరో యాతనితో వొయ్యార మేలే చెలియా || దవ్వు ||

మొరయు మెట్టెలు పాదమున మెట్టి
 చెరఁగులోపల గోరఁ జెనకేవు
 కరఁగి వేంకటవతి కౌఁగిట నీ—
 నెరతనములు చూపి నేర్తువా చెలియా || దవ్వు || 89

శంకరాభరణం

తరుణి నీ యలుకకెంతటిదీని వేళఁ
 గరుణింపఁగదర వేంకటశైలనాథా || పల్లవి ||

ఒకమారు సంసారమొల్లఁ బొమ్మని తలఁచు
 ఒకమారు విధినేతలూహించి పొగడు
 ఒకమారు తనుఁజూచి పూరకే తలవూఁచు—
 నొకమారు హర్షమున నొంది మే ముఱచు || తరుణి ||

నిన్నుఁ జూచి నొకమారు నిలువెల్లఁ బులకించు
 తన్నుఁ జూచి నొకమారు తలపోసి నగును
 కన్ను దెరచి నినుఁజూచి కడు సిగ్గువడి నిలిచి
 యిన్నియునుఁ దలపోసి యింతలో ముఱచు || తరుణి ||

వదలైన మొలనూలు గఱియించు నొకమారు
 చెదరిన కురులెల్లఁ జెరుగునొకమారు
 ఆదనెరిఁగి తిరువేంకటాధీశ పొందితివి
 చదురుఁడవు నినుఁ బాయఁజాలదొక మారు. || తరుణి || 70

బౌళి

మోహము నేయించుకొని మురిసేవు నీ—

సాహసములే¹ దురా చదురాలికిపుడు

॥ పల్లవి ॥

ఒక్క చక్రమె నీకునున్నది² గాని, యింతి—

రెక్కల చక్రాలె పో రెండు గుబ్బలు

మక్కువ నేయించుకొని మురిసేవు నీ—

చక్కదనమెదురా జవరాలికిపుడు

॥ మోహ ॥

నీలమేఘము చాయ నీమేను గాని పెద్ద—

నీలమేఘమే పో నెలక కొప్పు

జాలి, బొరలించేవు సతిని నీవు నీ—

తాలిములేదురా తరుణికి విపుడు

॥ మోహ ॥

మరుని ప్రతినిధి నీ మహిమ గాని ఆ—

మరుని సంపదే పో మగువ నేడు

తిరువేంకటేశ పొందితివి గాని నీ—³

సతనము లేదుం సకియకు విపుడు.

॥ మోహ ॥ 71

పాడి

వచ్చె(చ్చే*)రా మా యమ్మతోడు వన్నెలుగావు నీ—

మచ్చరముల్లెల్ల మాని మందకేగ నియ్యరా

॥ పల్లవి ॥

ఓసోసి యెందు వొయ్యేవే వొయ్యారపుగొల్లెతా

దోసము మమ్మునంటక తొలగరటు (రా ఆటు?)

మూసేవే గుబ్బలఁ గొంగు మురిపెంపుగొల్లెతా

మాసివది చీరకొంగు మందకేగ నియ్యరా

॥ వచ్చె ॥

1. వి. రే. ౧౪-౮౧. హవమెదురా. 2. వి. రే. (౧౪లో ఈ చరణములేదు.)
౮౧, నుండేది. 3. వి. రే. వేంకటగిరి దేవుడ నేడు నీ.

సానఁ బట్టేవే మాటలే చల్లజంపు గొల్లెతా
 నేనేమి బాఁతీ నీకు నెరజాణా
 కానిలే రావైతివిగా గద్దీచూపుగొల్లెతా
 మానమువంకఁ జూడక మందకేఁగ నియ్యరా || వచ్చె ||

జలకించేవే బొమ్మలను జప్పనంపుగొల్లెతా
 వేంకటవిభుఁడ నీకు వెరతుమయ్య
 ఆంకపు గుబ్బలను నన్ను నదిమేఁదె గొల్లెతా
 మంకుఁ గూటములు మాని మందకేఁగ నియ్యరా. || వచ్చె || 72

దేసాళం

కులుకక నడవరో కొమ్మలాలా
 జలజలన రాబీని¹ జాజులు మా యమ్మకు || పల్లవి ||

ఒయ్యనే మేను గదలీ నొప్పుగా నడవరో
 గయ్యాళి * శ్రీపాదతాఁకు కాంతలాలా
 పయ్యెద చెఱఁగు జారీ భారపు గుబ్బల మీఁద
 ఆయ్యా చెమరించె మా యమ్మకు నెన్నుదురు || కులు ||

చల్లెడి గందవోడి మైజారీ నిలువరో
 పల్లకి వట్టిన ముద్దుఁ బణఁతులాల
 మొల్లమైన కుందనపు ముత్యాల కుచ్చులదర
 గల్లనుచుఁ గంకణాలు గదలీ మాయమ్మకు || కులు ||

జమళి ముత్యాలతోడి చమ్మాళిగ² లిడరో
 రమణీకి మణుల నారతులెత్తరో
 ఆమరించ³ కౌఁగిట నలమేలుమంగనిదె
 సమకూడె వేంకటేశ్వరుఁడు మాయమ్మకు || కులు || 73

1. ని. రే. 32-33. జలజల రాబీజా. 2. సమ్మాళిగ. 3. అమరించెఁ గౌఁగి,
 * ఇది కూడని సమాసము. ఇట్టి చిల్లరతోపముం కీవాఙ్మయమున వ్రతీంపులేదు.

13వ-రేకు.

ఆహారి

కొమ్మ తన ముత్యాల కొంగు జారఁగఁ బగటు
కుమ్మరింపుచుఁ దెచ్చుకొన్నదీవలపు || పల్లవి ||

ఒయ్యారమున విభుని వొరపు గనుఁగొని రెప్ప
ముయ్యనేరక మహా మురిపెమునను
కయ్యంపుఁ గూటమికిఁ గాలుదువ్వచు నెంతె
కొయ్యతనమునఁ దెచ్చుకొన్నదీవలపు || కొమ్మ ||

పై పై నె ఆరగింపకుము పన్నీరు గడు—
తాపమవునని చెలులు దలఁకగానే
తోపు సేయుచుఁ గెంపు దొలఁకుఁ గన్నుల కొనల
కోపగింపుచుఁ దెచ్చుకొన్నదీవలపు || కొమ్మ ||

ఎప్పుడునుఁ బతితోడ నింటేసి మేలములు
ఒప్పదని చెలి గోర నొత్తఁగానే
యొప్పుదో తిరువేంకటేశు కౌఁగిటఁ గూడి
కొప్పుగులుకుచుఁ దెచ్చుకొన్నదీవలపు || కొమ్మ || 74

ముఖారి

పొదలు¹ నీ సొబగెల్ల పోదేల కొల్ల
తుదలేని నీ మేలు దొరతెఁగా నాకు² || పల్లవి ||

ఒడలిపై నీ చెమట వూరు వాడెడు³ చెలమ
జడియు నీ తమకంబు సంత తగరు
కడగంటి నీ చూపు కట్టు వదలిన క్రేపు
వది నిన్నుఁ గరఁగింప వశమా నాకు || పొదలు ||

1. సా. రే. పొదలి; 2. నీకు; 3. 1. ని. రే. ౧. వాడెచె.

చిలువవృద్ధి నీ పలుకు జిగురు చుట్టిన కలదె

తెఱవలకు నీ మోవి తెరువుపెసరు

పఱచు నీ నునుఁజేఱ బట్టబాయిటి యీఱ

తఱి నిన్నుఁ బైకొనఁగఁ దరమా నాకు

॥ పొదలు ॥

చెలువంపు నీ చెలిమి చెఱకు వండిన పండు¹

కెలపు నీ యలుక తంగేటి జున్ను

చలివాపు నీ చనవు జాజులుఁ ప్రపాదంబు

కలిగె నీ కరుణ వేంకట విభుఁడ నాకు

॥ పొదలు ॥ 75

ఆహారి

మచ్చికల మొగసిరి మందులాఁడ నీ—

కిచ్చిన దేహమిది యెట్టయినఁ జేయరా

॥ పల్లవి ॥

ఓడక యెక్కడనైన నుండి నీవు

వేడుకతో మాయింటికి విచ్చేయఁగాను

వాడుమోముఁ జూచి నవ్వువచ్చుఁ గాని కోప—

మేడఁ దెచ్చుకొన్న రాదు యెఱ్ఱైనఁ జేయరా

॥ మచ్చి ॥

ఎంతవొద్దు వోయియైనా యిటునీవు

ఁకలక మాయింటికి విచ్చేయఁగాను

ఁకలతో నీ కెదురు చూచితిఁ (చెడ?) గాని

యెంతైనఁ బాయలేను యెట్టయినఁ జేయరా

॥ మచ్చి ॥

కుంకమచెక్కుల మెఱుఁగులతోడ తిరు—

వేంకటేశ మాయింటికి విచ్చేయఁగాను

వంకలాడి నినుఁ గూడవలెఁగాని

యింక నిన్నుఁ బాయలేను యెట్టయినఁ జేయరా. ॥ మచ్చి ॥ 76

అహీరి

వలపు నిలువలేని వారము నేమటుగాన
పలుమారుఁ బట్టుకొన్నఁ బయికొనవేలరా || పల్లవి ||

ఒత్తి నీవాదినమాటకోరువఁ జాలక నే—
ముత్తరమిత్తుము గాని ఊరకుండలేమురా
బత్తి గొట్టానఁ బెట్టఁగఁ బనిలేదు వోరి నీ—
చిత్తమింతేకాని యిఁకఁ జెప్పనేమున్నదిరా || వలపు ||

కాఁకలఁ బెరిగినట్టి కళవళమున నిన్నుఁ
దాఁకనాడుదుము గాని తడవుండలేమురా
యేఁకటఁ జెందినయట్టి యింతుల మాటకు నీవు
స్రోఁకోరువవలెఁ గాక చురుకనరాదురా || వలపు ||

సారెకు నీవెడసిన నైఁచలేము నీవు
చేరువనలిగి మమ్ముఁ జేకొనవేరా
దీరుఁడవు కోనేటితిరువెంకచేళ నన్ను
గారవించి యిట్లానే కరుణించఁ గదరా. || వలపు || 77

శంకరాభరణం

అహో సురతవిహారోయం
నహాజ పరాజయశంకా నాస్తి || పల్లవి ||

యమునాకూలే¹ సుమలతాగృహే
విమలనైకత వివిధస్థలే
రమణీరమణౌ రమతస్తయోః
ప్రమదస్య పరాత్పరం² నాస్తి || అహో ||

---

1. వి. రే. రా. హితలతాగృహే. (ఈ పాఠమునకు 'యెమునాకూలే' అను ష్టార్వార్యపాఠము కారణముగా నుండి యుండును.) 2. పరాపరం,

రజనీ కావా ప్రాతః కింవా

త్యజనం భజనం తత్కింవా

విజయః కోవాజయః¹ కోవా

భుజపరిరంభ స్ఫుటం నాస్తి

॥ అహో ॥

చీనాంకుక రంజిత మేఖలావి—

తానే జఘనం తరతి సతి

మానవికిలనే మానినీమణే (1?)

హీనాధిక పరిహృతిం నాస్తి (తిర్నాస్తి?)

॥ అహో ॥

కింవా మిళనం కింవా² మిళనం

త్వం³ వా²హంవా తన్నాస్తి⁴

సంవాదో వా సరసః కోవా

కింవా వాచ్యా క్రియా నాస్తి⁴

॥ అహో ॥

ఆచిదేవ పీతాంకుక బద్ధా (?)—

స్వేద సురభి కాశ్మీరజలం

సాదురుంహ్య (రూహ్య?) లజ్జావివశతయా

భేదేన వచః కించిన్నాస్తి (?)

॥ అహో ॥

వరకుచాగ్ర సంవ్యాసం కరేణ

హరౌ పరం⁵ పరిహరతి సతి

సరసలోచనంచల (నాంచల?) వివశతయా

తరుణ్యాం చై తన్యం నాస్తి

॥ అహో ॥

⁶ సురతా తశ్రమ సుఖం కింవా

వరలజ్జా సావా కావా

పరవశతను వైభవం కింవా

* నిరతాం తయో నికృతిం నాస్తి (?)

॥ అహో ॥

1. సా.రే.ని.రే. భజనః. 2. ని.రే. తంవా. 3. సా.రే. తంనాస్తి. 4. సా.రే. ని.రే. క్రియాంనాస్తి. 5. ని.రే. హరంపరి. 6. ని.రే. లో ఈ చరణము లేదు.

* నిరతం తయో నికృతి ర్నాస్తి.

పరిమళ భరిత ప్రచుర సుశీల—

వరమృదువాయో వాతి సతి •

తిరువేంకటగిరిదేవ రాధయో—

స్వరసరతి సుఖక్రాంతిర్నాస్తి.

॥ ఆహా ॥ 78

14-వ రేకు.

శ్రీరాగం

విరహమొ సంభోగంబుల¹ వెడుక శృంగారమొ యిది

నరసిజముఖిగని ప్రాణము జల్లనఁ గలఁగెడినే² ॥ పల్లవి ॥

కుటిలాలకి మ్రేబూసిన కుంకుమగంధపు రసములు

చిటిపొటి చెమటలఁ బెనఁగొని చప్పిలి రాలఁగను

విటరాయని యలరమ్ములు వీపున వెడలఁగ నాటిన

తొట తొటఁ దొరిగిన నెత్తురుతోఁ దులదూఁగెడినే ॥ విరహ ॥

మృగలోచన చనుఁగవపై మెత్తిన కమ్మని తావుల

మృగమదమంటినచోట్లు మెఱుఁగులు వారెడిని

చిగురాకున మరుఁదేసిన చిచ్చరబాణంబులచే

ఎగసిన పొగలై తోచి³ నేమని చెప్పుదునే ॥ విరహ ॥

యోగవియోగంబులచే నొనగూడిన యీ చెలియకు

నాగరికంబుల చేతలు నటనలు మీరఁగను

శ్రీగురుఁడై చెలువొందిన శ్రీ వేంకటగిరి నిలయుని⁴

భోగించిన పరిణామపు పొందులు దెలిపెడినే⁵. ॥ విరహ ॥ 79

నాదరామక్రియ

'చెలియకు విరహపు వేదన' నేయని సింగారంబిది

సౌలవక వలపుల ముద్రల చొప్పులు మాపకుఁడి ॥ పల్లవి ॥

1. సా.రే. సంభోగంలో. 2. ని.రే. గంభ. గరఁగెడిని. 3. తోచెడి. 4. గిరి రాయఁడు. 5. దలఁచెడిని. 6. ని.రే. ౯౪. ఈ పల్లవి సాతము 'ఎక్కడఁజేసిన విడుదను యీ చిత్రణ బాణాంబులచే-నొక్కులు దేరెడి కాంతకు నొప్పులు నేయకుఁడి' అని.

తిక్కిరిసిన చనుగుబ్బలు గీతినఁ బగిరెడి నయ్యో
 పక్కనఁ గనుకలి దాఁకీ బయ్యెద దెరవకుఁడీ
 వెక్కనమగు ముఖకాంతికి వెడవెడ మరుఁగై తోఁచెడి
 చెక్కుల చెమటలు గందెడి చేతులు వెట్టకుఁడీ¹ || చెలియ ||

అంగన మేనికిఁ బులకలు అడ్డము దోఁచెడి నయ్యో
 బంగరు మొలకలవంటివి పైపైఁ దుడువకుఁడీ
 తొంగలి రెప్పల తెలఁకుల తొరిగెడి కన్నుల మెరుఁగుల²
 ముంగిటవేసిన చూపులమురిపెము మానుపుఁడీ (?) || చెలియ ||

తిరువేంకటపతినింతికిఁ దెచ్చెదమనఁగా నయ్యో
 కరుణించినవాఁడాతఁడే³ కళవళమందకుఁడీ
 తరుణీమణి మా దేవునిఁ దగఁ గొఁగిట⁴ సౌఖ్యంబుల
 పరవళమందినదేమో పలుమరుఁ బిలువకుఁడీ. || చెలియ || 80

పాడి

అంత నేయకుండితే నే⁵ నాటదాననా
 పంతపు నీ బిగువెల్ల బయట వేయింతునా⁷ || పల్లవి ||

కూరిమి సతుల భీతి గోర నన్ను⁸ నంటనీక
 సారెకుఁ దప్పించు కొంటా సాము నేసేవు
 యేరా నీకు నింత వెరపిటువంటి నిన్నునే పో⁹
 జీరలు మేనెల్లఁ¹⁰ జేసి సిగ్గు విడిపింతునా¹⁰ || అంత ||

మొక్కుచుఁ గెమ్మొవి మీఁద మోపనియ్యవేర పల్ల
 వెక్కనపు తమకాన విట్టు వీఁగేవు¹¹
 చిక్కితి వెక్కడికి విచ్చేసేవు విన్ను నే
 దక్కఁగొని మదన విద్యలనే చొక్కింతునా¹² || అంత ||

1. పలుమరు చేతులఁ దుడువకుఁడీ. 2. రెప్పల మఱఁగుల తొంకరి మెరుఁగుల
 కన్నుల. 3. ముంగిటవేసెడిఁజూపులు. 4. కరుణించెను దేవుఁడు. 5. యీతనితో
 తగు కొఁగిటి. 6. ని. రే. 7. అ. కుండిననే. 7. వేయింతును. 8. సా. రే. గోత
 నన్నునంట. 9. ని. రే. చొక్కెల్ల. 10. వింతును. 11. వెడవీఁగేవు. 12. క్కింతును.

ఎక్కువ నామేని జవ్వాదిందరుఁ దెలిసేరంటా
 మిక్కిలి నీ మేనితావి మెరయించేవు
 చక్కవి వేంకటగిరి స్వామి వన్నుఁ గూడితివి
 గక్కన నాచూపు నీకుఁ గావలి వెట్టింతునా¹ || అంత || 81

నాదరామక్రియ

ఏమొకొ చిగురుటదరమున² యెడనెడఁ గస్తురి నిందెను³
 కామిని విభునకు వ్రాసిన వత్రిక కాదుగదా || పల్లవి ||

కలికి చకోరాక్షికిఁ గడకన్నులు గెంపై తోచిన
 చెలువంబిప్పుడిదేమో చింతింపరె చెలులు
 నలువునఁ బ్రాణేశ్వరుపై నాటిన యాకొన చూపులు⁴
 నిలువునఁ బెరుకఁగ నంటిన నెత్తురు గాదు గదా || ఏమొ ||

పడఁటికి చనుఁగవ మెఱుఁగులు⁵ పైపైఁ బయ్యెడ వెలువల
 కడు మించిన విధమేమో కనుఁగొనరే చెలులు
 ఉడుగవి వేడుకతోఁ⁶ త్రియుఁ దొత్తిన నఖ శశి రేఖలు
 వెడలఁగ వేసవికాలపు వెన్నెల గాదు గదా || ఏమొ ||

ముద్దియ చెక్కుల తెలఁకుల ముత్యపు జల్లుల చేర్పుల
 వొద్దికలాగు⁷ లివేమో వూహింపరె చెలులు
 గద్దరి తిరువేంకటవతి కామిని పదనాంబుజమున
 అద్దిన సురతపుఁ జెమటల⁸ అందము గాదు గదా || ఏమొ || 82

శ్రీరాగం

చిమ్మకువే గోళ్ళంత జీరలయ్యావి
 చిమ్ముఁ జెమటల⁹ నిన్నుఁ జిక్కించె నతఁడు || పల్లవి ||

1. ట్టింతును, 2. ఏ. రే. ౯౩. చిగురుట అదరము, 3. నించిన 4. శ్వరుమది నాటఁగఁ జూచిన చూ. 5. పడఁకుక చనుగవ మెఱుఁగుల, 6. ప్రేమంబునఁత్రియు, 7. మెఱుఁగు లివే, 8. సా.రే. వతి కొఁగిటి యదరా మృకముల అద్దిన సురతపు వేళల అందము. 9. ఏ.రే. ౩౪. చెమ్మటల.

కులికి నవ్వుకువే కొప్పు వీడిన బెట్టు—
 పలుకుకువే మోవి బయలయ్యాని
 వులికి పడకువే వాళ్ళు నొచ్చీని నీ—
 న్నెలయించి వలపుల నింతనేనె నతఁడు || చిమ్మ ||

కన్నుల మొక్కకువే కాఁక రేఁగీని నీ—
 వన్నెలు చూపకువే వడ చల్లీని
 సన్నలఁ దిట్టకువే చలమెక్కిని నిన్ను
 మన్ననలనే సిగ్గు చురపించె నతఁడు || చిమ్మ ||

గుట్టున నడవనే కొంగు జారీని యింత—
 తట్టువుణుఁగేటికే తల నొచ్చీని
 గట్టిగ శ్రీతిరువేంకటరాయఁడు నిన్నుఁ
 బెట్టని చోట్లఁ బెట్టి పెద్దనేనె నతఁడు || చిమ్మ || 89

ఆహారీ

¹ లంజకాఁడవొడువురా

లంజకాఁడవొడువు నీ లాగురెల్లఁ గానవచ్చె
 ముంజేతఁ బెట్టిన సొమ్ములకద్దమేలరా || పల్లవి ||

కొంకక యెవ్వతో కాని కోరి నీబుజము మీఁద
 కంకజాల చేయి వేసి కౌఁగిలింపఁ బోలును¹
 వంకరై న వొత్తురెల్ల వడిఁ గానవచ్చె నింక
 బొంక నేమిటికిరా నీ బూమెరెల్లఁ గంటిమి || లంజ ||

ఒద్దిక నెవ్వతో గాని వోరి నీవురము మీఁద
 నిద్దిరింపఁ గంటమాల నీలములొత్తినది
 తిద్దిన జాణవుగాన తిరిగి తిరిగి మాతో
 బద్దనేఁటికిరా నేఁ బచ్చినేఁడఁ జాలను || లంజ ||

1. సా.రే. తో ఈపాదములేదు. ని.రే.త. కొలలోగలదు. 2. వి.రే. కొల బోలురా.

వేడుక నెవ్వతో తిరువేంకటేశ్వర నిన్ను
 కూడిన నీమేనితావి కొల్లవట్టుకొన్నది
 తోడనె నాకాగిటిలో దొరకొంటి వింక నిన్ను—
 నాద నేమిటికిరా నాయలపెల్లఁ దీరెను   ॥ లంజ ॥ 84

16-వ రేకు.   ఆహారి

లేత మాయలు నీకు నింతేసి¹
 పూత పిగ్గులే² బూమిలో వారికి (?)
 యీతవలపు చిత్తములోన నెవ్వరికైనఁ దెలుసునే³ ॥ పల్లవి ॥

కొప్పునఁ జిన్ని కొనలు సాగ కురులు దురుమ నేటికే
 కుప్పలు గాఁగఁ జెక్కులదాఁక కుంకుమ వూయనేటికే
 ముప్పిరి గొనఁగ రెప్పల తుదల ముద్దులు గునియ నేటికే
 విప్పక నెలవిఁబార నవ్వుచు వింతలు నేయనేటికే   ॥ లేత ॥

గుబ్బల మించులు పయ్యెడ వెడల కులికి నడవ నేటికే
 గబ్బితనము చూపులోని కలికిలాగులేటికే
 వొబ్బిడియైన చెలులలోన వొయ్యారములేటికే
 అబ్బురపడఁగఁ జూచిన వారికాసలు నేచు నేటికే   ॥ లేత ॥

కొండల తిమ్మనిఁ⁴ జూచి లోలో కుతిల కుడువ నేటికే
 కొండుక వయసు వారికింత గుట్టున నడవ నేటికే
 యెండయు నీడయు నిపుడె కంటిమెమ్మెలఁ బొరల నేటికే
 కొండంతమేలు నేసిన వారిని⁵కొడిమెలెన్న నేటికే. ॥లేత॥ 85

తెలుఁగుఁగాంబోది

చెట్ట వట్టేవేరా నన్నుఁ జెంచుదానిని⁶
 పుట్టతేనెలారగించి పోకవుండేవా   ॥ పల్లవి ॥

1. ని. రే. ౭. ౫౪. మాయలుకేం నీకింతేసి. 2. ని. రే. ౫౪. పిగ్గులు. 3. ని. రే
 లోవల యవ్వరికిన్నియఁ దెలుసునే. 4. ని. రే. ౭. తిమ్మయ్య. ౫. తిమ్మయ్య.
 6. ని. రే. ౫౪. వారికి. 8. ని. రే. ౫౪. యీ పుట్ట.

కుదురు గదలని నా గుబ్బలే చూచితి గాని
 గదరుఁ బుణుఁగు కంపు గానవై తివిగా ¹
 చిదిమినా నెఱఁగవు చేరేవు నా పొడగని
 గుదికొన్న మరునమ్ము గుండె దాఁతెనా || చెట్ట ||

తోరంపు నా మెఱుఁగుల తొడలే చూచితి గాని
 జీరల నా చెమటమై చిత్తగించవా
 కేరేవు నా పొడగని కిందుపడి నీవు నాకు
 యీరాని చనవులెల్లా నియ్యనోపుదా || చెట్ట ||

పిక్కటిల్లు తేనెల నా పెదవే చూచితి గాని
 చొక్కపు నా యెంగిలిని చూడవై తిగా ²
 ఇక్కువ గరఁగి వేంకటేశ నన్నుఁ గూడితివి
 వొక్కనిమిషమోరువ నోపవై తిగా. || చెట్ట || 86

శ్రీరాగం

తేనెయు నేయు ³ సంపేవు తీపుమాటల
 కానీలే తేనెయు నేయుఁ ⁴ గాదా నీయలుక || పల్లవి ||

కప్పురమే యంపేవు కటకటా అందుతోనే
 అప్పుడై నా నిమ్మపండు సంపవై తివి
 కప్పురగంధికి ⁵ నీ కరుణ లేకుండుటే
 కప్పురము నిమ్మపండుఁ గాదా నీయలుక || తేనె ||

సంపెంగనూనె యంపేవు సారెసారె నందుతోనె
 అంపవై తి గన్నెరలు అప్పుడై నాను ⁶
 ఇంపులేని కోమలికి నేటికి సంపెంగనూనె
 కంపులును గన్నెరలుఁ గాదా నీయలుక || తేనె ||

1. ని. రే. ౧౧౨, వైతివా. 2. వైతివా, 3. సా. రే. నెయ్యి. 4. నెయ్యిఁగా.
 5. గంధికిని వీ. 6. అంపరాని గన్నెరలు సంపవైతివి.

నేరేడుఁబండ్ల యంపేవు నెలఁతకు వందుతోనె

అరనియానవాలై నా నంపవై తివి

కోరి వేంకటేశ యింతిఁ గూడితిగాక లేకుంటే

నేరేడుఁబండ్లుఁ బాలును నేఁడేపో నీయలుక || తేనె || 87

కన్నడగౌళ

ఏమనఁగలదిఁకఁ గాలము యింతయు విపరీతములై

భామినిదేహము పరితాపంబున వేఁగెడివి || పల్లవి ||

కప్పురమియ్యని వీడెము గైకొనకొల్లని కాంతకు

కప్పురమంటిన చోళ్లే కడుఁగడుఁ దొక్కెడివి

పుప్పొడివెన్నెల పొళ్ళు (?)¹ పొలఁతికి వెన్నెల బాయిలు²

నిప్పులఁ దోఁగినయల్లతే నిలువునఁ గఁగెడివి || ఏమన ||

పానుపు పువ్వులఁ బరవక వవళింపని సతి పూవుల—

పానుపు కన్నులఁ జూచినఁ బరవళమందెడివి

లేనగవొదవని మాటలు లేనిలతాఁగికి నగవులు

కానుకవట్టిన³ నొల్లక కన్నుల విసిగెడివి || ఏమన ||

కందర్పుని గురుఁడనఁగాఁ గలిగిన తిరువేంకటపతి—

చందము చూపుల భామిని చనవున నొప్పెడివి

ఇందు వదనకే దేవుఁడు యింపులఁగడు మన్నించిన

కందువ పొలయలుకలఁ దమకము వడి రేఁపెడివి || ఏమన || 88

ముఖారి

ఆతఁడేపో చెలియా మాయాతఁడు

చేతనే పరము చూపి (పీ*) చెలువై న యాతఁడు || పల్లవి ||

1. ఏ. రే. ౩౫, ౮౫. లోను 'పొళ్ళు' అనియి.   2. ఏ. రే. ౮౫. బాయిలి.
3. ఏ. రే. ౩౫. గట్టన.

కుప్పలుగాఁ గస్తూరియు కుంకుమయు మయినంద-
 నప్పళించుకొని యున్న యాతఁడు
 గొప్ప గొప్ప ముత్తేల¹ కుప్పె సవరము పెద్ద-
 కొప్పుతోఁ జెలఁగి నదె * కో మా యాతఁడు

॥ ఆత ॥

మలయుఁ జెక్కల నవ్వు మకర కుండలముల
 అలర నిగ్గులె చల్లె యాతఁడు
 బలువైన ముత్యాల పదకాల హారాల
 వెలుఁగొందీ నదె చూడవే మా యాతఁడు

॥ ఆత ॥

సంకుఁ జక్రపుఁ జేతుల సందుల బాహుపురుల
 అంకెలఁ బ్రభల మించే యాతఁడు
 వేంకట నగము మీఁద విభవంపుఁ గొంగిలి నా -
 కుంకువగా నిచ్చె నదెకో మా యాతఁడు

॥ ఆత ॥ 89

16వ - రేకు.

సాశంగం

వద్దు నాతో బొంక నిటువలె² నీకు నీ -
 సుద్దుల కాఁకల మంట సొద చొచ్చేరా

॥ వద్దు ॥

కనలి నే నపరాధిఁ గానని కలికి నీ -
 కొనచూపులనే యలుగులఁ బాతేనే
 యెనసి యెవ్వతెకొ మోహింతువని నీ మోవి
 మనసార నాలిక మద్దువద్దే రా

॥ వద్దు ॥

మఱచి యెవ్వతెతో నే మాటాడనని నీ -
 చిఱునవ్వు నిప్పులు దోసిట ముంచేనే
 తెఱలఁ గాఁగిన నీ దేహపు టుక్కుఁ గంబము
 కఱతలిన్నియు నని కౌఁగిలించేరా

॥ వద్దు ॥

1. ఏ. రే. ౧౪. ముత్యాల. 2. ఏ. రే. ౭౧. వలెనా నీకు.

* 'అదిగో' కు రూపాంతరమా :

నెలఁత దక్కితిని నీ వీదెపు రసము
 చలినాయ నిపుడు పోసము దాగేనే
 కలసియు నన్ను వెంకటరాయ కపటాన—
 నలయించేవని నీపై నాన వెట్టేరా. || పద్య || 90

పరాళి

పన్నీరు చల్లెరా నీపై పలచని దెవ్వతో
 అన్నువయలపుతోడ. నసలాయఁ¹ జెక్కులు || పల్లవి ||

కప్పురము చల్లె నీపై కలికి యదెవ్వతో
 యిప్పుడె నీ వురమెల్ల నెఱు నాయను
 చెప్పరాసి మురిపెంపు చేతలెల్ల నాకును
 కప్పినఁ గప్పఁగరాని గతులాయ నిప్పుడు || పన్నీ ||

మృగనాథి చల్లె నీపై మెలుఁత యదెవ్వతో
 తెగువ నీమోమెల్ల తెల్లనాయను
 నగవు మేలము గాదు నమ్మరా నా పలుకు
 నగమాయ నిప్పుడే యీ చక్కని నీ దేహము || పన్నీ ||

కుంకుమ చల్లెర నీపై కోమలి యదెవ్వతో
 సంకె దేరి నీమేనెల్లా చల్లనాయను
 వేంకట విభుఁడ నీకు వెచ్చమైతిఁ² జెప్పరా
 వుంవకుగా నాకు నల్పె ఉదుటు నీచేతలు. || పన్నీ || 91

ఆహిరి

కుందజంపుమై గొల్లెత తా—
 నెందును బుట్టని యేతరి జాతి || పల్లవి ||

1. ఏ. రే. ౪౦. అసలాయ.   2. వెచ్చవైతి.

కప్పులు దేరేటి కస్తురి చంకల
 కొప్పెర గుబ్బల గొల్లెత
 చప్పుడు మట్టెల చల్లలమ్మెడిని
 అప్పని ముందట హస్తీణిజాతి || కుంద ||

దుంప వెంట్రుకల దొడ్డతురుముగల—
 గుంపెన నడవుల గొల్లెత
 జంపుల నటనలఁ జల్లలమ్మెడిని
 చెంపల చెమటల చిత్తిణిజాతి || కుంద ||

వీఁపున నఖములు వెడవెడ నాఁటిన—
 కోవపుఁ జూపుల గొల్లెత
 చాఁపున కట్టిగఁ జల్లలమ్మెడిని
 చాఁవేటి యెలుగున శంకిణిజాతి || కుంద ||

గారవమున వేంకటపతి కౌఁగిట
 కూరిమిఁ బాయని గొల్లెత
 సారెకు వతనితో చల్లలమ్మెడిని
 భారపుటలపుల పద్మిణిజాతి || కుంద || 92

ముఖారి ¹

సతి గర్వమిది నీ తేజము గాదా
 అతివఁ బ్రేమముతోడ నాదరించవయ్యా || పల్లవి ||

కనకపుఁ జమ్మాళిగలు మెట్టియల జ—
 వ్వని గర్వమున నిట్టై వచ్చి వచ్చి
 వెనక వెనకతే పోయి వెఱచి దేవరఁగని
 కనకపందలము గక్కన సంపవయ్యా || సతి ||

1. ఏ. రే. ౨౬. వైరవి. 2 ఏ. రే. ౨౬. ౨౯. ౬౩. వెన వెనకతే.

అడప తొయ్యలి తన¹ కాకు మడిచియ్యఁగా²
 నడపుల³ మురిపేన నవ్వుచు వచ్చి
 అడరి నీపొడగని⁴ ఆకడే తనకుఁ దానె
 మడుచుకొనెడి నీవె మడిచియ్యవయ్యా

|| సతి ||

కొప్పున సంపంగిరేకులు గానరాఁ జెరిగి
 కప్పుచు నెరుల విన్నుఁ గని కలికి
 యెప్పుడునుఁ దిరువేంకటేశుఁడ నీ వెఱపెల్ల
 చెప్పరావి తమకమే చిత్తగించవయ్యా

|| సతి || 93

భైరవి

గోళ్ళు మీఱుచునుండెఁ గొన్నాళ్ళు గొల్ల—
 వీళ్ళ పాలారగించె వీఁడు కొన్నాళ్ళు

|| పల్లవి ||

కోడెకాడై తిరిగెఁ గొన్నాళ్ళు తాఁ
 గోడెల నావులఁ గాచెఁ గొన్నాళ్ళు
 కోడెం వల్లెతాడై గొల్లెతలా తాఁ
 గూడి పైకొన నుండెఁ గోరి కొన్నాళ్ళు

|| గోళ్ళు ||

గుఱ్ఱ రూపము ధరించెఁ గొన్నాళ్ళు (తా?)
 గుఱ్ఱనగూళ్ళారగించెఁ గొన్నాళ్ళు
 గుఱ్ఱబాలకిఁ దగిలెఁ గొన్నాళ్ళు తా
 బొఱ్ఱనె లోకము నించె పొందుగఁ గొన్నాళ్ళు

|| గోళ్ళు ||

కొండ గొడుగుగాఁ బట్టెఁ గొన్నాళ్ళు తాఁ
 కొండముచ్చుల నేలె⁵ గొన్నాళ్ళు
 కొండల కోనేటివాడై కోరికలా తాఁ
 గొండుక చేతలు దొరకొనియెఁ గొన్నాళ్ళు

|| గోళ్ళు || 94

1. ని.రే. ౩౬. తన్నకాకు. 2. య్యగాను. 3. నడపుల్ల. 4. అడరుచు నినుఁగన్ని.
 5. ని.రే. ౧౫. అనేయెలె.

ముఖారి

దొరకెఁగా పూజ కందువపూజ నీ—

విరహపు తనుతావి విరవాదిపూజ   ॥ పల్లవి ॥

కలికి నీ కనుచూపు కలువరేకులపూజ

లలన నీ నగవు మొల్లల¹ పూజ

తలపోత చింత చిత్తపుఁ గమలపు పూజ

చలివేడి వూర్పు నీ సంపంగి పూజ   ॥ దొరకె ॥

కనలుఁ జెక్కునఁ జేయి కరపల్లవపు పూజ

తనువులకలు జాజిననలపూజ

తనరు నీ వలులు దొంతరపూవుల పూజ

మొనయుఁ జెమట మల్లె మొగ్గలపూజ   ॥ దొరకె ॥

చెనకు నీ గోళ్ళే చిఱుగేదఁగుల పూజ²

గువియు గుబ్బలు పూవుగుత్తుల పూజ

ఘనతమైఁ గూడి వేంకటపతి మోము సోఁ—

కిన నీదుమోవి మంకెనపూవు³ పూజ   ॥ దొరకె ॥ 95

17వ రేకు.

ముఖారి

పసులు గాచేటి కోల పసపుఁజేల

పొసఁగ నీకింతయేల బుద్ధుల గోల   ॥ పల్లవి ॥

కట్టిన చిక్కపు బుత్తి కచ్చకాయల తిత్తి

చుట్టిన పించెపుఁటాగ చుంగుల సోగ

ఇట్టి సింగారము నేయ నింత నీకుఁ బ్రియమాయ

వెట్టి నీచేతల మాయ విట్టలరాయ   ॥ పసులు ॥

1. ని.రే. ౬౩. మల్లెల. 2. సా.రే. చిగురు గేదఁగి పూజ. 3. ని.రే. ౬౩. పూవులపూజ

దేశాళం

కొలనిదోఁపరికి గొబ్బిళ్ళో యదు—

కులము స్వామికిని గొబ్బిళ్ళో

॥ పల్లవి ॥

కొండ గొడుగుగా గోవులఁ గాచిన

కొండుక శిశువుకు గొబ్బిళ్ళో

దుండగంపు దైత్యులకెల్లను తల—

గుండు గండనికి గొబ్బిళ్ళో

॥ కొలని ॥

పాపవిధుల శిశుపాలుని తిట్ల—

కోపగానికిని గొబ్బిళ్ళో

యేవునఁ గంసుని యిడుములఁ బెట్టిన—

గోపబాలునికి గొబ్బిళ్ళో

॥ కొలని ॥

దండి వైరులను తఱమిన దనుజుల—

గుండె దిగులునకు గొబ్బిళ్ళో

వెండిఁ బైఁడియగు వేంకటగిరిపై

కొండలయ్యకును గొబ్బిళ్ళో.

॥ కొలని ॥ 98

కాంభోధి

తమ్ములాల అన్నలాల తల్లులాల నే

నెమ్మనవు హరిఁ బాసి నిలువనేనికను

॥ పల్లవి ॥

కొమ్మలాల మరుకోట కొమ్మలాల వో—

యమ్మలాల తొలరె నా యక్కలాల

తమ్మిరేకుఁ గన్నుల యాతనిఁ బాసి నే—

నుమ్మల సొమ్మలచేత నుండలేనికను

॥ తమ్ము ॥

చెలులాల కలికి తొయ్యలులాల వో—

యెల జవ్వనముల మోహినులాల

చెలువంపు హరిఁ దలఁచిన నాకు నే (?)—

నులుకుఁగన్నీరాఁపకుండలే నికను

॥ తమ్ము ॥

బోటులాల జవ్వనపు మేటులాల వో—
 గాటపుఁ దురుముల చీకటులాల
 వాటమైన వేంకటేశ్వరుఁ బాసి నే—
 నాటదాసనై జన్మమందలేనికను.

॥ తమ్ము ॥ 99

పాడి

ఏటికిఁ జేరీనేమితఁడు

నాటించి రతి నన్నేలె

॥ పల్లవి ॥

కన్నుల మొక్కిఁ గానుకలంపి—

నెన్నటికెన్నఁడిదేమితఁడు

నిన్నట నుండియు నెయ్యమె పెంచి

నన్నేలీతఁడు నవ్వీనే

॥ ఏటి ॥

పువ్వుల వేసీఁ బొంచుక లాసీ—

నెవ్వరికెవ్వరిదేమితఁడు

దవ్వుల నున్నాఁ దాపము రేచీ

రవ్వలనే కడు రాసీనే

॥ ఏటి ॥

కంపులె పూసీఁ గొఁగిట మూసీ—

నింపులు నేసీనేమితఁడు

చెంపల చెమటల శ్రీ వేంకటేశుఁడు

అంపరావి విభుఁడాయఁ గదే.

॥ ఏటి ॥ 100

శ్రీరాగం

సామాన్యమా వలపు సతులుఁ బతులనుభవన (ము*)—

¹ లేమరినఁ బ్రాణంబులేరీతి నుండు

॥ పల్లవి ॥

కలికి చూపుల మనసు గరఁగకెటువలె నుండు
 అలయింతలను దేహమలయకేలుండు
 బులుపుఁ బిలుపుల మేను పులకించకేలుండు
 మొలకనగవుల యా (నా?) స మొలవకేలుండు || సామా ||

పచ్చిచూపులు ¹ కాఁడి పారకెటువలెనుండు
 వెచ్చనూర్పులు ² మనసు వేచకేలుండు
 మచ్చికల హృదయంబు మరులు గొనకేలుండు
 అచ్చలంబునఁ గాఁకలలమకేలుండు || సామా ||

దంటమాటలఁ గూర్చి దగులకెటువలెనుండు
 నంటనను మోహంబు నాటకేలుండు
 గొంటుఁజేతల (లు?) మనసు కొల్లగొనకేలుండు
 రెంటలను విరహాగ్ని రేచకేలుండు || సామా ||

కింకలను దమకంబు కెరలకెటువలె నుండు
 జంకెనలఁ బ్రేమ కొనసాఁగకేలుండు
 వేంకటవిభునిఁ గలసి ³ వెడయఱక యేలుండు
 పంకజానన వానిఁ బాసియేలుండు. || సామా || 101

18 - వ రేకు.   మంగళకౌశిక

* నేనేలెవ్వరునేల నీకింక లో—
 లోనె వలపు లోఁచిఁ బోవయ్యా || పల్లవి ||

కలువరేకులు నీకుఁ గానుక యిచ్చినదట
 చెలఁగి నీవెందో విచ్చేయఁగాను
 అలమి కన్నులనె నీ వండుకొఁటివని యాకె
 పిలిచినంతాఁ బిలిచేరు పోవయ్యా || నేనే ||

1. పులకాఁడి. 2. నూర్పుల. 3. సా. రే. వేంకటాద్రివిభుఁగాంచి వెడ.

* నేనెం + ఎవ్వకు నేం

చిగురుఁదేనెలు నీపై చిలకించినదట
 నగవు నీ వెందో నగఁగాను
 జిగిగా నీ వపుడే చేకొంటివంటా నాపె
 నొగిలీనంటా నొగిలేదు పోవయ్యా || నేనే ||

* మోవిపండు నీకు మోవినిచ్చినదఁట (?)
 మావికింద నీవు మలయఁగాను
 శ్రీవేంకటేశ యిచ్చితివి కౌఁగిలి నాకు
 నీ వెండు వలచినా నేనే పోవయ్యా. || నేనే || 102

శ్రీరాగం

గొల్లెతలకేలరా గోవజవ్వాది నీకు
 చెల్లుఁగాక యెటువలెఁ జేసినా నన్ను (ను?) || పల్లవి ||

కట్టినది అంచులకొగరుఁ జీర నందిఁ
 బెట్టినది మొలవంక పెద్దగాఱు
 మెట్టిన (ది?) కంచుమట్టెల మించుమోఁత చేతఁ
 దట్టినది చల్లచాదె పట్టకురా నన్నును || గొల్లెత ||

మాసినది తురుము చెమరుకంపు నే
 వేసినది వెండికుప్పె వెంఁట్రుకదండ
 వోసికొట్లు గొట్టి కంచుటుంగరాల చేయి
 తీనేవు నీ చెల్లెతోడు తియ్యకురా నన్నును || గొల్లెత ||

ముంచినవి చెమటలు మోమునిండ కడు—
 వంచినది చూడరా నానాలుఁజూపు
 యెంచనేల నన్నునిచ్చె యేలితివి వోరి
 చెంచెతల లంజకాఁడ శ్రీవేంకటేశుఁడా. || గొల్లెత || 103

* 'మోవిపండు' ఇది ఒక జాతిపండు.

పాడి

ఏతులే నెరప వచ్చీనెవ్వఁడే వీఁడు తన—

రాతిగుండెతోడ నన్ను రమ్మనీనే చెలియా   " పల్లవి "

కదిమిన చూపులకుఁ గన్నుల నవ్వుచు నా—

యెదురయి నిలుచున్నాఁడెవ్వఁడే వీఁడు
ఉదుటు మీరి తిరిగి నొదిగి వీనిమదము
సదనేసి వడి నజఁచఁగదె వోచెలియా   " ఏతు "

చేరువనె నిలుచుండి చెలితో నవ్వఁగను

యీరసములే యాడి నెవ్వఁడే వీఁడు
వారించకిటువంటివానిఁ బట్టి కొనగోరఁ
జీరలుగా నొడలెల్లఁ జించఁగదె చెలియా   " ఏతు "

చెంతనుండి నన్ను వేసి నేమంతిపూవులనే

యెంత చెప్పినా మానఁడెవ్వఁడే వీఁడు
ఇంతటి యీ తిరువేంకటేశుఁడిదె నన్నుఁ గూడి
పంతము నెరపి పోయీఁ బట్టుకొనవే చెలియా.   " ఏతు " 104

లలిత

నిక్కమటే యీ¹ మాట నిజమనేవు

నిక్కముగాక బొంకనేర్చుమా బాలుఁడా   " పల్లవి "

కంటివటే వెన్న దియ్యఁగా గొల్లెతా ని—

న్నంటిమా మా వెన్న వోయనంటిమి గాక
ఇంటికి నే వచ్చితినటే గొల్లెతా మా—
యింటికిక నీకు రానేలయ్య బాలుఁడా   " నిక్క "

1. ఏ. రే. ౬౨. ఏమాట.

ఏలే మాకుఁ బాలు లేవఱే గొల్లెతా నీకు—
 నేలలేవు మమ్మునిచ్చె యేఁచేవు గాక
 పాల నేఁబండుట దలంపవే గొల్లెతా ఆ—
 పాలు నీకునేల మా పాలేకాక బాలుఁడా

॥ సిక్క ॥

కల్లలాడ దొరకొంటిగా గొల్లెతా యేల
 పల్లదాలు వేంకటాద్రిపై బాలుఁడా
 చెల్లఁబో నన్నొల్లవఱే చిన్ని గొల్లెతా నీకుఁ
 జెల్లనిచ్చె యేమైనఁ జేయవయ్య బాలుఁడా.

॥ సిక్క. ॥ 105

పాడి

అప్పటిని చెక్కు నొక్కేవందుకా యిది
 యెప్పుడో కూడితిరి మీరిందుకా యిది

॥ పల్లవి ॥

కుందనపు బొమ్మవలెఁ గోవగించుకొని రాఁగా —
 నందలానఁ బెట్టుకొంటివందుకా యిది
 జందెపు ముత్తెపుఁబేరు సందులదండల నిట్టే
 యిందమంటానింతికిచ్చితిందుకా యిది

॥ అప్ప ॥

దీగొని కోమలి నిన్నుఁ దిట్టుచు దగ్గరి రాఁగా
 ఆకు మడిచియ్యఁ జూచేవందుకా యిది
 మీకు మీకే మందటాడి మీరు మీరేమీలోన
 యేకమై కూడితిరి మీరిందుకా యిది

॥ అప్ప ॥

ముద్దులమోముల మీ మీ మోవులపై చేతలెల్ల
 నద్దములోపలఁ జూచేరందుకా యిది
 తిద్దుకొంటిరి రతులు¹ తిరువేంకటేశ మీ—
 యిద్దరికి నింపులాయ నిందుకా యిది.

॥ అప్ప ॥ 106

1. ని. రే. ౨౪. కొంటిరలపులు.

పాడి

చక్కని తల్లికి చాగుబళా తన—

చక్కెరమోవికి చాగుబళా

॥ పల్లవి ॥

కులికేటి మురిపెపుఁ గుమ్మరింపుఁ దన—

సశుపుఁ జూపులకు చాగుబళా

పలుకుల సౌలపులఁ బతితోఁ గనరెడి¹—

చలముల యలుకకు చాగుబళా

॥ చక్కని ॥

కిన్నెరతోఁ బతి² కెలన నిలుచుఁ దన—

చన్ను మెఱఁగులకు చాగుబళా

ఉన్నతిఁ బతిపై నొరగి నిలుచుఁదన—

సన్నపు నడిమికి చాగుబళా

॥ చక్కని ॥

జందెపు ముత్యపు సరులహారముల—

చందనగంధికి చాగుబళా

విందయి వేంకటవిభుఁ బెనఁచిన తన—

సందిదండలకు చాగుబళా.

॥ చక్కని ॥ 107

20-వ రేకు³

శంకరాభరణం

పోదిగా⁴ నేడతనికే పొలిఁతి మానము గావ

నేడదేరఁ జెమటలు చిలికించెఁ జూడరే

॥ పల్లవి ॥

కుంతలపు నెరుల చిక్కుల చీకటులఁ జిక్కె

యింతలోనే ముఖచంద్రుడింతికి నేఁడు

చెంత వాయఁ బతివచ్చి జిగిచన్నుఁ గొండలపై

వింత చందురుల దండు విడియించెఁ జూడరే

॥ పోది ॥

1. ఏ. రే. ౨౩. గానరెడి. 2. కిన్నెరపతితో కెలన. 3. ౧౯-వ రేకు వద్ద మైనవానిలో నొకటి. 4. ఏ. రే. ౫౩. పోదుగా.

ఈతల నిట్టూరుపుల యెండమావులనె వాడె¹
 లేతమోచి చిగురు యీ లేమకు నేడు
 పూతగాఁ దెచ్చి చెలియ పులకలవెల్లి నించె
 మేతలాడి² రమణుడీ మెలుతమైఁ జూడరే || పోడి ||

పుట్టుబోగి సిగ్గుల చూపుల పూవుదీగెలవై
 పట్టపిడుగాయ సతిప్రేమము నేడు
 గట్టిగ వేంకటపతి కౌఁగిటనలమి కొమ్మ
 దిట్టజేసి భయమెల్ల దిగదోనెఁ జూడరే. || పోడి || 108

నారణి³

ఏమి నేయఁగవచ్చు నేకాలమేత్రోవ
 ఆమీడి దైవగతులటుగాక పోదు || పల్లవి ||

కనుమాయ నెన్నడిమికరవుననె లలితాఁగి
 పనువుచునుఁ గుచగిరుల పాలాయను
 కనలి లోలోని దొంగలచేతఁ బోటువడి
 వొసరఁ గట్టినచీరయును శిథిలమాయ || ఏమి ||

పెడమరలి నునుఁదురుము పెదచీకటినె చెలియ
 బడలి వదనము వంచఁ బాలాయను
 వెడఁదకన్నుల చూపువేడుకల వగలెల్లఁ
 దడవి హితవైన చిత్తంబు నెరవాయ⁴ || ఏమి ||

అరుదైన పరివశంబను అడవిలోఁ దగిలి
 పరిమళపుఁ జెమట నది⁵ పాలాయను
 యిరవైన తిరువేంకటేశు కౌఁగిటఁ గూడి
 కురులు సవరించ సిగ్గులునుఁ బగలాయ. || ఏమి || 109

1. నాఁడె. 2. మేతలాడి (దీ). 3. ని. రే. 3a. నారాయణి. 4. త్రంబుఁ బగలాయు, 5. నదిచెమట.

ననిచి కూడినవారు నమ్మక¹ ప్రియునిమీఁద
 కనలి యాడినమాట కసరౌనఁజే
 ఘనుఁడవు తిరువేంకటరాయ మనలోని-
 కినుకలన్నియు నిట్టై గెలుపయ్య విభుఁడా

॥ ఆప ॥ 111

కాంబోది

అతివ జవ్వనము రాయలకుఁ బెట్టిన (ట్టని*) కోట
 పతి మదనసుఖాజ్యభారంబు నిలుప

॥ పల్లవి ॥

కాంతకనుచూపు మేఘంబులోపలి మెఱుఁగు
 కాంతుని మనంబు² చీకటి వాపను
 ఇంతి చక్కనివదన మిందుబింబము విభుని-
 వంత కనుదోయి కలువలఁ జొక్కఁజేయ

॥ అతివ ॥

అలివేణిధమ్మిల్లమంధకారపు భూమి
 కలికి రమణునకు నేకతమొసఁగను
 పొలఁతికి³ బాహువులు పూవుఁగీగెల కొనలు
 పొలసి ప్రాణేకు వలపుల లతలఁ బెనవ

॥ అతివ ॥

పంకజాననరూపు బంగారులో నిగ్గు
 వేంకటేశ్వరు సిరులు వెదచల్లఁగా
 చింకచూపుల చెలియచేత మదనువిచేత
 యింకా నతనినె⁴ మోహించఁ జేయఁగను

॥ అతివ ॥ 112

నాదరామక్రియ⁵

ఏమి నేయుదునమ్మ యిన్నియును నిటుగూడె⁶
 తామసపుఁ బ్రేమ వేదనఁ బాయనీదు

॥ పల్లవి ॥

1. నమ్మకస్రియము. 2. సా.రే. మనసు. 3. ని.రే. జ్ఞా. పొలిఁతికి. 4. ఇంకా నతనిమో. 5. తా. వెం; తం. వ్ర. కాంబోది-జంపెతాళము. 6. తా. వేం. నాతామస.

కినిసి నే సొలసి పలికెద నంటినా యతని—

నెనయుఁదడఁబాటు నోరె త్తనీదు

చెనకి యలపార¹ జూచెద నంటినా యతని—

కనుఁగవ జలంబు సరుగనఁ జూడనీదు

॥ ఏమి ॥

కిందువడి కదిసి మ్రొక్కెద నంటినా యతని—

యంది (నంది?) పరవళము² చేయాడ నీడు

దెందంబు మఱచి యుండెద నంటినా యతనిఁ

జెందిన తలఁపు మఱచియు మఱవనీదు

॥ ఏమి ॥

తిరువేకచేకుఁ బొందితి నంటినా³ యతని—

దొరతనము నాగరిమ దోఁచనీదు

సిరిదొలఁకు రతుల నలసితి⁴ నంటినా యతని—

సరనంబు వేడుకలఁ జాలించనీదు

॥ ఏమి ॥ 113

21-వ రేకు.

కాంబోడి-రచ్చలాళం

తవ మాం ద్రష్టం దయాస్తివా

⁵త్రివిధైర్భనాని తే నామాని

॥ పల్లవి ॥

కరరమణీ కంకణైర్భనకుచ—

గిరా⁶ స్థాపిత కిన్నరీయం⁷

సరసం మ్లేచ్ఛరచనాని త్వయి⁸

స్థిరా నదయతి తే నామాని

॥ తవ ॥

కలవర(రవ*) కంపిత కంఠవిలసనం

కిలకిలమేళన కిన్నరీయం

లలనా కావా లంఘితవాద్యం

తిలకయతి తదా తే నామాని

॥ తవ ॥

1. తా. వేం. యెలవార. 2. తం. ప్ర. అందినా పరవళత. 3. తం. ప్ర. తా. వేం గలనెద నంటినా. 4. నలనెద నంటి. 5. ని. రే. ౬౯. త్రివిధైర్భనా. 6. గిరియో. 7. కిన్నెరియాం. 8. త్వేసునిరా.

నిరత మూర్ఖునా వివిధతాళరవ¹

గిరాయోజిత కిన్నరీయం

తరుణీ రణయతి తదా సమీపే

తిరువేంకటవర తే నామాని.

॥ తవ ॥² 114

వరాళి

సౌంపుల నీ వదనపు సోమళిల కనుమ

యింపులెల్లఁ జేకొనఁగ నిల్లు నీపతికి

॥ పల్లవి ॥

కలికి నీపిఱుఁదనే గద్దెరాతికనుమ

మొలనూళ్ళలతలనే ముంచుకొన్నది

కలయఁ టోకముడినే కట్లువద్దది

అలరువిలుతుదాడికడ్డము నీ పతికి

॥ సౌంపు ॥

ఇదివో నీ తెమ్మోవి యెఱ్ఱళిల కనుమ

కదిసి లేఁజిగురులఁ గప్పకొన్నది

వదలకింతకుఁ దలవాకిలైనది

మదనుని బారికి మాఁటువో నీ పతికి

॥ సౌంపు ॥

కాంత నీ చిత్తమే దొంగలసాని కనుమ

యింతటి వేంకటపతికిరవైనది

పంతపు నీ గుబ్బిలే గుబ్బిలికొండకనుమ

మంతనాల కనుమాయ మగువ నీ పతికి.

॥ సౌంపు ॥ 115

కన్నడగౌళ - ఆటతాళం

తురుము నీవియు జార తొయ్యలి వెరగంద

సిరులఁ బరవళము సేసితిగా నీవు

॥ పల్లవి ॥

1. రవంగిరా. 2. ఈ సంకీర్తన ఆనవ్యక్తము. యథామాలముగా ఇందుద్గరింపఁబడినది.

కొమ్మమోవి నీకుఁ బిల్లగోవిగాఁగ విడుకొని
 కుమ్మరించుఁగుత్తుకలోఁ గులుకుచును¹
 తమ్ములపు రసము చిత్తడిగా²ఁ గురియుచు
 చిమ్మిరేఁగ రాగము నించితవిగా నీవు || తురుము ||

పడఁతిగుబ్బలు నీకుఁ బాంచజన్యములుగా
 కడివోని మొనలోలిఁ గదియ³ నొత్తి
 తడయక మదనయుద్ధము గెలిచితి నంటా
 వొడలి చెమటలార⁴ నూదితిగా నీవు || తురుము ||

వెలఁదివీఁపిది నీకు వీణె వాళవుగా⁵
 ములువాఁడి కొనగోళ్ళ మోఁపి మోఁపి
 కలసి కౌఁగిటను వేంకటగిరి విభుఁడ⁶ నీ—
 మెలుపుఁగళం తంత్రి మీఁటితిగా నీవు || తురుము || 116

కన్నడగొళ⁷

రమణి సురటిగాఁ జెరఁగు వీచీని
 చెమరించెనంటాఁ జెలి దూరీని || పల్లవి ||

కలగంటినంటా కాటుకకనుల నీరు
 వొలకఁగా మలగు⁸ పై నుసురనీని
 తల నొచ్చీనంటా దంతపుటోవరిలోన
 పలుకదు పిలిచినాఁ బవ్వళించీని || రమణి ||

తొలఁగితి నంటా తూఁగుమంచముమీఁద
 నెలవిసవ్వులతోడ శిరసూఁచీని
 అలిసితి నంటా నలరుఁబానుపుఁమీద
 పులకలమేనితోఁ బొరలెడిని (లాడీని?) || రమణి ||

1. ని. రే. ౯౭, గులుకులను. 2. బిత్తరముగా. 3. గమయ. 4. బజార.
 5. ఏదె..... గాఁగ. 6. శటగిరింఁడుఁడ. 7. ని. రే. ౧౧౦, తెగదమ్మటకాళం. 8. గుమలు.

సొరిగితి నంటా సురతపరవశాన—

నరవిరి కనురెప్పలల్లాడించీని
తిరమాయనంటాఁ దిరువేంకటేశ్వరుఁ
దరుణి గలసి యింకాఁ దమకించీని.

॥ రమణి ॥ 117

అహారి

చెంగటనె చెలువంపుఁ జీఁకటి దవ్వఁగను
ముంగిట నిధానమబ్బె మొక్కుదుఁగాకిఁకను

॥ పల్లవి ॥

కొండుకవయసు కొమ్మగుబ్బలపైఁ ¹ బ్రేమపు—
తెండదాకి పులకలనెన్ను వెళ్ళఁగా
బెండుపడి కైవాలెఁ బెనుదురుమిఁకనేమి
పండెఁ గోసుకొండుగాక పనులేఁటికిఁకను

॥ చెంగ ॥

చక్కని జవ్వని కన్నుఁజాయల పాదరసము
వుక్కిటి వెచ్చని వూరుపుల నూదఁగా
గక్కన బంగారాయ కడలేని కోరికలు
దక్కెఁ దీసుకొండుగాక తడవేల యిఁకను

॥ చెంగ ॥

పల్లదపుఁ జెమటల పాల జలనిధి దచ్చి
వెల్లి గొన సిరులెల్ల వేంకటేశుఁడా
పల్లవాధరిచనపు పచ్చిదేర వేడుకెల్ల
కొల్ల చేకొండువుగాక కొంకనేఁటికిఁకను.

॥ చెంగ ॥ 118

ముఖారి

ఏలే దగ్గర నియ్యవిత్తై నన్ను
తూలపుచ్చి మరుణారిఁదోయ దొరకొంటివి -

॥ పల్లవి ॥

1. ఏ. రే. ea గుబ్బవై.

కాలు దాకి మొక్కెమయ్యా గబ్బిననేవు¹ గనక
 యేల దగ్గర విచ్చేనేవిట్టె నన్ను
 వాలుగన్నుల రెప్పలు వంచి వంచి మొక్కెవు
 చాలదాతే నన్ను నిట్టె చంపనెత్తుకొంటివి || ఏలే ||

తమ్మరసము వడిని² తలవయ్య నీ మీద
 యెమ్మెలకడ్డము³ వచ్చేవు యేటికే⁴ నీవు
 వమ్మదొలి⁵ మాటలనె (?) (నే*) వాడివసులనె నన్ను
 కుమ్ముచుఁ బ్రాణమునిట్టె కొనదొరకొంటివి || ఏలే ||

గుబ్బలచెమట దాకి⁶ గోపగించేవు గనక
 ఆబ్బురంపుఁ దిరువేంకటాదీశుఁడా⁷
 జొబ్బిలు నా చెమటల సోనల నించక యట్టే⁸
 బొబ్బలుగా నామేనల్లాఁ బొక్కించ దొరకొంటివి || ఏలే || 119

22-వ రేకు,   పళవంజరం

ఏమిటికిఁ జింత యిదె నీకు
 ప్రేమపుఁ బెండ్లి బెరసెఁగా నీకు || పల్లవి ||

కలికి నీ చూపుల కలువదండలు దెచ్చి
 తలఁకకాతనిమెడఁ దగులవేసి
 మొలక నగవుల నీ ముత్యపుసేసలు చల్లి
 తొలఁగని పెండ్లి దొరకెఁగా నీకు || ఏమి ||

చనవుఁ గూరిముల కొనరులను గరమిడి
 పునమైన కాఁకలఁ గాలుదొక్కి
 పనివడి వెన్నెల పాలకూడు గుడిచి
 తనివోవి పెండ్లి దగిలెఁగా నీకు || ఏమి ||

1. ని. రే. ౧౩. గబ్బిననేవు. 2. వడివేదం 3. కర్ణాట. 4. వచ్చేవేటికి. 5. దాని.
 6. దాకికో. 7. టాడీశుడా. 8. జొబ్బిలివ నీ చెమటల సోనల నించక కటి.
 * నిరర్థముకలైన తొలిమాటలనడి పదనైన మొనంతో :

తరుణి నీ హృదయపుఁ దమ్మిపరపుతోడ -

నిరవై న సిరులతో నిల్లు నించి
తిరువేంకటగిరి దేవునితోఁగూడి
నరనపుఁ బెండ్లి జరగెఁగా నీకు.

॥ ఏమి ॥ 120

కాంఠోది

చెంపల యేరు¹ ముండ్ల చెంచువారము నీకు—

నింపుగాని² మా పొందులేలయ్యా

॥ పల్లవి ॥

కమ్మనిమామయి³ పూఁత గదరుఁబిల్లుల గబ్బు

యెమ్మెల మాపట్టుచీర యేపెనార⁴

సొమ్ములుఁ బెంచపుకన్నుఁ⁵ జూపులయమ్ములనె

వొమ్మడు నీ పొందు నాకు⁶ నొల్లమయ్యా

॥ చెంప ॥

కొప్పుగేదఁగులు మాకు కొన నమలీకలు

గొప్పముత్యాలివి మాకు గురిగింజలు

కప్పురంబు మాకేటి⁷ గడ్డల తెల్లని మన్ను

వొప్పడు మాకేల యిచ్చేవొల్లము నేమయ్యా⁸

॥ చెంప ॥

కుంకుమ మా కిప్పుడు జేగురుఁదొడి నుదుటికి

బింకపుఁ దిల్లె⁹ మా ప్రియములు

కంకిగాఁగ నెలయించి కౌఁగిటఁ గూడితి నన్ను

వేంకటవిభుఁడ యిఁక వీడవయ్యా.

॥ చెంప ॥ 121

వరాళి

కటకట సతిశృంగారము కన్నులపండువు దోఁపుచు

యిటువలె నిలిచి చిత్తంబిందరినేఁపెడివి

॥ పల్లవి ॥

1. ని రే. 2. గం. చెంపల్లయేదు. 3. గము. 4. పైపూఁత. 5. యేపెనార. 6. సొమ్ములుఁ బెంచు నన్ను. 7. మాకు. 8. కప్పురపు మానికింది. 9. వొల్లమయ్యా. 10. దేండ్లె.

కోమలి కొప్పునఁ జెరివిన క్రొవ్విరులాత్మజు శరములు
 వేమరుఁ బొడిగొన నాఁటిన విధమున నొప్పెడివి
 కామిని పూసిన కస్తురి కంతుని బాణారుణిమే
 యీమైఁ బైపైఁజేరిన యిటువలె నొప్పెడివి || కట ||

అతివకు భూషణకాలంబంతయు మరువప్రములకు
 జతనంబగు మైమరువై సరిఁ జెలువొందెడివి
 సతి గట్టిన వెలిపుట్టము చంపెడు మదనుని బారికి
 సితకరుఁడడ్డము చొచ్చిన చెలువము దోఁపెడివి || కట ||

బలుపగు చెలిచనుగుబ్బలపై వేంకటపతి నించిన—
 లలితపురేఖల బిత్తరిలాగులు దోఁపుచును
 వలరాయని చి(చీ*)రునమ్ములు (?) వడిఁదాకిన గంట్లవలెఁ
 బొలుపుగఁ జూచినవారల బొమ్మరపరపెడిని. || కట || 122

అహిరి¹

అన్నిజాతులు దానె యైవున్నది²
 కన్నులకలికి మాయగరచెనో యనఁగ || పల్లవి ||

కన్నె శంకిణిజాతి గాఁబోలు వీఁపునను
 సన్నపు మదనాంకములు జడి³ గొన్నవి
 వన్నెలుగ వలరాజు వలపు తలకెక్కించ
 పన్నినటువంటి సోపానములో⁴ యనఁగా || అన్ని ||

తెఱవ దలపోయ చిత్తిణిజాతి గాఁబోలు
 నెఱులు విచ్చుచు వీధి నిలుచున్నది
 నెఱతనము⁵ మరుఁడు తను⁶ నిండనేసిన యంప—
 గరులిన్ని యనుచు లెక్కలు వెట్టుగతిని || అన్ని ||

1. ని రే. ౨౭. చరాశి. 2. యీకన్నుల. 3. నాంకురములజడ, 4. పానంబు
 అనఁగ. 5. నపు. 6. తనిండ.

కాంత హస్తీణిజాతి గాఢోలు కరమూలము¹ —
 లంతకంతకు నలుపులై యున్నవి
 పంతంపు మరుఁడు తన భండారమింద్లకును
 దొంతిగా నిదిన కస్తురి ముద్రలనఁగా

॥ అన్ని ॥

ఘనత² పద్మిణిజాతి గాఢోలు నీలలన
 తనువెల్ల పద్మగంధంబైనది
 మినుకుగా మరుఁడు తామెరలమ్ములనె³ మేను
 కనలించి వడిఁ బువ్వుగట్టెనో యనఁగా

॥ అన్ని ॥

ఇదియు జగదేక మోహిణి⁴ దానె కాఢోలు
 కదలు కనుఁగవకెంపు గలిగున్నది
 వదలకిటు వేంకటేశ్వరుని కుంకుమపూఁత
 చెదరి చెలికనుఁగొనలఁ జిందెనోయనఁగా

॥ అన్ని ॥ 123

ఆహిరి

కెరలి బయట దాఁగి వీఁడు తన—
 వారపులు చూపుచు నొరగి వీఁడు
 కొమ్మ చూడవే కొలిమిగూటిలో—
 నమ్మెడి సూదులె యదె వీఁడు
 ఎమ్మెలు నెరపుచు నెక్కడఁ దిరిగో
 నమ్మికబొంకుల నను సొలసీని

॥ పల్లివి ॥

॥ కెరలి ॥

నాఠిరో చూడవే నవ్వుచు మీలకు—
 నీఁతలు గరపీనిదె వీఁడు
 కాఠాశంబునఁ గనలెడి నాపై
 చేఁతలు నేసీఁ జెలఁగుచుఁ దాను

॥ కెరలి ॥

1. మూలమంత.....యున్నది. 2. నశఁబిడ్డి. 3. యమ్ములనె. 4. మోహిని.

అల్లనె చూడవె అడవిమ్మగములకుఁ
 బల్లము వేసీఁ బైవీఁడు
 వొల్లని ననునిదె వుల్లమి (ము ?) చేకొనెఁ
 గల్లరి తిరువేంకటపతి వీఁడు.

॥ కెరలి ॥ 124

ఆహారీ

మూసిన ముత్యాన¹ కేలే మొరఁగులు
 ఆసల చిత్తానకేలే అలవోకలు

॥ పల్లవి ॥

కందులేని మోము² కేలే కస్తూరి
 చిందు నీ³ కొప్పునకేలే నేమంతులు
 మందయానమునకేలే మద్దెలమోఁత
 గండమేలే పైపై కమ్మని నీ మేనికి

॥ మూసిన ॥

భారపు గుబ్బలకేలే పయ్యెడ నీ—
 దీరపుఁ జూపుల⁴ కేలే పెడమోము
 జీరల బుజాలకేలే చెమటలు నీ—
 గోరంట గోళ్ళకేలే కొనవాఁడ్లు

॥ మూసిన ॥

ముద్దుల మాఁటలకేలే ముదములు నీ—
 యద్దపుఁ జెక్కులకేలే అరవిరి
 వొద్దిక మాటల⁵ కేలే వూర్పులు నీకు—
 నద్దమేలే తిరువేంకటాద్రీకుఁ గూడి

॥ మూసిన ॥ 125

29-వ రేకు

శ్రీరాగం

కలకి కాఁతాళములు కారింపులా
 లలితంపు వలపులకు లంచములు గాక

॥ పల్లవి ॥

1. ని. రే. ౪౫. ముత్యాల. 2. మేనికేలే. 3. చిందని.....కావలతులు.
 4. చూపున. 5. కూటమికే.

కిసరు కనుఁగొనల జంకెనలు విరసంబులా
 రసములొలికెడి మనోరతులు గాక
 కొసరు గుంపెనల సిగ్గుల¹ విళంబంబులా
 దుసికిలని² మోహముల దొంతరలు గాక || కలికి ||

అబ్బురములై న పొలయలుక లోలంబులా³
 గబ్బుఁ దమకముల మీఁగడలు గాక⁴
 గబ్బిమాటల సాళంగంబులవి యేతులా
 గుబ్బితిలు మోహముల⁵ కుంపెనలు గాక || కలికి ||

కొనబు కొనగోళ్ళ తాఁకులవి మే (ని) నొప్పులా *
 ననువులకు నుబ్బుఁగవణములు గాక
 వనితకీవేంక⁶ తేళ్ళరు సిరులు మరపులా
 మనసు మర్మముల తన్నయములవి గాక⁷ || కలికి || 126

భైరవి

భామ నోచిన నోము ఫలము సఫలముగాను
 కామతాపంబునకు కాండవము నోమె || పల్లవి ||

కొమ్మ చలిమందులకు గొంతిదామెర నోమె
 కమ్మఁదావులకు మును గొరినోమె
 నెమ్మదిని కన్నీట విండుఁగొలఁకులు నోమె
 ముమ్మడించిన వగల ముచ్చింత నోమె || భామ ||

చెదరు గందంబునకు చిట్టిబొట్లు నోమె
 కదియు పులకలకు మొలకలనోము నోమె
 ముదిత మాటాడకిదె మోనదాగెలు నోమె
 పొదలు చెమటలకు వినుపులనోము నోమె || భామ ||

---

1. ని. రే. ౧౭. గుంపెనలు మంకుల విడంబం. 2. సా. రే. దుసికిలెట్టి. 3. సా. రే. లొల్లబులా. 4. ని. రే. గుబ్బుఁ దమకముల గుంపెనలుగాక. 5. తోరికల. 6. సా. రే. వనిత తిరువేంక. 7. తనినోని సురతముల తన్నయముగాక. * మేనియొక్క ఒప్పులా

నెలఁత మొగమునకు వెన్నెలమించులటు నోమె
వెలయుఁగాంతికి వీధివెలుఁగు దా నోమె
ఎలమితోఁ దిరువేంకటేశుకొఁగిటఁ గూడి
లలితాంగి నిచ్చకల్యాణంబు నోమె

॥ భామ ॥ 127

సామంతం

ఆపురూపమైన మోహము దాఁచి యిటువంటి—
కపటపు నటనలు గడియించనేలే

॥ పల్లవి ॥

కిన్నెరకాయలఁ బోలు కిక్కిరిసినట్టి గుబ్బు—
చన్నులపై నునుఁగొంగు జారఁగ
కిన్నెర మీఁటుచు మంచి సన్నపు నడపుతో
కన్నులు దేలఁగమేను కదలించేవేలే

॥ ఆపు ॥

వీడియు వీడనికొప్పు వేగన ముడుచుచు
ఆదెడి బిత్తరిమాటలమరఁగా
చూడనొప్పె నీ మంచి సుద్దులు చెప్పఁగనెంతే
వాడక వాడుదురే వైతాళమేలే

॥ ఆపు ॥

చెక్కుటద్దములమీఁది చెమట చిత్తడితోడ
సొక్కులు దేరఁగ మేను నుదతికి
చిక్కించి నిన్నుఁగూడె శేషగిరింద్రుఁడు నీ పయి
మక్కువగలిగి కొంత మనసియ్యఁదేలే

॥ ఆపు ॥ 128

పాడి

ఓఱుపో మెఱుపో వాయ్యారమో నీకు
వెఱుతుమయ్య గోవిందుఁడా

॥ పల్లవి ॥

కవటమో నిజమో కరుణయొ కోపమో
వుపచారమో వుపతాపమో
నిపుణత త (ద?) నపై నెయ్యమే నేనేవు
విపరీతము గోవిందుఁడా

॥ ఓఱు ॥

ననుపో నగవో నయమో ప్రియమో
 చనవో చలమో సరసమో
 కనుకూరిమియో గయ్యాళికనమో
 వెనుతగిలేవు గోవిందుఁడా

॥ ౬౭ ॥

మంకో మరులో మదమో ముదమో
 జంకో లంకో జగడమో
 శంకలేక నను సరుగనఁ గూడితి
 వేంకటగిరి గోవిందుఁడా

॥ ౬౮ ॥ 129

ఆహీరి

లలితలావణ్య విలాసముతోడ
 నెలఁత ధన్యత గలిగె నేటితోడ

॥ పల్లవి ॥

కుప్పలుగా మైనసలుకొన్న కస్తూరితోడ
 తొప్పఁదోగేటి (గెడి?) చెమటతోడ
 అప్పుడటు శశిరేఖలైన చనుఁగవతోడ
 దప్పిదేరేటి (రెడి?) మోముఁదమ్మితోడ

॥ లలిత ॥

కులుకుఁ గబరీభరము కుంతలంబులతోడ
 తొలఁగఁ దోయని ప్రేమతోడ
 మొలకనవ్వులు దొలఁకు ముద్దుఁజూపులతోడ
 పులకలు పొడవైన పొలుపుతోడ

॥ లలిత ॥

తిరువేంకటాచలాదిపుని మన్ననతోడ
 సరిలేవి దివ్యవాసనలతోడ
 పరికించరాని అరవిరిభావముతోడ
 సిరి దొలఁ (లం?) కెడి చిన్నిసిగ్గుతోడ

॥ లలిత ॥ 130

సామంతం

చింతాపరంపరలు చిత్తంబునకుఁ దొడవు
 ఇంతి సౌభాగ్యంబులిన్నిటికిఁ దొడవు

॥ పల్లవి ॥

కలికి నెమ్మొమునకుఁ గబరీభరము తొడవు

తకుకుఁజూపులు చక్కఁదనమునకుఁ దొడవు
ఎలమిచెక్కల మించులిరువంకలకుఁ దొడవు
మొలకనగవులు సొబగు మురిపెముల తొడవు

॥ చింతా ॥

కరమూలరుచులు బంగారంబునకుఁ దొడవు

గురిగాని కౌఁదీగె గుబ్బలకుఁ దొడవు
సిరిదొలఁకు జఘనంబు చిన్నినడవుల తొడవు
నిరతంపుఁ బాదములు నిలువునకుఁ దొడవు

॥ చింతా ॥

శ్రీవేంకటేశుకృప చెలియకెప్పుడుఁ దొడవు

భావసంగతులకునుఁ బరవశమె తొడవు
ఈ వెలఁది నునుఁబలుకులించువిలుతుని తొడవు
లావణ్యములకు నీలలన దాఁ దొడవు

॥ చింతా ॥ 131

24-వ రేకు

సాడి

అవి యెటువంటి రహస్యములో

సవరని సతులకు ఝల్లనె మేను

॥ పల్లవి ॥

కల గని చెలితో కాంత నాయకుని—

చెలువము చెప్పుచు చిడిముడితో
వలుకఁగనేరక భ్రమసిన మాటలు
తలఁచి చెలులు కడుఁ దత్తరపడిరి

॥ అవి ॥

రమణుఁడు కలలో రమణితో ననిన¹—

ప్రమదపు దైన్యపు వలుకులివి
చెమరిందఁగ విని శిరసులు వంచుక²
కొమెరలు దలఁచిరి కూరిమిపతుల

॥ అవి ॥

1. ఇది ని.రే. ౩౬.సాశము; 2. సా. రే. నగిన. వంపుచు.

వేంకటరమణుడు వెలఁదియుఁ గలలో

బింకవుఁ గూటమిఁ బెనఁగుటలు
లంకెల పొందులు లలనలు విని విని
కొంకక కనుఁగొనఁ గురిసిరి నీరు

॥ అవి ॥ 132

సామంతం

కొనఁచూపులనె వింకకోరికలు దైవార

పెనఁగొన్న తమకములఁ బెనఁగు తెన్నఁడురా ॥ పల్లవి ॥

కమ్మ (ని) కస్తూ (స్తు ?) రితావి కప్పురపువాసనల—

తమ్ములము నోరిలోఁ దగఁ గులికి కులికి
ఉమ్మగింతల రతులనుడివోని వేడుకల
ఇమ్ములను గూడి సుఖియించు తెన్నఁడురా

॥ కొన ॥

బిగువుఁ గొఁగిటఁజేర్చి బిత్తరపుఁ జూపులను

నగవు దేరఁగ మనసు నాఁటించి మించి
మొగము మొగమునఁజేర్చి ముద్దుమాటలను నునుఁ—
బగదవాలెర గదలఁ బలుకు తెన్నఁడురా

॥ కొన ॥

కడు మోహమున సిగ్గు గదియు తెన్నఁడు లేక

యెడలేవి కూటముల యెచ్చరికె లేక
విడువకీటువలెనె తిరువేంకటేశుఁడ నీవు
వడిఁ దలఁచి నాకడకు వచ్చు తెన్నఁడురా

॥ కొన ॥ 133

శ్రీరాగం

దై వకృత మెవ్వరికిఁ దప్పింపరాదనుచు

భావించి జనులాడువలుకు నిజమాయ ॥ పల్లవి ॥

కందునకుఁ బెడఁబాసి చందురుఁడింతి ముఖ—

చందురుఁడైన నది అందును గలిగె
కందువగు చెలిసొసలి కస్తూరితిలకమను—
కందు ముఖచంద్రునకుఁ గడునందమాయ

॥ దై వ ॥

జలజములు శశిచేతనులికి యీ కొంతకుచ—

జలజంబులై న నది సరుసనే కలిగె

లలితమగు ప్రాణవల్లభుని సురతాంకమున

విలువ సేయఁగరాని విదియచందురులు

॥ దైవ ॥

తీగె బహుజలములకుఁ దెమలి కామినిమేనుఁ—

దీగె యయ్యిన నదియుఁ దిరుగ మఱి కలిగె

ఈ గతులఁ దిరువేంకటేశ్వరుని సమసురత—

యోగంబువలన ఘర్షోదకశ్రీలు

॥ దైవ ॥ 134

ముఖారి

జానామ్యహంతే సరసలీలాం

నానావిధ కపటనాటక సఖత్వమ్

॥ పల్లవి ॥

కిం కరోమి త్వాం కిశచ పరకాంతాన—

ఖాంకురప్రకటన మతీవ కురుషే

శంకాం విస్మయ్య మమ సంవ్యాన కర్షణం

కింకారణమిదం తే ఘోరన మిదానీం

॥ జానా ॥

కిం భాషయసి మాం కృతకమానసతయా

డాంభికతయా విట విడంబయసి కిం

గాంభీర్యమావహసి కాతరత్యేన తవ

సంభోగ చాతుర్య సాదరతయా కిం

॥ జానా ॥

కిమితి మామనునయసి కృపణ వేంకటశైల—

రమణ భవదభిమతుసురతమనుభవ

ప్రమదేన మత్ప్రియం ప్రచురయసి మానహర

మమతయా మదననిర్మాతా నకిం త్వం

॥ జానా ॥ 135

ఆహారి

వట్టిటనలు గాక నాకు వలతు ననెడి మాటలెల్ల
నెట్టుకొన్న మోహమైన నిలువనెట్టు వచ్చురా || పల్లవి ||

కొప్పువెట్టుకొనుచునున్న కొమ్మ బాహూమూలమిప్పుడు
చొప్పుదప్ప రెప్పలెత్తి చూడనెట్టు వచ్చురా
అప్పుడుపరిసురతవేళలందుఁ బచ్చి దోచునట్టి—
చెప్పరాని పనులవంకఁ జిత్తగించినాఁడవో || వట్టి ||

మొలకనవ్వు నవ్వుచున్న ముదితముద్దుమోవిమీఁది—
చిలుకవోటు చూచి నన్న నేయనెట్లు వచ్చురా
వలను మెరసి నీకునందు వన్నెలైన చేతలెల్లఁ
గలయఁ జేయుపనికిఁ గొంత కన్నువేసినాఁడవో || వట్టి ||

తట్టుపుణుఁగు శిరసుమీఁద దైలువారనంటి నొసలఁ
బట్టువెట్టుకోరి నన్నుఁ బట్టనెట్టు వచ్చురా
వెట్టిగాదు వేంకటాద్రివిభుఁడ నీవు మదనరచన—
లట్టు విట్టునేను నన్నునంగవించినాఁడవో. || వట్టి || 136

మాళవి

ఏమి నేయఁగనగు నెట్టువలసిననా
కాముకుల పూర్వసంకల్పమో కాక || పల్లవి ||

కమలలోచనహృదయకమలంబె మరుచేతి—
కమలమై తనమనసు గాఁడి పారినది
గములైన యాపదలు గదిరినప్పుడు దమ్ము
తమచేతియమ్ములే తాఁకునో కాక || ఏమి ||

లోలలోచన మేనిలోనియనలము లోని—

గాలి గూడ (దు?) క చిచ్చుగాలివలెనాయ

తాలిమెడతెగి రతులు దప్పినప్పుడు లోని—

తాలిమే తమకములతాపలో కాక

॥ ఏమి ॥

శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు చెలియఁ గరుణించినను

కైవళంబయిఁ యవియ కడునితవులాయ

దైవకృప గలిగినను తమకు నాపదలెల్ల

భావింప నిత్యవైభవములో కాక.

॥ ఏమి ॥ 197

25-వ రేకు.

సామంతం

పొద్దికనెన్నఁడు వొడచునొ పోయినచెలి రాదాయను

నిదుర గంటికిఁ దోఁపదు నిమిషంబొకయేఁడు

॥ పల్లవి ॥

కన్నుల నవ్వెడి నవ్వులు గబ్బితనంబుల మాటలు

నున్నని యొయ్యారంబులు నొచ్చినచూపులును

విన్నఁదనంబుల మఱపులు వేడుకమీరిన యలపులు

సన్నపుఁజెమటలుఁ దలఁచిన యుల్లనె నామనను ॥ పొద్దిక ॥

ఆఁగినరెప్పల నీరును నగ్గలమగు పన్నీటను

దోఁగియుఁ దోఁగనిభావము దోఁచిన పయ్యెడయు

కాఁగిన దేహపు నెకలును కప్పిన పువ్వుల సొరబులు (?)

వేఁగిన చెలితాపమునకు వెన్నెల మందెడిని ॥ పొద్దిక ॥

దేవళిభామణి తిరుమలదేవునిఁ దలఁచినఁ బాయక

భావించిన యీ కామిని భావములోపలను

అవిభుఁదే తానుండిక నాతఁడె తానెఱుఁగఁగవలె

నీ వెలఁదికిఁ గల విరహంబేమని చెప్పుదము. ॥ పొద్దిక ॥ 198

మలహరి

ఎందరి దూరుదమిందరుఁ గూడుక

సందడివలపులఁ జంపేరే

॥ పల్లవి ॥

కంటఁ బుట్టినవాఁడు కమలముఖులకడ—

కంటఁ బుట్టినవాఁడు గవగూడి

జంట వాసినఁ జంపుదుమని లేని—

వెంటలు గడియించి వేచేరే

॥ ఎంద ॥

* ఏఁటఁ బుట్టెడివాఁడు నేడు దెరువులై

పూఁటాదెడివాఁడు నొనగూడి

మాఁటమాఁటకు మాయపు మనసులు

తీఁటలు రేఁచుక తిరిగేరే

॥ ఎంద ॥

కొండలరాయఁడు కోనేటి తిమ్మయ్య

వుండినచోట నేనుండఁగా

వందిన మోహము బాధలఁ జిత్తము

మెండైన వేడుక మెచ్చినే.

॥ ఎంద ॥ 139

నాట

చిత్తము నిజమైనఁ జేరు నేపనులైన

బత్తి సౌఖ్యమునకుఁ బ్రాణము

॥ పల్లవి ॥

కన్నుల కలికికి గలిగెఁబో కడ—

కన్నులమీఁది బింకపు నవ్వు

చిన్నిచెక్కులమీఁది చెమటలు - మేన—

నన్నువ మురిపెపుటలపులు

॥ చిత్త ॥

తోయజగంధికి దొరకెఁబో మన—

మాయ నియతితోడి మఱపులు

సోయగమగు మోము సొబగులు - కడు—

రాయిడి చనుదోయి రచనలు

॥ చిత్త ॥

లావణ్యమతి (వతి?) మీఁద లానెఁబో
 శ్రీవేంకటేశుని చెలుములు
 తావి చల్లెడి కమ్మఁదనములు - పాసి—
 పోవని విభుతోడి పొందులు.

॥ చిత్ర ॥ 140

కాంబోడి

ఓయ్యనె దగ్గరరమ్మ పూడిగాల సతులు
 ఆయ్యో వినరరమ్మ ఆలకున్నవాఁడు

॥ పల్లవి ॥

కరఁగుఁజెమటలతో గందపుఁ బేంట్లతోడ
 ఒరగి పవ్వళించున్నాఁడొత్తగిల్లి
 సరసపు మాటలతో చాఁచిన పాదములతో
 గురియైన సతులతో గోవిందరాజు

॥ ఓయ్య ॥

తెల్లని కన్నులతోడ తేనెగారు మోవితోడ
 చెల్లుబడిఁ బవ్వళించి శేషునిమీఁద
 వెల్లిగొను పూర్వులతో వెన్నెల నవ్వులతోడ
 కొల్లవలపులతోడ గోవిందరాజు

॥ ఓయ్య ॥

బొడ్డు పూఁపకొడుకుతో పుక్కిటి తమ్ముఁముతో—
 నొడ్డిన రతులతోడ నోలలాడిని
 వెడ్డు వెట్టి కూడెనిదె వేంకటేశుఁడింతులను
 గొడ్డువోని వరముల గోవిందరాజు.

॥ ఓయ్య ॥ 141

ఆహిరి

కామించి నీవరుగఁ గలయు నాయకుఁడు నేఁ—
 డేమి భాగ్యము నేనెనే తరుణి

॥ పల్లవి ॥

కాఁగిన గుబ్బలమీఁద కమ్మఁజెమటలఁ దొప్పఁ—
 దోఁగిన పయ్యెదకొంగు దూలఁగను
 వేఁగైన కొప్పున క్రొవ్విరులు దురిమి విట్ట—
 వీఁగుచు నీవెటు వొయ్యెవే తరుణిం

॥ కామి ॥

ఓప్పైన శిరసుమీఁదఁ గుప్పళించిన జవ్వాది
 చిప్పిలి చెక్కులవెంటఁ జిందఁగను
 అప్పళించిన కస్తూరిలప్పులు రాలఁగ నీ-
 విప్పుడెక్కడికి నేఁగేవే వోతరుణి   ॥ కామిం ॥

వీడినది మొలనూలు విరులు చెదరెఁ గొంత
 వాడినది కెమ్మోవి వన్నెలై
 యీదులేవి తిరువేంకటేశుఁడిదె నిన్నుఁగూడె
 యీడఁ గొత్తలివి యేటివే వోతరుణి   ॥ కామిం ॥ 142

శుద్ధరామక్రియ

ఇన్ని రాసులయునికి యింతి చెలువపురాశి
 కన్నె నీరాశికూటమి గలిగినరాశి   ॥ పల్లవి ॥

కలికి బొమవిండ్లుగల కాంతకుసు ధనురాశి
 మెలయు మీనాక్షికివి మీనరాశి
 కులుకు కువకుంభముల కొమ్మకును కుంభరాశి
 చెలఁగు హరిమధ్యకును సింహరాశి   ॥ ఇన్ని ॥

చిన్నిమకరాంకపుఁ బయ్యెద చేడెకు మకరరాశి
 కన్నెపాయపు సతికి కన్నెరాశి
 వన్నెమై పైఁడితులఁదూఁగు వనితకుఁ దులారాశి
 తిన్నవివాడి గోళనతికి వృశ్చికరాశి   ॥ ఇన్ని ॥

అముకొను నొరపుల మెరయు నతివకు వృషభరాశి
 గామిడి గుట్టుమాఁటల సతి కర్కాటకరాశి
 కోమలపు చిగురుమోవి కోమలికి మేషరాశి
 ప్రేమ వేంకటపతిఁ గలనె ప్రియమిథునరాశి   ॥ ఇన్ని ॥ 143

26-వ రేకు.

సామంతం

ఎట్టు ధరింపఁగనగు భువినిట్టి వియోగావస్థల—

నట్టును నిట్టును విధి దమునారదీఁ బెట్టఁగను || పల్లవి ||

కాంతునిచూపులఁ జిక్కినకాంత వియోగాగ్నికిఁ దగ

కాంతికిఁ జెంగలువలుపైఁ జల్లిరి నెచ్చెలులు

కాంతుఁడు చూచినతొల్లిటి కనుచూపులె బహుళములై

కాంతశరీరంబంతయుఁ గప్పిన తెఱఁగాయ || ఎట్టు ||

రమణునిమాటలఁ దగిలిన రమణికి నంగజతాపం—

బమరఁగ మకరందముపై నలికిరి నెచ్చెలులు

రమణుని తియ్యని మాటలరచనలె కడునగ్గలమై

కమలదళాక్షికిఁ బై పైఁ గట్టినతెఱఁగాయ || ఎట్టు ||

ప్రాణము సందియమై యీ పడతికిఁ బ్రాణము వచ్చెను

ప్రాణేశుఁడు తిరువేంకటపతి గరుణించినను

ఏనాక్షికి నొకతెకుఁ గాదీయఖిలంబున కీ దేవుఁడు

(దీయఖిలమునకు దేవుఁడు?)

ప్రాణము ప్రాణంబనియెడి పలుకిది నిజమాయ || ఎట్టు || 144

కాంభోది

ఇంతగాఁ జేసితి¹ నన్ను నింతలోననె వోరి

సంతవలపుబేరాల జట్టికాఁడ రారా || పల్లవి ||

గంపంత దురుముతోడి గబ్బిచూపుఁగన్నుల²

గుంపెన గుబ్బరిది మేకులు సేయఁగా

అంపలేక మాటలాడే వాపె³ తోడనె వోరి

జంపు వలపుబేరాల జట్టికాఁడ రారా || ఇంత ||

1. ఏ.రే. ౧౧౪. ఇంతనేసితి.

2. చురపుఁగన్నుల.

3. వాపో.

గుడ్డలింపుఁగులుకుం కొనవంపుమాపు¹—

అడ్డపుఁ జెక్కులది నిన్నుద్దలింపఁగా
పెద్దరికా² లాకెకోడ బెరయించేవా వోరి
చద్దివలపుబేరాల జట్టికాఁడ రారా

॥ ఇంత ॥

మెల్లనె మురిపెములమ్మెడి లేతమాటల—

గొల్లెతచిత్తమంతయుఁ గొల్లగొంటివి
వెల్లిగా నన్నుఁ గూడితి³ వేంకటేశుఁడా వోరి
చల్లవలపుబేరాల జట్టికాఁడ రారా

॥ ఇంత ॥ 145

సామంతం

సింగారరాయనిఁ దిట్టఁ జెంచెత వేలి—

వుంగరాలచేత నన్నొత్తకు నీవనుచు

॥ పల్లవి ॥

గురువింద పొదమరఁగున నుండి విగిసీవి

సిరివరు నెడుటనే చెంచెత

దొరలకే కాక నెత్తురుమన్ను మాకేం

బురదచెమటనామై పొలసుకంపనుచు

॥ సింగా ॥

గుదిగొన్న మొగలిరేకుల యెన్ను కొనగోరఁ

జిదిమి దేవునివేసీఁ జెంచెత

గదరుఁ బిల్లం నేతికంపు నీవొక్కెల్ల

కదియకు నా మేను కంటగించిననుచు

॥ సింగా ॥

కప్పురపుఁ దావి వేంకటపతికొఁగిటఁ

జెప్పక యేతులే చెప్పీఁ జెంచెత

దప్పిదేరు తేనెం తనివార నీమోవి

యెప్పుడుఁ బాయక ఇట్టై ఇచ్చేవో యనుచు

॥ సింగా ॥ 146

1. మాఁజం. 2. సా.శే. పెద్దరికలాకె: తం. ప్ర. గడ్డరి కలికికోడ కడుబేరయం.
3. తం. ప్ర. వల్లవపాటిచిత్తము. 4. వెల్లిగా నన్నేట తిడు.

అహరి

అయ్యో వీడు నన్నుఱకించినే వీని—

కొయ్యతనాలఱచక కోపమేల తీరునే

॥ పల్లవి ॥

గుట్టున వాడిందు రాఁగ గొబ్బన నే ముంగురులు

పట్టుకొని పరవునైఁ బడఁదీసి'

గట్టిగ గుబ్బలమీఁది కస్తూరిచెమటలనే

అట్టునిట్టు నేయక నాయలపేల తీరునే

॥ అయ్యో ॥

గక్కున వాడిందు రాఁగా గదెవెట్టి' తమకావ

చెక్కుదోయి నాకొనచేతనే నొక్కి

పుక్కిటితమ్ములమిడిపొదిగొన్న కౌఁగిటిలో

నొక్కినఁగాని నానొగులేల తీరునే

॥ అయ్యో ॥

కురిమి వాడిందు రాఁగా కొంకక నావాడిగోళ్ళ

తీరలుగా నొడరెల్ల' జిమ్ముచుఁ దీసి'

దీరత వేంకటగిరి దేవుడైన వానికి నా—

నేరుపెల్లఁజూపక నా నెగులేల తీరునే

॥ అయ్యో ॥ 147

దేవగాంధారి

* ఇట్టిముద్దులాఁడిబాలుఁ దేడవాఁడు వానిఁ

బట్టితెచ్చి పొట్టనిండఁ బాలు పోయరే

॥ పల్లవి ॥

గామిడై పారితెంచి కాఁగేటివెన్నలలోన

చేమపూవుకడియాలచేయి వెట్టి

చీమ గుట్టెవని తనచెక్కిటఁ గన్నీరు జార

వేమరు వాపోయె వాని వెడ్డువెట్టరే

॥ ఇట్టి ॥

1. కం. ప్ర. వడఁగ దిగిచి: ని. రే. ౧౨. వడవేసి. (ఈ రేఖలో ఇది రెండవ చరణము.) 2. రే. ౧౨. గడ్డెమెట్టి. 3. నురమెల్ల. 4. కం. ప్ర. తమ్ముచును తేరి.

* ఈ పాట పూర్వముద్రణమున తప్పిపోయినది.

ముచ్చవలె వచ్చి తనముంగై మురువులచేయి
 తచ్చేటిపెరుగులోనఁ దగఁ బెట్టి
 నొచ్చెనని చేయి దీసి నోరనెల్లఁ జొల్లుగార
 వొచ్చెలి వాపోవువాని నూరడించరే

॥ ఇట్టి ॥

యెప్పుడు వచ్చెనో మాయిల్లు చొచ్చి పెట్టెలోన
 చెప్పరానివుంగరాల చేయి పెట్టి
 అప్పడై నవేంకటేకుఁ దాసపాలకుఁడు గాన
 తప్పకుండ పెట్టె వానితల కెత్తరే

॥ ఇట్టి ॥ 148

శ్రీరాగం

వడ్డు వోరా నీవు గడు వచ్చి తడవాయనేరు¹
 నిద్దురవుచ్చేవు నేము నీకొలఁదివారమా

॥ పల్లవి ॥

గయ్యాళి యెవ్వతో కాని కస్తురివాట్లు చూడ
 నొయ్యారముగా వేసె నుదుటైన గుబ్బల
 కయ్యపుఁ గూటముల నీకొఁగిలెల్లానంటె నీవు
 పుయ్యక పూసిన కమ్మఁబూఁత వింతలాయరా

॥ పద్దు ॥

గాంటెత యెవ్వతోకాని కొదలేని తమకి తా—
 నంటఁగాక నిన్నుఁగూడె నదిరి² పాటునను
 వెంటనే తెచ్చితివోరి వెడగెంపునీరు కోక—
 వంటినది నీవు మమ్ము నంటక తొలఁగరా

॥ పద్దు ॥

కొండలలో నెలకొన్న కోనేటిరాయఁడ యెందు
 వుండిన³ నామనసులోనుండి పాయలేవురా
 విండిన కొఁగిటఁజేర్చ నీవు దానై కూడి—
 యుండినట్లనే పాయకుండె నెవ్వతెరా

॥ పద్దు ॥ 149

1. వి. రే. ౧౦. వాయ యేడు. 2. నడ్దరి. 3. సా. రే. వుండినామన.

27-వ రేకు.

రామక్రియ

కొంచెము¹ మాకులము గుణము చంచలము
చెంచెతతో నీకు నేల చెప్పవయ్య చలము || పల్లవి ||

గడరుఁ గస్తూరిమన్ను కమ్మవి మై² పూఁత
చెదరిన³ పట్టనార చీరపాఁత
పదిలిమైన పండు ఫలము మామేఁత
ఇదివో నే⁴ మెవ్వరికి నేలయ్య రోఁత || కొంచె ||

గుబ్బిలవై వెదజారు గురుగింజ⁵ పేరు
సిబ్బివుఁ జెక్కుల నవ్వు చిక్కుఁజీరు
మబ్బు మబ్బు నెరుల దిమ్మరి కొప్పుతీరు
గబ్బిమాపు కన్నుం⁶ మాకడనేల నోరు || కొంచె ||

అడవి లేఁతచిగురదివో⁷ మాపరపు
వెడ వెడ నగవే మావింత వారపు
యెడయక తిరువేంకటేశ మాపై వెరపు
గొడవకూటమి నిన్ను⁸ గూడిన మైమరపు || కొంచె || 160

వరాళి - ఏకశాళి

తక్కులచేఁతల మాయదారివట బొంకు—
నిక్కములు నేయనేమి నేరవా యీనీవు || పల్లవి ||

గుట్టన నూఁదిన పిల్లఁగోవి నీరవమున
వట్టిమాఁకుల నిగురు వెట్టినట
పట్టినఁ గందెడి నామై పైపులకలిగురు—
వెట్టఁగా నన్నింతనేయ బెట్ట (ట్టా?) యీ నీకు || తక్కు ||

1. ఏ.రే. గం.వ. కొంచెవుమా. 2. మే పూత. 3. సా.రే. చెదరినా. 4. ఏ.రే. మేమె.
5. గురివింద. 6. కొవలమా. 7. చిగుడులవివో. 8. వన్నుఁగూ.

పాదముచెమటనీరు పరపి దురితముల

నేడదేర విందరివి జేసినట

మేదినిధరుండ నీ మేవి చెమటలతావి—

నాదరించి ననుఁగాచుటఁదా యీ నీకు

॥ తక్కు ॥

ఆల నీమడిఁబుట్టిన అంగజుఁడు లోకులను

చెలరేఁగి కాఁపురాలు నేయించినట

కలసి వేంకటేశ్వర కండువరతుల నన్ను

కలకాలమునేలుట ఘనమా యీ నీకు

॥ తక్కు ॥ 151

సౌరాష్ట్ర గుఱ్ఱిరి

కన్నులనే నవ్వితే నే గబ్బిదాననా నీవు

నన్నునేల యిట్లా నన్నులనే తిట్టేవు

॥ వల్లవి ॥

గొల్లచల్లంటానే యక్కనఁ టోయమనేవు

చెల్లఁటో గొల్లవారిత చెడఁటోయిరా

గొల్లవేసి యలకల కొప్పున నే ముడిచిన

మల్లెఘావులేల నీకు మనసాయ నిపుడు

॥ కన్ను ॥

కొంత కోక నల్ల¹నైతే గొరుపడము సవేవు (?)

అంత నేను సదరమనై తినా నీకు

వంతగాఁడవట్టియాకంబి నీవు ధరియించి

అంత వింతనుండి యాల ఆవులఁగాచితివి

॥ కన్ను ॥

మాఁటలాడ నేరకుంటే మాయదారిననేవు

వేఁటలోన ననునింత వేఁచుమంటినా

యేఁటికింత తిరువేంకటేశ నన్నుఁ గరఁగించి

పూఁట పూఁటికింతేసి బూమెలు నేసేవు.

॥ కన్ను ॥ 152

1. ఎ.శే. vv. కొంత నల్లనైతే.

శ్రీరాగం

అతఁడు చొచ్చినవేళ నలరు యడవి
 సతి నీదుమురిపెంపు జవ్వనపుటడవి || పల్లవి ||

గురుకుచముగిరుల నెక్కువయైన యడవి
 తరుణంపు బాహులతల యడవి
 పురిగొన్న వాలుఁజూపుల తేట (లేటి?) యడవి
 గరిమతోఁ దనుతావి కప్పురపుటడవి || అత ||

గవియైన నెరులచీకటి పెనుయడవి
 పునమైన జఘనకందకములడవి
 నునుపు నడపుల యేనుక పెద్దయడవి
 చెనకు నట్టనడిమి సింహపుటడవి || అత ||

అతివ నీ వూరుల యరంట్లయడవి
 కత కఱపుల చిలుకల యడవి
 ప్రతిలేని వేంకటపతి యాఁక యడవి
 తతి నీకుఁగానతఁడు తపమున్న యడవి. || అత || 159

శంకరాభరణం

తలపట్టు వెట్టుకొన్న¹ తరుణీమణి నిన్ను
 నలసి వేమరుదూరు నాకెవో యీకె || పల్లవి ||

గొప్పలయిన గుబ్బలవేఁగుల నలయు నతులు
 కొప్పులు జారఁగఁ దన్నుఁ గొలిచి రాఁగా
 చెప్పరావి నటనల సింగారపుఁ దోఁటలోన
 అప్పుడు నిన్నుఁ జూచిన ఆకెవో యీకె || తల ||

1. ఏ. రే. ౬౪. వెట్టుకున్న.

పాదపుఁబెందేలు మ్రోయఁ బడఁకులిరువంకల
 నేదలు దేరుచుఁ దనచెంగట రాఁగా
 మేదకపు తొలుకరి మెఱుఁగంటా నీ వప్పు—
 రాదిగొని చూచిన ఆకెవో యీకె

॥ తల ॥

బంగారు చెరఁగుచీర పయ్యెదకొంగు దూలఁగా
 అంగన వొకతె దనకాకు చుట్టేఁగా
 ఇంగితమెఱిఁగి వేంకటేశుఁడ నిన్నుఁ గలసి
 అంగదీనెల్లఁ బెట్టిన ఆకెవో యీకె

॥ తల ॥ 154

ఆహారీ

* దిక్కులేక పోయెనిచ్చే దినదినము
 వెక్కనపు లోకమేలే విభుఁడెవ్వఁడో

॥ వల్లవి ॥

గుత్తముగా నెల్లవారుఁ గుడిచేటి కంచము
 ఎత్తుక లోఁబెట్టుకొనె నెవ్వఁడో దొంగ
 కొత్తగానే యింతి గట్టేకోక బయట వేసిన
 మెత్తవిదంటాఁ బట్టి మింగె నెవ్వఁడో

॥ దిక్కు ॥

బంతిగాఁగ నెల్లవారుఁ బందేటి మంచమూర—
 గుంతలో విరుగఁడోనె కూళఁడెవ్వఁడో
 దొంతుల కడవలోనఁ దొరలి దాఁచిన పెద్ద—
 పొంతకూటికుండ గొంటఁటోయె నెవ్వఁడో

॥ దిక్కు ॥

సొరిది సంతలలోని నుద్దులెల్లా వివి వివి
 విరసములెల్లఁ బాపె వీఁడెవ్వఁడో
 తిరువేంకటగిరిదేవుఁడై యందరికిఁ
 గరుణ లోకముగాచె ఘనుఁడెవ్వఁడో.

॥ దిక్కు ॥ 155

1. పా. రే. గంటావిప్పుడా. * దీనిలోనిభావము వృష్టమగుట లేదు

28-వ శ్లోకం.

ముఖారి

చిన్ననాడు మద్దులు వంచినవాడు కా—
నున్నవాడే యిప్పుడు నాయొడయడై నేడు || పల్లవి ||

గోవులఁ గాచినవాడు గొల్లెతల మేనిగబ్బు—
దావుల పెనుత్రమలఁ దగులువాడు
కోవిడుఁడెట్లనాయఁ గోమలులఁ బదియారు—
నేవురను వలపించే వెరవరెట్టాయెనే || చిన్న ||

వెన్నలారగించువాడు విడువక వెకలియై
కన్నచోనే తిరిగేటి గద్దరీడు
వన్నెకాఁడెట్లనాయఁ వడి గోపవనితల—
నెన్నరాని చేతలెల్ల నెట్టు సేసినాడే || చిన్న ||

కొండలెక్కి దాటువాడు కొండమోచునట్టివాడు
కొండలే నెలవుగాఁ గైకొన్నవాడు
కొండుక పాయపువాడు గుబురైన తిరుమల—
కొండమీద నెలకొన్న కోనేటివాడు. || చిన్న || 156

ముఖారి

కలికి కోరికల సుంగరము వెట్టిననాఁడె
చెలువంపు విరహాగ్ని నేనెఁగా పెండ్లి || పల్లవి ||

గరిమెఁ ¹ గేయారకంకణహస్తముల సతులు
మురియుచును నిన్నుఁ గరములఁ జూపఁగా
తరుణి వినుఁ జూచినంతటనే మదనుఁడిద్దరికి—
వరవిరుల నేసలిదె ² నాయెఁగా పెండ్లి || కలికి ||

1. వి. శ్లో. ౬, గరిమ. 2. సా.శ్లో. నేసలివియా.

పొదరిండ్ల చవికెలో పువ్వుఁదేనెల చెమట
 చెదరకిరువంక నభిషేకములుగా
 కొదమ శేంట్ల (శేఁటులఁ) విప్రకోటి మిమ్మిద్దరివి
 పొదరించఁ జిత్తములు పొసఁగెఁగా పెండ్లి || కలికి ||

సోలుచును పేరఁటపు కుకపికంబులు మిమ్ముఁ
 బాలుపడి నలుగడలఁ బాడఁగాను
 తేలింది లలితాంగి తిరువేంకటేశ నినుఁ
 గాలు దొక్కినదిపుడె కలిగెఁగా పెండ్లి. || కలికి || 157

కన్నడగౌళ

వంచన ప్రియములవారే కాక
 విందిన కన్నీటి¹ నేనేల నీకు || పల్లవి ||

గిలుకు మచ్చెలతోడ కిందిచూపులతోడ
 నెలవి నవ్వులు నీ పైఁ జిందఁగాను
 వలతువుగాక యెవ్వతి² కైనఁ జిత్తము
 విలువఁగనోపవి నేనేల నీకు (ను) || వంచన ||

గోడచాట్లతోడ కో(కొ*)నచీకటితోడ
 వాడల నెలయించువారేకాక
 వారుచు లేమావి వడవల్ల వెడమాయ
 నీడలనెందే నేనేల నీకు || వంచన ||

జగదంబులతోడ నణఁగు సొలపుతోడ
 వగ విన్ను శ్రమయించువారె కాక
 దిగులులేక విన్ను తిరువేంకటేశుడ
 నెగులెఱుఁగక కూడు నేనేల నీకు || వంచన || 158

1. సా.రే. కన్నియయిరి నేనేల. 2. సా.రే. ఎవ్వతి.

ఆహారీ

వేడుక నెవ్వతెరా విడువక విన్నంటి
వాడుదేరే వలపుల వన్నెలు వెట్టినది || వల్లవి ||

గద్దరి యెవ్వతెరా నీ గారవంపు చెక్కువ
నిద్దంపు చంద్రరేఖ నిలిపినది
అద్దిరా దానిగయ్యాళితనమెట్టిదో
ముద్దుఁదనమోము నీ మోమున రాచినది || వేడు ||

దిట్టైన యది యెవ్వతెర నీ యధరమందు
కొట్టఁగొన మరుచిలుకులొత్తినది
గట్టిగఁ జూడర దానిగబ్బితనమెట్టిదో తన—
గుట్టెల్ల నీకు నాకున * వ్రాసెంపినది. || వేడు ||

చక్కనిదెవ్వతెర నీ నరిలేని మేనఁ దన—
మిక్కుటంపు మేనితావి మేళవించినది
అక్కరగాఁ దిరువేంకటాధీశ కూడితివి
మక్కువతో నీకు పరిమళములంపినది. || వేడు || 159

పాడి

అలమేలుమంగ నీవళినవరూపము
జలజాక్షకన్నులకు చవులిచ్చేవమ్మా || వల్లవి ||

గరుడాచలాధీశు ఘన వక్షమున నుండి
పరమానందసంభరితవై
నెరతనములు చూపి నిరంతరము నాథుని
హరుషించఁగఁ జేసితి గదమ్మా ¹ || అల ||

1. ఈ పాదమున యతిశంగము. 'జేసితొగదమ్మా' అని యుండఁ దోలను.

* వ్రాసి + అంపినది.

శశికిరణములకు చలువల చూపులు
విశదముగా మీఁద వెదచల్లుచు
రసికత పెంపునఁ గరఁగించి యెప్పుడు నీ—
వశము చేసుకొంటి వల్లభునోయమ్మా

॥ అల ॥

రట్టడి శ్రీ వేంకటాయవికి నీవు
వట్టపురాణివై పరఁగుచు
వట్టిమాఁకులిగిరించు వలపుమాటల విభు
జట్టిగొవి వురమున సతమైతివమ్మా.

॥ అల ॥ 160

దేశాక్షి

ఒడయఁడవు నినుఁడాసి యుండవశమా తరుణి
చిదుముడియలుక చేతిచిలుకఁ బగచేసె

॥ వల్లవి ॥

గారవపు జలరాశికన్య నీతోనలిగి
ఆరామములలోన నలయఁగాను
వైరంపుభాణమై వనజమిరుమై గాఁడె
ఈ రీతి నీ యలుక యిల్లు పగఁజేసె

॥ ఒడ ॥

ఎలజవ్వనిటు నీకు నెదురుచూచుచు వెదలి
చెలఁగి వెన్నెలకు విచ్చేయఁగాను
నలువొందఁ జంద్రకిరణములు మయివడిఁ బొక్కె
బులుపుఁ గోపము తోడఁబుట్టుఁ బగచేసె

॥ ఒడ ॥

పంతంపు శ్రీసతికిఁ బతివి వేంకటరమణ
కాంతహృదయంబెఱిఁగి కలయఁగాను
అంతలోననె మదనుఁడలయించె నిప్పుడిటు
కాంతవడి నీకనరు కొడుకుఁ బగచేసె.

॥ ఒడ ॥ 161

29-వ రేకు

సామంతం

ఎన్ని నేఁతలైనఁ జేయునిప్పుడు యీతఁడు
కన్నెవయసువారి నెల్లఁ గాఁకదేర్చె నీతఁడు

॥ వల్లవి ॥

గుబ్బవన్నుదోయి మెఱుఁగుఁ గులుకరించి చెలఁగి నడచు
 గబ్బుతావిరమణి చల్లకడవతోడను
 సిబ్బమైన చెక్కులందు చిన్నిచెమటగారఁ జెనకి
 గద్దినేతలెల్లఁ జేసె కళలుగరఁగ నీతఁడు || ఎన్ని ||

వారుఁగన్నుదోయి మెఱుఁగు వల్లెవేసివేసి రతికి
 కాలుదవ్వరమణి చల్లకడవతోడను
 కేలుదమ్మి కంకణాలు గిలుకరించి చెలఁగి నడచు (వ?)
 కీలుగొప్పు సదిలి జారఁ గిందుపరిచె నీతఁడు || ఎన్ని ||

కొదలుదేరు కోవలెలుఁగు శుత్తికందు సాళగించి
 కదలుమోవిరమణి చల్లకడవతోడను
 ఎదురమెరయు వేంకపేఱుఁడింతి ప్రేమదీరఁ జెనకి
 కదిసి మదనకదనమందు కలికిఁజేసె నీతఁడు || ఎన్ని || 162

సాడి

ఏలేయేలే మరఁదలా చాలుఁజాలు చాలును
 చాలు నీకోడి సరసంబు బావ || పల్లవి ||

గాఁటపు గుబ్బలు గదలఁగఁ గులికేవు
 మాటలఁ దేటల మరఁదలా
 చీటికి మాటికిఁ జెనకేవే వట్టి—
 బాటకాలు మాని పోవే బావ || ఏలే ||

అందిందె నన్ను నదలించి వేసేవు
 మందమేలపు మరఁదలా
 సందుకోఁ దిరిగేవు సటకారి నోబావ
 పొందు గాదిఁకఁ టోవే బావ || ఏలే ||

చొక్కపు గిరిగింత చూపుల నన్ను
 మక్కువ నేసిన మరఁదలా
 గక్కున నను వేంకటపతి కూడితి
 దక్కించుకొంటివి తగులైతి బావ

॥ ఏలే ॥ 163

అహారి

కామిని నీ సౌభాగ్యము గలిగిన ఫలమిది గలిగెను

ఆమని వెన్నెలకేటికి నలయుచు వచ్చెదవే

॥ పల్లవి ॥

గుబ్బల చెమటల పయ్యెడ కొనగొంగున నల్లార్పుచు

ఉబ్బున గమనావస్థల నూటాడెదవేలే

బిచ్చిలికాయల రవములు పదనూపురములఁ గెలయఁగ

తబ్బిబ్బుగ నునుపాదము తాటించెదవేలే

॥ కామి ॥

ఎత్తిన కరమూలపురుదులిరుగడ మెఱుఁగులు దొలఁకఁగ

తత్తరమందుచు నెవ్వనిఁ దలఁపుచు మ్రొక్కెదవు

ముత్తైపునరముల వేఁగున మురియుచు నెచ్చరివై నీ-

వొత్తిలి నిట్టూర్పులతో నొయ్యన పలికెదవే

॥ కామి ॥

తావులు చల్లటి దేహము తలఁపులుమీరిన హరుషము

లోవెలుతుల వెదయాసలు లోపలి కోరికలు

శ్రీ వేంకటగిరినాథుని చెలువపు కౌఁగిటి వుయ్యల

భావజసౌఖ్యాంబుడిలో పలుమరుఁ జెలఁగెదవే

॥ కామి ॥ 164

కాంబోధి

చెరికిఁ జక్కఁదనము నేసిన యజఁడు భూమిఁ

గలవారికెల్లఁ బ్రేమ గలిగించెఁ గదవే

॥ పల్లవి ॥

గుబ్బలపై కొనగోరిగురుతులంటినచోటు-

లబ్బురమై మృగమదమంటినది చూడవే

గద్దికన్నుల కలికి కప్పిన పయ్యెడలోన

విచ్చరపుఁదనువల్లి నిగ్గులు వెళ్ళఁబారెనే

॥ చెరికి ॥

కొప్పునఁ దట్టుపుణుఁగు కొలఁదిమీరఁగ నంటినఁ
 జిప్పిలి చెక్కులవెంటఁ జిందివది చూడవే
 ఒప్పుయిన నీ నడవున నొడికపుమట్టియల—
 చప్పుడు విన్నఁ జిత్తము జల్లురనెఁ గదవే || చెలికి ||

చక్కఁదనములచేత సరిలేనివాఁడు గన
 దిక్కుల వెలసినట్టి తిరువేంకటేశుఁడు
 మక్కువలరఁగ నింతి మరగించి ప్రియమెల్లఁ
 జక్కఁదనముగఁ జేసెఁ జాలదా యింతయును. || చెలికి || 165

రీతిగాఁ

రాధామాధవరతిచరితమితి¹
 బోధావహం శ్రుతిభూషణం || వల్లవి ||

* గహనే ద్వావపి గత్వా గత్వా
 రహసి రతిం ప్రేరయతి సతి
 విహరత స్తదా విలసంతౌ
 విహతగృహశా² వివశా తౌ || రాధా ||

లక్ష్మణకవి విలాసలీలయా
 కజ్జలనయన వికారేణ
 హృష్టావ్యవహృత (హిత?) హృదయా³ రతి
 స్సజ్ఞా సంభ్రమచపలా జాతా⁴ || రాధా ||

పురతో యాతం పురుషం⁵ వకుళైః
 కురంబకైర్వా కుటజైర్వా
 పరమం ప్రహరతి పశ్చాల్లగ్నా
 గిరం వినాపి వికిరతి ముదం || రాధా ||

---

1. వి. రే. గం. చరితం - బోధా   2. సా. రే; పె. రే. విహతగృహపశా.
 3. హృదయరతి. 4. జాత. 5. పురుషైర్వక. * ప్రేరకుడు మదనుఁడా;

¹ హరి సురభూరుహ మర్వా తివస్వ- (మారోహతీవ?)

చరణేన కటిం సంవేష్ట్య

పరిరంభణ సంపాదితపులకై-

స్సృకుచిర్జాతా సుమలతికేవ

|| రాధా ||

విధుముఖదర్శన విగళితలజ్జా-

త్వదరఖింబపలమాస్వాద్య

మదురోపాయనమార్గేణ కుచౌ

విధివద (ద్ద?) త్వా నిత్యసుఖమితా

|| రాధా ||

సురుచిరకేతక సుమదళ నఖరై-

ర్వరచిబుకం సా పరివృత్త్య (వర్త్య?)

తరుణిమసింధౌ తదీయదృగ్జల-

చరయుగళం సంసక్తం చకార

|| రాధా ||

వచన విలానైర్వశీకృత (త్య?) తం

నిచులకుంజ మానితదేశే

ప్రచురనైకతే పల్లవళయనే

రచితరతికళా రాగేణాస

|| రాధా ||

అభినవకల్యాణాంచితరూపా-

వభినివేశ సంయతచిత్తౌ

బభూవతు స్తత్పరౌ వేంకట-

విభుణా (నా?) సా తద్విధినా సతయా

|| రాధా ||

¹ నచ లజ్జావీక్షణో భవతి తం

కవభరం (ర?) గంధం ప్రూపయతి

నచలతిచేన్మావవతీ తథాపి

కుచసంగాదనుకూలయతి

|| రాధా ||

1. ఇది మొదలు ౫ చరణములు సా. రే. పె. రే. లో మాత్రముకలవు. ని. రే. లో వేలు ౫ చరణములున్నవి. అవి యీ వదము కడవట చేర్చబడినవి. 2. ఈ చరణము మొదలు ౫ చరణములు ని. రే. గం. లో నుండునవి.

ఆవనతశిరసాప్యతి సుభగం

వివిధాలాపైర్వివళయతి

ప్రవిమల కరరుహారచవ విలాసై--

ద్యువనవతి (తిం?) తం భూషయతి

॥ రాధా ॥

లతాగృహమేళనం నవనై--

కతవైభవ సౌఖ్యం దృష్ట్వా

తతస్తతశ్చరసా (శ్చరతస్తా?) కేరీ--

వ్రతచర్యాం తాం వాంఛంతౌ

॥ రాధా ॥

వనకుసుమ విశదవరవాసనయా

ఘనసారరజోగందైశ్చ

జనయతి పవనే సపది వికారం

వనితా పురుషౌ జనితాశౌ

॥ రాధా ॥

ఏవం విచరణ హేలా విముఖ--

శ్రీవేంకటగిరి దేవోయం

పావనరాధాపరిరంభసుఖ--

శ్రీ వైభవసుస్థిరో భవతి

॥ రాధా ॥ 166

30-వ రేఖ.

దన్నాసి

ఏవం దర్శయసి¹ హితమతిరివ

కేవలం తే ప్రియసఖీవా తులసీ

॥ పల్లవి ॥

ఘటిత మృగమద మృత్తికా స్థానకం

పటు శరీరే తే ప్రణలయతి

కుటిలతద్దనభారకుచవిలగ్నంవా

పిటర స్థలే మృత్రీతా తుళసీ

॥ ఏవం ॥

1. పె. రే. సా. రే. దర్శయతి ఈ కీర్తనభావము సుగ్రహము గాదు.

లలిత నవ ఘర్మతీలా విలసనో—

జ్వలనం తవ తనుం వంచయతి ¹

జల విమలకేలీవళా సతతం

అలిక ఘర్మాంచిత విహారా తులసీ

॥ ఏవం ॥

సతస నఖచంద్రలేకా నై సదా

పరమం ² లావణ్యం పాలయతి

తిరునేకచేక తత్కరుణా గుణా వా

వరరూప నవచంద్రవదనా తులసీ

॥ ఏవం ॥ 167

సామంతం

సారెసారె విన్నవించఁ జాలమిఁక నీవు

దారిదప్పఁ దిరిగేవు తగవా వోరి

॥ పల్లవి ॥

చెప్పరాదు కడు వలచిన వానివలె నా—

కొప్పులోని నవరము కొంటఁబోయి

అప్పుడే వొక్కతికిచ్చితట వోరి నా—

తప్పుగాని నీవల్లఁ దప్పులేదు వోరి

॥ సారె ॥

కడలేని మోహంబు గలవానివలె నా—

కడితాను (?) చీర నీవు కానెవోసి

వదిగా నేఁగెదవు యవ్వతికియ్యవలెనో ³ వన్ను

వడిఁబెట్టి యింతనేయవలెనా వోరి

॥ సారె ॥

1. పె. రే. సా. రే. వంచయతి. 2. వి. రే. ౨. సా. రే. పరమలావణ్య
3. వి. రే. గం. నేఁగెద వెవ్వతికినా.

ముద్దుల నా వేలనున్న ముద్దుటుంగరము నీవు
 వుద్ద-డానఁ గొంటఁబోతి వోరి
 తిద్దలేము నీగుణాలు తిరువేంకటేశ నీవు
 వొద్దికతో నన్నుఁబాయకుండరా¹ వోరి

॥ సారె ॥ 168

సామంతం

తలనొక్కమాటాడఁ దలకెక్కె వలపు దీని—
 తలఁపు రేచక మీరు తలరమ్మా

॥ పల్లవి ॥

చిత్తజు నమ్ములు దాకి జీర వారినందుకు పూ—
 వత్తులు వేయక కాని వాడదమ్మా
 బత్తిగల వారినదరు పచ్చకప్పురము² మేన
 మెత్తకకాని మానదు మెత్తరమ్మా

॥ తల ॥

కంటిచూపు కాయజువి వింటిబాణములు దాకి³
 గంటిలేని పోటులాయఁ గడరమ్మా
 అంట ముట్టరాని తాప మగ్గలమైనది ముల్లు
 ముంటఁగాని పోదు మేను మూయరమ్మా

॥ తల ॥

అప్పుడింత సొబగు లేదతివమొగమునందు
 చొప్పులెల్ల బాగులాయ చూడరమ్మా
 అప్పుడు శేషాద్రిరాయఁడంగనఁ గలివెఁ గాన
 యెప్పుడూఁ బాయని చనవిచ్చె నమ్మా.

॥ తల ॥ 169

పాడి

చింతల చిగురులె⁴ చిచ్చులబ
 యింతటిలోనిక నేలాగే

॥ పల్లవి ॥

1. సా. రే.తో మమ్ముఁగూడుకుండరా. 2. సా.రే. పచ్చకప్పురపుమేన. 3. వి.రే
 గంఠ వింటిబాణమె మేను. 4. తతివెఁ గలివెఁ. 5. సా.రే. చిగురేచి.

కూరిమి నీ కౌగిటిలోఁ గూడి నీ చిత్తమనెడి ¹
 పూరిలోనఁ గాఁపురమైవుండె నాతఁడు
 వేరులేని మహిమల వెంకటేశుఁడతనిమై
 చూరగొంటి వప్పుడేమి జోడువెట్టుకుందెనా ² ॥ మారు ॥ 171

కాంభోధి

ఉయ్యాల మంచముమీఁద నూఁచి వేసారతిమి
 ముయ్యదించుకయు రెప్ప మూసినాఁ దెరచును ॥ పల్లవి ॥

చందమామ పాదమాన సతికి వేఁగినదాఁకా
 యెందును నిద్రలేదేమి నేతమే ³
 గందపుటోవరిలోనఁ గప్పురంపుటింటిలోన
 యిందుముఖి పవ్వళించు నింతలోనే లేచును ॥ ఉయ్యాల ॥

పంచసాయకుని పుష్పభాణమాన యిందాఁక
 మంచముపైఁ బవ్వళించి మాటలాడదు
 నించిన వాలుగన్నుల నిద్దురంటానుండితిమి
 వంచిన రెప్పలవెంట వడిసీఁ గన్నీరు ॥ ఉయ్యాల ॥

వెన్నెలల వేంకటాద్రివిభుని లేనవ్వలాన
 నన్నుఁ జూచియైనాఁ జెలి నవ్వదాయను
 ఇన్నిటాను సంతసిల్లి యీ దేవదేవుని గూడి
 మన్ననల యింత (నింత?) లోన మలసీని⁴ జెలియ ॥ ఉ ॥ 172

31-వ రేకు.

కాంభోధి

ఉండఁబాసీ నడవిలో నొకతె నేను
 ఎండలు నీడలు గాసీ నేమి నేతురా ॥ పల్లవి ॥

1. ని.రే. ౯౩-౧౨౦. గూడిన చిత్తమనెడి. 2. వేంకటేశుఁడు నిన్ను
 చూరగొనేటప్పుడేమి జోడు వెట్టుకుంటివా. 3. ని.రే. ౩. దేమి నేతునే. 4. జూచినాఁ.
 5. మన్నన యింతలోనే మలసీనే.

చిన్నినానడుము చూచి సింహము దగ్గరెనంటా
 ఉన్నతపుఁ గుచములకొరనెఁ గరి
 మున్నిటి పొందులు వైరమును జేసె మృగవతి
 యిన్నిటికి నగ్గమైతి¹ నేమి నేతురా

॥ ఉండ ॥

విండు నా నడపు చూచి నెఱులి దగ్గరి² వచ్చె
 బండు నేసి నారుసూచి పాయదు పాము
 రెండుఁ జూచి పగయుఁ గూరిమి దోఁచె³ వింతలోనే
 యిందె వట్టె నిన్నిటికి నేమి నేతురా.

॥ ఉండ ॥

కోరి నాపలుకు విని కోవిల దగ్గర వచ్చె
 చేరీ నామోవికిదె చిలుక నేఁడు
 గారవాన నిన్నియు వేంకటగిరి విభుఁడా
 యేరా యిట్టె చేకొంటివేమి నేతురా

॥ ఉండ ॥ 173

శంకరాభరణం

వెక్కనమగుఁ గుచవిభవములు
 జక్కవా (వ?) పులుగుల⁴ జగడములే

॥ పల్లవి ॥

చింతచేత నిదె చెలియ నుడుటిపై
 చెంతలఁ జెదరిన చిరునెరులు
 కొంత కన్నులను గండుమీలకును
 కంతుఁడు వేసిన గాలములే

॥ వెక్క ॥

తమకంబునఁ గాంతకుఁ గరమూలపు—
 చెమటల తావుల చెలువములు
 మమకలఁ బెంచిన మరువి కొంతముల—
 జనుశీఁగెలకు జలకములే

॥ వెక్క ॥

1. వి. రే. ౧౦౩. నేవగ్గమైతి, వి.రే-వ. కి వగ్గలమైతి. 2. దగ్గర. 3. వి.రే. ౧౦౩. రండుఁజూచి శిథికిఁ బగయుఁ దోఁచె. 4. వి.రే. ౯. జక్కవ చూపుల.

తెఱమోవిపై¹ తిరువేంకటపతి
 గుఱుతులు నేసిన కురుఁజనలు
 ఒఱిగి వివళతల నుండఁగ సురతపు
 మఱపులు దెలిపిన మర్మములే

॥ వెక్క ॥ 174

61-వ రేకు² కొండమలవారి

భోగీంద్రశయనుని బోయతి దివ్య—
 భోగాలు మరిగిన బోయతి

॥ పల్లవి ॥

పొదిగాన్న³ పెనుఁగొప్పు బోయతి మించుఁ—
 బొదలిన గుబ్బల బోయతి
 పొదలఁ బూవులు చూచి బోయతి యంప—
 పొది నవి⁴ వెరచెనె బోయతి

॥ భోగీ ॥

పొడల గందపుమేని బోయతి పచ్చి—
 పొడికప్పురపుఁ బూఁత బోయతి
 పొడవై న హరిఁ జూచి బోయతి నేఁడు
 పుడుకు వేఁడురుగొన్న బోయతి

॥ భోగీ ॥

పొందె న రచనల బోయతి పతిఁ
 బొందక పొందిన బోయతి
 పొందులెరఁగని⁵ బోయతి రతిఁ⁶
 బొందె వేంకటపతి బోయతి

॥ భోగీ ॥ 175

ముఖారిపంతు⁷

ఎవ్వఁడో వీఁడేల తంగి వచ్చి
 నవ్వీ నవ్వీ నాతోనే

॥ పల్లవి ॥

1. మోముపై. 2. ఈ 30-వ రేకులోని మిగిలిన నాల్గొకటలు IV-వ సంపుటము కుడలో శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచే పరిశోధింపఁబడి చేర్చఁబడినవి. 30-వ రేకు మొదలు 60-వ రేకు వఱకుఁగల పదములు వారు ఆ సంపుటమున చేర్చి ప్రకటించినారు. 3. వి. రే. ౫౨. పొదిగిన. 4. పొదలుఁ బూ. 5. సా-రే. నవ్వి. 6. వి. రే. పొందులు యరఁగని. 7. రతి అన్న మాటలేదు. 8. వి. రే. ౮౩. ముఖారి.

పచ్చిపాలే పచ్చిపాలే

పచ్చిపాలే తోడంటుఁబాలే

పచ్చి పచ్చి వాడ వాడలఁ

జొచ్చియారగించెఁ జూడరే

॥ ఎవ్వ ॥

పెంట పెరుగే పెంట పెరుగే

పెంటమంద పెనుఁబెంట పెరుగే

అంటకంటకు మనఁగానే వాఁడు

వొంటి నారగించి నోయమ్మా

॥ ఎవ్వ ॥

బొంకుగోరో బొంకుగోరో

బొంకుగోరో కోరో పొలఁతులు

వేంకటేశుఁడు వేసారాయఁడు

అంతెలా నన్ను నలరించెనే¹

॥ ఎవ్వ ॥ 176

సామంతం

ఎటువంటి భోగి వీఁడెటువంటి జాణ

వటపత్రమువ నున్నవాఁడా వీఁడు

॥ పల్లవి ॥

పొదిగొనఁ బూచిన పున్నాగతరులలో

పొదలుఁ బుప్పొక్కపైఁ బూఁదేనె సోనలు

గదలుచు జడివానకాలంపుఁ బెదపెద్ద—

నదులై పారనున్నతిని

కదలని వడిగడ్డ తల్పభూజంబుల

పదిలమైన నీడ బంగారు చవికెలో

కదిసిన జలరాశి కన్నెకొఁగిటఁ గూడి²

వదలకెప్పుడు నున్నవాఁడా వీఁడు

॥ ఎటు ॥

1. అంతెలా నన్ను నలయించెనే. 2. వి. రే. ౬౨. కొఁగిటిలోవ.

వలనగు తావుల వాసంతికలోన

తెలఁకుల నరమోద్దుఁ గెందామరలయందు
 పొలయుచు గొజ్జంగపూవుల దూళితో
 లలితంపు గాలి చల్లఁగను
 కొలఁదిమీరిన మంచి కోనేటి పన్నీటి—
 జలములలో నున్న జలజముఖులుఁ దాను
 అలరుచుఁ దగనోలలాడుచు నేప్రోద్దు
 వలపులు చల్లినవాఁడా వీఁడు

॥ ఎటు ॥

లోకము లోపలి లోలలోచనలెల్లా

జోకై న తనవాలుఁ జూపులచేఁ జిక్కి
 యీకడాకడ చూడనెఱఁగక నిజమైన—
 సాకారమునకై¹ మెచ్చఁగను
 పైకొన్న సరసపుఁ బలుకులఁ గరఁగించి
 యేంకాతమున సౌఖ్యమెల్లఁ జేకొనుచుఁ దా—
 నీకడఁ దిరువేంకటేశుఁడై యున్నాఁడు
 వై కుంఠపతియైన వాఁడా వీఁడు

॥ ఎటు ॥ 177

శ్రీరాగం

వేవేగన రానివిభునితోడి పొందు

యేవూరికేవూరు యేవూరే

॥ పల్లవి ॥

ప్రేమమెఱిఁగి రాఁడు పిలిచిన సతితోడ

యేమందమేమందమేమందమే

భామిని తను నొవ్వఁబలికెననుచు నాడె

యేమాఁటకేమాఁట యిది యేటికే

॥ వేవే ॥

జామాయ నిదె వచ్చి సటలెల్లఁ బచరించి
 యేమేలుకేమేలు ఇదియేటికే
 కామునికరములఁ గాఁగునింతకుఁ జెలి
 యేమిటికింక మనమేమిటికే

॥ వేవే ॥

దిమ్మరితనములఁ¹ దిరువేంకటేశుని
 రమ్మను రమ్మను రమ్మనవే
 నెమ్మనమలరఁగ నేఁడింతలోననే
 కమ్మరఁ గమ్మరఁ గరుణించెనే

॥ వేవే ॥ 178

దేసాళం

నెయ్యములల్లోనేరేళ్ళో
 వాయ్యన వూరెడి వువ్విళ్ళో

॥ పల్లవి ॥

పలచని చెమటల బాహుమూలముల—
 చెలమలలోనఁ జెలువములే
 ధశధశమను ముత్యపుఁ జెఱఁగు సురటి
 దులిపేటి నీళ్ళతుంపిళ్ళో

॥ నెయ్యం ॥

తొటతొటఁ గన్నులఁ దొరిగేటి నీళ్ళ
 చిటి పొటి యలుకల చిరునగవే
 వటఫలంబు నీ² వన్నెల మోవికి
 గుటుకలలోనఁ గుక్కిళ్ళో

॥ నెయ్యం ॥

గరగరికల వేంకటవతి కౌఁగిట
 పరిమళములలో బచ్చనలు³
 మరునివింటి కమ్మనియంప విరుల—
 గురితఁకులిసుపగుగ్గిళ్ళో

॥ నెయ్యం ॥ 179

శుద్ధవసంతం

ఎన్ని నేసినా నీకు నిది గొత్తలా
 అన్నిటిలోపల నుండే ఆశఁదోదో కావో

॥ పలవి ॥

1. ని.రే. ౬౨. ముఱిరువేం. 2. ని.రే. ౮౩. లంపు యా వన్నె. 3. బచ్చనలే.

వొలఁతి మొయిఁదీగెపై పులకలు వొడమించే—

విల నిన్నుఁ దలఁపించి యిది గొత్తలా
తలకొన్న వేణునాదముననే వట్టిమాఁకు—
లలరఁ జేసినవాఁడవొదువో కావో

॥ ఎన్ని ॥

గుట్టునఁ బయ్యెదకొంగు గుబ్బులనె జారించే—

వ్విటై నీ ప్రేమనే యిఁతికిది గొత్తలా
మట్టుకొని వేణురవమున గొల్లెతల చీర—
లట్టు నిట్టు వదలించి నాతఁడొదో కావో

॥ ఎన్ని ॥

కాంత కవుఁగిటను వేంకటగిరి విభుఁడా నీ—

వంత మేను మఱపించుటిది గొత్తలా
పంతమాడి యడవిలో పసుల నీరాగాల—
రంతులనే మఱపించే రాజవపుదో కావో.

॥ ఎన్ని ॥ 180

02—వ రేకు.

ఆహిరి¹

ఎంతవడి దాఁక నీ యెల² యింపులు

సంతమై విభునికిటు చనవియ్యరాదా

॥ పల్లవి ॥

పొగరుఁగెమ్మొవి గిరుపుల నగవులాఁడి నీ—

పగడవాలెర దెరచి పలుకవమ్మా

విగువుఁ బొలయలుక మురిపెముల నీ సౌబగెల్ల³

సగమాయఁ జలమింకఁ⁴ జాలించరాదా

॥ ఎంత ॥

కలికి నునుమెఱుఁగుఁ బుల⁵ కల గుబ్బులాఁడి నీ—

సొలపుఁగన్నులు దెరచి చూడవమ్మా

వలపు వసివాడ జవ్వనపు లేఁడిగతో⁶

తలఁకేవు కోపంబు తలఁగించరాదా

॥ ఎంత ॥

1. ఏ. రే. ౧౦౧. ముఖరి. 2. నీ వెల. 3. పములనే తనువల్లి 4. తెలి యింక.
5. మించుఁబు. 6. కాఁడిగతో.

లావణ్యమల సౌభగులాడి నీ ప్రయుడైన—
 కోవిదునిపైఁ బ్రేమ గులుకవమ్మా
 శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు చెలఁగి నిను మన్నించె—
 1 నీ వేడుకలనైన నిట్లుండరాదా.

॥ ఎంత ॥ 181

అహరి 3

* శిఱుత నవ్వులవాఁడు శిన్నెకా వీఁడు
 వెఱుపెఱుగఁడు సూడవే సిన్నెకా

॥ పల్లవి ॥

పొలసుమేనివాఁడు బోరవీఁపువాఁడు
 నెలసు మోరవాఁడు సిన్నెకా
 గొలసుల వంకల కోరలతో బూమి
 వెలసినాఁడు సూడవే సిన్నెకా

॥ శిఱుత ॥

మేటి కుఱువవాఁడు మెడమీఁది గొడ్డటి—
 సీటకాలవాఁడు సిన్నెకా
 అఁటదనిఁ బాసి అడవిలో రాకాశి—
 వేఁటలాడిఁ 3 జూడవే సిన్నెకా

॥ శిఱుత ॥

వింకపుమోఁతల పిల్లఁగోవివాఁడు
 సింక సూపులవాఁడు సిన్నెకా
 కాంకక కలిక్కియై కొసరి కూడె నన్ను
 వేంకటేశుఁడు సూడవే సిన్నెకా.

॥ శిఱుత ॥ 182

శ్రీరాగం

చెల్లఁబో అలుగ నేఁడు సిగ్గుగాదా
 వొల్లని వీనిఁ బాసి వుడికీ నామనసు

॥ పల్లవి ॥

1. యీ వేడుకలనైన యిట్లు 2. ని. రే. ౪౦. సామంతం. 3. లాడె సూడ.
 * ఇందు దళావతార సమవ్యయము కలదు.

పొలసి యీ ప్రాణమిట్టే పోయినాఁ బోయఁ గాక
 తలవంపు నేనే యీ తను వేటికే¹
 కలసియుఁ గలయని కఠి (న*) చిత్తుని వీని
 సొలసి కమ్మరఁ జూచి నా మనసు

" చెల్ల ||

మరుతావమున మేను మాఁడిన మాఁడెఁగాక
 పరులబారికిఁ జిక్కేబ్రదుకేటికే
 విరహాన నొకతెపై వేదనఁ బొరలు వీని—
 కరుణలే కోరిని కష్టపు నామనసు

" చెల్ల ||

నడిఁబెట్టి వయసిట్టే చంపినఁ జంపెఁగాక
 వడిఁబెట్టి వేచే నావయనేటికే
 కడు జాణఁడైన వేంకటగిరింఁద్రుఁడు వాని—
 వాడలు సోఁకిన నిట్టే వుబ్బెడి నామనసు

" చెల్ల || 183

కాంభోది

ఇదె మొగంబిదె యద్దమిఁకనేటికే మిగులఁ
 బదరేవు చెలివద్ద² బవళించి నీవు

" పల్లవి ||

పెట్టినది నాయకుని బిరుదు పెనుఁబెండెంబు
 కట్టినది యతనిమెడ కంటమాల
 యెట్టు బొంకెడవె చెలి యిందాఁక బంగారు—
 పట్టెమంచముమీఁదఁ బవళించి నీవు

" ఇదె ||

వుక్కిటిది నాయకుని పొందైన తమ్ములము
 చెక్కిటిది పతినొసలి చిన్నిచెమట
 యిక్కువెరిఁగియు బొంకనిఁకనేలె చెలి యతని—
 పక్కనే యిందాఁకఁ బవళించి నీవు

" ఇదె ||

బచ్చెనలు కుచయుగముపై నతని¹ మృగచుదము
 లచ్చెనలు కొనగోళ్యలాంచనములు
 ఇచ్చకునిఁ దిరువేంకటేశుఁ గూడితివె చెలి²
 పచ్చలోవరి³ లోనఁ బవళించి నీవు

॥ ఇది ॥ 184

శ్రీరాగం

పిడికిటి తలఁబాల పెండ్లికూఁతురు కొంత
 పెదమరలి నప్పినె పెండ్లికూఁతురు

॥ పల్లవి ॥

పేరుకల జవరాలె పెండ్లికూఁతురు పెద్ద—
 పేరులముత్యాలమేడ⁴ పెండ్లికూఁతురు
 పేరంటాండ నడిమి పెండ్లికూఁతురు విభుఁ
 బేరు కుచ్చ⁵ సిగ్గువడీఁ బెండ్లికూఁతురు

॥ పిడి ॥

విరుదు పెండెము వెట్టైఁ బెండ్లికూఁతురు నెర—
 విరుదు మగనికంటెఁ బెండ్లికూఁతురు
 పిరిదూ (పిరుదూ?) రినిప్పుడె పెండ్లికూఁతురు పతిఁ
 బెరరేచి నిదివో పెండ్లికూఁతురు

॥ పిడి ॥

పెట్టెనె⁶ పెద్దతురుము పెండ్లికూఁతురు నేఁడె
 పెట్టైఁడు చీరలుగట్టైఁ బెండ్లికూఁతురు
 గట్టిగ వేంకటపతికొఁగిటను వడి⁷—
 వెట్టిన నిధానమైన పెండ్లికూఁతురు.

॥ పిడి ॥ 185

బొ?

పెట్టని కోటిందరికిఁ బెండ్లికొడుకు బొమ్మఁ
 బెట్టె నసురలకెల్లఁ బెండ్లికొడుకు

॥ పల్లవి ॥

1. ఏ. రే. ౨౫. వైకతవి 2. శిశ్యుడనిఁ గూడితివి. 3. సా. రే. పచ్చల వోవరి
 4. ఏ. రే. ౨౭. ముత్యాలపెండ్లి. 5. కుచ్చి. 6. పెట్టెది 7. కొఁగిటను పెట్టిన.

పెల్లగించి భూమెత్తీఁ 1 బెండ్లికొడుకు వాఁడె
 పిల్లఁగోవి రాగాల పెండ్లికొడుకు
 పెల్లెన యీవుల పెండ్లికొడుకు వాఁడె
 పిల్లఁడిపుపెన్నుద్ది పెండ్లికొడుకు

॥ పెట్టని ॥

పెంచెపు శిరసుపాగ పెండ్లికొడుకు గుం—
 పించిన కోపగించీఁ బెండ్లికొడుకు
 పెంచకప్పుడే పెరిగెఁ 2 బెండ్లికొడుకు వల—
 పించెఁ జక్కనిసిరిఁ బెండ్లికొడుకు

॥ పెట్టని ॥

పెంటపెరుగులదొంగ పెండ్లికొడుకు భూమిఁ
 బెంటి పోతులఁ గూరిచెఁ బెండ్లికొడుకు
 గెంటులేవి వేంకటగిరిమీఁదను వాఁడె
 పెంట వెట్టుకున్నవాఁడు పెండ్లికొడుకు

॥ పెట్టని ॥ 186

63-వ రేకు.

ముఖారి

పైపై దూరక పదరో యింతి
 కోపాన బానైనఁ గొనిఁ గావి

॥ పల్లవి ॥

పరివారపుఁ బడఁతులేటికే
 దొరలనంఁజేరు తొలరో
 నరసపు తమ జగదాల నిట్టే
 వరుల దూరేరు పచ్చిగనే

॥ పైపై ॥

చక్కని విభుని సారెకుఁ జెలులు
 వెక్కసాలాడక విడరో
 దిక్కులకెల్లాను తెఱవఁ బాసి తా—
 నొక్కఁడే విచ్చేయుటొచ్చెమని

॥ పైపై ॥

1. ఏ. రే. ౨౨. పెత్తెఁ బెండ్లి 2. కవుడే పెరిగే పెండ్లి.

శ్రీ వేంకటేశుడు చెలువుఁ దొక్కఁడే
 యేవంకకేఁగిన నేమాను
 భావించి యురముపైనున్న కొమ్మదా-
 నేవేవి గడించె నెఱుఁగరా¹

॥ పైపై ॥ 187

ఆహిరి

గుట్టునఁ గోరికలెల్లఁ గొల్లవట్టి నీ¹-
 పట్టపుదేవికి నీకుఁ బల్లండు పల్లందే ॥ పల్లవి ॥

పచ్చల సందిదండలు బాహుపురులు మెరయ
 నెచ్చెలిపై మేను సోఁత నిలుచుండి
 పచ్చనిలుకావితల్లి బంగారు దోసిట నీపై
 ఐచ్చకప్పురము చల్లఁ బల్లండు పల్లందే ॥ గుట్టు ॥

మంతనపు మాఁటలతో మాఁటుగ నిన్ను సొలసి
 కొంతపు గోళ్ళ నిగ్గు గుమ్మరింపుచు
 చెంతలఁ జెంగఱవలు చెలులు చేనందియ్యుఁగ
 పంతమున నీపై వేసి ప(సీఁబ?) ల్లండు పల్లందే ॥ గుట్టు ॥

అలరుల మేడలోన అలమేలు మంగ నీ³ -
 యలయిక దీరఁ బ్రేమ నలరఁ జేసి
 కలసి వేంకటేశ నీకొఁగిలి చేకొనీ నిదే⁴
 పలుమారు మీకు మీకుఁ బల్లండు పల్లందే ॥ గుట్టు ॥ 188

మాళవి

తఱచు సూనకపు ముత్యపుఁ దలఁబాలతో
 నెఱుల తుఱుము వంచినే నెలఁత ॥ పల్లవి ॥

1. సా. రే. నెఱుగరా 2. ఏ. రే. ౩౩. ప్లేవి నీ 3. ఇది వె. రే. సాళము సా. రే.
 ఏ. రే. మంగ విదే. 4. ఏ. రే. చేకొనె విదే.
 9

పచ్చఁ దోరణముఁ బఱకులింటికిని
పచ్చిముత్యాలనే కట్టె బాసికము
ముచ్చటలేనగవుల ముంగిట ముగ్గులువెట్టి
నిచ్చకల్యాణములాడీనే నెలఁత || తఱచు ||

బచ్చెనల మెఱుఁగు గుబ్బా అయిరాణి¹ దెచ్చి
*కుచ్చుఁ బులకల (ఁ) బూజి² గుండలాయను (?)
దిచ్చరిమరునిఁ దెచ్చి తెరమరఁగెఱలింది³
హెచ్చిన పెండ్లికూఁతురే నెలఁత || తఱచు ||

మరువింటి పేరింటి మంచులగ్నమునందు
పరువంపుఁ జనుదోయి పరువుమీఁద
తిరువేంకటగిరిదేవునికొఁగిటఁ గూడి
నిరతంపు సిరులందెనే నెలఁత || తఱచు || 189

నారణి దేశాక్షి⁴

ఎందరికి మోహించి యెందువోతివో నీ—
యందపుఁ జేఁతలు నాతో నానతియ్యరాదా || పల్లవి ||

పాదమున నంటిన పచ్చకప్పురములోన
వేడుగాఁ దులసితావి వినరీని
యే దెసఁ బవ్వళించితి వెవ్వతె పాదములొత్తె—
నాదరముతోడ నాతో నానతియ్యరాదా || ఎంద ||

చెలువంపు నొసల నించిన⁵ పచ్చి కస్తూరి
తులసి పరిమళము దొలఁకీని
యెలమి నెక్కడకేఁగి యెవ్వతెకు మొక్కితివో
అలవి దేరఁగ⁶ నాతో నానతియ్యరాదా || ఎంద ||

1. ఏ. రే. ౨౨. అనైరేనిదెచ్చి. 2. బులకల బూజి. 3. లించె. 4. ఏ. రే. ౨౨
నారాణి దేశాక్షి. 5. మించిన. 6. దీరఁగ.

* కుచ్చుగ లేచిన పులకలతో వంపవల్లవాడయ నింపిన పూజకుండలు అయినః

ఉరము నీ మాణికాన వొసరిన జవ్వాది
 సరిగాఁ దులసితావి చల్లని
 తిరువేంకటేశ పొందితివి నన్నిదె నీ—
 యరవిరి విధమైన నానతియ్యరాదా.

॥ ఎండ ॥ 190

శ్రీరాగం

చలిగాలి వేఁడేల చల్లినె కప్పుంపు—
 మలయజము తానేల మండీనే

॥ పల్లవి ॥

పాపంపు మనసేల పారీనే నలుగడల
 చూపేల నలువంకఁ జూచీనే
 తాపంపుమేనేల తడవీనే పూవింటి—
 తూపేల చిత్తంబు దూరీనే

॥ చలి ॥

వాయెత్తి చిలుకేల వదరీనే పలుమారు
 కోయిలలు దామేల గొణఁగీనే
 రాయడికి నలులేల రాసీనే మాతొను
 కాయజుఁడు తానేల కసరీనే

॥ చలి ॥

ఏకాంతముననేల యెదురైతినే తనకు
 లోకాధిపతికేల లోనైతినే
 చేకొనిదె మన్నించె శేషాద్రివల్లభుఁడు
 పైకొనిదె మమ్మేల పాలించెనే

॥ చలి ॥ 191

వరాళి

కొలిచి బిందెలఁ దోసుకొనుఁగాక యీ—
 మలయుఁగోరికలనెడి మాడలే పందె

॥ పల్లవి ॥

పొలఁతి¹ సిగ్గులపోడు వొడిచి చిత్తపుటదవి
 తొలుచూపుఁబదనుననె దున్నఁగాను
 తలపోఁత విత్తఁగా తను చెమటవానలనె
 బలువైన² తమకమను బంగారు వందె

॥ కొలిచి ॥

ఇచ్చకపుఁ జిరునగవులింటిలోపలి తోఁట
 మచ్చుఁజీఁకట్లై పలుమరుఁ దవ్వఁగా
 ఎచ్చుకుందుల సొలపులేతపుజలము వారి
 నచ్చుఁగాఁకల పైఁడినక్కలే పందె

॥ కొలిచి ॥

తగిలి వేంకటవిభుని తనివోని కౌఁగిటను
 జగదంపుఁ గూర్చి సరసము చల్లఁగా
 నిగనిగని పలుకుఁదేనియలు వేమఱుఁ బారి
 నిగుడు విరహాగ్నిమాణికములే పందె.

॥ కొలిచి ॥ 192

64-వ రేకు.

శంకరాభరణం

నాకుఁ జెప్పరె వలపు నలుపో తెలుపో
 నూకి పోవఁగరాదు నుయ్యో కొంచో

॥ పల్లవి ॥

పొలఁతి మరునికి వెరవ పులియో యెలువో
 పులుకుఁదుమ్మిదమోఁత పురుమో మెరుమో
 తిలకింపఁ జందనము తేలో పామో
 యెలమిఁ గోవిలకూఁత *యేదో పోదో (?)

॥ నాకు ॥

పొదలిన చలిగాలి పొగయో వగయో
 వదలిన కన్నీరు వాఁగో వంతో
 వుదరమునఁ బన్నీరు వుడుకో మిడుకో
 యెదుటఁ దలవంచుకొను బెగ్గో సిగ్గో

॥ నాకు ॥

అసమకరుపై పరపుటదనో పదనో
 పనగలవానిమోవి పంచదారో తేనో
 అసమగతి వానిరాక *అదోపాదో
 రసికు వేంకటేశు పొందు రాజ్యమో లక్ష్మీ. || నాకు || 193

వరాళి

చెలఁగి కూరాకుగాఁ జేనేవునీ—
 తలమీఁదనుండే తరుణిఁబో నేను || పల్లవి ||

విసుకకు పలుమారు పసురువేసీ నంత
 వసివాడుకోర్చిన వనితఁ గాను
 పస రేచి నీవింత పాలించు తొల్లిటి—
 సినువయిన¹ నీ పెట్టుఁజెట్టఁబో నేను || చెలఁగి ||

చిదుమకు పరుమారు చెక్కునొచ్చీ² నీవు
 వదనము నొక్కేటి వనితఁ గాను
 ఎదురెదురనే భూమినెందరు లేరు నీ—
 విదురవుచ్చినవారు నేనెవ్వతిని || చెలఁగి ||

కందించకు నన్నుఁ గొఁగిట కాఁకల
 అందునిందును గడు నలముచును
 ఇందిరాపతి వేంకటేశ నీరతుల³
 పొందు నాకిదె మఱపులకెల్ల నెలవు. || చెలఁగి || 194

శంకరాభరణం

లేతచెమటలనె తెలిసె మాకు నీకు
 నీతలు మోతలునైన యింటిలోని సాము || పల్లవి ||

1. వి.రే. ౭౪. శకువనైవ. 2. చెక్కుచొచ్చి. 3. నీ రచనం.

* అదోపాదో అని రేకు.

పొదలు నీ నిట్టూరుపులనె తెలిసె మాకు
 తుద మీరు వలరాచకొలిసాము
 చెదరు నీ నెరులు చూచిననె తెలిసె మాకు
 వెదచలు కాఁకల విరహపు సాము   ॥ లేఁత ॥

పొలిఁతి నీ చూపువంపులనె తెలిసె మాకు
 తలపోఁతవగల విత్తరిసాము
 వలుకకుండిన నీ కోపాననె తెలిసె మాకు
 అలవోక నగవు నీ అరవిరిసాము   ॥ లేఁత ॥

వొద్దికఁ గస్తూరితావులనె తెలిసె మాకు
 గద్దరి నీ రకుల చీకటిసాము
 ముద్దుల నీ వగవుల మోమునఁ దెలిసె మాకు
 విద్దపు వేంకటపతి నెరపిన సాము.   ॥ లేఁత ॥ 195

శ్రీరాగం

ఎనలేని వీరములెండ ' మాపులు
 ఇనుపగుగ్గిళ్ళు నీవేమిసేసేవే '   ॥ పల్లవి ॥

పల్లదపుఁ గోరికల బలిమి గలుగఁబట్టి¹
 తల్లదపుఁ దమకము దక్కెఁగాక
 వెల్లిగొను మమతపై విసిగేవు యీ—
 యిల్లులేని ముంగిలి నీవేమి సేసేవే   ॥ ఎన ॥

లేఁత నీచిత్తములోఁ దాలిమి గలుగఁగఁ బట్టి
 చేఁతల నీయలుకెల్లఁ జెల్లెఁగాక
 పూఁతమాఁటల సొంపుటొంకులనె దూరేవు²
 యీఁతలేని చల్లులాట యేమిసేసేవే   ॥ ఎన ॥

1. వె.రె. ౨౨. పొలిఁతి. 2. వి.రె. ౩౨. మలేయెండ. 3. సేసేవు.
 4. గలుగఁగఁబట్టి. 5. దూరేవు.

నెరతనముల నీ నెయ్యము గలుగఁబట్టి
 తొరలి వేంకటపతి దొరకెఁగాక
 తెరవ నీకికనికిఁ దియ్యపుఁగూటముల
 యెరుకలేనిమఱపులేమి నేనేవే.

॥ ఎన ॥ 196

అహారి

బయలీఁదించేవే గొల్లపడుచా - నీవె
 బయలీఁదించేవు¹ లోపలనె కన్నులను

॥ పల్లవి ॥

పాలు వోయవుగా గొల్లపడుచా - యీ—
 పాలకుండలివి లోలోపల² నున్నవి
 పాలుమాలేవేలే గొల్ల³ పడుచా - మా—
 పాలు నీ కేలయ్య పాలవారివాఁడవు

॥ బయ ॥

పచ్చితేనె దేవే గొల్లపడుచ - మాకు
 పచ్చితేనె లేదు మోవిపంటనే కాని
 పచ్చిమాటలేలే గొల్లపడుచ - పూవుఁ—
 బచ్చితేనెలివివో నీ పలుకుల కొనలు

॥ బయ ॥

పసికల్లమ్మే గొల్లపడుచా - నీవె
 పసివడి తిరిగేవు బడివాయక
 పసిబాలవలె గొల్లపడుచా - కురుఁ—
 బసల వేంకటగిరిపతి నన్నేలితివి.

॥ బయ ॥ 197

ధన్నాసి

ఇందూ నందును రుచులెట్లుండునో
 కందువెరిఁగి మేలుకైకొందువు

॥ పల్లవి ॥

1. చేనే. 2. లవి లోపల. 3. లేవేగొల్ల.

పదివేలు పళ్ళాల పళ్ళిభోగము నీ—

వదన నారగింతువప్పాలతో

పొదవిన యింతేసి పొందైన మతితో నీ—

సుదతికెమ్మొవినే చొక్కితివిగా¹

॥ ఇందూ ॥

సరిలేని కల్పభూజముల పూవుల పూజ

సిరులుగా సురలచేఁ జేకొందువు

పరిపరివిధముల పరిమళములనెఱి—

తరుణి పువ్వులతావిఁ దగిలితిగా

॥ ఇందూ ॥

కొత్తయిన కస్తూరితోఁ గోరి తట్టుపుణుఁగు

మెత్తుకొందువు నీవు మేనిండను

ఇత్తరిఁ దిరువేంకటేశ యీ చెలిఁగూడి

హత్తిన చెమటలతో నలరితిగా

॥ ఇందూ ॥ 198

65-వ రేకు.

కాంభోది

కూరిములే కదవమ్మ కోపమయ్యాని కడు—

భారమైన పోటుగాదా పచ్చిదేరే పలుకు

॥ వల్లవి ॥

పున్నమచందురుని తోఁబుట్టుగైన నీమోము—

వెన్నెలలే కదవమ్మ వేఁచఁజొచ్చివి

పన్నిన పగల వెలుపటివారికంటెను

ఎన్నరాని పగగాదా యింటిలోని పోరు

॥ కూరి ॥

చిత్తఱుని జనియించఁ జేసే మొక్కలపు నీ—

చిత్తమిదే కదవమ్మ సిగ్గు వాపీని

మిత్తివలెఁ జెలరేఁగి² మీఁదఁగానే యెండకంటే

నెత్తిమీఁదిచిచ్చుగాదా నీడలోని యెండ

॥ కూరి ॥

* కట్టఁగడ చందవపుగాలికి మీరిన నీ—
 నిట్టూరువులేకావా నిగ్గుదేరివి
 యిట్టై యివే తిరువేంకటేశుఁగూడఁబట్టి నీకు
 చుట్టవుఁబగలే మంచిచుట్టములై నవి || కూరిమి || 199

సామంతం

కడు నీకు మోహించుఁగావి చక్కనివిభు—
 నెడసి నిమిషమైన నెట్టోరిచేవే || పల్లవి ||

పసిఁడిమంచముమీఁడఁ బవళించి యతనితో
 కనరులాదెడియట్లు గాదువో నేఁడు
 విసిగించెఁ గడవె యీ విరహానలము నిన్ను—
 వినుమంత దడవై న నెట్టోరిచేవే || కడు ||

అడుగులొత్తుచు నీ యడుగులు నతవిమై
 కడఁగి వొత్తినయట్లు గాదువో నేఁడు
 బడలించెఁ గడవె యీ పరితాపమున నిన్ను—
 నెడయెడ యలుకలనెట్టోరిచేవే || కడు ||

ఒరపై న యతవిపై నొరగి యాతనిమతిఁ
 గరఁగించునటువలెఁ గాదువో నేఁడు
 వెరవక కలసితి వేంకటపతితోడ—
 నెఱిఁగెఱుంగని చేతలెట్టోరిచేవే || కడు || 200

శ్రీరాగం

వనితలఁ గరఁగించు వన్నెకాఁడవు యిట్టై
 తనివి దీరవేమిటఁ దగునయ్య విట్టల || పల్లవి ||

1. యదె. 2. వి. రే. ౨౨. యడుగున. * ఇందరసున్న విచార్యము

పై పై నె యేరమణిగుబ్బలకో యిచ్చితివి నీ—
 వైపైన కరముల వాడిగోళ్ళు
 దూపిలిన రతితోడఁ దోయఁ (యె?)దు చేతులతోడ
 యేపుననున్నాఁడవిపుడేమయ్య విట్టల || వనిత ||

పొందె న యేలలన చూపులకొ యిచ్చితివి నీ—
 విందె న మురిపెపు (నీ) వేయిగన్నులు
 అందపు రెండుగన్నులరవిరి నీ మోమున¹
 చెందమ్మిరేకులఁ బోలుఁ జెల్లనయ్య విట్టల || వనిత ||

కింకల నేసతికో చిక్కెను నీ చిత్తమెల్లను
 అంకెల నన్ను నేలితివబ్బురంబుగా
 పంకంపుఁ గస్తూరిమేన పండరంగిపత్తివైన—
 వేంకటనగముమీఁది వెడమాయ విట్టలా || వనిత || 201

ముఖారి - ఏకతాళి²

కలసి కాఁకలఁబెట్ట కనుసన్నలనె తిట్ట
 చలపట్ట నీకుఁ జెల్లె జాణఁదే యతఁడు || పల్లవి ||

పగటుగుబ్బలురాయ పసిఁడి మట్టెలు మ్రోయ
 నగవువెన్నెల గాయ నడచేవు
 వగ నిన్ను భ్రమయించ వలపువారిది ముంచ
 జగడాలు వచరించ చతురుఁదే యతఁడు || కలసి ||

చూపులనె పగచాట సొబగులఁ గనుగీఁటఁ
 దీపు పైపైమీఁటఁ³ దిరిగేవు
 కోవగింతలనేఁప కూరిములు పైఁజాఁప
 రావులు పెరరేఁప రసికుఁదే యతఁడు || కలసి ||

1 . ని. రే. ౮౩. గన్నుల అరవిరి; సా. రే. గన్నులనరవిరి నీమోము. 2. సా. రే. యకతాళి. 3. ఇది ని. రే. లోని పాతము; సా. రే. దీవుల పైపైమీఁట.

సందుల దండలు జార జవ్వాదిచెమట గార
 నందములు దైవార నలనేవు
 కందువుల నినుఁగూడి కరఁగి సిగ్గులు వీడి
 విందై నీతోడుతనాడే వేంకటేశుఁడితఁడు

॥ కలసి ॥ 202

అహారి

ఎంతపని యిది యానతియ్యరాదా యీ—

చింతచే¹ నీ చునసు చిముడఁబెట్టేవు

॥ పల్లవి ॥

పండువెన్నెల బయటఁ బవళించి వేడుకల—

నుండి చెలి యేటికో వుసురంటివి

కొండుకవయసు నిడుకోరికల² విట్టూర్పు—

ఁబెండలనె యీ చిత్తమేల వేచేవు

॥ ఎంత ॥

ఘాగు మంచముమీఁదఁ దురుముఁ బయ్యద జార—

నూఁగుచును నేటికో వుసురంటివి

కాఁగేటి³ కుచగిరులు కమ్మఁజెమటలఁ దొప్పఁ—

దోఁగగా తమకంబు తొలఁగ దాఁచేవే

॥ ఎంత ॥

నిద్దంపు వేడుకల నీవు వేంకటవిభుని—

వొద్దికై యేటికో వుసురంటివి

వొద్ద నీకెప్పుడాతఁడుండవలె నాతనిని

వద్దనఁగ రాదనుచు వాడఁబారేవు

॥ ఎంత ॥ 203

బౌళి

కావరాదా కరుణించి

వావిగాని వావి వాడీఁ దరుణి

॥ పల్లవి ॥

1. ని. రే. ౧౧౦. చింతలేని చునసు. 2. సా. రే. నీడుకోరికల. 3. సా. రే.

పచ్చిదేరునగ్గి బగలగ మందేటి—

చిచ్చరకోలం చేతల

వెచ్చియు వేవని వేదన¹ బొరలుచు

అచ్చపుటాసల నలసీఁ దరుణి

॥ కావ ॥

నీడలేని మాఁకు నిక్కపుటెండల

తాడులేని కట్టుదగులున²

గోడలేని పెద్దకోరిక చిత్తారు

వాడుచు లోలోనె వ్రాసీఁ దరుణి

॥ కావ ॥

పొందు³ లేని పొందు భోగపుఁ బ్రియముల

కందెడి తనలోని⁴ కరఁగుల

కండువెఱిఁగి వేంకటగిరిపతి నినుఁ

బొందిన⁵ తమకానఁ బొరలీఁ దరుణి

॥ కావ ॥ 204

౪౪—వ రేకు.

దేశి⁶

ముదిత చిత్తమునకు మొక్కరమ్మా

తుదలేని పతినిదె తోడితెంచె⁷ నివుడు

॥ పల్లవి ॥

పొలఁతి గుబ్బలనెడి పొడపు గుబ్బలిమీఁది—

మొలకచందురునకు మొక్కరమ్మా

నెలవుగఁ దనపతి నిద్దిరించే యింటిలోన

వెలయు వెన్నెలతీగె వెంటఁదెచ్చె నివుడు

॥ ముదిత ॥

వనిత కన్నులనేటి వనజదళములపై

మొస చెంగలువలకు మొక్కరమ్మా

పెనగొన్న తనవిధు పెదపెద కన్నుల

గొనకొన్న పొందులెల్లఁ గొంటవచ్చె నివుడు

॥ ముదిత ॥

1. ని. రే. ౩౭. వేదనలఁ. 2. సా. రే. ని. రే. తగులునా. 3. ని. రే. నిరండు.
4. తోవె. 5. బొంది తమ. 6. ని. రే. ౩౬. అటకాం 7. వె. రే. సా. రే. ని. రే.
లోను 'తెంచె' ననియె.

అంచగమనకుఁ దొడవైన జివ్వాది నీట
 ముంచిన మేనితావికి మొక్కరమ్మా
 యెంచరాని తిరువేంకటేశుఁ గూడి యాతని—
 లంచపుఁ గౌఁగిటితావి లంకెఁ బెట్టె నిపుడు. ||ముదిత|| 205

ముఖారి

రాఁడుగాక సరుగన రసికుఁడు యిట్టే
 నేఁడే మచ్చికలనే నిదులు విలువఁదా || పల్లవి ||

ప్రేమపు నీ యధరమే పెట్టరానిజీతము
 కోమలి నీ తమ్ముతమే కొంగుభత్యము
 జాము నిన్నుఁ గొలిచిన చక్కని నీ విభుఁడు
 యేమరక వలపులయేకరాజ్యమేలఁదా || రాఁడు ||

పూఁత నీ గర్వముల చూపులే వారకములు
 లేఁత నీ నగవులే పళ్ళెములో కూడు
 పూఁతగావి చిత్తమనే పుప్పరిగెనుండినా
 బాఁతి పడి నీ గుబ్బలపైఁడి కుండలెత్తఁదా || రాఁడు ||

పుయ్యని నీ మేనితావి పువ్వుల చప్పరము
 తొయ్యలి నీ కౌఁగిలిది తూఁగుమంచము
 కయ్యపుఁ గూటముల వేంకటగిరివిభుఁడు
 గయ్యాళి నీ కోరికల గద్దెమీఁద నుండఁదా¹ || రాఁడు || 208

ముఖారి

ఇందరినేలితి విఁకనేలే (మే ?) నీ—
 యందపుఁ బనులకు నంపుదు గాక || పల్లవి ||

1. ఏ. రే. ౧౨౦. నుండఁగా.

పొక్కుచు నిదె వలపుల సంహాసన—

మెక్కితి వంగన ' యికనేమే
పుక్కిటి నిట్టూర్పుల ప్రసాదములు
చక్కని చెలులకుఁ జల్లుదు గాక

॥ ఇంద ॥

పరిమళపు నుదుటఁ బట్టనఁ బట్టము
ఇరువుగఁ గట్టితివికనేమే
తరగని మేని ప్రతాపానలమున
అరుదగు సిగ్గుల నఱఁతువు గాక

॥ ఇంద ॥

రాఁపుల మోహపురతుల రాజ్యమిది
యేపునఁ జేసితివికనేమే
పైపై వేంకటపతిరూప సిరులు
చేపడె విన్నిటఁ జెలఁగుదు గాక.

॥ ఇంద ॥ 207

ముఖారి

వెరవకువే యింత వెరగేలా నీకు
నెఱిఁ గురిసీఁ గొప్పన నీలాలు¹

॥ పల్లవి ॥

పగడాలు వాతెరఁ బాయక కురియఁగ
మొగిఁ గురిసీఁ గన్నుల ముత్యాలు
మగువ నీవికుని ప్రేమపుఁగూటమి గన్నుల
మగుడఁ గురిసీ నింక మాణికాలు

.. ॥ వెర ॥

పడఁతి నీపుట్టానఁ బచ్చలు గురియఁగా
వడిసీని నీమేన వక్రాలు
కడఁగి నీరమణుని కౌఁకలఁ గూడఁగ²
తొడరీ నీగోళ్ళకుడఁ గెంపులు

॥ వెర ॥

1. సా. రే. వనికనేమే. 2. ఇది వి. రే. ౧౨. లోనిది. సా. రే. గురిసీ నీలాలు
కొప్పనను. 3. వి. రే. ౧౨ కదిని నీ రమణుని కౌఁగిటఁగూడఁగ.

హితవైన తిరువేంకటేశుకొఁగిట మోహ—

రతులఁ బొడమె నవరత్నాలు

వ్రతిలేని లప్పలైన పచ్చి¹ కమ్మరి శయ్య

మితలేక రాతనే గోషేధికాలు

॥ వెర ॥ 208

ముఖరి — అటతాళం

ఎవ్వరిపై వింతేసి యేల దూరేవే

పువ్వులు నిన్నే తాఁకఁ బొంచెనటవే

॥ పల్లవి ॥

పండువెన్నెలలు నీవైఁ గాయఁగా నీ—

కెందలాయెనంటా నేల తిట్టేవే

నిందిన చందురుఁడు నీకు నాతనికి

కొండుకపాయము రూపు కూడపెట్టె నటవే

॥ ఎవ్వ ॥

చల్లగాలి నిన్నును జాలిఁబెట్టెనంటా

వెల్లిగ నాకేలేలట్టే విఱిచేవే

మెల్లనే నీవిభుని మేనితావి యింతేసి

చల్లమని గాలియేమి చాఱెనటవే

॥ ఎవ్వ ॥

కోవలలు నిన్నుఁ గోవగించెనంటా

యీవల నావలనెల్ల నేల దూరేవే

శ్రీ వేంకటేశుని చెలియ నీకొఁగిట

చేవగాఁ గూడుమని చెప్పెనటవే.

॥ ఎవ్వ ॥ 209

సాళంగం

నీవు దురగముమీఁద నేర్పు మెరయ

వేవేలు రూపములు వెడచల్లితపుడు

॥ పల్లవి ॥

1. సా. రే. వచ్చు.

పదిలముగ నిరువంక పసిఁడిపింజల యంవ—

పొదుల తరకనములొరపులు నెరపఁగ

గదయు శంఖంబుఁ జక్రము ధనుఃఖద్గములు

పదివేలు సూర్యబింబములై నవపుడు

॥ నీవు ॥

సొరిది శేషుని పెద్దచుట్టు పెనుఁగేవడము

సిరిదొలఁక నొకచేతఁ జిత్తగించి

దురమునకుఁ దొడవైన ధూమకేతువు చేత—

నిరవైన బల్లెమై యేచెనందపుడు

॥ నీవు ॥

కరకజడతో రమాకాంత జయలక్ష్మియై

తొరలి కౌఁగిట నిన్నుఁ దొడికి పట్టి

చరచె వెను వేంకటస్వామి నిను గెలువుమవి

మెరుఁగు కుచకుంఠముల మిసిమితో నవుడు.

॥ నీవు ॥ 210

67-వ రేకు.

కాంభోధి

కాంత నీ నెరుల చీకటినతఁడు భ్రమయఁగా

చింత చీకట్లు ముంచినది యరుదా

॥ వల్లవి ॥

పొలఁతి¹ నీ చిఱునవ్వు పువ్వులాతఁడు గోసి

కులికి కన్నుల నొత్తుకొనఁగాను

వలరాయఁడవుడు తన వాఁడి పువ్వు (వు?) టమ్ములను

చలముకొని² మిమ్ము ముంచక మానునా

॥ కాంత ॥

నెలఁక నీపలుకుఁదేనియలాతఁడిటు గ్రోలి

సొలయుచును మైమరచి చొక్కఁగాను

తలఁపఁ గోవిలల యమృతంపుఁ బలుకుల వెల్లి

అతర మీమీఁదఁ గురియక మానునా

॥ కాంత ॥

పరగు నీ మెఱుగు గుబ్బలనెడి (నేటి?) గిరులపై
 తిరువేంకటేశ్వరుఁడు తిరుగఁగాను
 పరువంపు వలపు తాపలపెద్దకొండలై
 గరిమతో మీకుఁ బెరుగక మానునా

॥ కాంత ॥ 211

శ్రీరాగం

పతిఁ గలసి మేనెల్ల పరవశంబగుకంటె
 హితవిరహమున నెదిరి నెఱుగుచే మేలు

॥ పల్లవి ॥

పరపీడ గావించి బతుకు బతుకుటకంటె ¹
 పరహితము చేయునాపదలె మేలు
 సిరుల నడిమికి భయమునేయు చనుఁగవకంటె
 తరుణి నీ ² నెన్నడిమిదైన్యమే మేలు

॥ పతి ॥

కాంత నితరులకింద గరువించుకంటె (?) మతిఁ
 జింతఁగండుచు నలయు సిలుగె ³ మేలు
 కుంతలంబుల కిందఁ గులుకుఁ జూపులకంటె
 చెంతలను నీతురుము చెదరుచే మేలు

॥ పతి ॥

తొడరి సరివారి వొత్తుడుకు నోర్పుటకంటె
 గొడవతో వాఁడి గైకొనుచె మేలు
 పడఁతి నీ వేంకటప్పనిరతి నలయుకంటె
 తెడపి కొనగోళ్ళు సోఁకించుచే మేలు

॥ పతి ॥ 212

ముఖారి

వన్నెమాటల వలతువా నీవు నామనసు
 కన్నపెట్టఁగఁ గదా కడుబేలనైతి

॥ పల్లవి ॥

1. ఏ. రే. ౨౨. బతుకుకంటె. 2. రుణినెన్న. 3. నిరులె.

పట్టుకొని నిన్నుఁ గోపముదీర చూపులనె
 కట్టివేసినఁగదా ¹ గర్వమడఁగు
 అట్టువిట్టును నీకు నయ్యలనసాదలును
 * బెట్టెకా నీచేతఁ బిరివీకులైతి || వన్నె ||

మరిగించి నిన్ను నా మనసారఁ గుచగిరుల—
 చరులఁ దోసినఁ గదా చలమణఁగును
 అరిది మోహమున నీ యడుగులకు మడుగులేఁ
 బరచికా విరహాతాపమునఁ బడవలనె || వన్నె ||

చెనకి నిన్నిట్ల నాచేయారఁ గోరికల
 తనివి దీర్చినఁగదా ² తగులవుదువు
 ఘనమూర్తివైవ వేంకటగిరీశ్వర నీకు—
 నొనర లోనైకదా వాడలెరఁగనైతి. || వన్నె || 213

ముఖారి

కొలనిలోన మును గోపికలు
 మొలక వప్పు (వు?) లతో మొక్కిరి నీకు || పల్లవి ||

పిరుఁడులు దాఁటిన పించెపుటలకల
 తురుములు వీడఁగఁ దొయ్యలులు
 అరిదినితంబములందునె దాఁచుక
 మురిసెపుఁ గరముల మొక్కిరి నీకు || కొలవి ||

నిద్దపు మానము నెలఁతలు లోఁగుచు
 గద్దరి తొడలనె కట్టుచును
 ముద్దుటుంగరంబుల కరములతో
 ముద్దులు గునియుచు మొక్కిరి నీకు || కొలవి ||

పాలిండ్ల పెనుభారంబుల కర—

మూలపు మెఱుఁగులు ముంచఁగను
వేలపుఁ బ్రియముల వేంకటేశ నిను
మూలకుఁ బిలుచుచు మొక్కిరి నీకు

॥ కొంవి ॥ 214

రామక్రియ¹

మానరె మాయలు మగువలు నేఁ

గాను కాననుచుఁ గనలీ శిశువు

॥ పల్లవి ॥

పాలట² దొంగిలె బాలుఁడు గో—

పాలులఁ గూడుక పలుమరును³

పోలవీమాఁటలు బొంకులు యిది⁴

యేరె యేరె మీరెలజవ్వనులు

॥ మాన ॥

సారెకు వెన్నలు చవులట⁵ యీ—

దూరులు మీకిక⁶ దొసగులు

చేరువ గరిమలు చెల్లవు మీరు

పోరె పోరె వారపుల⁷ నెర సతులు

॥ మాన ॥

కింకలు మీకివి⁸ గెలుపులు నెల—

వంకలు మీకివి⁹ వన్నెలు

వేంకటపతి మీ విభుఁడట మీరు

బొంకక బొంకక పొలఁతులు మనరే

॥ మాన ॥ 215

ముఖారి

ఎండలు రేయెండలుగా నిరువంకఁ జూచునాఁడు

కొండలుఁగోట్లునయిన గుణములనాఁడు

॥ పల్లవి ॥

1. ఏ. రే. ౩౪. ఆహారి. 2. పె. రే. ౨౪. సాదాదాం. 3. సా. రే. ఏ. రే. హారును. 4. సా. రే. కుఱి మీ. రే. 5. సారెకు మిక్కిలి చనవుఱి. 6. ఏ. రే. మీకివి దొసగులు. 7. సా. రే. వారపరి 8. సా. రే. మీరినగఱి. 9. మీకివన్నె

పాలవెల్లి కొండమీదఁ బల్లెగట్టినవాఁడు
 పాలలోని పాపఁడన్న ప్రాణమైనవాఁడు
 పాలఁబుట్టినట్టికూడు పంచిపెట్టినవాఁడు
 పాలునేయి ముచ్చిలించి బదికినవాఁడు || ఎండ ||

ఆలపోతువానితోడ నంటినమేనివాఁడు
 ఆలఁగాపరులతోడ నాదినవాఁడు
 ఆలజాలమైన నీటనలరఁ దేలినవాఁడు
 ఆలపోతు కొండమీద ననువైనవాఁడు || ఎండ ||

పాఁపరేని మేను దన సానుపు నేసినవాఁడు
 మోఁపరయి సకలము మోచినవాఁడు
 కోపము శాంతములేని కొండలకోనేటివాఁడు
 పాపముఁ బుణ్యము లేక బదికినవాఁడు. || ఎండ || 216

68-వ రేకు.

శంకరాభరణం¹

వేఁటకాఁడనంటా నా² వెంటఁ బాయపు వో³రి
 చీటకపు చెంచెత నాచేతిలాగెరఁగవా || పల్లవి ||

పొదలో నేనేసిన పులి నీవేసితినని⁴
 పెదపెద్ద యెలుగుల బెదరించేపు
 కుడురుగుబ్బల నిన్నుఁ గుమ్ముదునో వుండేవో మేను⁵
 చిదియఁగా మేటిచెంచెత నన్నెఱఁగవా || వేఁట ||

చేరువ నామోఁటునఁ జేరిన నామెకముల⁶
 నేరుపరినంటా నీవునేసేవు⁷
 జీరలుగా కొమ్ము గోరఁ జింతునో వూరకుండేవో⁸
 పేరుకల చెంచెత నాబిరుదులెరఁగవా || వేఁట ||

1. ఏ.రే. ౨౭. చరాశి. 2. నంటా వెంట. 3. సా.రే. పొదలోన నుండేటి పులివి వేళితినంటా. 4. ఏ.రే. దేవో చిదియ. 5. సా.రే. చేరి నామోఁటునఁ జేరిక మెకముల. 6. ఏ.రే. నీవయేసేవు.

చొల్లెపు చుట్టలతోడ¹ చూపులకు నడ్డాలు
 చెల్లునంటా వచ్చి చెట్టవట్టేవు
 వొల్లననఁగా² గూడేవు వుద్దండపు వేంకటేశ
 జల్లివింటి చెంచెత నాచలములెఠఁగవా || వేఁట || 217

భై రవి

* ఏమీననకురే యెప్పుడు మీరు
 గామిడియై కాలినన్నఁ గదలీని బిడ్డఁడు || పల్లవి ||

పొలసీననకురే పొడిగి యిందరుఁగూఁడి
 వులికి తలదీసుకవున్న బాలుని
 పలుకఁడనకురే బలుమోరతోపుఁ గోపి
 తలఁకి సిబ్బితిగొని త (నీఁడ?) లరమ్మ బిడ్డఁడు || ఏమీ ||

అడిగీననకురే అనదీరదనకురే
 కడఁగి చలమరియై గానిఁబెట్టినీ
 జడలున్న వనకురే జననుతుఁడీశికువు
 కడు దూరీ గిరులకు గమనించి బిడ్డఁడు || ఏమీ ||

బిత్తలున్నాఁడనకురే పృథివిలోఁ బిన్నవాఁడు
 మత్తులై వున్నవారి మడియించినీ
 చిత్తిణివాఁడనకురే శ్రీ వేంకటేశుఁడు
 యెత్తుక యీరేడులోకాలేలీని బిడ్డఁడు || ఏమీ || 218

సామంతం

అడుగడుగుకు నీ వాడఁగాను మా—
 బడలికంతయుఁ దోయ పందరంగిరాయ || పల్లవి ||

1. చూపులతోడ. 2. వొల్లననఁగా. *దరావళాళ కవనస్వయముగండు.

పాదితెత్తు మెరుగారు బంగారుగుండు
 సేదదేత మెడగట్ట చిత్తగించితి
 యేదెస కానికదెచ్చి యిచ్చిరి నీ కెవ్వరో
 పాదపుగజ్జలు మోయ పండరంగిరాయ || అడు ||

మద్దికాయలు చెవుల మాణికాల పోగులు
 పెద్దపెద్దముత్యాలు పెంపు మీరగా
 ముద్దల వెన్నపాలు ముచ్చిలించు నేతలవి
 బద్దల పనులై పోయ పండరంగిరాయ || అడు ||

వెల్లి గొను వేడుకల వేంకటాద్రిపతివై
 తెల్లనికన్నుల నవ్వుతీగె సోగల
 గొల్లెతల గుబ్బలపై కూరిమి మెరయగా
 పల్లకి నీకిప్పుడాయ పండరంగిరాయ. || అడు || 219

మంగళకోశిక

అబ్బురంపు శికువు ఆకుమీడిశికువు
 దొబ్బుడు రోలశికువు త్వువి త్వువి త్వువి || పల్లవి ||

పుట్టు శంఖుచక్రములఁ బుట్టిన యాశికువు
 పుట్టక తోల్లే మారుపుట్టువైన శికువు
 వొట్టుక పాలువెన్నలు నోలలాడు శికువు
 తొట్టెలలోని శికువు త్వువి త్వువి త్వువి || అబ్బు ||

నిండిన బండి దన్నిన చిన్నిశికువు
 అండవారి మడమెల్ల నణచిన శికువు
 కొండలంఠేశసురులఁ గొట్టిన యా శికువు
 దుండగంపు శికువు త్వువి త్వువి త్వువి || అబ్బు ||

వేగైన వేంకటగిరి వెలసిన శిశువు
 కౌగిటి యిందిర కొలఁగని శిశువు
 ఆఁగి పాలజలదిలో నందమైన పెనుఁబాము
 తూఁగుమంచము శిశువు త్రువి త్రువి త్రువి. || అబ్బు || 220

ముఖారి¹

పలుకుఁదేనియల నుపారమియ్యవే
 అలరువాననల నీ యధరవింబానకు || పల్లవి ||

పుక్కిటి లేనగవు పొంగుఁబాలు చూపవే
 చక్కని నీవదనంపు చందమామకు
 అక్కరొ నీవాఁగున్నుతా² రతిగా నెత్తవే
 గక్కన నీచెక్కుతొలుకరి మెరుపులకు³ || పలుకు ||

కమ్మని నీమేని⁴ తావి కానుకగా నియ్యవే
 వుమ్మగింత చల్లెడి నీవూరుపులకు
 చిమ్మల⁵ నీచెమటలఁ జేయవే మజ్జనము
 తిమ్మరి నీమరిపెపు తీగమేనికి || పలుకు ||

పతి వేంకటేశుఁగూడి⁶ పరవశమియ్యవే
 యితవైన నీమంచి హృదయానకు
 ఆతనినే తలఁచఁగ నానతియ్యఁగదవె
 తతితోడ నీతోని తలపోతలకు. || పలుకు || 221

భైరవి⁷

ఆన వెట్టుదువు నీవప్పటి⁸ నానోరణఁచి వోరి⁹
 నీ నిజావకు నాతో నేఁడైన మానరా¹⁰ || పల్లవి ||

1. వి.రే. గం. శ్రీరాగం. 2. వాఁబాపు అర. 3. తొడుకాదు మెడుఁగులకు.
 4. మెయి. 5. చెమ్మల. 6. చేకున్నె. 7. తం. ప్ర. 30. ద్రువకాళం. 8. తా. వం.
 9. తం-ప్ర. అతడవెత్తేవు సారె అప్పు; 9. 'వోరి' లేదు. 10. తం-ప్ర. అనాదు
 వీరేశోదగురా అదియింకా మానవురా; తా-వెం.అవయ. వీరుతోదరా నేడింక మానవురా.

పచ్చదాన జవ్వాది పరిమళమేదదిరా
పచ్చినేతలు చెక్కిళ్ళపై నీకేదవిరా
గచ్చుమోవిమీదనున్న కసిగాటులేదవిరా
యిచ్చకుండ కనుఁగెంపులేదవి గలిగెరా¹

॥ ఆన ॥

ముద్దుల² చక్కని నీడు మోముకళలేదవిరా
కొద్దిగాని సందొత్తుగోరేదదిరా³
గద్దరీఁడ యీ చిట్లు⁴ గందము నీకేదదిరా
తిద్దెను గస్తూరిబొట్టు దిమ్మరి యెవ్వతెరా⁵

॥ ఆన ॥

బీతితో నీవాడేటి⁶ తప్పిబ్బుమాటలేదవిరా
రాతిరేద నుండితి⁷ వెరవక చెప్పరా
యేతరీఁడ తిరువేంకటేశ నన్ను నేలితివి⁸
యేతులతో వలపించ నెంత కలికివిరా⁹

॥ ఆన ॥ 222

89-వ రేకు.

కన్నడగాళ

కామయాగము చేసెఁ గలికి తన—

ప్రేమమే దేవతాప్రీతిగాను

॥ పల్లవి ॥

పొలుపలర సురతతాంబూలరసపానంబు

నలినాక్షి సోమపానంబు గాను

కలకలంబుల మంచి గళరవంబుల మోఁత

తలకొన్న వేదమంత్రములుగాను

॥ కామ ॥

1. కా-వెం. గెంపురివి యేదవిర. 2. కం-ప్ర. ముద్దుగారేసి. 3 కొద్దిగా నొక్కిన సంది గోళ్ళేదవితా; కా-వేం. కొద్దిగా నూఁదినసంది. 4. కా.వేం. చిట్లిన. 5. సా.రే. తిద్దెనది గోడ జూబుదిమ్మరి యెవ్వతెరా. (కా.వెం. లో ఈ చరణము ౧-౨ పాదములు తాదమారై వవి.) 6. సా.రే. బీతులేక నీవాడే. 7. కా. వెం. లాతిరెండు వోతివో. 8. కం-ప్ర. ఈతరి శ్రీ వేంకటేశ యిద్దై ననుఁగూడితివి. 9. ఈ తీరు సార వలపించ యెంత కలికివిరా: కా,వెం. ఈతరి చొక్కించుతివి యెంత.....

పడఁతి తన విరహతాపమునఁ బుట్టిన యగ్ని
 ఆదరి దరికొన్న హోమాగ్నిగాను
 ఒడఁబడిక సమరతుల నుదయించిన చెమటఁ
 దడియుచే యది యవభృథంబుగాను || కామ ||

తనరఁ గుచముల రుచులు దంతా (త?) క్షత క్రీడ
 ననుపైన పశుబంధనంబుగాను
 యెనసి శ్రీతిరువేంకటేశ్వరుని పొందు
 పునమైన దివ్యభోగంబుగాను || కామ || 223

శ్రీరాగం¹

పట్టనిఁకనోప నాప్రాణంబులు నీ²—
 పట్టు దైవమె యెరుఁగు బ్రదుకవయ్యా || పల్లవి ||

పడితివిన్నాళ్ళు నిర్బంధమున నాచేత
 కడమొదలు లేని కాఁకల సౌలపుల
 బడఁతఁ గడు నామేను పట్టనిఁకనోప నీ³—
 పడఁతులను గూడుకొని బ్రదుకవయ్యా || పట్ట ||

నొగిలితివి నాచేత నొప్పిమాటలనెంతె⁴
 వగలఁ గడు నన్ను విడువఁగనోపక
 జగడమిఁక లేదు విరసము మాని సుఖవియ్యె⁵
 పగలేక⁶ యిఁకనైన బ్రదుకవయ్యా || పట్ట ||

ఎంత నొగిలినను నాకేమాయ⁷ నీకు నీ—
 సంతోషమబ్బినను జాలుఁగాక
 యింతనేసియు వేంకటేశ కూడితివి నీ⁸—
 పంతంబు చెల్లెనిఁక బ్రదుకవయ్యా. || పట్ట || 224

1. వి.రే. ౧౦౯. ముఖారి. 2. నాపట్టదయ్యమెరుంగు. 3. పట్టకిఁక నీవు నీ
 4. మాటలనె నీ. 5. వెయ్యె. 6. పగడిరెవిక. 7. ఎంతనేసిన నీకు నేమాయ. 8. సా.రే.
 ఇంతనేసి తిరువేంకటేశ నను గూడితివి.

శ్రీరాగం

కవయః గవలెనంటి కాఁగలించేవా నీ—

వువిదలఁ దలఁచకవుండనోపేవా

॥ పల్లవి ॥

పారిటాకులు గట్టి పారనోపేవా

యేరులెల్ల దాఁటి కొండలెక్కనోపేవా

యారీతి వెదురుబియ్యమేరనోపేవా

పేరినశేనెలు తెచ్చి పెట్టనోపేవా

॥ కవ ॥

యెడమఁ గుడివి వింటనేయనోపేవా

అడవిమెకాల వేఁటలాడనోపేవా

కడఁగి చెంచెత నాలోఁ గలకుండేవా

అడరి నాపొత్తుల నారగించేవా

॥ కవ ॥

యిప్పటిమాఁటలు యీదేరించనోపేవా

చెప్పినట్టే కాఁపురము నేయనోపేవా

కప్పురంపుకయ్యపై వేంకటరాయఁడా

యెప్పుడుఁ బాయని చనవియ్యనోపేవా

॥ కవ ॥ 225

మాళవి

చూడవమ్మ యశోదమ్మ

వాదల వాదల వరదలివిగో

॥ పల్లవి ॥

పొంచి పులివాలుఁ బెరుగు¹

మించు మించు మీఁగడలు

వంచి వారలువట్టిన

కంచపుటుట్ల కాఁగులివిగో

॥ చూడ ॥

1. వె. శే. ౨౪. బెరుగులు.

పేరీఁ జేరని నేతులు

చూరల వెన్నల జున్నులును
ఆరగించి యట సగఁబాళ్ళు
పారవేసిన బానలివిగో

॥ చూడ ॥

తెల్లని కనుఁదీగెల సోగల

చల్లలమ్మేటి జవ్వనుల
చెల్లినట్లనే శ్రీవేంకటపతి
కొల్లలాడిన గురుతులివిగో

॥ చూడ ॥ 226

ధన్నాశి

బండి విరిచి పిన్నపాపలతో నాడి

దుండగీఁడు వచ్చె దోబూచి

॥వల్లవి॥

పెరుగు వెన్నలుఁ బ్రియమున వే—

మరు ముచ్చిలించు మాయకాఁడు

వెరవున్నాఁ (వునఁ?) దనవిధము దాఁచుకొని

దొరదొంగ వచ్చె దోబూచి

॥బండి॥

పడుచు గుబ్బెక పరపుపై పోక—

ముడి గొంగు నిద్రముంపునను

పడియుఁ దా (?)వద్దఁ బవళించినట్టి—

తొడుకుదొంగ వచ్చె దోబూచి

॥ బండి ॥

గొల్లవల్లెలో యిల్లిల్లా చొచ్చి

కొల్లలాడిన కోడెకాఁడు

యెల్లయినా వేంకటేశుఁడు ఇదె

తొల్లిటిదొంగ వచ్చె దోబూచి

॥ బండి ॥ 227

సామంతం

చల్లనై కాయఁగదొ చందమామా నీ
 వెల్ల(ల్లి?) గాఁ దిరువేంకటేశునెదుర
 మొల్లమిగ నమృతంపు వెల్లి గొల్పుచు లోక—
 మెల్ల నినుఁ గొనియాడఁగాను

॥ పల్లవి ॥

పొందైన హితులు నాపుట రసికులును గవులు
 నందమగు నునుమాటలాడ నేర్పిన ఘనులు
 చిందులకు నాదేటి సీమంతినీ మణులు
 చెలఁగి యిరుగడఁ గొలువఁగాను

వందిమాగఱులు గైవారింపఁ దనదివ్య—
 మందిరోపాంత ఘనమార్గమునఁ గోనేటి—
 ముందటను మంద మందప్రయాణములతో—
 నిందిరాపతి మెరయఁగాను

॥ చల్లనై ॥

ఏకాంత సుఖగోష్ఠినిపొంద మానవా—
 నీకంబులెడఁ గలసి నిలిచి నేవింపఁ గాం—
 తాకదంబముల (లు?) హస్తముల కంకణయుణ—
 త్కారములు నిగుడఁ జామరములిడఁగ
 జోకైన మణిగణస్తోమాంకితంబులై
 సొంపొందు నాలవట్టములు గరములఁ దాల్చి
 యేకాంతులిరువంక నెదిరి కొలువఁగ సకల—
 లోకేశ్వరుఁడు మెరయఁగాను

॥ చల్లనై ॥

బంగారుప్రతిమలకు ప్రతులైన దివిజలో—
 కాంగనలు ఘనవిమానాంగణంబుననుండి
 చెంగలువలును మంచి నేవంతిరేకులును
 చెలఁగి యిరుగడఁ జల్లఁగాను

మంగళాత్మకములగు మహితవేదాంత వే-
 దాంగవిద్యలకు ప్రయమంది చేకొనుచుఁ దిరు-
 వేంగళేశ్వరుఁడు గడు వేడుకలతోడఁ దిరు-
 వీఘలను విహరించఁగాను

॥ చల్లనై ॥ 228

70-వ రేకు.

పాడి¹

మూలమూల నమ్ముడుఁజల్ల ఇది
 రేలుఁ బగలుఁ గొనరే చల్ల

॥ పల్లవి ॥

పిక్కటిల్లు చన్నుల గుబ్బెత వొకతి కడుఁ-
 జక్కనిది చిలికిన చల్ల
 అక్కునఁ జెమటగార నమ్మిని² యిది
 యొక్కడఁ బుట్టదు గొనరే చల్ల

॥ మూల ॥

వడచల్లు మేని జవ్వని³ వొకతి కడు-
 జడియుచుఁ జిలికిన చల్ల
 తడఁబడు కమ్మనితావుంది మీ⁴-
 రెడయకిప్పుడు గొనరే చల్ల

॥ మూల ॥

అంకులకరముల వొయ్యారొకతి కడు-
 జంకెనలఁ జిలికిన చల్ల
 వేంకటగిరిపతి వేడుకది⁵
 యింకానమ్మి⁶ గొనరే చల్ల.

॥ మూల ॥ 229

పాడి

అదిగాక సౌభాగ్యమదిగాక వలపు

అదిగాక సుఖమింక నందరికిఁ గలదా

॥ పల్లవి ॥

1. ఏ. రే. ౭౭. శ్రీరాగం-యేకతాలి. 2. చెమట తారనమ్మెడిది. 3. చూపు జవ్వని.
 4. సా. రే. ౭ది యిప్పురెడయకిప్పుడు. (ఇందంకటను 'చల్ల' అనియేరూపము) 5. ఏ. రే.
 పతి వేడుకది యిది. 6. నమ్మెడఁగొన.

ప్రాణవల్లభునిఁ బెడఁబాసి మరుబాణముల
 ప్రాణబాధల నెగులుపడుచేటి వలపే
 ప్రాణేశ్వరుఁడు దన్నుఁ బాయఁజూచిన యపుడు
 ప్రాణంబు మేనిలోఁ బాయంగవలదా || అది ||

ఒద్దికై ప్రియునితోనొడఁగూడి యుండినపు—
 డిద్దరై విహరించుటిది యేటివలపే
 పొద్దువోకలకుఁ దమపొలయలుకకూటముల
 బుద్దిలోఁ బరవశము పొందంగవలదా || అది ||

చిత్తంబులోపలను శ్రీవేంకటేశ్వరువి
 హత్తించి వాఁడు దానయివుండవలదా
 కొత్తయిన యటువంటి కొదలేని సంగతుల
 తత్తరము మున్నాడి తగులంగవలదా || అది || 280

భూపాశం

ఎట్టునేయనైన నేర్పు నిందునందు నీతఁడు
 నెట్టుకొన్న విద్యలెల్ల నేర్చుఁగాన యీతఁడు || పల్లవి ||

పలుదెరఁగుల దొంతులైన పాలపెరుగుకుండలెల్లఁ
 దొలఁగ దించి పాలుద్రాగి దొంతివేర్చె నీతఁడు
 తొలఁగఁదోసి జగములెల్లఁ దొల్లిట్లట్ల బహువిధముల
 నెలవుకొలిపి దొంతివేర్చు నేర్చుఁగాన యీతఁడు || ఎట్టు ||

పాలమీఁగడెల్లఁ దిగిచి పలుదెరఁగులఁ దోడనాడు
 బాలులైనవారికెల్లఁ బంచిపెచ్చె నీతఁడు
 మేలిమైన పాలజలధి మీఁగడఖిలదేవతలకు
 నోలిఁబంచిపెట్టినట్టి యోగిగాన యీతఁడు || ఎట్టు ||

తలుపుదెరచి కన్నె మేలుకొలిపి విభుడు గానివావి—
 నెలమిఁ గలపినట్టి వేంకటేశుఁడమ్మ యీతఁడు
 తలపులోని నాగకన్నెఁ దెలిపి పరపురుషునిఁ గూడి
 కలయఁ జేయనేర్చినట్టి ఘనుఁడు గాన యీతఁడు ॥ ఎట్లు ॥ 231

కాంభోది

వెలినుండి లోనుండి వెలితిగాకుండి
 వెలి లోను పలుమారు వెదకేవె గాలి ॥ పల్లవి ॥

పండువెన్నెలలకునుఁ బ్రాణమగు గాలి
 నిండుఁగొలఁకులలోన నెలకొన్న గాలి
 బొండుమల్లెలతావిఁ బొడవైన గాలి
 యెండమావులఁ బోలికేలయ్య గాలి ॥ వెలి ॥

కొమ్మవిచవికెలోఁ గొలుపుండు గాలి
 తమ్మికుడుకులఁ దేనె దాగేటి గాలి
 యిమ్మయిన చలువలకిరవైన గాలి
 కుమ్మరింపుచు వేడి గురినేవె గాలి ॥ వెలి ॥

తిరువేంకటాద్రిపైఁ దిరమైన గాలి
 సురతాంతముల జనులఁ జొక్కించు గాలి
 తొరలి పయ్యదలలోఁ దూరేటి గాలి
 విరహాతురులనింత వేచకువె గాలి ॥ వెలి ॥ 232

సామంతం

రెప్పవేసి లోకమెల్ల రేయుఁ బగలుఁ జేయనేర్చుఁ
 చెప్పరాని చేతలెల్ల చెప్పిచూపనేర్చునే ॥ పల్లవి ॥

పాలలోను దచ్చి వెన్న పలుదెరఁగులఁ దివియనేర్పు
 రాలువేసి నీరుమీఁదఁ దేలఁజేయ నేర్పును
 గాలివుంటి సంటి (?) లోనఁ గాఁపురంబు సేయనేర్పు
 ఆలికట్టుఁ జీరలోన నాలిఁబడయనేర్పును || రెప్ప ||

ముద్దులాఁడికొడుకుచేత ముజ్జగములు దిప్పునేర్పు
 చద్దికంట వేఁడికంటఁ జక్కఁజూడ నేర్పును
 గద్దెరాతి కొండవింట గసికయై చెలఁగనేర్పు
 సుద్దులెల్ల మందులనఁగ సొంపుమిగులనేర్పును || రెప్ప ||

పాఁవరేని కొండమీఁదఁ బందివేఁటలాడ నేర్పు
 గోపసతుల మానమెల్ల కొల్లలాడనేర్పును
 యేవు మీరినట్టి వేంకటేశుఁడనెడివాఁడు పిన్న—
 పాఁవడై యశోదయెదుట పరువులిడఁగ నేర్పును || రెప్ప || 233

బౌళి

ఏమి సోద్యమిది యెంతయును వెరగాయ
 ఈ మగువ విభుఁ గలయులెట్లనో యనుచు || పల్లవి ||

పొలసి నునుఁజెమటలుబ్బుచు నజంగుచునున్న—
 చెలియభావము చూచి చెప్ప వెరపాయ
 కలికి వలరాజు బింకపుకరము వాఁడిగా
 పలుమరునుఁబదనిడిన భావమో యనుచు || ఏమి ||

చలముకొని తేఁడి వెదవల్లు చూపుంతోడి
 నెలఁతఁ గని కట్టెదుర నిలువ వెరపాయ
 చెలఁగి లోపలనున్న చిత్తజానలమెల్ల
 వెలికి వెళ్ళుచు వెల్లివిరిసెనో యనుచు || ఏమి ||

తిరువేంకటేశుఁ బొందిన యింతిచనుదోయి—
 కురునఖాంకములు గనుఁగొనఁగ వెరపాయ
 తరుణినేపిన విడుఁడు దైవయోగమువలన
 అరుదయిన శకలంబులాయనో యనుచు.

॥ ఏమి ॥ 234

71-వ రేకు.

కాంభోదీ

ఏల రాఁడమ్మ యింతిరో వాఁ—

దేల రాఁడమ్మ నన్నేలినవాఁడు

॥ పల్లవి ॥

పచ్చని పులుగుల బండిమీఁద నుండు—

పచ్చవిఠి పిన్నబాలుని తండ్రి

పచ్చనిచాయలఁ బాయని బంగారు—

పచ్చదము గట్టి (వ) బాగై నవాఁడు

॥ ఏల ॥

తెల్లని పులుగుపైఁ దిరుగ మరిగినట్టి—

తెల్లని సతిపాలి దేవరతండ్రి

తెల్లని పరపుపైఁ దేలిపొరలు వెట్టు—

తెల్లని కన్నుల తెలివైనవాఁడు

॥ ఏల ॥

కొండవింటివాని గుత్తగొనిన యట్టి—

కొండుక పాయపుఁ గూతురుతండ్రి

కొండలరాయఁడు కోనేటి తిమ్మయ్య

కొండ తలనెత్తి గుఱుతైనవాఁడు.

॥ ఏల ॥ 235

శ్రీరాగం

చంపరాని పగ (మ?)¹ నంబు; చల్లగాలి వేఁడి; చిగురు—

ఁంపకోల దాఁకి దేహమప్పుదెట్లనోరెనే

॥ పల్లవి ॥

1. రేకు దెబ్బదిన్నది. అక్షరము స్పష్టముగాదు.

అందుపైఁ దిబువేంకటాద్రికు నిజకృపా—
 నందంబు తనకు బ్రహ్మానందమాయ
 పొందైన వేడుకలు పొదిగొన్న చెలువంబు—
 నందమయి సౌభాగ్యమగ్గలంబాయ.

॥ ఆప ॥ 237

సాళంగనాట

తనువెల్లఁ గోమలము తలఁపు వెగ్గలమాయ
 వసితభాగ్యము గంటివా తరుణి

॥ పల్లవి ॥

పోకలంఠేసి ముత్యముల కంటసరులవి
 వేకపు గుబ్బలమీఁద వేఁగుఁగాక మానునా
 కాకల నడుము చిక్కెఁగదె గోరుచుట్టుపై
 రోకటిపోటాయనమ్మరో తరుణి

॥ తను ॥

ముమ్మడించినట్టి పెద్దమొగపుల మొలనూలు
 యిమ్మైన పిరుఁదుమీఁద నింతభారమేఁటికే
 టొమ్మరపోయెడి నవ్వులఁ బూటకూటిమీఁదఁ
 దమ్మ వుమియఁగాదా తరుణి

॥ తను ॥

నరసరూపవిలాసముల నింతికి నెండు
 తిరువేంకటాచలాధిపుఁడెట్ల నిచ్చెనే
 అరిదిబంగారునకు నపురూపమగుమణి
 దొరకినట్లాయఁ గాదో తరుణి.

॥ తను ॥ 238

ముఖారి

ఎవ్వరు గలరీతనికిఁక నేమిటికిని వెరవకు మన—
 నెవ్వరుగలరాత్మరక్ష యేప్రొద్దునుఁ జేయను

॥ పల్లవి ॥

పసిబాలకు బండివిరిగి పడి మేనెల్ల నొచ్చెను
 కనుగండుకు నీరుపాముకాటున మై గందెను
 నసికొట్లఁగోడెచేత నరుమాయను శిశువితయు
 వసముగాని చను ద్రావినవతనఁ బాపఁడు వాడెను ॥ ఎవ్వరు ॥

పెనుమాఁకుల పైపాటున బెదరి వెరచెఁ బిన్నవాఁడు
 ఘనమగు సుడిగాలి దాఁకి కనుమూయనోపఁడు
 అనువున వేంకటగిరిపై నన్నిసంకటములుఁ బాసి
 మునిజనముల (హృదయ?) గేహముననుండెడి దేవుఁడు. ॥ ఎ॥ 239

ముఖారి

ఎంత నేరఁడీదైవమిందరికి
 భ్రాంతి గడుఁ బుట్టించి పరము మరపించె ॥ పల్లవి ॥

ప్రాయమనియెడి మహాబహుకూపమిది యొకటి
 కాయములఁ గరఁగించీఁ గళలనెక్కించి
 సోయగంబగు కన్నుచూపులనియెడు మహా—
 మాయములఁ బొరలించి మనసు నాటించె ॥ ఎంత ॥

చక్కఁదనమనెడి వేషంబొకటి మేనిపై
 నిక్కించి యది గోర్కినెలవుగాఁజేసి
 తక్కువలు నెక్కువలు తమకములు నొల్లములు
 మక్కువలు గలిగించి మల్లువెనఁగించె ॥ ఎంత ॥

ఇట్టి మోహము వేంకటేశ్వరుఁడు దనమీఁదఁ
 బెట్టించుకొనె నయినఁ బ్రేమగల ఫలము
 నెట్లుకొని తానతని నిజమెఱిఁగి మేలు చే—
 పట్టెనై నను జన్మపరుఁడైన ఫలము ॥ ఎంత ॥ 240

72-వ రేకు.

భైరవి

పుడమిలోన మగలు గలుగు పొలఁతులకును దిరుగఁబాసె
ఆడవివారినుండనియ్యఁడమ్మ నీ కుమారుఁడు || పల్లవి ||

భారమైన కుచభరంబుపైచెరంగు జారనోకతె
జారుఁజూపులాడి మంచిసాశగంపుఁబెలుఁగున
కోరా చల్లయనుచు మెరుఁగుగుచములదర మెట్టినడవ
గోరుదీసి పారితెంచె కొమ్మ నీ కుమారుఁడు || పుడమి ||

నెరులు (*) దొంగలించినట్టి నీలవేణి యొకతె పెద్ద
తురుము దురిమి చల్లకడవతో విలాసమమరఁగా
చెరఁగుదూల వాడిగోళ్ళ చేయివీచి పిలిచి గోప¹—
తరుణిఁ గొంగువట్టి తీసె తల్లి నీ కుమారుఁడు || పుడమి ||

కంచుమట్టియల రవంబు గజబజింపఁ బడము దా—
టించి గద్దినడపు నడచు మించుగుబ్బలాడిని
ఇంచుకంతవాఁడు వేంకటేశుఁడంటఁబట్టి కౌఁగి—
లించి మోవి గంటినేసె నిపుడు నీకుమారుఁడు. || పుడమి || 241

శంకరాభరణం

కొలమున మొదలనె² గొల్లవారము యీ—
చలమునఁ బగ నిన్ను సాదించ నేరుతుమా || పల్లవి ||

బూతులఁ దిట్టుచు సొఁపులఁ జూచేవు మేని—
నేతులకంపుల నేము నీ కేలరా
యేతులు రేఁపుచు మమ్మునెలయించేవు యేర
మాతోనే యింతేసి నేము మాటలు నేరుతుమా || కొల ||

1. ఏ. రే. ౯౩. నడచు గోప.   2. ఏ. రే. * మొదలే.

* నెరులు + తొంగలించినట్లు

కన్నుల నద్దలింపుదు గయ్యాళించేవు వోరి
 నిన్ను మెప్పించగలేము నేమేలరా
 వెన్నులుఁ బాలునమ్మేటి వెట్టివారము యీ—
 కిన్నెర మీట్ల¹ గిలిగించగ నేరుతుమా

॥ కొల ॥

చేరి నన్నుఁ బోనీనని చేయివట్టేవు యేమీ
 నేరనివారము నీకు నేమేలరా
 గారవపు తిరువేంకటగిరివిభుఁడ² యీ
 కూరిమినిట్టే నిన్నుఁ గూడఁగ నేరుతుమా.

॥ కొల ॥ 242

శ్రీరాగం

ఊరకుంటే³ నన్ను నుండనియ్యవు ఇంత
 పేరుకుచ్చి తిట్ల నన్నుఁ బ్రియమా నీకు

॥ పలవి ॥

బుజముపైఁ జేయి వేసి బుజ్జిగించేవు ఇంత—
 నిజమా నామీఁద నీ కరుణ
 భజన మెరయ నన్నుఁ బచ్చి నేనేవు ఇంత—
 గజరుఁజేతలకోపఁగలనా యిఁకను

॥ ఊర ॥

కాలుమీఁదఁ గాలువేసి కరఁగించేవు యింత—
 మేలా నాతోడి సమేశములు⁴
 వాలుకచూపుల నాకు వాఁడివెట్టేవు యింత—
 యేలికవై యిటునేయనేలా యిపుడు

॥ ఊర ॥

చక్కఁదనమిది నాది జట్టినేనేవు నా
 చెక్కుల రేకలు వ్రాయఁ జిత్తగించేవు
 చక్కని వేంకటగిరిస్వామీ నీవు యిట్టే
 చక్కిన నన్నిఁతనేయఁ దగునా యిఁకను.

॥ ఊర ॥ 243

1. కా. 3 మీట్ల 2. కటవిభుఁడ 3. వి.రే. 3౮. ౧౦౯. కుండేనంటే.

4. తోడి మేశములు.

దగ్గరి నావద్దఁ దనతరుణిఁ దలఁచినంత
 సిగ్గుపడవలెను నాచిత్తమునందే
 నిగ్గుదేరేకాఁకతోడ నిలువలేఁ గాక యింత—
 బగ్గన నాదేహమిది పారవేయ సరకా   ॥ ఆతను ॥

దేవుఁడంటఁ దనమీఁద తెగి సొలపుమాటల
 మోవనాడలేక యింత మొక్కితిఁ గాని
 శ్రీ వేంకటేశుఁడింత చిత్తిణివిద్యల నాతఁ—
 దేవంకకేఁగినను మాయంటికి విచ్చేసెఁ గా.   ॥ ఆతను ॥ 245

శంకరాభరణం

ఉయ్యాలా బాలునూఁచెదరు కడు—
 నొయ్య నొయ్య నొయ్యనుచు   ॥ పల్లవి ॥

బాలయవ్వనలు పసిఁడివుయ్యాల
 బాలునివద్దఁ బాదేరు
 లాలి లాలి లాలి లాలెమ్మ యెల్ల
 లాలి లాలి లాలి లాలనుచు   ॥ ఉయ్యాల ॥

తమ్మిరేకుఁ గనుఁదమ్ముల నవ్వుల
 పమ్ముఁజూపులఁ బాదేరు
 కొమ్మలు మఱైల గునుకుల¹ నడపుల
 దిమ్మి దిమ్మి దిమ్మనుచు²   ॥ ఉయ్యాల ॥

చల్లఁజూపుల జవరాండ్లు రే—
 పల్లెబాలునిఁ బాదేరు
 బల్లిదు వేంకటవతిఁజేరి యందెలు
 ఘల్లు ఘల్లు ఘల్లునుచు.   ॥ ఉయ్యాల ॥ 246

1. ఏ. రే. ౫౨. చుక్కెయగులుకుం 2. దిమ్ము దిమ్ము దిమ్మునుచు.

తట్టెడి నీమట్టెలమోఁతలు చూపవలసి

పట్టఁబట్టఁగానే వుప్పరిగెక్కేవు

వట్టి నీకోపాన చెలువము చూపవలసి

పెటినహారముల గుంపెనలఁ దీనేవు

॥ కొప్పు ॥

కొయ్యలి నీ మేని మృదువు చూపవలసి

కయ్యవు వేంకటవతిఁ గొఁగిలించేవు

చయ్యననే నీ సరసము చూపవలసి

చయ్యాటములనె యిట్టె జంపులనేచేవు

॥ కొప్పు ॥ 248

ఆహారీ

కాల (లి?) కడఁ దెగెఁ జెలియగర్వంపుఁ దాలిములు

కాలగతి యిఁకనెంత గాఁగలదో మీఁద

॥ పల్లవి ॥

బలువుఁ దురుమరజాతి పగలుచీకట్లాయె

పొలయుఁగన్నీట నిప్పులు గురినెను

చలితాపమున శశియు సవిత్రుం (తృం*)డుఁ గవఁబొడచె .

ఇ? మదనదైవికఁ బెటుగాఁ గలదో

॥ కాల ॥

చెఱుగు విట్టూరుపుల చిచ్చు గాలియుఁ గూడె

వెడగుఁ జెమటల¹ జలధి వెల్లివిరినె

కడుఁబులకలనె (*) శిథిలి కన్నుచోటనె పొడమె

నుడిసి చెలిసిగ్గట్ల చూరఁబోఁగలదో

॥ కాల ॥

భామకుచములమీఁదఁ బ్రతిచందురులు వొడచె

చీమ దొంతర లతలఁ జిగిరించెను

వామాక్షి వేంకటేశ్వరుకొఁగిటను గలనె

ప్రేమమిఁక నిదియెంత పెద్దగాఁగలదో,

॥ కాల ॥ 249

1. ఇది సారే. ౨౦ పా; సా-రే. పెడఁజెమటల.

* చెడలుకు మాలయాపము. అర్థమా అదే.

కన్నులనె వలపు చిలుకఁగఁ జూడ నేమంత—
 కున్నారమా నీవుదుటు గాక
 వన్నెలను¹ నిన్ను నేవలపింతునైన నీ—
 వున్నవిధమిటు చూడనోర్తుమా వోరి

॥ వద్దు ॥

నీ నేరములు దక్కె నీకు నినుఁ టాయఁగల—
 నైన నేనిట్టవుదు నటరా
 కోనేటిరాయ తక్కుయమాని మచ్చికల—
 నుని నాకొఁగిటనె వుండరా వోరి.

॥ వద్దు ॥ 251

శ్రీరాగం

మామనునేతు మాగతవానసి²
 కాముకవిద్యాకల చలరే

॥ పల్లవి ॥

భిల్లవధూకుచపీడన కుతుకో—
 త్పులకరాంబుజ భూషణ
 పల్లవ గోపక పరివృత శతజన—
 పల్లభ రతిపరవళ చలరే

॥ మామ ॥

గోపీజన కుచకుంకుమ పంక వి—
 లేపన మిళిత లలితదేహ
 తావకరణ సంతత బహువినయా³—
 లాప రూపమేళన చలరే

॥ మామ ॥

పరవనితామణి పరతంత్రత్వా—
 త్పరుష నఖాంకిత పతిరసికిమ్⁴
 కురవకభూరుహ⁵ కుంజగృహంఠే
 తిరువేంకటనగాధిప చలరే

॥ మామ ॥ 252

1. వెన్నెలను. 2. ఉహించిన పాతమిది; సా-రే. పె-రే. మామనురేశ్వం
 మాగదవానసి; వి-రే. గల. మామనురేతుమాగద. 3. వి-రే. గల. వివయవిలాస.
 4. పరవనితామణి పరతంత్రత్వం పరుషతలాంబుజపైరసికిం. 5. కురవనిరాడుచా.

కఱవిద్యబాఁపనిచేఁ గఱచె నేరుపులెల్ల
 గఱుతుబాఁపనిఁ గనెఁ గొడుకుఁగాను
 తఱితోడ సందెపొద్దు దప్పనీక జలధిలోఁ
 బఱపుగాఁ బండిన నాబాఁపనయ్య వీఁడివో   ॥ పేగు ॥

వచ్చియిట్టి తోలుచొచ్చి బడలి చొరనిచోటు
 చొచ్చి తెచ్చె వేదాలు చూడరమ్మా
 మచ్చిక వేంకటగిరి మరిగి నాకొఁగిట
 పచ్చనిదోవతి నాబాపనయ్య వీఁడివో.   ॥ పేగు ॥ 254

సామంతం

ఏకాలమేది దనకెట్ల సుఖమైయుండు—
 నాకాలవశతఁ దానట్లుండవలనె   ॥ పల్లవి ॥

బలువియోగాగ్ని దలఁపంగ నెట్టిదొకాని
 చలిగాలి యెండనుచు జాలిఁ బడవలనె
 వలరాజుకొఁపమెటువంటిదో పడఁతులకు
 తలిరాకు చేఁడనుచుఁ దలపోయవలనె   ॥ ఏకా ॥

భావంబు తలపోఁత బలిమెట్టిదొకాని
 నోవి దోఁపనిచోట నొచ్చెననవలనె
 ఈ విరహపరితాపమిఁకనెట్టిదో కాని
 కోవిలల కూఁతలకుఁ గోపించవలనె   ॥ ఏకా ॥

తిరువేంకటేశుకృప తియ్యమెట్టిదొ కాని
 చిరునవ్వు మోవిపైఁ జెరలాడవలనె
 సురతసౌభాగ్యముల సొంపులెట్టివొ కాని
 మురిపెంపుఁ గనుచూపు ముయ్యఁగావలనె   ॥ ఏకా ॥ 255

శంకరాభరణం

అప్పుడు వజ్రనమాదీనంగనఁ గూడి
కుప్పలుఁ దెప్పలుగాఁ గుమ్మరించరో || పల్లవి ||

బంగారుకొప్పెరిల పన్నీరు నించి
రంగైన పచ్చకప్పురపు ధూళొత్తి
చెంగటఁ గస్తూరిధూళి చికిలి గావించి
పొంగారుఁదట్టువుఱుఁగు పోయరో గిన్నెలను || అప్ప ||

పటికంపుఁ గాఁగుల పరిమళాలెల్లా
ఘటియించి కుంకుమతోఁ గడు మేదించి
అటునిటు గొజ్జంగనీరందంద నించి
కుటిలకుంతలు¹ పైఁ గుమ్మరించరో || అప్ప ||

బలుపింగాణులఁ గదుబడు గంధమును
కలపము గావించి గంబూరముతో
వెలయ మజ్జనమాదీ వేంకటాద్రివిభుఁడు
చెలఁగి యింతులు చేరి నేస చల్లరో || అప్ప || 256

భూషాళం

కలిమి నిందరిని దగ్గరుకొరకే-వీఁడె
సులభుఁడై తిరిగీని సూడరమ్మా || పల్లవి ||

భంగపెట్టి గొల్లవారి పాలువెన్నలు
దొంగిలిచు కొరకే తోవలనెల్లా
చెంగలించి చేతులెత్తి చెలఁగుచును-వీఁడె
దొంగి దొంగి తిరిగీని తోలరమ్మా || కలిమి ||

1. పె. రే. ౨౫. కుంతలు.

గుట్టదీర రేపల్లెకొమ్మలనెల్లా
 రట్టనేయకొరకే రచ్చలనెల్ల
 గట్టిగాఁ జాపెడి మొలగంటలతోడ-వీఁడె
 చుట్టపుబాలునివలెఁ జూడరమ్మా || కలిమి ||

చెప్పరాని తనమాయచేత నిందరినిఁ
 గప్పెడికొరకే వేంకటవిభుఁడు
 కప్పెడి నల్లవియలకలనుదురు-వీఁడె
 గుప్పెడి ముద్దులు యెత్తుకొనరమ్మా || కలిమి || 257

అహిరి

వలతునందువు నాకు వడినెప్పుడును నేఁ-¹
 డెలమి నొకచో భావ² మెట్లుండె నీకు || పల్లవి ||

బరువై న మదనతాపంబునకు వెరవకీటు
 పురవేదనలను³ నేఁబొరలఁగాను
 సరసమున నీవచట సతులకొఁగిటనుండి
 యిరవుకొననపుడు⁴ మననెట్టుండె నీకు || వలతు ||

వదలిన తురుముతోడ వాడువదనముతోడ
 వొదిగినేవిటు చింతనుండఁగాను
 సదమదముగాఁగ నొకసతిని గొఁగిటి రతులఁ⁵
 గదియంగఁ జిత్తమేగతి నుండె నీకు || వలతు ||

1. ని. రే. ౩౩. నెప్పుడును-యెఱ. 2. చోఁటాడమెట్టు. 3. దనవలను. 4. కొనినపుడు. 5. సతికొఁగిటను రతుల.

జమలి మొలనూళ్ళతో జవ్వాడిమేనితో¹

సమరి యీరీతి నేనలరఁగాను

కొవ్వొండఁ గూడితివి కోనేటిరాయ నీ—

తమకమెందాక² నెంతటినుండి నీకు.

॥ వలతు ॥ 258

75-వ రేకు.

ముఖారి

చెప్పరాదీయింతి సిరులు - దీని—

వొప్పలిన్నియుఁ జూడ వొరపులోకాని

॥ పల్లవి ॥

ముదితజఘనముమీఁది మొలనూలిగంటలవి

కదలు రవమెట్లుండెఁ గంటరే చెలులు

మదనుఁడుండెడి హేమమందిరము దిరిగిరాఁ

గదిసి మ్రోనెడి పారిఘంటలో కాని

॥ చెప్ప ॥

కొమ్మపయ్యెదలోని కుచమూలరుచి వెలికిఁ

జిమ్ముటది యెట్లుండెఁ జెప్పరే చెలులు

యిమ్మైన మరుధనముల్లెల్ల రాసులు వోసి

కమ్ముకొని చెంగావి గప్పిరో కాని

॥ చెప్ప ॥

నెలతకంఠమునందు నీలమణిహారములు

అలరుఁబెట్టుండు³ కొవియాడరే చెలులు

లలితాంగి ప్రాణవల్లభుఁడు వేంకటవిభుఁడు

నెలకొన్న కౌఁగిటనె నిలిచెనో కాని.

॥ చెప్ప ॥ 259

ఆహారి

మాననీఁడు పుంటినోవి మరఁది వీఁడే

మానమునైఁ జేయి చాఁచి మందవారిమరఁది

॥ పల్లవి ॥

1. పూకతో. 2. సా-రే. మిందాక. 3. వి-రే. గం. పెట్టుండెఁగాని.

మంచమెక్కి వాచిచూచి మరఁది వీఁడే
 మంచిసీటి చెలమల¹ మరఁది
 మంచు గుంచానఁ గొలిచే¹ మరఁది వీఁడే
 పించెపు శిరసు పాగ పిన్ననాఁటి మరఁది || మాన ||

మంద మిరియాలు చల్లై మరఁది వీఁడే
 మందు నూరీ మాటలనే మరఁది
 మందుమాయనేఁతల మరఁది వీఁడే
 కుండణపు వన్నెదట్టికొంగు జారే మరఁది || మాన ||

మక్కళించే వలపుల మరఁది వీఁడే
 మక్కువ నాకొఁగిట మరఁది
 మక్కువలఁ గరఁగించే మరఁది వీఁడే
 చిక్కె వేంకటాద్రిమీఁది చిన్ననాఁటి మరఁది. || మాన || 260

సామంతం

చెలువపు నేఁతల శిన్నెకా¹ పెద్ద
 వలపువేదనల వాదీనయ్యో || పల్లవి ||

మొగమునకెగరెడి మొనవాఁడి గుబ్బల--
 చిగురుఁబెదవులాఁడి శిన్నెకా
 నిగనిగ మెరిచేటి నీలిమేవివాని--
 సొగసు చూచి వాని సొలశీనయ్యో || చెలు ||

మొగ్గల మొలకల మురిపెపుఁ గన్నుల--
 శిగ్గుల చిరువప్పు శిన్నెకా
 ఉగ్గున రేపల్లె వుసురు గొనేటివాని
 దగ్గరి తమకానఁ దడవీనయ్యో || చెలు ||

1. ని-రే. ౬౩. చెలమెల. మంచుమాయనేఁతల. 3. ని-రే. ౧౦. పిన్నెక్కా.
 (ఇట్లేమండును).

చంకల బంగారు చల్లిన మెఱుగుల
 చింకబెడరులాడి శిన్నెకా
 వేంకటపతిఁ గూడి వేడుక తోడుత
 సుంకుల సోగల సొలశీనయ్యో.

॥ చెఱు ॥ 261

శ్రీరాగం

మరుని నగరిదండ మాయిల్లెఱుగవా
 విరుల తావులు వెల్లవిరిసేటి చోటు

॥ పల్లవి ॥

మఱుగు మూఁక చింతల¹ మాయిల్లెఱుగవా
 గుఱుతై న బంగారుకొండల² సంది
 మఱుపుఁ దెలివి యిక్క మాయిల్లెఱుగవా
 వెఱవక మదనుఁడు వేఁటాడేచోటు

॥ మరు ॥

మదనుని³ వెదసంత మాయిల్లెఱుగవా
 చెదరియు⁴ జెదరని చిమ్మ⁵ ఊకటి
 మదిలోన నీవుండేటి మాయిల్లెఱుగవా
 కొదలేక మమతలు⁶ కొలువుండేచోటు

॥ మరు ॥

మరులుమ్మెతల⁷ తోఁట మాయిల్లెఱుగవా
 తిరువేంకటగిరిదేవుఁడ నీవు
 మరుముద్రల వాకిలి⁸ మాయిల్లెఱుగవా
 నిరతము నీ సిరులు నించేటిచోటు.

॥ మరు ॥ 262

ఆహారీ

ఏందాకా జాగిడి⁹ యేలే - తన -

అందములచటనె¹⁰ అయ్యాఁగాక

॥ పల్లవి ॥

1. ఏ-రే. ౧౦౫. చింకల్లంఘా. 2. కొండల్ల. 3. మదనున్ని. 4. చెదరియ్యు. 5. ఏ-రే. ౧౧౫. చిమ్ముఁ. 6. ౧౦౫. మదనుఁడు. 7. తల్ల. 8. వాకిల్లి. 9. ఏ-రే. ౧౦ జారిది. 10. సా-రే. అచ్చటనె.

మృగమదమీతఁడు మెత్తీనిదె మై¹

ధగధగమనఁగాఁ దనకేలే

మగువకుచముల చెమట² నంటిన యా—³

పొగరుఁబరిమళమె పూసీఁ గాక

॥ ఎందా ॥

బెడిదపుఁ దురుమిదె పెట్టినీతఁడు

తడవుగ నలరులు తనకేలే

పడఁతి శిరసునను పైపైఁ జెరిగిన—⁴

జడివాన విరులు జారీఁగాక

॥ ఎందా ॥

చిమ్ముచు వీదెము నేసినీతఁడు

తమ్ములముమియఁడు తనకేలే

కొమ్మ వీదెమిఁక⁵ కోనేటప్పఁడు

తమ్మివదనమున దాచీఁ గాక.

॥ ఎందా ॥ 263

శ్రీరాగం

బిగ్గెఁ గాఁగలించుకోవే పిరితీయక

విగ్గుల యాతనిమేను నేఁడే నొచ్చినా

॥ పల్లవి ॥

మందరమెత్తినవాఁడు మల్లుల మొత్తినవాఁడు

అందపు నీ గుబ్బల వేఁగాన*⁶ లేఁదా

గొందిసున్న కుచములు కొనవాండ్లైతేను

చెందిన యాతనిమేను చిల్లలయ్యానా

॥ బిగ్గె ॥

భూమెల్ల మోచినవాఁడు పొడవు దాచినవాఁడు

భామ⁷ నీ మొలనూలు భారమనీనా

వోమక యాతనితోడి వుపరిసురతానకు

యేమని వేఁడుకొనిన యేల లోఁగేవే

॥ బిగ్గె ॥

1. ఏ.రే. ౧౦. తీనూరక. 2. చెమ్మటల. 3. ఏ.రే. ౬౩. నంటినయ్యా. 4. ౧౦
వైరాలకు. 5. విడియమిదె. 6. ఏ.రే. ౯. ౧౦౩. గానఁగలే. 7. ఏ.రే. ౯. ౧౦౩.
భామిని వీ. *వేఁగు+అనలేదా.

వేంకటనగమువాఁడు వెన్నెలమొగమువాఁడు
కింకల నీ చేతలకుఁ గిందుపడీనా¹
పంకజవదన నీకుఁ బాయలేక చెనకిన
కుంకుమగుబ్బల చెనకులకోపఁదా.

॥ బిగ్గె ॥ 264

76-వ రేకు.

దేశాక్షి

అవ్వలిమాటలే హితవపుఁగాక

రవ్వలై నీకింక నిందు రాఁదీరునా

॥ పల్లవి ॥

మందలించి మధురలో మగువల మాటలే

విందుగాక చెవులకు విందులుగాను

మందల మగువల మా మాటలు చెవులకు గో—

విందుఁదా మాసుద్దులిక వినఁదీరునా

॥ అవ్వ ॥

వాసనగాఁ బువ్వలింటివారితోడి పొందులే

నేసి నీవు మమ్ము నీవు చెవకే వింక

దోసాలు గావుగద మాతోడి పొందులివి శ్రీని—

వాసుఁదా మాచేతలను వడదీరునా

॥ అవ్వ ॥

మాయలు మందులునేనే మానినుల పొందులే

రేయుఁబగులును నీకు రేసులుగాక

పాయక కూడితి నన్ను బాపురే వేంకటగిరి—

రాయఁదా మాకౌఁగిటి రట్టుకోపుదా.

॥ అవ్వ ॥ 265

శంకరాభరణం

ఇంతి భువనమోహినియైన ఫలము

కాంతునిఁ దలంచి వగలఁ జిక్కెనిపుడు

॥ పల్లవి ॥

1. అంతెం నిమఁగూడుల అడదా నేఁడు (సా. రే. లో ఈ పాఠమే కాఁటోట మొదల
వ్రాసి గీచినేని నై పాఠము చెక్కినట్లున్నది).

మెలుతకన్నులు గండుమీలైన ఫలము
 తొలఁకురెప్పల నీరు దొరకె నేఁడు¹
 లలనమై నవపుష్పలతయైన ఫలము
 వలపు చెమట నీట వడిఁ దోఁగె నివుడు. || ఇంతి ||

మెఱుఁగారు నెరులు తుమ్మిదలైన ఫలము
 నెఱిఁ దమ్మిమోముపై నెలకొన్నవి
 పఱచు జక్కవలు గుబ్బలైన ఫలము
 తొఱి తాపపురవితోఁ గూడె నివుడు || ఇంతి ||

పలు (బలు?) వన్నెమోవి వింబమైన ఫలము
 చిలుక వోట్లచేతఁ జెలువొందెను
 కలికి వేంకటపతిఁ గలసిన ఫలము
 సొలసినాడనె² నిత్యసుఖమబ్బె నివుడు. || ఇంతి || 286

ఆహారీ

ముచ్చటకెవ్వరు లేరు మోహమిది బలుదూరు
 యెచ్చట నెవ్వరులేరు యేఁటికే నాపేరు || పల్లవి ||

మంచముపైనుండరాదు మలఁగుఁజైఁ బొద్దువోదు
 నించిన వుయ్యాలలోనా నిద్దుర రాదు
 అంచెలఁ గన్నుల నీరు ఆఱవరాదాఁకనిఁబాసి
 యించుకంత నిలువలే నెట్లు ధరియింతునే || ముచ్చ ||

పవ్వళించేటిల్లు చూచి ప్రాణము నిలుపరాదు
 దివ్వెచూచి తాలిమైన³ దిప్పఁగరాదు
 దువ్వటపుఁబయ్యదపైఁ దోఁగిన తట్టు పుణుఁగు
 పువ్వటమ్ము బాసటమై పొక్కెనేమిసేతునే⁴ || ముచ్చ ||

1. ఏ.రే. ౨౫. ౨౫. దొలఁకెనిందు. 2. సొలసినాడనె. 3. ఇది ఏ.రే. ౧౦౨. ౪. సా.రే. తాలిమై దిప్ప. 4. ఏ.రే. సేతునే.

*చింతలో ధరించరాదు చెల్లఁబో మేనైనఁ బోదు
 ఇంతటఁ జెలంకైన యెఱుక లేదు
 ఇంతలోనె వేంకటేశుడింతి మరుఁగుననుండి
 యెంతసేనఁ గలికి వీఁడేమని చెప్పుదునే.

॥ ముచ్చ ॥ 267

మేఁచబోళి

*శిన్నెక తేవే శెలువుని తా
 వెన్నలు నవిగాను వెన్నుని తా

॥ పలవి ॥

మాటల్ మాటల్ మూరల్ బారల్
 బాటల్ సదివే బాపలు తా
 వేటల్ వీపుల్ వేలుపు గుడుపుల్
 తేటలు మరగిన దేవుని తా

॥ శిన్నెక ॥

వాకుల్ చీకుల్ వాడుల్ పోడుల్
 సోకపు తొల్లిటి సుద్దుల్ తా
 పోకులు లోకుల్ పొగడఁగ మనిపెడి
 కేకిగదం తల కిష్టని తా

॥ శిన్నెక ॥

బిగ్గుల్ నగ్గుల్ బావుల్ సొరె (ర?) గా
 దగ్గర వెరవగు తవసుల తా
 సిగ్గుల్ వాపెడి శ్రీ వేంకటపతి—
 నగ్గుపు సొమ్ములయాతని తా

॥ శిన్నెక ॥ 268

ముఖారి

భావమెరఁగని పడుచా వోసి
 పోవే పోవే పోవే పడుచా

॥ పల్లవి ॥

* చింత లో ధరించరాదు ? * దీనిలో 'తా' తాళద్యోతకముగ తోచెడిది.

మొరఁగు మరఁగు వింత కరఁగుదేనెల—

పరచుమాటల పడుచా

చురుకు మెరుపు వాలుఁజూపుల కన్నుల

కెరలఁ బొడిచి గిలిగించేవే పడుచా

॥ భావ ॥

కెలపు మలపుఁ బయిఁడి గిలుకుల మట్టెల—

బలుపుమోఁతల పడుచా

అలపు సొలపు ముద్దులొలుకు నవ్వుల

జలుకువలపు మీఁదఁ జల్లేవే పడుచా

॥ భావ ॥

వెదకి వెదకి తిరువేంకటేశ్వరుఁ

బదరి కూడిన పడుచా

కదలు గుబ్బల కలికిచేఁతల

వుడుటు నడవులనె వొరగేవే పడుచా.

॥ భావ ॥ 269

శంకరాభరణం

దిమ్మరివలె నిటులఁ దిరుగకువే

చిమ్ముల వలపు నీపైఁ జిలికించీఁ గృష్ణుఁడు

॥ పల్లవి ॥

మెల్లనే వుద్దాలు మెట్టి మీరిన తురుము వెట్టి

తెల్లని ముత్యాలు గట్టి తిరుగకువే

చల్లలమ్మేనంటా నీవు చక్కని గొల్లెతవు

వల్లెవేసీఁ జూపులనే వన్నెకాఁడు కృష్ణుఁడు

॥ దిమ్మ ॥

మట్టెలనే గిలుకొట్టి మణులపెండెమువెట్టి

దిట్టనడవుల వీధిఁ దిరుగకువే

జట్టిగొనుచూపుల జంకెన గొల్లెతవు

పెట్టెఁడుఁ జిక్కుల నిన్ను బిత్తరీఁడు కృష్ణుఁడు

॥ దిమ్మ ॥

చెక్కులదాతాఁ గస్తూరి చెలఁగి నొసలఁ బెట్టి
 దిక్కులు చూచుచునంత తిరుగకువే
 గక్కున శ్రీవేంకటాద్రి¹ ఘనుఁడు కౌఁగిటను
 చొక్కులఁ బెట్టెడి నిన్ను చూరకాఁడు కృష్ణుఁడు. || దిమ్మ || 270

77-వ రేకు.

వరాళి

మోవుల చిగురుల చిమ్ముల వేదము
 ఆవుల మందలలోని ఆవేదము || పల్లవి ||

మంచముపైఁ జదివేడి మరవకుమీ
 కొంచెపు లేఁబలుకుల కొనవేదము
 పించెపు శిరసుతోడఁ బిన్ననాఁడే చదివిన
 కుంచి కుంచిన మాటల² తొలువేదము || మోపు ||

చల్లలమ్మే గొల్లెతల చక్కనిజంకెనలకు
 గొల్లపల్లెలోన దొరకొన్న వేదము
 తల్లిబిడ్డలనక యందరినొక్కవావిగా
 పిల్లఁగోవి నేరిపిన పెనువేదము || మోపు ||

పంకజభవాదుల బడిబడిఁ జదివించే
 లంకెలు చెలఁగిన³ మేలపువేదము
 వేంకటనగముమీఁద వెలయ నిందిరఁగూడి
 కొంకక చదివిన చొక్కుల వేదము. || మోపు || 271

వరాళి

నిందిన⁴ వేడుకలెల్ల నీకె గాక
 ఆండనె తాపము చల్ల⁵ నమరెగా నాకు || పల్లవి ||

1. ని-రే. ౯౦. శ్రీ వేంకటఘను. 2. ని-రే. ౬౦. మాఁటతొలు. 3. చెలఁగించే. 4. తా-వె. ౧౧౪. నిందెన. 5. సా-రే. చల్లె.

మగువకన్నుల మొక్కు మట్టల పాదపుఁ దొక్కు
 నిగుడు వాతెరనొక్కు నీకె కాక
 అగడునెరుల చిక్కు అరచేతిపై చెక్కు
 వగల గుక్కును¹ మిక్కు వన్నెగా నాకు

॥ నిండిన ॥

తొయ్యలిఁ గూడినరట్టు తుదచెమటలమెట్టు
 నెయ్యపుమాటల గుట్టు నీకె కాక
 పయ్యద జారినకట్టు భారంపు నొసలిపట్టు
 కయ్యపుటలుక తిట్టు గలిగెఁగా నాకు².

॥ నిండిన ॥

మొగలిపువ్వులతావి ముంచినకన్నులకావి
 నిగనిగ నగుమోవి నీకె కాక
 సగము జారిన నీవి చనవుల నీదేవి —
 నగుట వేంకటేశ నేడప్పెఁగా నాకు³

॥ నిండిన ॥ 272

శ్రీరాగం

అలవట్టములు⁴ వట్టేరవఱరించఁ గదో⁵ పెద్ద—
 పాలిండ్ల బరవున భామ⁶ బడలితివి

॥ పల్లవి ॥

మజ్జనపువధరిఁతు మగువ విచ్చేయవో
 గొజ్జంగ కస్తూరినీటఁ గుంకుమనీట
 గజ్జల గరుడునిపై కలికి విభునిఁగూడి
 ముజ్జగములఁ దిరిగి మొగినలసీతివి

॥ ఆల ॥

బోనము వెట్టినారిదె⁷ పొలఁతి విచ్చేయవో
 బనకూరలెల్లఁ జల్లనారీనిదే
 తేనెలూరెడి కెమ్మోవితీపులు నీ విభునకుఁ
 గానుకగా నిచ్చియిచ్చి కడునలసీతివి

॥ ఆల ॥

1. కుక్కురు మిక్కు. 2. ని-రే. ౧౧. నీకు. 3. నీకు : ని-రే.౨౧.
 నాకునూ, 4. ని-రే. ౯. వట్టము. 5. రించఁగ పెద్ద. 6. బరవున బడలితివి.
 7. వట్టినదిదె.

చప్పరమంచముపైకి నరుగ విచ్చేయవో
 అప్పుడు వేంకటాయఁడలరీ వాఁడే
 కొప్పెరగుబ్బంమీఁది కొనగోరిరచనల
 కప్పరము మెత్తిమెత్తి కడునలసతివి.

॥ ఆల ॥ 273

హిందోళవనంతం

జగదపుఁ జనవుల జాజర

నగినల మంచపు జాజర

॥ పల్లవి ॥

మొల్లలు దురుముల ముడిచిన బరువున
 మొల్లపు నరసపు మురిపెమున
 జల్లనఁ బుప్పొడి జారఁగఁ బతిపై
 చల్లరతివలు జాజర

॥ జగ ॥

భారవుఁగుచముల పైపైఁ గడు సిం—

గారము నెరపేటి గండవాడి

చేరువ పతిపై చిందఁగఁ బడఁతులు

సారెకుఁ జల్లెరు జాజర

॥ జగ ॥

బింకపుఁ గూటిమి పెనఁగేటి చెమటల—

పంకపుఁ బూఁతల పరిమళము

వేంకటపతిపై వెలఁదులు నించేరు¹

సంకుమదంబుల జాజర.

॥ జగ ॥ 274

ముఖారి

* పొద్దువోకలివి నీకు భువిలో నెన్నఁగ నీ—

సుద్దులు చెప్పెదమన్న చూడఁజూడఁ గొత్తలు

॥ పల్లవి ॥

1. ని-రే. కా. వెంఁడులస్కరించేడు. * ఇందు రకావకార సమన్వయము గలదు.

మోతనీటిలోని యీత మూఁపునఁ బుట్టిన¹ మేత
 మూఁతిమీఁది కత్తికోత మొనగోరివాత²
 బాఁతిలేని దారవోత పావముచూడనిచేత
 నాఁతిమీఁది తలపోత నాఁగేటిగీత

॥ పొద్దు ॥

వలపు చల్లినలాగు వాజినెక్కినబాగు
 వలసి నొల్లములైన వలవనిజాగు
 తెలిసితిమిదేనేడు తిరువేంకటేశ్వర
 తలఁపు ప్రాణులమీఁదఁ దగులుపేలాగు³.

॥ పొద్దు ॥ 275

శ్రీరాగం

నేనెందు వోయె తా (యేఁ దా) నెందు వోయీ
 రానీలే రానీలే రానీలే

॥ పల్లవి ॥

మీనైన నాటి తన మిడుకెల్ల దిగవలె
 కానీలే కానీలే కానీలే⁴

॥ నేనెం ॥

తలచూపేనాటి తలఁపెల్ల దిగవలె
 తలఁచనీ తలఁచనీ తలఁచనీవే

॥ నేనెం ॥

కిరియైన నాటి కిటుకెల్ల దిగవలె
 తిరుగనీ తిరుగనీ తిరుగనీవే

॥ నేనెం ॥

హరియైన నాటి అడఁతుల్ల దిగవలె
 జరగనీ జరగనీ జరగనీవే

॥ నేనెం ॥

వడుగైన నాటి వస విడువఁగ వలె
 తడవకు తడవకు తడవకువే

॥ నేనెం ॥

కలుషించే నాటి కడమెల్ల దిగవలె
 అలుగనీ అలుగనీ అలుగనీవే

॥ నేనెం ॥

1. ఏ-రే. ౮౮. బెట్టిన; కా-వెం. ౧౫౫. మోత. 2. ఏ-రే. వ్రాత.
 3. దగిలేటి లాగు. 4. ఏ-రే. ౮౭. కానీవే కానీవే కానీవే.

జలధిలో జనియించి చందురుడె పగలాయ
 జలజములకు నేటి శాంతములే
 మెలుతమొమై నేడు మెత్తనికరతలము—
 జలజానఁ బవళించెఁ జక్కని చందురుడు

॥ ఉండ ॥

చింకచందురుడు కందుఁజీకటి మైచీకతే
 యింకఁజేసి పారఁదోలినేటిపొందులే
 వేంకతేఠని కౌఁగిట వెలదిమొమై నేడు
 వంక నెరిచీకటి వలచె జందురుడు

॥ ఉండ ॥ 279

దేవగాంధారి

ఎంతటివాడవు నిన్ను నేమందును యిట్టై
 సంతమైతిపింతికోడ చాలదా నీకు

॥ పల్లవి ॥

మాణికపుటుంగరాల మగువ దా వాయించేటి—
 వీణలోనే చల్లఁ దనవిరహమెల్లను
 ఏణనయన నింతేసి యెలయించినట్టి నీ—
 జాణతనమె యింత చాలదా నీకు

॥ ఎంత ॥

గిలుకుఁగంకణముల కీరవాణి కిన్నెరలో
 కురికినిదె పై ¹ కోపమెల్లాను
 సొలపుఁజూపులవిట్టై సుదతివెంటేసి నీ —
 చలము సాదించితివి చాలదా నీకు

॥ ఎంత ॥

కుంకుమగుబ్బలతోడి కోమలిచెక్కుచెమట —
 వంకనే వచ్చి ² నీపై వలపెల్లను
 వేంకటగిరిరమణ వేడుక నీలలితాంగి
 సంతెదేరఁ గూడితివి చాలదా నీకు.

॥ ఎంత ॥ 280

1. పె-రే. ౨౫. నివయఁగో. 2. పె-రే. చంటి.

శ్రీరాగం

పువ్వుగట్టినట్టి మేనఁ బుక్కిలించీఁ జెహట నీ—

జవ్వనపు మదమె పో చలపట్టిని

॥ పల్లవి ॥

మొలకనవ్వు చిగురుమోవి మోపనీక ¹ నీ—

పలుకుఁగోవిలలె పో పగచాటిని

తిలకపుమోమునకుఁ దేంట్ల రానీక నీ—

యలకల చెదరె పో యదలించీని

॥ పువ్వు ॥

చనవున నీముఖచందురుని వంక ² నీ—

చనుజక్కవలె పో చాడిచెప్పీని

మనసు చీకట్ల నీమదనతాపపుఁ జింత

కనుఁగవలె ³ పో గాదెఁబోసీని

॥ పువ్వు ॥

దట్టపుఁదమకపు మైదావానలానకు

నిట్టూపురులె పో నీడవెట్టిని

గుట్టుతోనుండిన కూరిమిపంపులె పో నీ—

పట్టపు వేంకటపతిఁ బట్టి తెచ్చీని.

॥ పువ్వు ॥ 281

భూపాళం

ఇన్నిచేతలును జేసెనిందుకొరకే — వీఁడు

కన్నులనె పొద్దుపుచ్చీఁ గదవె నీకొరకే

॥ పల్లవి ॥

మీనమాయఁ జెమటల మేను ముంచుకొరకే

తానే కమఠమునాయ దాఁగుకొరకే

అనుకొని కిటియాయ నదలించుకొరకే

మానఁడు కంబముచాటు మారుమోముకొరకే

॥ ఇన్ని ॥

1. ఇది సె-రే. 2. సా; సా-రే, ని-రే. 3. మోఁపనిఁక. 2. ని-రే వంక
3. ని-రే. గయలె.

కాలుచాచె నేలమీఁద గమనించుకొరకే
 జాలిబెట్టె చేతలనే చంపుకొరకే
 యేలికాయ విరహాలనే పెడికొరకే
 శైలమెత్తె నీకుచములెత్తే¹ కొరకే

॥ ఇన్ని ॥

కలవెల్లె విరసించెఁ గదవె నీకొరకే
 కలికియాయెను నీసంగతికొరకే
 వలపుల వేంకటేశ్వరుఁడు లోకమున
 చెలువముతో మెరసెను నీకొరకే

॥ ఇన్ని ॥ 282

79-వ రేకు.

కేదారగాళ

రమ్మనవే వాని రమ్మనవే - యీ—
 తమ్మికనుఁగొనల తకుకులవాని

॥ పల్లవి ॥

మెలుపున నేను మేడమీఁద యీ—
 చిలుకఁ బేరుకొని పిలువఁగను
 అలపున వీధిఁ దానరుగుచును తనుఁ
 బిలిచినంటాఁ బలికినవాని

॥ రమ్మ ॥

కేరడమైన కిన్నెరలో యీ—
 నారణి ముట్టుచు నలుగడను²
 చేరువతి తాఁజెలఁగుచును యిటు
 పేరుకొనుచు ననుఁ బిలిచినవాని

॥ రమ్మ ॥

పరవళమై నేఁ జానుపున యీ—
 గిరికుచముల నొద్దగిలఁగను
 తిరువేంకటఘనగిరిపతి ననుచును³ యీ—
 నిరులుగ ననుచిటు చెనకినవాని.

॥ రమ్మ ॥ 283

1. వి.రే. ౯౦. రెత్తుకొరకే. 2. వి.రే. ౯౦. నలరఁగను. 3. గ౦
 యనుచును.

ముఖారి - ఆటకాళం

చేయరాని చేతలెల్లఁ జేసితివి యింత
 పాయరాని సతిమీఁద భయము నీకెట్టిదో || పల్లవి ||

ముత్తేల¹ పెందెమిది ముదితది ఆ² -
 గుత్తపుఁ బాదమునకుఁ గొలఁదైనది
 బిత్తరపు ముంజేతనే పెట్టితివి యీ -
 మత్తగజగమనపై మన్నన నీకెట్టిదో || చేయ ||

కుండనంపు మట్టెలివి కోమలివి మోఁత -
 లందెలతో జగడించనందమైనవి
 యిందు నీకు నుంగరాలై యేచినవి యీ³ -
 యిందుముఖి మీఁదిమోహమెంత⁴ నీకునెట్టిదో. || చేయ ||

గట్టిపలిపెపు చంద్రకావి యిది యింతి
 కట్టి విడిచిన నేటికమ్మఁదావిది
 కట్టి కాసింపితివి వేంకటరాయా యీ -
 బెత్తైన చెలిమీఁదిప్రేమము నీకెట్టిదో || చేయ || 284

ముఖారి

నెల్లనంటా నేమైన చేయవచ్చేవు నే -
 నొల్లనిన్ను సక్కసాయ⁵ నుండేవో వుండవో || పల్లవి ||

మేసవారి పిన్నదావి మేకునేసి యింటిలోనఁ
 దోసుకొంటివెఱఁగవా దుండగీఁడ
 ఆసలఁ బెట్టేవు నన్ను నట్టనే యింటేసి
 వేసాలఁబోక కొంగు వీడేవో⁶ వీడవో || నెల్ల ||

1. ఏ-రే. ౧౯. ముత్యం. 2. ఆ. ఆ. ఆ. ఆ. 3. యీ-యా. 4. మిఁతవి. 5. ఏ-రే. 6. సక్క-తాయ. 7. ఇది పె-రే. ౮; సా-రే. విడవో; ఏ-రే. ౯. విడినేవో.

పాయపు వలపులనే¹ వైడివంటి గొల్లెతల
 సాయసంపి తొలగెవా సటకాఁడ
 మాయలఁ బెట్టుచు నీవు మంచునీరు కుంఠాలఁ
 బోయుచు నన్నేఁపక పోయేవో పోవో || నెల్ల ||

గాఁటమైన గుఱ్ఱుల చక్కనిదాని నమ్మనంటా
 ఆఁటదాని బావగొనేవడవిలోనే
 నాఁటకపు వేంకటేశ నన్నుఁ గూడితివి యిట్టె
 మాఁటనెందూనాడక మానేవో మానవో || నెల్ల || 285

అహిరి

ఇన్నియుఁ జేసితివిఁకనేలా నీ—
 చిన్నినగవు మానెర నీచేఁత || పల్లవి ||

మఱవకురా నీమాటలు ని—
 న్నెఱుఁగుదు చిన్నియు విఁకనేలా
 మొఱుఁగకురా నీమోహము నా—
 చెఱుఁగు మానెనిదె చెల్లె నీచేఁత || ఇన్ని ||

చిందకురా నీ చెలువములు ఇపు —
 దిందరునున్నారీఁకనేలా
 కఠదకురా నీ కాఁకలను యిటు
 కిందుపడితినిదె గెలిచె నీచేఁత || ఇన్ని ||

నొంపకురా నే నొగుంఁగా నీ—
 యింపులు నెరపేవిఁకనేలా
 జంపుల వేంకటశైలపతీ నా—
 కెంపుమోవి (కి) దక్కెర నీచేఁత. || ఇన్ని || 286

1. చల్లపులన్నే.

బౌళి-ఏకతాళి

ఎవ్వరు గలరమ్మ యిఁక నాకు
 నెవ్వగలలోఁ జిత్తము నెలకొన్నదిపుడు || పల్లవి ||

మనసుకోరిక దీని మానిపెదనంటి నా
 వొనగూడి మనసు నావొద్దలేదు
 పెసఁగి తమకము వా¹ పెదనంటినా మేన
 అనయమువెరవు దానై² యున్నదిపుడు || ఎవ్వరు ||

చింత తాలిముల ముంచెదనంటినా మేన
 సంతాపములు నేయఁ జలపట్టెను
 అంతరంగము నాదియంటినా నెలవున
 సంతతమునాతఁడే జట్టిగానె నిపుడు || ఎవ్వరు ||

సింగారపుమేను నాచేతికి లోనంటినా
 అంగవించి పరవశమై యున్నది
 యింగితమెరిఁగి వేంకటేశుఁడు నాకంటినా
 కంగి నన్నుఁ గారించి కలనెనిపుడు || ఎవ్వరు || 287

వరాళి

వెలయు నీకల్యాణవేదిగా మతినుండి
 కలికి జవ్వనపు యాగము నేనెనతఁడు || పల్లవి ||

మలయు నీనాభిహోమపు గుండమునను³
 నెలకొన్న విరహాగ్ని నిండాఁ బోసి
 పొలయు నీ నిట్టూరుపుల విసరుచును
 వొలుకుఁ జెమటల నాహుతి వోనె నతఁడు || వెలయు ||

కదిసి నీనెన్నడిమి గగనమునందు

పొదలిన యారనే పొగ నిండఁగా

మదిరాక్షి నీమంచి మానవుఁ బకువు

నదనెరిఁగి వేలిచె నతివ నీకతఁడు

॥ వెలయు ॥

కాటుకకన్నుల విన్నుఁ గడునలయించి

బూటకముల చిటిపొటి సిగ్గుల

గాఁటపుఁగరుణ వేంకటగిరివిభుఁడు

కోటిహోమము నేనెఁ గూడి నిన్నతఁడు

॥ వెలయు ॥ 288

80 -వ రేకు.

శ్రీరాగం¹

అంజలిరంజలిరయం తే

కిం జనయాసి మమ భేదం వచనైః ।

॥ పల్లవి ॥

మాం కిం భజనే మయా కింతే

త్వం కోవా మే తవ కాఽహం

కిం కార్యమితో గేహే మమ తే

శంకాం వినా కిం సమాగతోసి

॥ అంజలి ॥

నను వినయోత్తేర్న యోగ్యాఽహం

పునః పునస్తస్త్వం పూజ్యోసి

దిసదిన కలహవిధినా తే కిం

మనసిజజనక రమారమణ

॥ అంజలి ॥

దైవం బలవత్తరం భువనే

నైవ రోచతే నర్మ మయి

ఏవమేవ భవద్విష్టం కురు కురు

శ్రీవేంకటాద్రి శ్రీనివాస.

॥ అంజలి ॥ 289

1. వి.రే. ౪౩. రాగము పేర్కొనలేదు.

తనువున నాటివమాటలు తప్పక మఠిఁ జింతించిన
 అనువుగనది పఠితాపంబై పెరఱేఁపెడిని
 వెనకదినంబుఁ కూటమి వేడుకలని తలపోసిన
 పెనగొన పూఁటకుఁబూటకు ప్రేమము వెరిగెడిని ॥ ఎక్కడి ॥

తిరువేంకటగిరినాథుని దేవోత్తముఁ గూడిన మది
 యెరగొని దేహవికారములెరవై తోఁపెడిని
 పరమాత్మునికరుణారస పానము సేసిన జిహ్వాకు
 అరుదుగ నితరపదార్థములన్నియు రోసెడిని ॥ ఎక్కడి ॥ 291

శ్రీరాగం¹

తానట² ప్రాణేకుండట తమకము తమకముఁగూడఁగ
 వేనలి తారినఁ దలఁకని వేడుకలెట్టివాకో ॥ పల్లవి ॥

మీఁటినఁ బిగిలెడిగుబ్బలమీఁద నలందిన గండపు—
 వేటులకళకులు పయ్యెద వెలుఁపలఁ బొలయఁగను
 నాఁటిన మదనునికరముల నలఁకువనొయ్యన తోఁపఁగ
 మాటకు మాఁటాడదు చెలిమర్మంబెట్టిదొకో ॥ తానట ॥

మించిన తోడల మెఱుంగుల మెలుఁతుక గట్టిన పుట్టము
 చించుక వెడలిన నిగ్గులు సిగ్గులు దొలఁకగను
 వంచినరెప్పల కన్నుల వడియు జలంబులు చెక్కుల
 నించినఁ బలుకనిభావపు నెవ్వగలెట్టివాకో ॥ తానట ॥

కమ్మనితావుల చెమటల గాలికి నొయ్యన మెచ్చుచు³
 సొమ్మలఁ దేలెడి మరపుల సొక్కులఁ దేలుచును
 దిమ్మరికోనేటప్పని తిరువేంకటపఠిఁ గూడిన
 కొమ్మకు మీఁదటియాసల కోరికలెట్టివాకో. ॥ తానట ॥ 292

1. తా-వెం. ౧౪౩, ముఖారి. 2. తాను ప్రాణే. 3. పెచ్చును.

పనని చీకట్ల పలుమరుఁ దవ్వి (వీ*
 యిసుక పాఁతరలె యీతరుణి
 కసిగాట్ల వేంకటపతి కౌఁగిట
 రనములొలుక నేరములెన్నుచును.

॥ ఏడ ॥ 294

81-వ రేకు.

లలిత

*తెప్పగా మఱ్ఱేకుమీఁదఁ దేలాడువాఁడు
 ఎప్పుడు లోకములెల్ల నేలేటివాఁడు

॥ పల్లవి ॥

మోఁతనీటి మడుగులో యీఁతగరచినవాఁడు
 పాఁతగిలే నూతికిందఁబాయనివాఁడు
 మూఁతి దోసిపట్టి మంటిముద్ద పెల్లగించువాఁడు
 రోఁతయైన పేగులపేరులఁ గలవాఁడు

॥ తెప్ప ॥

కోడికూఁతనోరివాని కుఱ్ఱతమ్ముఁడైనవాఁడు
 బూడిది పూసినవాని బుద్ధులవాఁడు
 మాడవన్నె లేటివెంట మాయలఁ దగిలినవాఁడు
 దూడల నావులఁ గాచి దొరయైనవాఁడు

॥ తెప్ప ॥

ఆకసానఁ బారెపూరి అతివల మానములు
 కాకు నేయువాఁడు తురగముపైవాఁడు
 ఏకమై వేంకటగిరి నింతిరారమణిఁ గూడి
 యేకాలముఁ బాయని యెనలేనివాఁడు.

॥ తెప్ప ॥ 295

సామంతం

పెద్దపిన్నవరుసఁ బెరుగవలసి తా—
 నిద్దలైన యాతఁడీతఁడు

॥ పల్లవి ॥

* డకావతార నమస్కయము గండు.

మెరుగురెక్కల పెద్దమేని పులుగునెక్కి-

యిరులుకొనెడి యాతఁడీతఁడు

ఎరమంటలెగయంగ నేచిన పురముల-

నెరియించిన యాతఁడీతఁడు

॥ పెద్ద ॥

చల్లని చూపుల నతికి వలచి పోయి

యిల్లిటమున్నవాఁడీతఁడు

తెల్లనీటిపై దిక్కులు వెలుగఁగ-

నిలుగట్టిన యాతఁడీతఁడు

॥ పెద్ద ॥

చూచిన చూపుల సుఖదుఃఖములఁజేయ-

నేచిన పెనుదైవమీతఁడు

ఆచందముల వేంకటాద్రిపై నెలకొని

యీచోటనున్నవాఁడీతఁడు.

॥ పెద్ద ॥ 296

ముఖారి

కంటిమి నీలాగులెల్లఁ గన్నుల యాఁకలి దీర

బంది (?) (బంటు*) తనమేల మాతోఁ బంతమింత

చాలదా ॥ పల్లవి ॥

మింటిమీఁది కంటిచూపు వంటలేని కూడు నీకు

గుంటిమీఁది తోడఁబుట్టు గొల్లవారికలిమి

ఓంటిగాక లోకమెల్లనొక్కటైన మేను మంచి—

జుంటితోడీఁ బుటినాలు సుకమింత చాలదా

॥ కంటి ॥

నాలుగు మోములబిడ్డ నవ్వుల సంసారము

వేలుమోపరానియిల్లు వింతవింతచెలుపు

కాలిగోరఁ బుటినట్టి గద్దరికూఁతురు మంచి

పాలమీఁదిపడుక నీ బ్రదుకింత చాలదా

॥ కంటి ॥

* బంట కావచ్చును. కాకున్న ప్రాసభంగము.

ఎల్లనాఁడు నురముమీఁద నెండగాయు కావెరాయి
 గుల్లకూఁతతోడినోరు కొనగోరుబలిమి
 చెల్లరా నీకింతవట్టు శ్రీవేంకటేశ్వరుఁడ
 మల్లవాడితోడి పోరుమానవింత దాలదా

॥ కంటి ॥ 297

ముఖారి¹

కడగంటనే² కెప్పు గదురఁగాను

పడఁతి మురిపెపునటనఁ బాయ³ దేమియును

॥ వల్లవి ॥

మగువ ముత్తియపుఁ గమ్మల వెన్నెలలుఁ⁴ జిన్ని—

నగవువెన్నెలలు నున్నతిఁ బొలయఁగాను

జగడించి విభుని విరసంబులనె సొలయఁగా

మొగముననుఁ గోపంబు మొలవదేమియును

॥ కడ ॥

రమణికుశకుంభభారమును మొలనూళ్ళు భా—

రమును నెన్నడిమి సన్నము దెలువఁగా

ప్రమదంపు విభునిఁ బెడఁబాసి చెనకుచు లోని—

కమకంపు సంప్రథమము తరగదేమియును

॥ కడ ॥

ముదిత మై సింగారములుఁ జక్కదనముఱును

పదివేలు విధములై పరఁగఁగాను

కదిసి వేంకటవిభుని కమ్మఁగొఁగిటి రతులఁ

జెదరు నలకల⁵ సిరులు చెదరవేమియును

॥ కడ ॥ 298

బా?

బహుకర్మభోగంపు⁶ పనులెల్ల విట్లనే

యిహునుఖంబిందరికి నెట్లనో కాని

॥ వల్లవి ॥

1. వి-రే, గం. కంకళాకళం. 2. కడగమ్మలనె. 3. నటన పాలు.
 4. తెఱచిన్ని. 5. సా-రే. చెదరనలకల. 6. పె-రే. అ. బోరంపు.

మెలుఁత విభుఁ బాసియును మితిలేని వేదనల—

నలరి యాతవిఁగూడు నభిరతుల నలనె

అలిగినను గూడినను కలిగె వలపులు దనకు—

నెలమిఁ దనసుఖములిఁక నెప్పుడో కాని

॥ బహు ॥

ఉడుగని వియోగాన్ని నూర్పు గడు వేఁదాయ

కడు రతులతో నూర్పు గాఁగి వేఁదాయ

కడఁగిననుతాపంబె కప్పె * మై తాపంబె (?)

యెడలేని తమి యింత నెప్పుడో కాని

॥ బహు ॥

తిరువేంకటాచలాధిపునిఁ బాసినయపుడు

తరుణి యాతనివిపుడు తగఁ గూడినపుడు

పరవశము దఱచాయ పైపై నె ఘనమాయ

యిరవైన యెరుకలిఁక నెప్పుడో కాని

॥ బహు ॥ 299

ముఖారి¹

కుంకుమచెమటలంటా గొణగేవు మరు—

దొంకెన తామరల నెత్తురుచారలమ్మా

॥ పల్లవి ॥

కోవిదునిమీఁద నేల కోవగించేవతని కె—

మ్మోవి కప్పు మరునియమ్ములతాఁకులే

తావుల వింతలకుఁ గాఁతాళించేవతనిపై

భావజువింటి పూవు² బారిఁ బదెనమ్మా

॥ కుంకు ॥

నొసలి కస్తూరంటా నొగిలేవాతనిపై³

కనటుఁగాఁకల కందుగందము చూచి

యెసగ గందవొడంటా యెఱ్ఱఁబారేవాతనిపై

పసని మదనుదాడి బలుదుమ్ములమ్మా

॥ కుంకు ॥

1. ఏ-ర. ౧. కాంఠోది. 2. పూవుల. 3. వాతనిమీఁద. *మైతాపమై :

అటదాని గోరితాఁకుల* నేవాళనిపై¹
 నాఁటినచందురువి సన్నపు² రేకలే
 గాఁటపుఁగాఁగిటను వేంకటపతి నీకు దక్కె
 యేటికి నాళనినింకా³ నెగ్గులెన్నేవమ్మా. || కుంకు || 300

82-వ రేకు.

శ్రీరాగం

ప్రతిలేని పూజ దలఁపఁగఁ గోటిమణుఁగులై
 అతివ పరవశము బ్రహ్మానందమాయ || పల్లవి ||

మానినీమణి మనసు మంచియాసనమాయ—
 నానందబాష్పజలమధ్వాదులాయ—
 మీనాక్షికనుదోయి మించుదీపములాయ—
 నాననుభారసంబధిషేకమాయ || ప్రతి ||

మగువ చిరునవ్వులే మంచిక్రొవ్విరులాయ
 తగుమేవిథావి చందనమలఁదుటాయ
 నిగనిగని తనుకాంతి నీరాజనంబాయ
 జగదంపుటలుఱుపచారంబులాయ || ప్రతి ||

ననుపైన పొందులే నై వేద్యతతులాయ
 తనివోని వేడుకలు తాంబూలమాయ
 వనిత తిరువేంకఠేశ్వరువి కౌఁగిటఁజేయు—
 వినయవివరంబులరవిరిమొక్కులాయ. || ప్రతి || 301

అహారి

మోహంపురతిముదము ముద్దుఁటాపుల మదము
 దేహంపు సొదిగెల్లఁ దెలిపె⁴ సదమదము || పల్లవి ||

1. తపఃపీఠ. 2. వెన్నెలరేకులే. 3. తనిమీఠ. 4. వి-రే. ౧౦౩. తెలిసె.

* గోరితాఁకులు + అనేవు + అకవిపై.

మించుమట్టెల గిలుకు మెఱుగుగుబ్బల కులుకు
 వంచుఁజూపుల చిలుకు వసినాదుఁదిలుకు
 మంచుఁ జెమటల తళుకు మనసులోపలి యళుకు
 అంచుటధరవృదెళుకు *అలమేటి జళుకు¹ || మోహం ||

కరమూలములఁ గరఁగు² కదలుఁదియ్యెద చెరఁగు
 సిరులచెలువపుమొరఁగు చెక్కుపై మరఁగు
 గరిగరితె తతులెరుఁగు ఘాతలంటిన తెరఁగు³
 గరిమెతో చెలియునికి⁴ కప్పురపుటరఁగు || మోహం ||

కలికితనముల పోగు కమ్మఁదావులవేఁగు
 వలపుతమకముల పరవళము పెనుజాగు
 *కలకంటిదాగు⁵ వేంకటవతికిఁ జెలరేఁగు
 చెలియ⁶ సమరతుల మించిన వింత బాగు. || మోహం || 302

పాడి

ముద్దులు మోమున ముంచఁగను
 నిద్దపుఁ గూరిమి నించీని || పల్లవి ||

మొల చిరుఘంటలు మువ్వలు గజ్జలు
 ఘలఘలమనఁగాఁ గదలఁగను
 ఎలనవ్వలతో నీతఁడు వచ్చి
 జలజపుచేతులు చాచీని || ముద్దు ||

అచ్చపుఁ గుచ్చుముత్యాల హారములు
 పచ్చల చంద్రాభరణములు
 తచ్చిన చేతుల తానె దైవమని
 అచ్చట నిచ్చట నాడీని || ముద్దు ||

1. ధరవృ నవ్వలంపేటియళుకు. 2. లకరఁగు. 3. గరిగరితెంతు తెరఁగు
 ఘాతలంటిన తెరఁగు. 4. ఇది ని-రే. సాతము; సా-రే, పెరే. 5. చెలి
 వెరగు కప్పు. 6. కంటి యొనఁగె. 7. చెలఁగి సమ.

* 'అలమెడు' కు వ్యావహారిక రూపముగదా : అరసున్న విచార్యము.
 * 'కలకంటి'కి తద్యవరూపమా : సమాసోత్తర పదము తద్యవమగుట వింత.

బాలుడు కృష్ణుడు పరమపురుషుడు
 నేలకు నింగికి నెరిబొడవై
 చాలించి (చాల ?) వేంకటాచలపతి దానై
 మేలిమిసేతల మించిన

॥ ముద్దు ॥ 303

రామక్రియ

చూడరమ్మ యిటువంటి సుదతులు లేరెందు
 యేడనైన నిటువంటి యింతులు వుట్టదురా

॥ పల్లవి ॥

ముదితనడపులలోని మురిపెమే వెయినేను
 కొదమగుబ్బిలతీరు కోటివేలు నేను
 సుదతిది త్తరిచూపు * సొన్నాటంకాలే నేను
 ఆదరబింబముతీరు ఆరువేలు నేను

॥ చూడ ॥

సన్నపు నడుము¹ లోని నైకమే లక్షనేను
 పన్నుగాఁ బిరుఁదువన్నె పదివేలు నేను
 యెన్నిక మెఱుఁగుఁదొడలెంతధనమైనఁ జేను
 నున్నఁగా దువ్వివకొప్పు నూరువేలు నేనునే

॥ చూడ ॥

అంగనభాగ్యమెట్టిదో అతిమోహమై తిరు—
 వెంగళరాయనికృప వేవేలు నేనునే
 బంగారుచవికెలోఁ బడఁతిఁ గూడిన సొంపు
 రంగుగాఁ జెలియరూపు రాజ్యమెల్లఁ జేనునే.

॥ చూడ ॥ 304

అహీ

జన్మనంపుమదమున జడినేటి తరుణి
 పువ్వుల పాసుపుమీఁదఁ బొరలీఁ జూడరే

॥ పల్లవి ॥

1. చె-రే. అ. వడపులోని.

* 'శ్వర్లటంక' పమానైకదేశము 'కవ్యులగంధి' వలె తదృవమైనది.

ముత్తేలకంకణాల మురిసేటి కరము

చిత్తగించు చెలి నేఁడు చెక్కుమీఁదను

కొత్తనెత్తావి విరుల కొమ్మరైన తురుము

వత్తుల నెరులతోడ వదలీఁ జూడరే

॥ జవ్వ ॥

పయ్యోదవెలి మించు పగలైన గుబ్బలు

ముయ్యోరాని¹ పెనుతాపమునఁ గాఁగీని

వొయ్యారపు రవనలతో వొరపైన చూపులు

వొయ్యనె కన్నులనీట వులికీఁ జూడరే

॥ జవ్వ ॥

కప్పురపుతావితోడ కరఁగేటి తనువు

వొప్పైన కస్తూరిచేత నొరపైనది

యిప్పుడిట్టై తిరువేంకటేశుఁగూడి యా యింతి

చెప్పరాని వేడుకలఁ జెలఁగీఁ జూడరే.

॥ జవ్వ ॥ 905

కన్నడగౌళ

ఏలా యీ యనుమానములింతి మనంబునఁ బాయని—

తాలిమి తప్పుఁదెరువున దాఁగెఁగదోయమ్మా

॥ పల్లవి ॥

మాయపుమంటలు చల్లెడు మందమారుతము

పాయము దిరుగఁబారెడు పండుఁజందురుఁడు

కాయము తల్లడపరపెడు గండుగోయిలలు

యేయెడనోర్వదు చెలిలాగేలాగోయమ్మా

॥ ఏలా ॥

ఇంటఁ బుట్టిన యాతఁడే యింటఁ బుట్టిన యమ్ముల

యింటఁ బలుమరునేయఁగ నేమందునోయమ్మా

వింటఁ బాసిన శరముల వెంటఁ దగిలెడు నారిని

యంటిన మదనానలమిక నారుపరాదమ్మా

॥ ఏలా ॥

1. పెరే. ౨౬. ముఱ్యుగాని.

కొండలరాయఁడు చెలివనుఁగొండల నించిన గురుతులు
 కొండుకచందురులై నవి కొత్తగదోయమ్మ
 నిండిన విరహాబింతయు నేడిదె యమ్మతంబాయను
 పండిన తమకము మేలై ఫలియించెనోయమ్మా || ఏలా || 306

83-వ రేకు.

రామక్రియ

కమలాసన సౌభాగ్యము కలికితనంబులు సౌబగులు
 ప్రమదంబులు¹ నింతంతని పలుకంగా రాదు || పల్లవి ||

మించిన చొక్కులు మీరినయాసలు
 పంచేంద్రియముల భాగ్యములు
 యెంచిన తలఁపులు యెడపని వలపులు
 పంచబాణుని పరిణత (తు?) లూ || కమలా ||

కనుఁగవ జలములు కమ్మనిచెమటలు
 అనయముఁ జెలులకు నాడికలు
 తనువున మఱపులు తప్పని వెఱపులు
 వినుకలి కనుకలి వేడుకలు || కమలా ||

మోవి మెరుంగులు² ముద్దుల నగవులు
 శ్రీ వేంకటపతిచిత్తములు
 తావుల పూఁతలు దర్పకు వ్రాఁతలు
 ఆ విభుఁ గూడిన యలసములు. || కమలా || 307

పాడి³

విభుని వినయములు వివవమ్మా నిను —
 నభయంబడిగీ నయ్యో తాను || పల్లవి ||

1. చె-రే ౨౩. ప్రమదంబున. 2. మెఱుంగులు. 3. చె-రే ౧౯. పుడవ
 విరహం.

రహస్యమున శ్రీరమణుఁడు పంపిన
విహరణలేకలు¹ వినవమ్మా
ఆహివతికయనంబతికాపంబై
బహువేదనకగవదెనట తాను

॥ విభుని ॥

అదిమపతి నీ యడుగుల కెరగిన —
వేదాంతరచన వినవమ్మా
నీదయగానక నిమిషమె యుగమై
భేదంబున నలఁగీనట తాను

॥ విభుని ॥

కింకరుఁడట నీ కినుకనేఁతలకు²
వేంకటపతిగతి వినవమ్మా
సంకెలేక³ నీచనవున జగములు
కొంకకిప్పుడె చేకొనెనట తాను

॥ విభుని ॥ 308

ముఖారి

ఎఱుగవితవి చంద మిట్టివాఁడనుచు నింతి
తెఱవల నీమీఁదఁ దేనోపుఁ జుమ్మి

॥ పల్లవి ॥

రంగుమీరిన మంచరత్నాలు దాచిన నీ—
వుంగరాలచేతఁ బాదమొత్తకువమ్మా
అంగన వుట్టెనుఁ బాదమంటి శిలను దొల్లి
కంగి నీకుఁ బ్రతిమొన గడియించీఁ జుమ్మి

॥ ఎఱుగ ॥

కొమ్మ నీడు వాలారుగోళ్ళ నితనికిని
యిమ్ములఁ దొడలు సోఁకనియ్యకు⁴ వమ్మా
దొమ్ముల⁵ నీరుల గోరఁ దొడనింతిఁ బుట్టించె
కమ్మర నీకు⁶ నిట్టై కలిగించీఁ జుమ్మి

॥ ఎఱుగ ॥

1. లేఖ. 2. కినుక చూపులకు. 3. సంకెదేరె. 4. ని-రే. 5. నీకు
వమ్మా. 6. కొమ్ములనిరు. 7. నీకునునిట్టై.

నొక్కుచుఁ జెనుటల పానువున వేంకటపతి—
 నుక్కున నీచనుఁగొండలొత్తకువమ్మా
 పక్కునను గొండవేసి పానువుజలతి దచ్చె
 చక్కవి తరుణి నిట్టై సడిఁబెట్టేఁ జుమ్మి

॥ ఎఱఁగ ॥ 309

భైరవి

కూరిమెరిఁగి కైకోవు — నీ—
 బీరములే నెరపేవు

॥ వల్లవి ॥

*రంతులె నేసిటు రావు — యెంతైనాఁ జనవీవు
 చెంతలె కడుఁ దలఁచేవు — ఇంతలోనె¹ రవయ్యేవు

॥ కూరి ॥

పొలయుచు నూరకె పోవు — గిఱిగింపుచుఁ దిరిగేవు
 చెలఁగుచు వడి మురిసేవు — నిలరా యించుక² నీవు

॥ కూరి ॥

టొంకుచు నూరకె పోవు — తెంకికి నెవ్వతెఁ దేవు
 వేంకటపతి నవ్వేవు — పొంకమైతివిఁకఁ బోవు

॥ కూరి ॥ 310

పాడి

నత్యభామ సరసపు నగవు
 నిత్యము హరిమదిసే నెలవాయ

॥ వల్లవి ॥

రుకుమిణిదేవికి రూపయవ్వనికి
 సకల విభవముల సౌఖ్యతలు
 చికురాంబరమునఁ జెదరిన యలకలు³
 వికచాణ్ణముఖము వెయివేలాయ

॥ నత్య ॥

తొడవుల శ్రీసతి తొలుమెఱుఁగులమై
 నడవుల మురిపెవు నగుమోము
 తడయక వారిది దచ్చిన హరికిని
 బడలిక వావను సరమంబాయ

॥ నత్య ॥

1. ఎ-రే. ౨౨. ఇంతనె యెరవ. 2. నిలరాయాంచక (౧). 3. ఇది పె-రే. ౨౨. పాఠము: సా-రే. అలఁకలు.

* చిన్నవగుటచే ఈ ౩ చరణములు రెండు రెండు పంక్తులలో నొదిగినవి.

అనుదినమును నీ యలమేలుమంగ

కనుఁగవ జంకెన గర్వములు

దినదినంబులును తిరువేంకటవతి—

చనవుల సౌభగుల సంపదలాయ.

॥ సత్య ॥ 311

శ్రీరాగం

ఎట్టు ¹ నైఁతువె వలవు యింతి పరులు

రట్టునేయఁగ మిగుల రాఁపవునె కొంత

॥ పల్లవి ॥

రాక విభుఁడేఁపేటి రాజసంబొకకొంత

చీకాకు వడఁజేయు చింత వొకకొంత

పైకొన్న చిత్తంబు పట్టరానిది గొంత

మేకులకుఁ జెలులాడు మేలమొకకొంత

॥ ఎట్టు ॥

పలుమారు వలయించు పరవళంబొకకొంత

పొలయలుకలను బొదము బూకలొకకొంత

కలికి కన్నులఁ బొలయు కాఁతాళమొకకొంత

కొలఁదిమీరిన మంచికోపమొకకొంత

॥ ఎట్టు ॥

గరగరిక వేడుకల కలవుకోలొకకొంత

వరుసఁ గోమలమైన వయసులొకకొంత

తిరువేంకటాద్రికు దివ్యమహిమలు గొంత

సరిలేని పొందికల చనవులొకకొంత.

॥ ఎట్టు ॥ 312

పాడి

రావే కోడల రట్టడి కోడల

పోవే పోవే అత్తయ్యా, పొందులునీతోఁజాలును

॥ పల్లవి ॥

1. వె-రే. ౨౬. ఎట్టు.

రంకెలు వేయుచు రంజులెదుట నీవు

కొంకు గొసరు లేవి కోడల

పంకజముఖి నీవు పలుదొడ్డవారిండ్ల

అంకెలఁ దిరిగేవు అత్తయ్యా

॥ రావే ॥

ఈడాడ నలుగురు నేగురు మొగలతో

కూడి సిగ్గులేని కోడల

వాడకుఁ బదుగురి వలపించుకొని నీవు

ఆడాడఁ దిరిగేవు అత్తయ్యా

॥ రావే ॥

బొడ్డునఁ బుట్టిన పూఁపనికే నిన్ను

గొడ్డేరు తెస్తినే కోడల

గుడ్డముపయినున్న కోనేటిరాయవి—

నడ్డగించుకొంటివత్తయ్యా.

॥ రావే ॥ 313

84-వ రేకు.

సామంతం

ఎచ్చరించెదననిన యీజగంబనఁగాను

సచ్చరిత్రుఁడ నీకు సరకా వోరి

॥ పల్లవి ॥

రుచుల నారాయణ పరో జ్యోతి యని

పవరించి నిను శ్రుతులు పలుకఁగాను

వదియింపరాని యిటువంటి నీ యెదుట నా—

కుచకుంభములకాంతి కొలువునా వోరి

॥ ఎచ్చ ॥

రమణ నారాయణ పరబ్రహ్మమని

ప్రమదమున విను శ్రుతులు పలుకఁగాను

తమకమున నను నీవు తగిలితివి యీసుఖము

నిమిషమాసుఖము గానేర్చునా వోరి

॥ ఎచ్చ ॥

ఆరయ నారాయణ పరాత్పరంబవి నిన్ను
 సరసవిద్యలు శ్రుతులు చాటఁగాను
 సిరుల ననుఁగూడితివి శ్రీ వేంకటేశ నీ-
 కరుణకిటు నేనోర్వఁగలనా వోరి.

॥ ఎచ్చె ॥ 314

భై రవి

వేంకటాద్రివిభునిఁబాసి విరహియైన రమణిఁ జూచి
 రంకెలు వేయనేఁటికమ్మ రాజసమునను

॥ పల్లవి ॥

విసప (పు?) కోత సోఁకినపుడె వేడిలేవి చందమామ
 మిసిమిగలుగు వేడిచూపు మింట మలయునే
 నొనలికంటికాఁకనఱఁగి నొగిలినపుడె తొడుగలేక
 కుసుమశరము మదనుఁడతివకొరకు దాఁచెనే

॥ వేంక ॥

చిగురుమేఁతకొండెల్ల చెలఁగి మావికొమ్మలెక్కి
 మగువమీఁదఁగూఁతరేచి మరునిఁగూడిరే
 తగవలైన దళరథేంద్రుతనయు శాపమొసఁగినపుడె
 తెగువమీఁదఁగూఁతరేచ తెరఁగులెరఁగరా

॥ వేంక ॥

నెయ్యమలర మంచివిరులశయ్య వేంకటాద్రివిభుఁడు
 లియ్యమైనచెలికిఁ జనపులియ్యఁ దొణఁగెనే
 కుయ్యవెరిచెఁ గోచిలలును కుంకెఁ జందమామకళలు
 తియ్యవింటివాఁడు వెనకతియ్యఁదొడఁగెనే.

॥ వేంక ॥ 315

శంకరాభరణం

జవ్వాది మెత్తినది తన-
 జవ్వనమే జన్నెవట్టినది

॥ పల్లవి ॥

ముద్దుల మాఁటలది చెక్కు—

టద్దముల కాఁతినలరినది

గద్దరిచూపులది తన—

వాద్ది చెలియమీఁద నొరగున్నది

॥ జవ్వా ॥

పుత్తడిఁ బోలినది తన—

చిత్తము నీసొమ్ముచేసినది

గుత్తపు గుప్పలది అల—

చిత్తజువి లెక్క నేయనిది

॥ జవ్వా ॥

ఎమ్మెలు యెఱఁగనిది తన—

కెమ్మోవిఁ జిరునవ్వు గెరలున్నది

కమ్ముకొనఁగ వెంకటరాయా నీ—

కమ్మనికొఁగిటఁ గలకున్నది.

॥ జవ్వా ॥ 316

అహారి

తిట్టినఁ దిట్టినదే తప్పా

బెట్టమ్మా గుంపెన నీచేత

॥ పల్లవి ॥

వెనక మరలి నవ్వినదే తప్పా

వినమమ్మా¹ నీ విభుఁడౌట

చెనకఁగ జంకించినదే తప్పా

అనవమ్మా నీ వాతనిఁ గినిసి

॥ తిట్టిన ॥

ఎదుట నిలిచి తురుమిడుతే తప్పా

వదలిన పయ్యెడ వాలఁగను

అదన నలసి వుసురనుచే తప్పా

వుడుటుఁదమకముననుండఁగలేక

॥ తిట్టిన ॥

1. ఎ-రే. ఁ. వివనమ్మా.

కేలనె¹ యిటు మొక్కినదే తప్పా

కాలు దాకి వేంకటపతికి

వోలి నేనతనిపై నొరగుటె తప్పా

మేలములాడుచు² మెరయగవతఁడు.

॥ తిట్టిన ॥ 317

రామక్రియ

దంతచ్చదమువ్రా మదనాశ్రుల—

తాంతకాంతికృతిరహో భవతి

॥ పల్లవి ॥

వనితాకుచయోర్వరనఖరేఖా—

ర్షన³ శశిచిహ్నం సఫలమిదం

ఘనకరుణాం మయి ఘటయ చంద్ర ఇ—

త్యనునయకారణమహో భవతి

॥ దంత ॥

సతీమణి విలసత్కరమూలే

చతురలాంచనం సఫలమిదం

వ్రతతిభయహృతే వరదాస్య⁴ కలన—

మతిఘాతాకృతిరహో భవతి

॥ దంత ॥

తరుణి తనుగంధ విలేపన వి—

స్తరసౌభాగ్యం సఫలమిదం

పరిరంభసుఖే తిరువేంకటగిరి—

హరేః పూజనమహో భవతి.

॥ దంత ॥ 318

శ్రీరాగం

ఇంతి కన్నీరొలుకనిట్లఁ జదివె

కొంతంపు కనుఁగొనల కోపమును జదివె

॥ పల్లవి ॥

1. ని-రే. ౨౫. కెలనన. 2. మేలమాడుచును. 3. ని-రే. ౬౫. రేఖాజన.
4. వరదుస్య. ఈ సంకీర్తన ని-రే. ౪. ౬౫. ౭-రే. ౨౭. లోను ఇట్లే కలదు.

వెలఁది వినుకలినే వినికి విని తోడనే
 తలపోతనదివా చింతననేనెను
 తలకొన్న నేలవ్రాతలనె పొలుపుగ వ్రాసె
 తొలుతఁ బాదపువేలి ధూళక్షరములు || ఇంతి ||

పడఁతి కనుకలినే పులకవ్రాలును వ్రాసె
 తడవి నీ చెలువ (వు?) చిత్తపుఁ బలకనే
 కడుఁదెలివికిని బాసి కలవెల్ల మఱచి తన—
 వెడఁగుఁ జెక్కు 'చేతితో వెదకీనిదివో' || ఇంతి ||

వరుస గంటపువ్రాలు వ్రాసెఁ గొనగోరనే
 కురుఁబసల నీవు చెక్కులు గిల్లఁగా
 తిరువేంకటాచలాదిపుడ నీతోఁగూడి
 సరిలేని శబ్దశాస్త్రములెల్లఁ జదివె. || ఇంతి || 319

85-వ రేకు.   సామంతం¹

పడఁతి నినుఁదలచి పో పలుకఁడతఁడు, నీ—
 వెదసినను బ్రాణంబులెరవులాతనికి || పల్లవి ||

వెదచల్లు నీ మోమువెన్నెలఁ దలఁచిపో
 పొదలు వెన్నెలబయటఁ బొలయఁడతఁడు
 ముదిత నీ నెరులు దురుమును దలఁచిపో యతఁడు
 కొదమతేంట్లఁ (టుల?) గనిన గుండె జల్లనును || పడఁతి ||

లలితాంగి నీ దేహాలత దలఁచి పో యిప్పుడు¹
 చెలఁగి వనమునకు విచ్చేయఁడతఁడు
 వెలఁది నీమోవికావిరి దలఁచి పో యతఁడు
 తలిరాకు గవి గుండె తల్లడంబొను || పడఁతి ||

---

1. ఏ-రే. ౧౪. వ్రాశి; ౩౮. వ్రాశి. 2. ౧౪, గుఁజెకు. 3. ఏ-రే. ౯. ౧౦౩. కాందోది. 4. సా-రే. యతఁడు.

(మెలుక నీయూర్పుదెమ్మర దలచి యాతనికి
మలయానిలము చూచి మరపాను మేను)¹

కోమలిగా నీయిట్లకూటములు దలచి పో
ప్రేమమితరములపైఁ బెట్టఁడతఁడు
దీమసపు వేంకటాధిపుఁడుగన యాతనికి
సామాన్యసరసతలు సరకుగావరయ

॥ పదఁతి ॥ 320

ముఖారి

ఏలే² పడుసా యేదేని గుడుసా
చాలునేపకువే జవ్వనంపు గడుసా

॥ పల్లవి ॥

వద్దేలే కనరు వలవని కిసరు
పొద్దువొద్దులకుఁ జూపుల యసరు
పెద్దైన వలపుల పిసరు లో న—
న్నద్దేవు నేనై తినసురుసురు

॥ ఏలే ॥

వచ్చేనేననవే నా వలపు చేకొనవే
మచ్చుచల్లక నామాట వినవే
ఇచ్చేననవే³ నీహృదయమింతటనైన
రిచ్చవడిన నాకూరిమి గనుఁగొనవే

॥ ఏలే ॥

లావే సంగడికి రతుల యంగడికి
శ్రీ వేంకటేశుఁడ⁴ నా చెంగటికిని
నీవే కౌఁగిటికి నిధులలోఁగిటికి

మోవీవే వెరవక మోహపుటాఁకటికి.

॥ ఏలే ॥ 321

1. ఏ-రే. ౯. లోవిది ఈ చరణపు ఉత్తరార్థపాకమిది. 2. ఏ-రే. ౧౫. ౩౯.
యాలేలే. 3. ఏ-రే. ౩౯. ఇచ్చేనేననవే. 4. ఏ-రే. ౧౫. ౩౯. వేంకటవనినా.

తెలుఁగుఁ గాంబోది

చక్కఁదనములనే వేసాలఁబొయ్యేవు నీ—
 యొక్కవలె యింత నేనె నెక్కడ చొచ్చేవే || పల్లవి ||

వెన్నెలలకునె యింత వెరచేవు నీమోము
 వెన్నెలలచే నెట్లు వేఁగించేవే
 సన్నపుఁ దేంట్లకిట్టె జడినేవు నెలఁత నీ—
 యిన్ని నెరిఁదుమ్మెడలకెట్ల¹ రోఁగేవే || చక్క ||

చిలుకలకునే యింత చిమిదేవు నీ చిలుక—
 వలుకుల నెక్కడికిఁ బారఁదోలేవే
 చలిగాలికినె యింత జడినేవు నెలఁత య—
 గ్గలపుటూర్పుగాలికెక్కడ² నొదిగేవే || చక్క ||

మదనుఁడనినను వేమారు గలఁగేవు నీ—
 మదనగురునికెట్లు మనసిచ్చేవే
 ఇదె వేంకటేశుఁడు నిన్నెనసి కౌఁగిటఁగూడె
 పొదలుఁదావులకెట్లు పొంగుచుఁ జొక్కేవే. || చక్క || 322

వరాళి

చూపులనే సొలనేవు చూడరాదా మమ్ముఁ
 గాఁపురము నేయనీక కారించేవా || పల్లవి ||

వదినెంటాఁ బిలిచేవు వద్దు సుమ్మీ యెవ్వరోయి
 వదినెలు నీకు³ వాడవారి మరఁది
 యెదురై తే మొక్కేవు యేటికోయి యింతేసి
 వుదుటులు మాని⁴ చక్కనుండనేరవా || చూపు ||

1. ఎ-రే, ౩౯. కేలలో.   2. గ౩, ౩౯. నీ-వాలికేటిగాలికెక్కడ.   3. ఎ-రే.
 ౨౦. గ౩, వదినెలు వాడ.   4. వుదుటులు చక్క.

అత్తనంటాఁ బిలిచేవు అక్కడ నిక్కడ నీకు
 అత్తలెవ్వరోయి పూరఁ బొత్తులల్లుఁడా
 వత్తునంటాఁ జెప్పంపేవు వడదాఁకి కూకులును
 వత్తులునై పోదుఁగాని వచ్చి చూడరాదా¹ || చూపు ||

చీర వెలిగా నవ్వేవు చెల్లఁబో యొక్కడనైన
 మారుజాతి వారికైన మానములేదా
 తీరు నీకు నింతేసి తిరువేంకటేకుడ
 కూరిమి యెరిఁగి నన్నుఁ గూడితివౌరా. || చూపు || 323

కొండమలహరి

కొండలోఁ గోవిల గుయ్య గుండె వగిలె నీ—
 యండకు రాఁగాఁ బ్రాణమంతలో బ్రదికెరా || పల్లవి ||

వలచి నిన్ను వెదకి వడి నే రాఁగాను
 పులివలె మగఁడుండెఁ బోవీయ్యక
 తలచి నాకంతలోనే తల నొవ్వఁగాను
 చిలుకుఁ బులకలెత్తి సిగ్గుమాలె వలపు || కొండ ||

ఏమరించి యింటివారినెడసి నే రాఁగాను³
 గామైన బిడ్డయేడ్చె గడలనీక
 తామసించి యుండలేక తల్లడించఁగాను
 చీమలు మైవాఁకినట్లు చిమ్మిరేఁగె వలపు || కొండ ||

వుండలేక యిప్పుడు నీవొద్దికి నే రాఁగాను⁴
 కొండవలె మరఁడుండెఁ గోపగించుక
 బొండుమల్లెవరపుపైఁ బొరలేటి యిట్టి⁵ నన్ను
 కొండలరాయఁడ నిన్నుఁ గూడించె నావలపు. || కొండ || 324

1. చూడనేరవా. 2. ని-రే. ౩. కొండలఁ. 3. రాఁగా గామైన. 4. రాఁగా
 కొండ. 5. బొరలే యీ నన్ను.

సౌలపుగొనుచు మించుల మొలనూళ్ళు

సకుపుల మురిపెపు జవరాలు

గలగల గజ్జెలు గదలఁగ నునుఁదొడ

బలిమిఁ గదలిచిన బ్రమసితవపుడు

॥ జట్టి ॥

సౌంసగు తల¹ చంచుల (?) మునివేళ్ళు—

సంపద నడపుల జవరాలు

• యింపులు నెరపుచు నిలె నినుఁ గడిసిన²

కంపించితి వేంకటగిరితమణి.

॥ జట్టి ॥ 326

సామంతం

అద్దిరా చిమ్ముల మాటలప్పటి నీకు

పెద్దరికాలనే³ మురిపెములే చిమ్మేవు

॥ వల్లవి ॥

వద్దన్న మానవు నేనెవ్వతెరా నీకు నీ —

నిద్దురచూపులు నాపై నివాళించేవు

బద్దులెల్లనేడ నగపడెరా నీకు యీ—

ముద్దులమాటలాడుచు మోమే వంచేవు

॥ అద్దిర ॥

దెందములో నేనికనేఁటికిరా నీకు నీ —

యందిసాటుచేతల నన్నలయించేవు

కిందిచూపులేడ దొరకెరా నీకు నీ —

చెందమ్మిచేతుల నాచెఱఁగువట్టేవు

॥ అద్దిర ॥

దింకములేవ్వతె నేరిపెరా నీకు నీ —

కుంకుమపూఁతలే⁴ చెరఁగునఁ గప్పేవు

యింక నిన్నియునేల యిదె నీకు తిరు —

వేంకటేశ నాకొఁగిట వేడుకఁ గూడితివి

॥ అద్దిర ॥ 327

1. తకచంచుల. 2. చు నిదె వేంకటవతి. 3. ఇది ని-రే; సా-రే, పెద్దరి కేంనె. 4. పూఁతల.

రామక్రియ

పంతమాది పిలిచినఁ బలుకదెవ్వరితోడ
యింపవలచిన వలపెందునైనఁ గలదా || పల్లవి ||

వెక్కసపు గుబ్బలవైవేసిన కప్పురమెల్ల
నొక్కమాటే నీరాయనోయమ్మా
మిక్కుటమైన దీని మేనిమీఁది వెక్కచూచి
వక్కలాయ గుండె యిట్టి వలపెందుఁగలదా || పంత ||

గుప్పెడి నిట్టూరుపుల కోమలిహారములెల్ల
వుప్పరాలెగయఁ జొచ్చెనోయమ్మా
వుప్పతిల్లుఁ జెమటల¹ నోలలాడఁగానె మేను
నిప్పువలెనున్నదిట్టి నెయ్యమెందుఁ గలదా || పంత ||

కొయ్యతనమునిట్టై కోనేటిరాయనిఁగూడి
వుయ్యాలమంచముమీఁదనోయమ్మా
పయ్యెదచెరఁగు జారఁ బచ్చినేతలిన్నియును
ముయ్యఁజూచీ నిటువంటిమోహమెందుఁగలదా² || పంత || 328

భవుళి³

ఎప్పుడు నాయెడ నీకు నిదివలెనా
కవటాలు విజములు కలిగినాతఁడవు || పల్లవి ||

వెల్లిగా నీవూర్పు వేదమట వేడి
చల్లని క్రుత్తికి నుష్టము గలదా
పెల్లుగ నిరువంకఁ బిరువీకులై వేడి
చల్ల నిదైనా వెచ్చనిది గావలదా || ఎప్పుడు ||

---

1. ఏ-రే. ౬౮.. యై గోరికల.   2. ఈ చరణము వ్రాయుటకు చోజుపిడువఁ బడినది. ఏ-రే. ౮.   3. ఏ-రే. ౩౦. గుజ్జరి.

నగు నీమాటలే పురాణంబులట బొంకు
 దగిలీని చదువులింతయు బొంకులా
 తెగి యిరువంకలఁ దీదీపులై నీ
 పొగురుల¹ మాటలెప్పుడును నిక్కము² లా || ఎప్పుడు ||

చలివేడిచూపుల జాణవట యిట్టె
 బలసి నాపైఁ బరపఁగవలెనా
 కలికివై తిరువేంకటవిభుఁడ నన్నుఁ
 గలయక యలయించి కలిసితివిపుడు. || ఎప్పుడు || 329

శ్రీరాగం - రఙ్గెతాళం

కనలకువే మతి కలఁగిని యీ—
 వనజోదరుఁడిదె వచ్చీనిపుడు || పల్లవి ||

వడిఁ గుచభరమున వ్రాలెడి వేగము
 నడవకువే సన్నపు నడుము
 చిదుముడి నన్నుఁజేసిన³ గోవిందుఁడు
 తడయఁడు⁴ నిన్నుఁ దగిలీనిపుడు || కనఁ ||

కొప్పువేఁగుననె కుదిసిన మెడ గడు —
 తిప్పకువే కందెడి సరులు
 దప్పి వొదలఁ బరితాపము నీమై⁵
 కప్పిన శ్రీహరి గదిసీఁ గాని || కనఁ ||

పొరలుచు నిట్టూర్పులనుసురనియెడు
 వెరవకుమెన్నుఁడు⁶ వేదనల
 కరఁగి నీవు వేంకటపతికొఁగిట
 మెరసితివిటు⁷ కడు మించిన రతుల || కనఁ || 330

1. సా-రే. పొగురుల. 2. నిక్కము. 3. ని-రే, ౫౭, ముడినే నినుఁజే: ౮౨. నినునేఁజే. 4. తడవఁడు. 5. ఏవే కప్పిన శ్రీహరిఁగది. 6. చకువే వడు. 7. తవి కడు.

ఆహారి

అలికి సంపెగతావికణి¹ నట్టు
 తొలగి నుడుట జారి తుమ్మిదల పిల్లలు || పల్లవి ||

వెలదియారను² పాము వెంటబెట్టుకొని రాగా
 తలకి చండ్చుడు వోయి దాగినట్టు
 పలువన్నె మెఱుగుల పయ్యదలోనె దాగె
 చలివేడి మెఱుగుల చందమామపిల్లలు || అలికి ||

కోవలపలుకుదాడి కోపగించి వెంటరాగా
 తావుల చిగురువోయి³ దాగినట్టు
 మోవి సూదివాటులై⁴ మొనసి కానవచ్చివి
 మావుల చిగురులోని మాణికాలపిల్లలు || అలికి ||

భారమైన విరహతాపపు సూరియుండు⁵ రాగా
 తారితారి చకోరాలు దాగినట్టు
 కూరిమి వేకటపతిఁ గూడిన తమకమున
 గోరగించిదివి⁶ చకోరముల పిల్లలు. || అలికి || 331

87-వ రేకు.

ముఖారి

చాలు జాలు నీ జాజర నన్ను
 తాలిఁ బరచె⁷ నీ జాజర || పల్లవి ||

వలపు వేదనల వాదేను యీ—
 తలనొప్పులచేఁ దలఁకేను
 పులకలమేనితోఁ బొరలేను కడుఁ—
 జలిగొని చలకు జాజర || చాలు ||

1. స-రే. గణా. తావి అజగి. 2. తా-వెం. యూరని పాము. 3. రుదోయి
 4. ని-రే. వాల్లమొ. 5. సూర్యుడు. 6. వె-రే. ౨౭. జరచె.

ఒల్లని నినుఁగని వుడికేను నీ—

చిల్లరచేతలఁ జిమిదేను

కల్లగందవాడిఁ గాఁగేను మైఁ

జల్లకు చల్లకు జాజర

॥ చాలు ॥

తివిరి వేంకటాధిప నేను నీ—

కవుఁగిటికబ్బితిఁ గడు నేను

రవరవ చెమటఁ గరఁగి నేఁడు యిదె

చవులాయను నీ జాజర.

॥ చాలు ॥ 332

శ్రీరాగం

విరహంపుఁ గోమలికి వెలయంగఁ గలవెల్లె

అడుగుగాఁ బొల్లయిన ఫలమాయె

॥ పల్లవి ॥

వేమారుఁ జెలికి నరవిందశయ్యలె పరవ

బాముచెడి యిందునే బడరఁ గాని

తామెరై¹ దెందమీ తలిరుదేహములోన

లేమకిది గలిగియును లేని ఫలమాయె

॥ విరహ ॥

వెలఁదిమై సురటులనే² విసరఁగా లలితాంగి—

నలమి ఆదియే తాపమయ్యెఁగాని

పెలుచైన నిట్టూర్పు పెనుగాలి లోలోనె

కలిగియును తమవారుగాని ఫలమాయె

॥ విరహ ॥

కాంత కనుదోయి నునుఁగలువరై కలువలనె

అంతకంతకు వగల నలవెఁ గాని

యింతలోఁ దిరువేంకటేశుఁ గూడియుఁ జెలికి

చెంతనే కనుదోయి చెంగలువలాయె.

॥ విరహ ॥ 333

1. వి.శే. 38. తామెరై. 2 సురల్ల విసర.

అహరి

మోవిపై వీదెపు కెంపు ముచ్చటాడఁగ
చేవవచ్చి చిగురుపైఁ జిమ్మిరేఁగినే || పల్లవి ||

వాసనగుబ్బలమీఁద వల్లెవాటుగా జార—
వేసిన పయ్యెదకొంగు వెంటఁ దూలఁగ
తీసిన ఘాతల ముద్దుఁదీగె చందురులమీఁదఁ
గాసేటి వెన్నెలవరఁ గానవచ్చినే || మోవి ||

వేఁకపు నెరులకొప్పు వెక్కనపు విరులతో¹
తేఁకువమీరఁగఁ గడు² దీపించఁగా
చీఁకటిలోపల మించు చిన్నిచిన్ని వెన్నెలల
తోఁకచుక్కలై³ చూడఁ దొంగలించినే || మోవి ||

పాదముల దాటించు పసిఁడి మఱ్ఱెల మోఁత
మోదపు కంకణరవముల మీఁఁగా
గాదిలి నీ కౌఁగిటి⁴ వేంకటపతిమీఁదిపాట
వేదముల మీరివట్లు వెదవల్లినే. || మోవి || 334

మాళవిగోళ

చాఁచిన చలముల సటకాఁడ యిట్టై
జేఁచితివిపుడు నీవే కావోరి || పల్లవి ||

విరులు గోయఁగ నన్ను వేడుకతోఁ జూచి
విరులెంత ప్రియమొ యీ వెలఁదికని
మరుని తియ్యని వింటి మాయపుఁ గ్రొవ్వాఁడి
విరులేయించితివి నీవేకావోరి || చాఁచిన ||

---

1. వె-రే. ౨౦. విదులతో. 2. మీరఁగడు. 3. వి-రే. ౩౯. చుక్కలై.
4. 'కౌఁగిటి' అవియే అన్ని రేఖలందును రూపము.

జలము గేళాకూళిఁ జల్లులాడఁగఁ జూచి
 జలమెంత ప్రియము యీ సతికినని
 చెలఁగి కాఁక¹ చెమట చెలమ న్నాపై నేఁడు
 వెలయఁ జేసితివి నీవే కావోరి || చాఁచిన ||

తొడవులిడుచు నేను తొఁగలింఁచఁగఁ జూచి
 తొడవులే ప్రియము యీ తొయ్యలికని
 కడుఁదొడవులే వేంకటరాయ కొనగోర
 విడుఁకిచ్చితివి నీవే కావోరి. || చాఁచిన || 335

దేశాక్షి

ఎప్పుడు వచ్చునో యంటా నెదురు చూచిఁ బతికి
 దప్పిదేరు మోముతోడ దాఁచలేదు ప్రియము || పల్లవి ||

వేఁటవోయినమగఁడు వీధి రాఁగాఁ గిన్నెర
 మీఁటుచుఁదా నిక్కిఁచూచి మేడపైనుండి
 గాఁటపు గుబ్బలకొఁగు గప్పదు జారిన నింత—
 ఆఁటది వలచెనేని ఆఁపరాదు ప్రియము || ఎప్పుడు ||

ఇంతి చూడఁగానె విభుఁడేతుల¹ గుఱ్ఱము దోలి
 చెంతనున్న సతులెల్ల చేసిఁజూపఁగా
 అంతలోనె యాకె తనువంతయుఁ బులికించె
 పంతపుసతులకైనఁ బట్టరాదు ప్రియము || ఎప్పుడు ||

లేకువ మెరసి రాఁగా తిరువేంకటేఠుఁ జూచి
 వేఁకపుఁదురుముతోడ విఱ్ఱవీఁగీని
 కాఁకతోడఁ జిత్తమెల్లఁ గరఁగి నీరై మించె
 యేఁకట నెవ్వరికైన నెంతగాదు ప్రియము. || ఎప్పుడు || 336

సామంతం

ఎవ్వరికిఁ జెల్లనమ్మ యింతేసి పనులు
నావ్వని నాప్పులతోడ నొగిలీఁ జెలియ || పల్లవి ||

వీఁగెడి తురుముతోడ వేఁకపు సొమ్ములతోడ
కాఁగిన దేహముమీఁది కస్తూరితోడ
ఆఁగిన యాసలతోడ నతిరాజసముతోడ
వేఁగెడిఁ బ్రాణేకుఁబాసి విరహానఁ జెలియ || ఎవ్వరి ||

విప్పని రెప్పలతోడ వేఁడిచెమటల¹ తోడ
పుప్పొడి దాఁకినమేని పొక్కులతోడ
కప్పక కప్పిన మంచి కలికివయ్యెదతోడ
కప్పురపుటూర్పులఁ గరఁగీఁ జెలియ || ఎవ్వరి ||

భావపువితలతోడ పచ్చిసింగరముతోడ
* ఆవులు వారెకిమేని అలవులతోడ²
శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁగూడి సిగ్గులగర్వముతోడ
ఆవలిమొమ్మె మాఁటలాడీఁ జెలియ. || ఎవ్వరి || 337

88-వ రేకు.   కాఁబోడి-ఏకతాళి

భారషటూర్పులతోఁ బఱఁగించీని వీఁడె
కూరిమినతులు మేలుకొలుపరమ్మా || పల్లవి ||

వేఁగినంతకునితఁడు వెఁజదులతోడి రతి
భోగించి వచ్చి నిద్రవోయాని
సోగకనురెప్పలు మూసుక యిప్పుడెంతేసి—
జాగరవుఁ బతితోడ చరచరమ్మా || భార ||

1. చెమటతోడ. 2. అలవుతోడ. * 'అవి' కల్పింపవలసినమాట.

వొప్పైన సతులతో వుదరములోపల¹
 యిప్పుడు నితఁడు సుఖియించిని
 దప్పిదేరు తనమోముఁదమ్మితోదనిదె వీఁడె
 వుప్పవడముగఁ బాదాలొత్తరమ్మా || భార ||

నరుగున మేలుకొని నరసవుఁ గాఁగిట
 గరగరితెం నన్నుఁ గలసీని
 ఆరవిరి నురమున అలయుచును వీఁడె
 తిరువేంకటపతిఁ దెలుపరమ్మా. || భార || 338

కన్నడగౌళ

తరుణికనుఁగవ మోడ్చు తగఁ జూడరే
 వరునిఁ దనమతి సొలసి వడిఁ జూచినట్లు || పల్లవి ||

వెఁది ముక్కున వెడలు వేడి విట్టారుపుల—
 చెలువమెటువలెనుండెఁ జెప్పఁగదరే
 చలముకొను నలలకును సంపంగి పెనుగాలి
 కలకంటిమేనికిని కాపిదీనయట్లు || తరుణి ||

పడతిపైనునుఁజెమట పన్నీటితావితో
 బడిబడినె యెట్లుండె భావింపరే
 అడరు విరహోనలంబప్పటప్పటికార్ప
 కడువేగముదకముడుగక చల్లవట్లు || తరుణి ||

ఇంతినెన్నుడుటిపై నిపుడు చెదరిన కురులు
 వింతలై యెట్లుండె వివరించరే
 సంతమై వేంకటేశ్వరుఁడు చెరినేఁపు శశి—
 పంతముడుపఁగఁ దమము వరె (రి?) విడిచినట్లు. || తరుణి || 339

రామక్రియ

తమకమును దలపోతయును గలదెందాక
 అమరుఁ జెలువము దనకు నందాకఁ దరుణి || పల్లవి ||

విరసంపు¹ మరువిపై వెరపు మతికెందాక
 ఆరయఁ దనయాపదయు నందాక
 సిరిదొలఁకు జవ్వనపు సిగ్గు నీకెందాక
 ఆరవిరి విలాసంబునందాకఁ దరుణి || తమక ||

ఎనయు ముదములును దనయేతులును నెందాక
 అనుఁగుఁగోరికలు దనకందాక
 కనుఁగొనల నవ్వులును కాకలును నెందాక
 అనవరతసుఖము దనకందాకఁ దరుణి || తమక ||

తలఁపు వేంకటవిభుని తగులు గలదెందాక
 అలరుఁదెలుపులు మతులునందాక
 కలయునాతని చనవు కరుణగలదెందాక
 అలవోక పరిణతలువందాకఁ దరుణి. || తమక || 340

సామంతం

బొంకకురే చతురుఁడప్పుడె వచ్చీనా
 సుంకు దేరీ² జూపు మంచి సుద్దో మద్దో³ || పల్లవి ||

వన్నెలాడి చెలి నీవు వచ్చుదాకా యిటె
 వున్నదానఁ బ్రాణములునుచుకొని
 వున్నతుఁడా⁴ తఁడు మమ్మునొలిసినా⁵ యేలె
 కన్నుల నవ్వేవు చెలి కాయో పందో || బొంక ||

1. వి-రే-గం-విరసపు. 2. సా-రే. సుంకుదేరిచూపు. 3. వి. రే. య. మదోమద్యో. 4. వున్నవాఁడతఁడు. 5. నొలిచినా.

చక్కనమ్మ నీమాట చల్లుడాకా యీ—
 చెక్కుమీడి చేతితోను చింతించేను
 నిక్కమునాతనికింక నేనేలే¹ నీవు
 నొక్కకువే నాచెక్కు నుయ్యో కొండో || బొంక ||

కప్పురగంది యింత దగ్గరకువే నీ—
 వప్పుడే కౌగిట నన్ను నలమేవు
 అప్పుడు వేంకటవిభుడలరించె విదె
 యిప్పుడె యీతనికృప యీతో మోతో. || బొంక || 341

వసంతవరాళి .

నిలు నిలు దగ్గరకు నీ యాన² నీకు
 వలచితినిని మావారెల్ల నగరా || పల్లవి ||

వద్దు వద్దు కొండలలోవారికి మాకింతేసి
 పెద్దపెద్ద ముత్యాలపేరులిన్నేసి
 అద్దము చూచిదె నాకు నంతకంటె సిగ్గయ్యిని
 గద్దరి మాచెంచువారు గని నన్ను నగరా || నిలు ||

చాటుజాలు బంగారు సరుపణు³ లుంగరాలు
 నీలపుగంట సరులు నీకే వుండనీ
 మూలనుండేవారు గాక ముత్యాలచెరగుల—
 చేలగట్టుకొన్న నన్ను చెంచెతిలు నగరా || నిలు ||

రాకురాకు యీదకు⁴ నీ రమణుల పాదమాన
 నాకు నీకు నింతేసి ననుపేటికి
 దీకొవి కూడితి నన్ను తిరువేంకటేశ యీ—
 కాకరిచేతలకు లోకమువారు నగరా. || నిలు || 342

1. పె-రే. ౨౭. నేనేం.   2. ని-రే. ౩౧. రకు ఏకు నీ.   3. పె-రే. ౨౭.
 సరపణు.   4. ని-రే. రాకు నీకు నీరమ.

మలహరి

విద్దిరించి పాల (చీఁ బాల?) జలనిధివలనే
వాద్దిక శ్రీరమణునికి వాత్తరే పాదములు || పల్లవి ||

వేగుదాఁకాఁ జిత్తగించి విద్యలెల్ల నాదరించి
బాగుగాఁ గృపారసము పంచి పంచి
యేగఁజిఁ బవ్వళించెనో యెట్ల భోగించెనో
యోగీంద్రవరదుని వూఁచరే వుయ్యాలను || నిద్ది ||

వాలఁగన్నుల రెప్పల వడదాఁకి తనుతావి
చాలుకొన్న పూర్వులు చల్లి చల్లి
నీలవర్ణపుగుణము నెరవుచు నొకయింత—
కాలము గన్నులఁ దిప్పిక (ప్పీఁగ?) ప్పరే దోమతెర || నిద్ది ||

సరుగన యోగనిద్ర చాలించి లోకమెల్లఁ
గరుణించఁ దలఁచి వేంకటగిరిపై
అరుదుగ సకలలోకాద్యుఁడయి మించి (చీ?)
విరివి నాలవట్టాలు విసరరే సతులు. || నిద్ది || 343

89-వ రేకు.

శ్రీరాగం

ఆటు గొంతకాలంబులనుభవించఁగఁ గలిగె
యిటు గొంతకాలంబు యివి¹ చూడవలనె || పల్లవి ||

వెన్నెలఁ జీకట్లు వెలఁది సుఖదుఃఖములు
కన్ను దెరచి మూయుటలు గతులు నవగతులు
మన్ననలు వొల్లములు మగువ పగలును రేయి
తన్నుదానె సమకూడఁ దనుఁదానె తొలఁగు || ఆటు ||

1. ని-రే. ౫౬. యది.

కిందు మీదైవచ్చుఁ గినుకలును దారిములు
ముందు వెనకగుఁ జెలియ మోదభేదములు
పొందికలు పాయుటలు పొలఁతి¹ సౌభాగ్యములు
ఇందరికి సరిగాఁగ నెదురెదురనుండు || అటు ||

మరచినను తలఁచినను మనసు తనపైనుండు—
చెరుఁగునది తిరువేంకటేశ్వరుండు
తెరవనిదె కరుణించె దేవుఁడే² నాయకుఁడు
తరితీపునేయుఁ³ గాని తలఁపుకో⁴నుండు. || అటు || 344

అహారి

అప్పమైన నీయరే యమ్మలాలా నేఁ—
దప్పఁదా⁵ ర గించినదె యమ్మలాలా || పల్లవి ||

వాడుదేరి వదనము వదదాఁక⁶ నిందాఁక—
నాడివచ్చె⁷ జూడరే యమ్మలాల
నీడకేఁగనెరఁగఁడు నిక్కపు బాలునివలె
ఆడనీడ⁸ దిరిగాడీనమ్మలాల || అప్పు ||

వెడ్డు వెట్టినాటలకు విచ్చేనేనని నన్ను—
నడ్డములాడకురే యమ్మలాల
దొడ్డివారియిందెల్లఁ దూరి తూరి పారాడీ—
నడ్డములు నిరుపులు నమ్మలాల || అప్పు ||

వేఁకువజామునినుండి వెయిమారులారగించు
నాఁకటికోరువరేఁడమ్మలాల
తేఁకువ వేంకటగిరిదేవుఁడైన బాలుఁడిదె
ఆఁకతాడువట్టి తీసినమ్మలాలా. || అప్పు || 345

1. పొలితి. 2. దేవుడి. 3. సా-రే. శను. 4. ని-రే. గం. దప్పడా.
5. దాఁకె. 6. వచ్చి. 7. నీడాఁకరాడి.

నారణి

పంతువు దిగువులఁ బదరేవు నీ—

పంతులు¹ మానుప వనమా వోరి

॥ పల్లవి ॥

వేఁకపుఁ దురుముల వెలఁదుల యలకల—

వీఁకటి దవ్వుచుఁ జెలఁగేవు

ఆఁకటి చూపులనలసి మలయు నీ—

కాఁకలు మానుపఁగలనా వోరి

॥ పంతు ॥

నన్నపు నగవుల సతుల కపోంపు—

వెన్నెలలే యిటు వెదకేవు

వన్నెలతనువున వాడుచు నొయ్యన

తన్నేవు నేనితరమా వోరి

॥ పంతు ॥

పడఁతుల కుచముల పరిమళపుఁ జెమట—

తడిపయ్యెదలను దాఁగేవు

కడుఁ గొఁగిట వేంకటగిరివర నను

పుడికెదవంతకోపుదునా వోరి

॥ పంతు ॥ 346

ఆహారి

పచ్చిదేరే వలపు బయలు వెరపు

నమ్మగోరి నటు కిన్నరి తంత్రి మీటు

॥ పల్లవి ॥

వెలయఁ జల్లనిగాలి విరులెదిర్చిన జాలి

తలఁచ పూదూఁచి చిత్తజ వయ్యాఁచి

కలయ వెన్నెల వెలుఁగు కాలకూటపు నలుఁగు

పలుకుఁ దేనెలచిందు బడబాగ్నిచిందు

॥ పచ్చి ॥

1. వె-రే. ఆ. చతురు

అగడుఁ గోవిలకూఁత అంగన నొసలివ్రాఁత
 నిగనిగని పన్నీరు నిప్పులయేరు
 సొగసుచాలనిచోటు చురుకుటలుగుల పోటు
 నగవుఁజిలుకల నుడుగు నమ్మించు పిడుగు || పచ్చి ||

తనివోని రతికాఁక తప్పునేయని యాఁక
 వనితకీపతిమాట వలపుమాట
 వినయంపు రతికింపు వేంకటేశ్వరు సొంపు
 తనువుమెత్తనిపరపు తను వెల్లమరపు. || పచ్చి || 347

ఆహారీ

ఉవిదతనులత యేటికులికి పడెనే
 కవ మదనబాణాగ్నిఁ గాఁగడుగదా || పల్లవి ||

వనితలావణ్యంపు వదనశశికలములు
 చనుగిరులపై నేల జారిపడెనే
 వెనకఁ దుర (ఁ?) మను రాహు వేవేలు రూపులై
 తనర ముఖచందురుఁడు తలకఁడుగదా || ఉవిద ||

మొలకలై గుమురులై ముదితమై మరునంప—
 ములుకులంతటనేల ముణుఁగఁబడెనే
 పొలయు మరునప్రకమటు పుంఖాన పుంఖములు
 పొలఁతిమీఁదినె రాశివోయఁడు గదా || ఉవిద ||

కొమ్మరై న పెనుదండు కుసుమాయుధుఁడు గదలి
 తెమలి రాకిప్పుడెట్లఁ దిరుగఁబడెనే
 విమలాంగికొఁగిటను వేంకటేశ్వరునిఁ గని
 భ్రమసి ప్రతిదండనుచు పదరఁడుగదా. || ఉవిద || 348

ముఖారి

చెప్పిన హృదయము దలఁకెడు చెలి దానిపుడెట్లున్నదో
అప్పుడు పరితాపంబున నలసిన చందములు || పల్లవి ||

వేడుకతో సంగీతము విని కన్నుల మెచ్చుచు¹—
నాడుచుఁ బ్రాణేశ్వరుఁగొనియాడెడి చందములు
కాడిన మర్మపుమాటల కంపంబునఁ దలయాఁపుచు
చూడక చూచిన చూపుల చొక్కెడిచందములు || చెప్పిన ||

చనుఁగవ నన్నపు చెమటలు జారెడి పయ్యెడనార్చుచు—
నొనరిన నిట్టూర్పులచే నూటాడెడి చందములు
తనువునఁ బలుమరుఁ బొడమెడి దట్టపు పులకాంకురములు
అనువున మెత్తక (?) * కరమున నంటిన చందములు || చెప్పిన ||

తిరువేకటగిరివల్లభు దేవశిఖామణికొఁగిట
తరుణి మనోభవుబారినిఁ దప్పిన చందములు
యిరవుగ నాతని చేతల వింపగుఁ బరవశములచే
దొరలిన మరపుల నెరుకలఁ దూలెడి చందములు || చెప్పిన || 349

90-వ రేకు.

ముఖారి

కొండల గుబ్బల² నాతో గోరాదిగానేవు³
కొండల నావులఁగాచిన⁴ కోదెకాఁడఁ గాన || పల్లవి ||

వంకలకురులదాన వద్దు నే నీకు మూఁడు—
వంకలవెంటఁ⁵ దిరిగేవాఁడఁ గావ⁶
సంకుమెడదాన నీతో సరివచ్చేనా⁷
సంకుచేతి నన్ను నీవు జట్టిగొంటి చాలదా || కొండ ||

1. ఈ పాదపు రెండవభాగమున రెండు మాత్రలు యలవని తోఁచుచున్నది.
2. పె-రే. ౨౨. గుబ్బల. 3. వి-రే. ౨౬. గొంటివి. 4. గాచే. 5. వంకల
మేనుఁ దీఁగెవాఁడ. 6. నేఁగాన. 7. చేసిన నా. * గోరు+అదిగానేవు=గోరు-
కొంత తీసికొనుచున్నావు ;   • మెత్తవి

నాదరామక్రియ

నెలఁతకుఁ గొండలతిమ్మవి నేనిదె తోడ్కొనివచ్చెద
 ఎలనాగలు మీరిందరు నేమరకుఁడి చెలివి || పల్లవి ||

వలపుల రేనికి చెంగలువల¹ కొండము చొర మొక్కుఁడి
 ఆలులకు పూఁదేనియ సోయగములు మెయికొనుఁడి
 ఫలరసములు మీఁదెత్తుఁడి పదరి చిలుకలకును గోవిలలకు²
 పొలఁతికి కెందమ్మిరేకులు పోయుఁడు బడిమిగను || నెలఁత ||

కట్టుఁడి సన్నపువలిపెము కర్పూరముఁ బన్నీరును
 దట్టముగాఁ బై నలఁడుఁడి తరుణీమణికి
 ఒట్టుఁడి జాజులు పరపున నొరపెరిఁగిన చెలికత్తెలఁ
 బెట్టుఁడి మరుబలములచే బెగ్గిలి పడకుండ || నెలఁత ||

చిగురునఁ గెంపులు మొలచెను చిత్రము చూడఁగదమ్మా
 మొగుడలపైనల చంఁదుని మూఁకలు మరిగినవి
 మొగమున బిత్తరిచేతలు మును లేనివి చెలికబ్బెను
 మగువయు(కు) తిరువేంకటపతి మమతల పరిణతలు. || నె || 352

శేడారగాళ

సువ్వి సువ్వి సువ్వివి
 సుదతులు దంచెదరోలాల³ || పల్లవి ||

వనితల⁴ మనసులు కుందెన చేసిటు⁵
 వలపులు తగ నించో⁶ లాల
 కనుసన్నలనెడు రోఁకండ్లను
 కన్నెలు దంచెదరోలాల || సువ్వి ||

1. పె-రే. ౨౭. చెంగలువలు. 2. ఇందు మూఁతారిక్యము గాన వచ్చుచున్నది.
 3. తా-వెం గం. రోలం. 4. వనితమన. 5. చేసేటి. 6. విచ్చో.

బంగారు చెరఁగుల పట్టుపుట్టముల —

కొంగులు దూలఁగనోలాల

అంగనలందరు నతివేడుకతో

సంగడి దంచెదరోలాల

॥ సువ్వి ॥

కురులు దూలఁగ మంచి గుబ్బవన్నులపై

సరులు దూలాడఁగ నోలాల

అరపిరి బాగుల నతీవలు ముద్దులు

గురియుచు ¹ దంచెదరోలాల

॥ సువ్వి ॥

ఘల్లు ఘల్లుమని (ను?) కంకణరవములు (ల?)

పల్లవ పాణుల కో (నో?) లాల

అల్లన నడుములు అసియాడుచు సతు —

లొల్లనె దంచెదరోలాల

॥ సువ్వి ॥

కప్పుర గంధులు కమ్మని పువ్వుల —

చప్పరములలో నోలాల

తెప్పలుగా రతిఁ దేలుచుఁ గోనే—

అప్పునిఁ బాడెదరోలాల.

॥ సువ్వి ॥ 358

శ్రీరాగం

కూరిమిచేతలు కొండలుఁ గోట్లయి

గారవించి యింతిఁగాచినది

॥ పల్లవి ॥

వన్నెల మాటల వాకిటికంగెటి—

జున్నుకు వడగాలి సోఁకినది

విన్నని చూపుల వెన్నెల బయిటను

సన్నపు ముత్యాలు చల్లినవి

॥ కూరి ॥

ముద్దుల నవ్వులు ముంగిటిబంగారు

అద్దములోఁ జిగురంటినది

తిద్దిన మెఱుంగు¹ దీఁగెకుఁ బన్నీట -

నద్దుట గడు వేడుకై నది

॥ కూరి ॥

చక్కవి కొండల చరులీ (రిలో?) వెన్నెల -

పక్కలు పైపైనె వాలినవి

యెక్కువై శ్రీ వేంకటేశుని కౌఁగిటి -

నొక్కుల కిట్టే నోచినది.

॥ కూరి ॥ 354

శ్రీరాగం

పట్టు ధరయించెనో యీ యింతి హృదయంబు

పట్టినెట్లోపునో ప్రాణవాయువులు

॥ పల్లవి ॥

పడియుఁ జెమటలనుఁ దుడువఁగరాని పన్నీట

తడియుఁబయ్యదయుఁ దత్తరమందు మనసు

సుడియుఁదమకములచే సొలయు నలపుల మేన

విడియుఁ బులకలు చూడ వెరగైన మోము

॥ ఎట్టు ॥

మురియుఁదలఁపులును జలమునఁ బొదలు మదనాగ్ని -

నురియుదేహంబు గడు నుడుటుఁగోరికలు

విరియు మానంబు నరవిరి సొలపుమాఁటలునుఁ

గురియు మోహజలంబు కొదలుఁజూపుచును

॥ ఎట్టు ॥

వెదచల్లునూర్పులును వెలితైన నవ్వులును

సదమదంబైన పలుచవిమేనిపూఁత

అదన శ్రీ తిరువేంకటాద్రికు కౌఁగిటను

గదిసి యింపులఁ బొదలఁ గలిగె నీ చెలికి

॥ ఎట్టు ॥ 355

1. పెరే. ౨౭. మెఱుంగు.

91-వ రేకు.

ఆహారీ

ఇంతి చేసిన భాగ్యమిట్లుండె దైవకృత -
మింతయును గడవంగ నెవ్వరికి రాదు || పల్లవి ||

విరహవేదనచేత వేగెడి విలాసినుల
సొరిది నింతకు మున్ను చూడమో వినమో
అరుదైన చుస్తరంబై ధరించగరాని -
దురవస్థలెవ్వరికి దొరకవనికాక || ఇంతి ||

తల దోకలేని చిత్తమున వలపులఁ బొరలు -
పొలఁతులింతకామున్ను పుట్టరో చనరో
అలవోక *తెలుపులును¹ అబ్బురపు మరపులును
కొలఁదిమీరుట మిగుల గోరమనికాక || ఇంతి ||

దేవతాకృపగలిగి దివ్యవైభవములను
భూవలయమున సతులు పుట్టరో మనరో
శ్రీ వేంకటేశుఁడీతెలియకిచ్చిన చనవు-
లేవెలఁదులకు నాతఁడియ్యఁడనికాక. || ఇంతి || 358

భైరవి

ఎవ్వతెరా నినుఁజూచె నేమని పుత్తెంచె
పువ్వుబంతి నిను వేసి పొందుచూపి మొక్కినది || పల్లవి ||

వీడియు వీడని కొప్పు వేగున వీగుచు మాట-
లాడియు నాడక చెలినల్లన దూరినది
వాడియు నాడని తమ్మివంటిమోము గలది తాఁ
జూడక చూచిన వాలుఁజూపుల బిత్తరిది || ఎవ్వతె ||

1. పె.రే. ౨౭. తెలుపులు. * 'తెలుపులు' సరియైనది గదా :

జారీయు జారని గుబ్బవన్నుల పయ్యెడది లో -

నారీయు నారని కోపమైన మోహముది

పేరియుఁ బేఁవికాఁకఁ బెచ్చువెరిగినది తాఁ

జేరియుఁ జేరక నీ చేరువ దాఁగినది

॥ ఎవ్వతె ॥

మాట¹ లాడుచును మోవి మఱిఁగు నేసినదొక -

పూఁటలోనె నీ కౌఁగిటి పొందులనుబ్బినది

యేఁటికిరా తిరువేంకటేశుఁడ బొంఁక నీ-

నాటకపు² బ్రియముతో నన్నుఁ గలసిడివి.

॥ ఎవ్వతె ॥ 357

ధన్నాసి

ఏమి బాఁతి నేఁడిదె నీకు మముఁ

గామించు సిఁకులింతె కదవయ్యా

॥ పల్లవి ॥

వెనక ముందర వెలయఁగ ముందర -

వెనకలింతే విభవాలు

వనితల పిఱుఁదులు వాఁడికుచములు కొప్పు

కనుఁగొన భ్రమలింతె కదవయ్యా

॥ ఏమి ॥

వెలుఁగు చీఁకటి విరసాలు విభవాలు

కలిమిలేములే కదవయ్యా

పలువన్నెమాటలు వసవిలేటలు నివి

కలవెంత కలలింతె కదవయ్యా

॥ ఏమి ॥

వగటుగుబ్బలు పాయపునడపులు

తగులుమాఁటలు తమకయ్యా

తగు వేంకటగిరిదైవమ నీ పొందు

తగులు దొరకుటమ్మకము సోఁకుటయ్యా

॥ ఏమి ॥ 358

శిరసున నంటివ పునుఁగిటు¹ చెక్కుల జారెడిననుచును
 ఉరవడిఁ దివియుఁచుఁ గొనగోరూఁదిన చందములు
 మురిపెపు మొలనూళ్ళపై (శులపై?) మొగవుల సౌబగులు చూచుచు —
 నరుడుగ గరమున నక్కడ² నంటెడి యాసలును || తలఁచి ||

చెనకుల వీడెపురసమిదె నెలవులఁ జెదరెడిననుచును
 మనుపగు గోళ్ళ (శుల?) వాతెర నొక్కినచందములు
 పెనగొను ముత్యపుసరముల పెక్కువ దీర్చెదననుచును
 చనవునఁ జనుఁగవపైఁ జే³ చాఁచిన చందములు || తలఁచి ||

వృద్ధపు నడవులలోపల నొయ్యన పాదము జారిన —
 నొద్దికతో నునుఁగొఁగిట నొరసిన చందములు
 నిద్దవుఁ దిరువేంకటగిరినిలయుఁడు ననుఁ దనకొఁగిట—
 నద్దిన⁴ కస్తురిచెమటల నలమిన చందములు || తలఁచి || 360

భూషాళం

సువ్వి సువ్వి సువ్వలమ్మ
 నవ్వచు దేవకి నందనుఁ గనియె || పల్లవి ||

శశి నొడచె అలసంబులు గడచె
 దిశల దేవతల దిగుళ్ళు విడిచె || సువ్వి ||

కావిరి విరినె కంసుఁడు గినినె
 వావిరిఁ బువ్వులవానలు గురినె || సువ్వి ||

గతిసేనె ఆటు గాడిద గూనె
 కుతిలకుడిచి జనకుఁడు నోరుమానె || సువ్వి ||

గగురు పొడిచె లోకము విడి విడిచె
 మొగులు గురియఁగ యమున⁵ పై నడచె || సువ్వి ||

1. ఏ-రే ౫౨. పుకగిదె. 2. నక్కరఁ గంఠువ. 3. పువ నక్కడఁ జేతులు.
 4. వద్దిక. 5. ఇది పె-రే. ౨౦; పా-రే. యగనెమున.

కలి జారె వేంకటపతి మీరె

అలమేర్మంగనాచారలుకలు దీరె.

॥ మువ్వి ॥ 361

92-వ రేకు.

శ్రీరాగం'

వాఁడు నాకు నిక్కముగా వలచినను

నేఁడు వచ్చి బంటువలె నిలుచుండుమనవే

॥ పల్లవి ॥

సిగ్గు గొంత పరులపై చింతగొంత తనకు

యెగ్గు గొంత నామీఁదనేఁటివలపే

అగ్గలమై తానేలే అన్నిలోకములును

తగ్గనీక నాకునిచ్చే దక్కఁగ నిమ్మనవే

॥ వాఁడు ॥

బొంకు గొంత సత్యముల పొందు గొంత తనకు

యింకా మానఁడు నాపైనేఁటివలపే

సంతెలేక వెంటవెంట నటలెల్ల విడిచి

కొంకక నాయందలము గొలిచి రమ్మనవే

॥ వాఁడు ॥

రచ్చగొంత రాఘగొంత రాజసము దనకు

యెచ్చుగొంత కుందుగొంత నేఁటి' వలపే

వెచ్చనై కౌఁగిటఁగూడె వేంకటేశ్వరుఁడు

మచ్చిక నిచ్చెయాకు మడిచి' యిమ్మనవే.

॥ వాఁడు ॥ 362

రాగాలపేళ్ళు-సావేరి-జంపె

మెచ్చెనొకరాగంబు మీఁద మీఁద కడ—

నిచ్చెనొకరాగంబు యింతులకునెల్ల

॥ పల్లవి ॥

చేనెనొకరాగంబు చెలియెదుటఁ గన్నులనె

మానెనొకరాగంబు ముదిత మతినె

ఘనెనొకరాగంబు పొలిఁతిపులకలమేన

వ్రానెనొకరాగంబు పనిత నినుఁటాసి

॥ మెచ్చె ॥

ట్టెనొకరాగంబు ప్రాణములపై నలిగి
 తిట్టెనొకరాగంబు తిరిగి తిరిగి
 పుట్టెనొకరాగంబు పొలఁతిదెందమునకును
 మెట్టెనొకరాగంబు మెరయుచునె కదలి   " మెచ్చె " //

రినెనొకరాగంబు కొప్పు పువ్వులనె నతి
 మురినెనొకరాగంబు ముంచి మేన
 తిరువేంకటేశ్వరుఁడ తెలుసుకో నినుఁబొంది
 పొరనెనొకరాగంబు పొలఁతికుచములనే.   " మెచ్చె " 363 //

రామక్రియ

లుఁ జాలు నీతోడి సరసాలు యిట్టై
 పాలిండ్లకొంగుజారి బయటఁ బడితిమి   " పల్లవి " //

గ్గువడితిమిర నీ చేసిన చేతలకు—
 నగ్గమైతిమిర మరునమ్ములకును
 దగ్గరి నీకాకలఁ దగులఁబట్టి నేఁడు
 బగ్గన నిందరిలోనఁ బలవనైతిమి   " చాలు " //

'గిలితిమిర నేము నోచిన నోములకు
 పొగిలితిమిర నీపొందులకును
 తెగి నీవు నన్ను రతిఁదేలించి తేలించి నాకు¹
 వగటు దిగువురెల్లఁ బచ్చిగాఁ జేసితివి   " చాలు " //

ప్పఁ బడితిమిర నీతాలిములనే కడు
 నొప్పిఁ బడితిమిర నీ నొక్కుఁజేతల
 ఇప్పుడిట్టై తిరువేంకటేశుఁడ నీవు నా—
 కొప్పు సవరము దీసి కొల్ల గొంటి మానము.   " చాలు " 364 //

1. ఎ-రే. ౯౨. తెగి నీవు పదివరఁదేలించఁగా నాకు.

శ్రీ లక్ష్మీపాక అన్నమాచార్యుల

కాంభోధి

వలపేడఁ గలిగెనే వామలోచనకు దీని
వలపించినటువంటివాఁడింకనెవ్వఁడో || పల్లవి ||

సిరులు గల మోమెల్ల చిరునవ్వుగనుదోయి
ఁరివైన వురమెల్ల వేకమైన గుబ్బలు
తరుణికి వెనకెల్లఁ దురుము పిఱుఁదులును మంచి—
నిరతంపు నడపెల్ల నిండుమురిపెములు || వల ||

జలకొక్షినిలువెల్ల చక్కఁదనముల పోగు
కలికితనమెల్లఁ గన్నులపండువు
కలకంటివయనెల్ల గడుఁ గోమలము దీని—
పలుకుఁదేనియలెల్ల పంచదారకుప్పలు || వల ||

చెలువైన మోవెల్ల చిలుకవోట్లు దీని—
కలదేహమింతయునుఁ గస్తూరివాసనలు
అలరించెఁ దిరువేంకటాధీశ్వరుఁడు దీని—
తలఁపెల్ల విభునిలో దాఁగున్న కరువు || వల || 365

కాంభోధి

ఎవ్వతిర ప్రయము నీకింత నేసినది చూచి
దవ్వుల నన్నొకమాఁట తగులనాదీనది || పల్లవి ||

సిబ్బెంపు గుబ్బలమీఁది జిలుగుఁబయ్యదది
గబ్బిచూపు నిన్నుఁజూచి కన్నుల నవ్వి నది
బద్దిలకాయలతోడి పసిఁడిమెట్టెలది
జొబ్బిలిన చెమటలచేఁ జొక్కి నిలిచినది || ఎవ్వ ||

కొంగలిరెప్పలతోడి తోఁపుఁ గన్నులది
చెంగటిచెలియచేతఁ జెయివేసి నవ్వి నది
చెంగలువబంతిచేతఁ జెక్కునొక్కినది
వుంగరాలవేళ్ళ నీ కొయ్యనె మొక్కినది || ఎవ్వ ||

వీడక వీడని కొప్పువిరులు జారినది

వాడక వాడనిమోవివన్నెలు దోచినది

యాడులేని తిరువేంకటేశ వినుబొంది యీ —

కోదేవయసుననింతి కోరికెలందినది.

॥ ఎవ్వ ॥ 366

అహరి

జిగురుపంటివాడె శినకాటి చింత —

శిగురమ్మబోనీడె శిన¹ కాటి

॥ పల్లవి ॥

* 'నేతి' కు త్తికవాడు నెడ³ కుండ దాచిన—

పాఠపెద్దవిల్లు బలువున

నాతికొరకు వచ్చి నడిమికి విఠిశిన⁴—

శేతలాడుగదె శినకాటి

॥ జిగురు ॥

రట్టడిశేతల రాకాశినాయని

పట్టపుశెలి⁵ యలిఁ బడవేళి

కొట్టఁగొనముక్కు గోశివేశినట్టి—

శిట్టగీడుగదె శినకాటి

॥ జిగురు ॥

నలువున వెంకటనగమునఁ గోనేటి —

నెలవున సొంపుతో నెలకొని

కలిమి పదుసుతోడి కాఁపురమున్నట్టి

శిలుగులాడుగదె శినకాటి

॥ జిగురు ॥ 367

93-వ రేకు.

పాడి

జాబ్బో జాజేకాక దిరికపుఁబువ్వొన

నీజాదెంతయిన నీవు మానేవా

॥ పల్లవి ॥

1. ఏ.రే. ౮౫. చిన. 2. చే.తి. 3. చెర. 4. చిన. 5. పు.తెలి. 6. ఏ.రే. ౧౧౯. జా.తి.

* 'చేడు' కు వ్యావహారికరూపమా?

సంపెంగపూవులలోన సారెకుఁ జూచిన తన—

కంపే కాక తనకాక మానీనా

యింపులు గొందరికి యీరసాలు గొందరికి

జంపుల నీ గుణముల జాడ మానేవా

॥ జాబు ॥

పొగడ పూవులలోన పొందుగఁ జూచిన తావి¹

తగుఁగాక తా మదము మానీనా

విగిడిన నీచేత నీ బోంట్లకే కాక

మగిడి నీగుణములు మంచివయ్యానా

॥ జాబు ॥

కామించి కలువలు కన్నులనద్దుకొనిన

కామునమ్ములునేఁడు గాక మానీనా

దీమనపు వెంకటేశ తెమలని² కూటముల

ఆమని మాకోరికల ఆస మానీనా.

॥ జాబు ॥ 368

ముఖారి

వంచిన పన్నీటఁబో వాడె నీమోము

మంచునఁ దామెరసొంపు మాయుఁగదవే

॥ పల్లవి ॥

సంపెంగ నూనియనే పుజ్జనము నేయఁగఁ బో

చెంపజారి తురుమెల్లఁ జెదరీ³ నేఁడు

గుంపులైన తుమ్మిడలు కొమ్మ నీయలకలివి

రంపపుఁగంపునకు వెరచుఁగదవే

॥ వంచిన ॥

జవ్వాది యెప్పుడు నీ నొసల మెత్తఁగానె పో

యెవ్వరు విలిచిన నోరెత్తవు నేఁడు

కొప్పిన చిలుకపలుకులు దీనిగాలికి

దవ్వదవ్వలనె కడు దాఁగుఁగదవే

॥ వంచిన ॥

ఒక్కపై వేంకటవిభుఁడొత్తినరేఖఁ బో
 చక్కని నీచనుఁగొంగు జారీ నేఁడు
 జక్కవపులుగులివి చందుఁఁడుదయమైన
 వుక్కమీరి బెదరుచునుండుఁ గదవే.

॥ వంచిన ॥ 389

శంకరాభరణం

సల్లసూపుల సలమారి¹ యిఁక
 వెల్లఁబో నన్ను నెనకఁడుగా

॥ పల్లవి ॥

నంకు సక్రముల సక్కవయ్యకుఁ దన—
 వుంకువవో నావొక్కెల్లా
 సంకమన్న తన నదురాలి మొరఁగైన
 సింకసూపు నాపై సిమ్మఁడుగా

॥ పల్ల ॥

మాపురేపుసూపు మాయలయ్యకుఁ దన—
 దాపురమువో నాతలఁపెల్లా
 వీపురమణికంక² వెఱవకయినఁ దన
 పూఁపవవ్య నాపైఁ బుయ్యఁడుగా

॥ పల్ల ॥

వుసురుఁబడుకమీఁదనొరగిన్న సక్కని—
 రసికఁడు వేంకటరాయఁడు
 పసపుశీర నాకుఁ బరపుగాఁ బరపించి
 యెసగ³ నిట్టై సనవియ్యఁడుగా.

॥ పల్ల ॥ 370

కేదారగళ

తనివిదీరమికిఁ గుంటెనలె యాస
 అనుమతులకుఁ దాఁకనాడుచే యాస

॥ పల్లవి ॥

1. ఏ-రే. ౨౦. సలమరి. 2. ఏ-రే. ౮౩. కత్త. 3. ౨౦. యెసగి.

వరినెలయింపులకు సకుపుఁజూపురె యాస
 గిరుపుఁగన్నులకు జంకెనరె యాస
 సరసంబునకు నలసపుఁ గసరులే యాస
 మరు పెరరేఁపులకు మంతనమె యాస || తనివి ||

కడుఁ గోరికలకుఁ లోఁ గాఁతాళమురె యాస
 చిడిముడికాఁకలకుఁ జింతలే యాస
 బడలికకొఁగిటికి బట్టబయలే యాస
 పడరానియెడఁ గడవటిచేఁతె యాస || తనివి ||

రతిసమయమునకు రాకొట్టులే యాస
 అతిమోహమునకుఁ గయ్యమురె యాస
 యితమైన తిరువేంకటేకు కొఁగిటఁగూడి
 మతిలోనికెప్పుడుఁ దమకమురె యాస || తనివి || 371

కుద్దదేశి

మొలనూలి గొల్లెత మురియుచును
 వలవంతఁ దిరిగీని వాడవాడలను || పల్లవి ||

నంపెఁగలతుడుముతో చల్లలమ్మీనిదివో
 పంపుమోము గొల్లెత వాడఁను
 యింపులకోరికె¹ తో నిందిరాపతి యెరుట
 జంపుల నటనలతో సాళగింపుచును || మొల ||

నొసలికస్తూరితోఁ గన్నుల నవ్వీనిదివో
 వసివాడు గొల్లెత వాడలను
 తనరుచు హరిమీఁదికాఁకల కోపముతో
 యెనరుఁజెమట గోర² యెమ్మెలఁ జిమ్ముచును || మొల ||

1. పె.రే. ౨౮. కోరిక.   2. వి.రే. ౧౧౨. గొనయెమ్మె.

చెలువంపుటుంగరాల చెయి వీచీనిదివో

వంపుల గొల్లెత వాడలను

కలికియై తిరువేంకటవిభుకౌఁగిట

అంసిన నటవల నల్లంతనేఁగుచును.

॥ మొ॥ ॥ 372

శంకరాభరణం

మొట్టో నేవనఁగానే మొక్కేవుగాని

వెట్టినను వెట్టినను వెట్టినను సుమ్మీ

॥ పల్లవి ॥

నద్దలాడఁగానే కడు జారివపయ్యద చూచి

యెద్ద నన్ను జాణఁజేనేవేటికో కావి

వడ్డివారే వలపుల వన్నెవెట్టినర నే

గొడ్డేరే గొడ్డేరే గొడ్డేరే సుమ్మీ

॥ మొట్టో ॥

ఒల్లననఁగానే నన్నునద్దండపుఁ దుటారాం

చల్లంమ్మఁగానే పగ చాచేవు గావి

కల్లలాడనేర నీతో తపటాయి నేర నే

గొల్లదాన గొల్లదాన గొల్లదానఁ జుమ్మీ

॥ మొట్టో ॥

వేంకటేశుఁడ నేనంటా వేసాఁతఁ బొయ్యేనంటా

అంకులచేతులుచూచి యంటితి గాని¹

కంకిగా గుబ్బిలమీఁద గాజునఁ దీనేవు నే

వుంకువొల్ల మంకువొల్ల నుంకువొల్లఁ జుమ్మీ. ॥ మొట్టో ॥ 373

94-వ రేకు.

కేదారగౌళ

దళవిదాచరణం తన్నదవతి

దళవిదాచస్థార్థం తే తత్ర

॥ పల్లవి ॥

1. ఏ-రే. ౧౧౭. యంటితిఁగాని

స్థాపయిష్యామి వేదానితి వ్యాజేన
 దీపితోయం మత్స్యదేహః పురా
 వ్యాపారోయమేవం నచ తరుణ్యాః
 రూపజలధౌ కేళిరుచయే తత్ర || దళ ||

ధారయిష్యామి మందరమితి వ్యాజేన
 చారుకచ్ఛసవిధాచరణం పురా
 నీరనేయం తవ మనీషా ప్రియవధూ—
 భారకుచమందరౌ¹ భర్తుల తత్ర || దళ ||

భువముద్ధరిష్యామి పునరితి వ్యాజేన
 ధవళికిటివై భవం ధత్సే² పురా
 వ్యవహృతిరియం నచ మహామహీకుచతకే
 తవ దంతక్షతం దాతుం తత్ర || దళ ||

దనుజం హరిష్యామి తమితి వ్యాజేన
 ఘన నారసింహవిక్రమణం పురా
 దనుజహర తవ మహత్త్వం తన్నచ నఖా—
 ర్జనమిందిరాయా (యాం ?) ప్రసర్తుం³ తత్ర || దళ ||

అపహరిష్యామి బలిమహమితి వ్యాజేన
 కపటవామనరూపకలనం పురా
 నిపుణ ఏవం నఖలు నియతిస్సతీషు కే
 కపటాచరణం ఘటయితుం తత్ర || దళ ||

సంహరిష్యామి నృపజనమితి వ్యాజేన
 బహ్వరుణతోయే ప్రాప్తిః పురా
 సింహవిక్రమణతే స్థితిరియం నచ సతీ—
 విహ్వలత్వం తదా వేత్తుం తత్ర || దళ ||

1. ని-రే. ౬౮. మండలా. 2. ధత్తే. 3. మహత్త్వం తంనచ నఖణ-జవనం
 ప్రియంచ ప్రసర్తుం. 4. సా-రే: పె-రే. ౨౮. సంహ్వ, బంహ్వ, సింహ్వ, వింహ్వ
 అనియే ప్రాపసాతము; ని-రే. సంహ, బంహ, సింహ, వింహ.

రావణం జేష్టామి రణ ఇతి వ్యాజేన
 భూవరత్వే తే ధోగః పురా
 ఏవం నభవతి మహీసుతా విరహం
 సావరానేన ప్రహర్తుం¹ తత్ర

॥ దశ ॥

కంసం హనిష్యామి ఖలమితి వ్యాజేన
 సంసారోయమాచరితః పురా
 హింసాదూర నచ హితమిదం వ్రజవధూ—
 వంసరణలీలాం ప్రసక్తుం² తత్ర

॥ దశ ॥

పాతయిష్యే³ ప్రలంబమితి వ్యాజేన
 జాతరోషస్య తే జననం పురా
 భూతరక్షక తే ప్రభుత్వం తన్నఖలు⁴
 భూతలే రేవతీం ధోక్తుం తత్ర

॥ దశ ॥

బద్ధో భవిష్యామి పురహృతివ్యాజేన
 బద్ధరోష ఇతి తే⁵ ప్రాప్తిః పురా
 తద్ధితం నహిఖలు⁶ తదా⁷ వధూహస్త⁸—
 సిద్ధప్రసారేణ నేవితుం తత్ర

॥ దశ ॥

మారయిష్యామి కలిమతమితి వ్యాజేన
 క్రూర కల్క్యవతారకోపః పురా
 ధీర వేంకటనగాధీశ ఏవం నఖలు
 భీరుముర్షీం సంప్రీణయితుమత్ర

॥ దశ ॥ 374

1. ఏ-రే. ఏంహే సావరానంచప్రసక్తుం. 2. ప్రసక్తుం. 3. యిష్యామి.
 4. సా-రే. తం నఖలు. 5. ఏ-రే. రోషస్యతే. 6. నఖలు. 7. సా-రే. తదా.
 8. హస్తాప్ర.

ముఖారి¹

ఎంత నేయఁగనేరకెంతి గోపించినను
కంతుని గెలిపించెను ఘనుడైన విభుని || పల్లవి ||

నతినింత తాపాన చందురుఁడేఁపఁగఁ బో
ప్రతిచందురుండాయ పడఁతిమోము
అతివఁ గోవిలకూఁతలలయింపఁగఁ బో
తతిఁ గోవిలలకూఁత తానాయఁ బలుకు || ఎంత ||

మలయానిలుఁడు దన్ను మలసి యేఁచఁగఁ బో
చెలివూర్పు చిరుగాలిఁ జిత్రించెను
తలపోఁతచింత చిత్తము నేయఁగఁ బో
కలికిచిత్తము పతికడకంఠెనిపుడు || ఎంత ||

తిరుగఁ జంద్రుఁడు తన్ను తిలకించఁగఁ బో .
ధరియించెఁ గుచముల తానతని
తిరువేంకటగిరిదేవునికొఁగిటి-
సిరులఁబో యిన్నిటాఁ జెలువాయె నిపుడు. || ఎంత || 375

ఆహారి

నిన్నుఁ గూడిన విభుని నిలువెల్ల సొంపాయ
నిన్నియును నొవగూడె నింతలోపలనె || పల్లవి ||

సొంపు నీ కడగంటిచూపు హృదయము గాఁడి
లలినితఁడు శ్రీవత్సలాంభనుండాయ
వెలఁది నినుఁ బెడఁబాసి విరహంపుమెయికాఁక-
వలన నీతఁడు నీవర్ణుడై నాఁడు || నిన్ను ||

1. ఏ-రే. 33. ఆహారి.

అదన నీ చనుగుబ్బలను చక్రముల చేతఁ

బదిలపరపుచు చక్రపాణియైనాఁడు

నుదతి నీ చేహమున సొబగు కుంకుమపూత—

లెదిగి పీతాంబరంబీతనికి నాయ

॥ విన్ను ॥

ఆలింగనాపేక్షననయంబు వినుఁగూడ

లోలుఁడటుగాన నాలుగుచేతులాయ

శ్రీలలితమూర్తియగు శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు

పాలించె నిను నీకుఁ బరితోషమాయ.

॥ విన్ను ॥ 376

ముఖారి

కందువ¹ నేఁడెందరైనాఁ గలరు నీకు

యిందరిలో నాప్రియమీదేరీనా

॥ పల్లవి ॥

సన్నలు నేనేటి² వారు సరసమాదేటివారు

కన్నుల మొక్కేటివారు గలరు నీకు

విన్ననై యిందరికివి వెరవనే కాక నా—

విన్నపమెంతైన నీకు వినఁదీరీనా

॥ కందు ॥

తేకువఁ జేరేటివారు తేనెల మాఁటలవారు

కాకలు నేనేటివారు గలరు నీకు

యేకటనిందరికడ నెడతాకనేకాక

సోకనాదే నావంక చూడఁగూడీనా

॥ కందు ॥

ముద్దులు గునియువారు ముచ్చటలాదెడివారు

గద్దించి తిట్టెడివారు గలరు నీకు

తిద్దిన నీవిద్యలివి తిరువేంకటేశ నా—

వాత్సల్య గూడి యిట్ల నీకు వుండఁగూడీనా

॥ కందు ॥ 377

1. ఎ-రే. ౧౨. కందువలైనే 2. నేనెడి.

95-వ రేకు.

మాళవిగాళ¹

సీతక పదుసు దోసిటి పాల మగఁడు
బాతి² పడిన నగపడునటె వీఁడు || పల్లవి ||

మూ (ఁ) డు గాళ్ళపెద్ద ముసలి నవులుగొన్న
పాఁడిమేకల పాల *పాళము
వేడి జుట్టినతల్లి వేఱటియై కన్న—
వాఁడు వీఁడు శిన్న³ వాఁడటె వీఁడు || సీత ||

కొండలంత సను⁴ గుబ్బలరాకాళి
మిందెత గవిళి పై మింగ రాఁగా
గుండె వగులనొక్క కోలనె సరగన⁵
నెండివేసినట్టి సిను⁶ వటె వీఁడు || సీత ||

వుడుకు నుదుటివాఁడు వుడుటున దా (ఁ) నిన—
బెడిదపు మోతల⁷ పెనువిల్లు
తొడికి విరిళివేళి దోమటి * నునుఁబాల—
కడుపుల తొలి⁸ పెండ్లికొడుకటె వీఁడు || సీత ||

మారుదల్లి నేతిమాటలఁ బడలేక
వూరు విడిళి యడవులకేఁగి
నేరవచ్చిన యింతి నెవులు ముక్కుఁగోళి
పేరువారిన పెద్దబిరుదటె వీఁడు || సీత ||

పొగదాగు తపసుల పుల్లవెలుగు మంట —
లగడు శేయఁగ ముగురసురల
సగము సాయ సంపి సడిఁబెట్టి విడిళిన—
బిగిడికాఁడు సిన్నపడునటె వీఁడు || సీత ||

1. ఏ-రే. 2. వరాళి. 3. వన్ను. 4. చన్ను. 5. సరుగన
6. నెండి వేళినట్టి శికు. 7. ఉడుకు నుదుటివంటి ఉడుకు మిడుకువాని-బెడిదపు రవముం
8. లతగు. * పాళము=పాయవమా? * నునుబాల కుడుపుల

మిసమిస మెరనేటి మెగముమేనిపై
 పసలఁ దగిలి వెంటఁ బారి పారి
 గసిక వింటికోల గరిగాఁడనేసిన
 మసిమాయల సలమరి గదె వీఁడు || సీత ||

రవ్వల సేతల రాకాశినాయని—
 కొవ్విన మదము తె¹ క్కొలుగొని
 యివ్వలఁ దిరువేంకటేశుఁడై యున్నాఁడు²
 గువ్వెక నిను జట్టిగొనెఁగదె³ వీఁడు. || సీత || 378

శ్రీరాగం

ఇప్పుడెట్లున్నదో యిందువదన
 ఆప్పటికిఁ గొంత గుణమాయ నావేళ || వల్లవి ||

తెఱవ శశికాంతవేదికమీఁద మలఁగుపై—
 నొఱిగి పరితాపాగ్నినుడుకఁగాను
 నెఱి దొలఁకు మోమువెన్నెలకు శశికాంతంపు—
 టఱఁగు గరఁగిన శైత్యమాయెనావేళ || ఇప్పు ||

చెలియ పొన్నల విడ (నీడ ?) చిగురుఁబానుపుమీఁద
 పలుమారు నినుదూరి పాడఁగాను
 చెలఁగి పొన్నల విరియు చిలుకుఁదేనెల సోనఁ
 దెలివొంది కొంత వడదీరెనావేళ || ఇప్పు ||

తొయ్యలి విలాసమున తూఁగు మంచముమీఁద
 పయ్యెడరజార నినుఁ బాడఁగాను
 తియ్యమునఁ గూడితివి తిరువేంకటేశ్వరుఁడ
 నెయ్యంపు వేడుకలు నినిచెనావేళ. || ఇప్పు || 379

1. రవ్వైన శేతుల రండు వదులు గల—కొవ్విన అనుర డెక్కొలు. 2. తె యిదె వీఁడె. 3. పువ్వల ఘటంఁదొదలి, 'మాడుదల్లి' - 'మివమిస' అను రెండు చరణములు ని-రే. లో లేవు.

అహిరి

ఎంత మన్నించితో యీ యింటినిదె నీవు
అంతకంతకుఁ బ్రేమనలరీవిపుడు || పల్లవి ||

పడఁతి నాట్యశ్రాంతిఁ బవళించి తొల్లి నీ—
తొడలపై నీవు తల దువ్వఁగాను
కడలేని యటువంటి కళలు దలఁచే కదా
విడువని వియోగమున వేఁగీవిపుడు || ఎంత ||

ఒనరఁ గుచభారమున నొరఁగి యీ మలఁగుపై—
నెనసి నీవాకు మడిచియ్యఁగాను
వనిత నేఁడటువంటి వలపుదలఁచే కదా
ఘనమైన తాపమునఁ గాఁగీవిపుడు || ఎంత ||

సిరులు నీ మోముపైఁ జెక్కులొయ్యన చేర్చి
యరమోడ్చి కనురెప్పలలమి యలమి
తిరువేంకటావలాధిపుడ నినుఁ గూడియే
పరవశానంద సంపదఁ దేలెవిపుడు. || ఎంత || 380

1. ఈ రేఖలో ఇతను వ్రాయవలసిన రెండు కీర్తనలకు చోటు విడువఁబడినది.
౯౬, ౯౭, ౯౮, ౯౯. ౧౦౦. సంఖ్యల రేఖలు వ్యక్తములైనవి.

అనుబంధము I

అకారాదిగ రాగ - సంకీర్తన సంఖ్య సూచిక

రాగములు	సంకీర్తన సంఖ్యలు
ఆమరసింధు	360
ఆహారి	.... 3, 4, 8, 10, 32, 49, 58, 68, 69, 74, 76, 77, 84, 85, 92, 118, 123, 124, 125, 130, 136, 142, 147, 155, 159, 164, 181, 182, 188, 197, 203, 237, 249, 251, 256, 260, 263, 267, 278, 286, 302, 305, 317, 326, 331, 334, 345, 347, 348, 351, 356, 367, 376, 380.
కన్నడగౌళ	.... 88, 116, 117, 158, 223, 308, 339.
కాంభోధి	.... 5, 16, 46, 65, 99, 112, 114, 121.
(కాంభోధి)	141, 145, 165, 172, 173, 184, 199, 211, 232, 235, 254, 338, 365, 366, 374.
కేదారగౌళ	.... 283, 353, 371.
కొండమలహారి	.... 175, 324.
తెలుఁగుఁగాంభోధి	.... 86, 322.
(.. కాంభోధి)	
దేవగాంధారి	.... 148, 280.

రాగములు	సంకీర్తన సంఖ్యలు
దేశాక్షి	.... 161, 265, 294, 336.
దేశి	.... 25, 35, 205.
దేసాళం	.... 73, 98, 179.
ధన్నాసి	... 167, 198, 227, 358.
నాట	.... 140, 244.
నాదరామక్రియ	.... 22, 80, 82, 113, 293, 352.
నారణి	.... 109, 346.
నారణి దేశాక్షి	.... 190.
పళవంజరం	.... 120.
పాడి	.... 19, 66, 72, 81, 100, 104, 106, 107, 129, 132, 160, 163, 170, 171, 229, 230, 303, 308, 311, 313, 368.
బొలి	.... 71, 186, 204, 234, 287, 299.
(తవుళి)	.... * 329.
భూసాళం	.... 231, 257, 277, 282, 325, 361.
బైరవి	.... 2, 15, 23, 44, 51, 94, 97, 127, 218, 222, 241, 245, 310, 315, 357.
మంగళకౌశిక	.... 38, 102, 220.
మలహరి	.... 139, 343,
మాళవశ్రీ	 53,

* రేఖలో 'తవుళి' అని యున్నను ఇది 'బొలి' గానే పరిగణింపఁబడినది.

రాగములు	సంకీర్తన సంఖ్యలు
మాళవి	.... 137, 189, 226.
మాళవిగౌళ	.... 335, 378,
ముఖారి	.... 7, 9, 17, 21, 28, 42, 52, 57, 63, 64, 75, 89, 93, 95, 96, 111, 119, 135, 156, 157, 187, 202, 206, 207, 208, 209, 213, 214, 216, 221, 239, 240, 259, 269, 275, 284, 285, 291, 297, 300, 309, 321, 332, 349, 350, 359, 369, 375, 377.
ముఖారి పంతు	 176,
మేఁచబొళి	 268,
రావక్రియ	.... 14, 30, 61, 150, 215, 304, 307, 318, 328, 340, 364.
రీతిగౌళ	 166,
లలిత	.... 48, 105, 295,
వరాళి	.... 34, 40, 91, 115, 122, 151, 191, 194, 271, 272, 288, 323,
వసంతం	.... 18.
వసంతవరాళి	... 342,
శంకరాభరణం	.... 20, 24, 27, 70, 78, 108, 154, 174, 193, 194, 217, 242, 246, 247, 256, 266, 270, 316, 370, 373.

రాగములు

సంకీర్తన సంఖ్యలు

కర్ణదేశి	.... 59, 253, 372,
కర్ణరామక్రియ	 143,
కర్ణ వసంతం	.... 39, 62, 67, 180,
శ్రీరాగం	.... 1, 6, 12, 26, 29, 41, 50, 79, 83, 87, 101, 103, 110, 126, 134, 149, 153, 178, 183, 185, 191, 196, 201, 212, 224, 225, 236, 249, 248, 250, 252, 262, 264, 273, 276, 279, 281, 289, 292, 301, 312, 319, 330, 333, 344, 354, 355, 362, 379,
సామంతం	.... 11, 13, 31, 33, 37, 43, 47, 54, 56, 128, 131, 133, 138, 144, 146, 162, 168, 169, 177, 200, 219, 228, 233, 255, 261, 290, 296, 314, 320, 327, 337, 341,
సావేరి	 363,
సాళంగం	.... 90, 210,
సాళంగనాట	.... 45, 238,
సౌరాష్ట్రం	 55
సౌరాష్ట్ర గుజ్జరి	 152,
హిందోళ వసంతం	 274,
హిణ్ణి	.... 36, 60,

అనుబంధము 2

అకారాది సంకీర్తన - రాగ - సంఖ్య సూచిక

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
అంజలి రంజలి	శ్రీరాగం	289
అంతకంతకు గాలి	శ్రీరాగం	110
అంతనేయకుండి	పాడి	81
అటు గొంతకాల	శ్రీరాగం	344
అడు గడుగుకు	సామంతం	219
అతఁడు చొచ్చిన	శ్రీరాగం	153
అతనుచే నెత్తైన	భైరవి	245
అతివ జవ్వనము	కాంబోడి	112
అదిగాక సౌభాగ్య	పాడి	230
అద్దిర చిమ్ముల	సామంతం	327
అన్నిజాతులు దానె	ఆహిరి	123
అపురూపమైన	సామంతం	128
అప్పఁడు మజ్జన	శంకరాభరణం	256
అప్పటికిని చెక్కు	పాడి	106
అప్పటి యెండ చెమ	శ్రీరాగం	28
అప్ప మైన నీయ	ఆహిరి	345
అప్పుడేనే నీకు	సామంతం	43
అబ్బురంపు శిశువు	మంగళకౌశిక	220
అయ్యో వీఁడున	ఆహిరి	147
అలమేలు మంగ	పాడి	59
అలరులు గురియఁగ	శంకరాభరణం	24
అలికి సంపెగ	ఆహిరి	331

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
అవి యెటువంటి రహ	పాడి	132
అవ్వలిమాటలే	దేశాక్షి	265
అహో సురత	శంకరాభరణం	78
ఆగఁజేసు నాచూపు	వరాళి	40
ఆపరాని వలపాయ	ఆహిరి	32
ఆపలేక నిను	ముఖారి	111
ఆతఁడు చొచ్చిన	శ్రీరాగం	153
ఆతఁడేపో చెలి	ముఖారి	89
ఆతఁడే యెఱుగఁడా	ముఖారి	9
ఆపదలె సంపదల	ఆహిరి	237
ఆలవట్టములు	శ్రీరాగం	273
ఆనవెట్టుదువు	భైరవి	222
ఇంతగాఁ జేసితి	కాంబోది	145
ఇంత మమ్మిట్లా	ఆహిరి	10
ఇంత కన్నీరొలుక	శ్రీరాగం	319
ఇంతిచేసిన భాగ్య	ఆహిరి	356
ఇంతిభువనమో	శంకరాభరణం	266
ఇంతే విన్నప మింతే	శంకరాభరణం	20
ఇందరి నేలితి	ముఖారి	207
ఇందూ నందును	ధన్నాసి	198
ఇచ్చకాలు నాకు	సామంతం	11
ఇచ్చకాలు రమ	శ్రీరాగం	250
ఇట్టి ముద్దు	దేవగాంధారి	148
ఇట్టే నామది	ఆహిరి	278
ఇదిగాక సౌభాగ్య	ముఖారి	17
ఇదె మొగంబిదె	కాంబోది	184

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
ఇన్ని చేతలును	భూపాళం	.282
ఇన్నియుఁ జేసితి	ఆహిరి	286
ఇన్నిరాసులయుని	శుద్ధరామక్రియ	143
ఇప్పుడెట్లున్నదో	శ్రీరాగం	379
ఉండఁబాసీ నడవి	కాంబోది	173
ఉండవద్దా యిటు	శ్రీరాగం	279
ఉగ్గు వెట్టరే	భైరవి	97
ఉయ్యాల మంచము	కాంబోది	172
ఉయ్యాలాబాలు	శంకరాభరణం	246
ఉవిద తనులత	ఆహిరి	348
ఊరకుంటే నన్ను	శ్రీరాగం	243
ఊరులేని పొలి	సారాష్ట్రం	55
ఎండలు రేయెండలు	ముఖారి	216
ఎంతటివాఁడవు	దేవగాంధారి	280
ఎంత నేరఁడీ	ముఖారి	240
ఎంతపనియిది	ఆహిరి	203
ఎంత మన్నించి	ఆహిరి	380
ఎంతవడిదాఁక	ఆహిరి	181
ఎంతనేయఁగనే	ముఖారి	375
ఎందరిఁ జెనకే	శుద్ధదేశి	59
ఎందరికి మోహించి	నారణిదేశాక్షి	190
ఎందరి దూరుద	మలహారి	139
ఎందరువలె నీ	భూపాళం	277
ఎందఁకా జాగిది	ఆహిరి	263
ఎక్కడ నున్నదో	ముఖారి	28
ఎక్కడికి నెక్కడ	సామంతం	33

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
ఎక్కడిదికఁబరి	ముఖారి	291
ఎచ్చరించెదనని	సామంతం	314
ఎటువంటి భోగి	నామంతం	177
ఎట్టయినజేయ	సామంతం	47
ఎట్టుధరింపఁగ	సామంతం	144
ఎట్టుధరియించె	శ్రీరాగం	355
ఎట్టు వోరచెనో	సామంతం	13
ఎట్టు నేయనైన	భూపాలం	291
ఎట్టు నైఁతువె	శ్రీరాగం	312
ఎడ యాట మాట	ఆహిరి	351
ఎనలేని బీరము	శ్రీరాగం	196
ఎన్నడు గాని రాఁదో	కాంబోది	46
ఎన్నఁడును గోప	శ్రీరాగం	41
ఎన్ని నేతలైన	నామంతం	162
ఎన్ని సేసినా	శుద్ధ వసంతం	180
ఎప్పుడు నాయెడ	భవుళి	329
ఎప్పుడు వచ్చునో	దేశాక్షి	336
ఎఱుగ వితని	ముఖారి	309
ఎవ్వఁడో వీఁడేం	ముఖారి పంతు	176
ఎవ్వతిర ప్రియము	కాంబోది	366
ఎవ్వతెరా నిను	భైరవి	357
ఎవ్వరికిఁ జెల్లు	సామంతం	337
ఎవ్వరిపై వింతేసి	ముఖారి	309
ఎవ్వరు గల రమ్మా	బొళి	287
ఎవ్వరు గల రీతని	ముఖారి	239
ఏ కాల మేది	సామంతం	255

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
ఏటికి జేరీ	పాడి	100
ఏటికి విచ్చేసి	ముఖారి	7
ఏడ నున్నదో	దేశాక్షి	294
ఏతులే నెరప	పాడి	104
ఏమనఁగల దిఁక	కన్నడగౌళ	88
ఏమిటికిఁ జింత	పళవంజరం	120
ఏమి బాఁతి నే	ధన్నాసి	358
ఏమినేయఁగ నగు	మాళవి	137
ఏమినేయఁగ వచ్చు	నారణి	109
ఏమినేయుదునమ్మా	నాదరామక్రియ	113
ఏమి సోద్య మిది	బౌళి	234
ఏమీ ననకురే	బైరవి	318
ఏమొకొ చిగురు	నాదరామక్రియ	82
ఏల రాఁడమ్మా	కాంబోది	235
ఏలా యీయను	కన్నడగౌళ	306
ఏలే దగ్గరనీయ	ముఖారి	119
ఏలే పడుసా	ముఖారి	321
ఏలే యేలే మర	పాడి	163
ఏవం దర్శయసి	ధన్నాసి	167
ఏవూరికేవూరు	శ్రీరాగం	1
ఒడయఁడవు విన్ను	దేశాక్షి	161
ఒద్దేల మొక్కేవో	సామంతం	56
ఒయ్యనె దగ్గర	కాంబోది	141
ఒఱిపోమెఱుపో	పాడి	129
ఓయమ్మా వివరో	అహారి	49
కంటిమిసీలాగు	ముఖారి	297

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
కందుప నేడెంద	ముఖారి	377
కటకట సతి	వరాళి	122
కటకటా యిట్లా	హిజ్జరి	36
కడగంటనే కెంపు	ముఖారి	298
కడు నీకు	సామంతం	200
కనలకువే మతి	శ్రీరాగం	330
కన్నులనే నవ్వితే	సౌరాష్ట్రగుజ్జరి	152
కమలానన	రామక్రియ	307
కలగన్న చోటికి	ముఖారి	64
కలలోనె యిరువుర	ముఖారి	21
కసి కాక	ముఖారి	202
కలికి కాతాళము	శ్రీరాగం	126
కలికి కోరికల	ముఖారి	157
కలిమి నిందరిని	భూపాళం	257
కవయగ వలె	శ్రీరాగం	225
కాంత నీ నెరుల	కాంబోది	211
కానరఁబె పెంచ	శుద్ధదేశి	253
కామ యాగము	కన్నడగౌళ	223
కామించి నీ వరుగ	ఆహిరి	142
కామిని నీ సౌభాగ్య	ఆహిరి	164
కాలకడఁ దెగె	ఆహిరి	249
కాల మెల్లా మోస	భైరవి	151
కావ రాదా కరు	బౌళి	204
కుంకుమ చెమట	ముఖారి	300
కుందఱంపుమై	ఆహిరి	92
కులుకక నడవరా	దేశాళం	73

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
కూరిమి చేత	శ్రీరాగం	354
కూరిములే కద	కాంబోడి	199
కూరి మెఱిగి	భైరవి	310
కెరలి బయట	ఆహిరి	124
కొంచెము మాకుల	రామక్రియ	150
కొండల గుబ్బల	ముఖారి	350
కొండలోఁగోవిల	కొండమలహారి	324
కొనచూపులనె	సామంతం	133
కొప్పుతావి సారె	శ్రీరాగం	248
కొమ్మ తన ముత్యాల	ఆహిరి	74
కొలనిదోఁపరికి	దేసాళం	98
కొలనిలోన మును	ముఖారి	214
కొలమున మొద	శంకరాభరణం	242
కొలిచి బిందెల	వరాళి	192
కోపము లిద్దరిలో	ఆహిరి	8
కోవిల పలుకదు	భైరవి	44
గండము వూనె	భైరవి	2
గుట్టనఁగోరిక	ఆహిరి	188
గొల్లెతలకేలరా	శ్రీరాగం	103
గోళ్ళు వీటుచు	భైరవి	94
చంపరాని పగ	శ్రీరాగం	236
చక్కఁదనములచే	ఆహిరి	68
చక్కఁదనములనే	తెలుఁగుఁగాంబోడి	322
చక్కని తల్లికి	పాడి	107
చలిగాలి వేఁదేల	శ్రీరాగం	191
చెల్లనై కాయ	సామంతం	228

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
చాచిన చల	మాళవిగౌళ	335
చాలదా యీవన	శుద్ధవసంతం	67
చాలుఁ జాలునీ	ముఖారి	332
చాలుఁజాలు నీతో	రామక్రియ	364
చాలుఁజాలును భోగ	సాళంగనాట	45
చింతల చిగురులె	పాడి	170
చింతా పరంపరలు	సామంతం	131
చిత్తము నిజమైన	నాట	140
చిన్ననాఁడు మద్దు	ముఖారి	156
చిమ్మకువే గోళ్ళంత	శ్రీరాగం	83
చూడరమ్మయిటు	రామక్రియ	304
చూడవమ్మ	మాళవి	226
చూపులనే సొల	వరాళి	323
చెంగటనే చెలువంపు	ఆహిరి	118
చెంపల యేరు	కాంబోది	121
చెట్టవట్టేవేరా	తెలుఁగుఁగాంబోది	86
చెడ్డ చెడ్డ మనసుల	ఆహిరి	58
చెదరి తటు పుణుఁగు	సామంతం	37
చెప్పరాడీయింతి	ముఖారి	259
చెప్పిన హృదయ	ముఖారి	348
చెలఁగి కూరాకు	వరాళి	194
చెలికిఁ జక్కఁదన	కాంబోది	165
చెలియకు విరహ	నాదరామక్రియ	80
చెలువపు నేతల	సామంతం	261
చెల్లఁబో ఆలుగ	శ్రీరాగం	183
చెల్ల నంటా వచ్చి	శ్రీరాగం	29

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
చేయరాని చేత	ముఖార	284
జగదపుజనవు	హిందోళవసంతం	274
జట్టిగొనెర నిన్ను	ఆహిరి	326
జవ్వనంపు మద	ఆహిరి	305
జవ్వాది మెత్తినది	శంకరాభరణం	316
జాజు జాజేకాక	పాడి	368
జానామ్యహం తే	ముఖారి	135
జిగురువంటి	ఆహిరి	367
తక్కుల చేతల	వరాళి	151
తగిలిన ముసులే	శ్రీరాగం	6
తనివి దీరమికి	కేదారగౌళ	371
తనువెల్లఁగోమ	సాళంగనాట	238
తన్నుఁ బాసి నేనింత	మంగళకౌళిక	38
తమకముసు దల	రామక్రియ	340
తమ్ములాల అన్న	కాంబోది	99
తరుణి తనుఁగవ	కన్నడగౌళ	339
తరుణి నీయలుక	శంకరాభరణం	70
తరుణిపై మరుని	హిజ్జిజి	60
తఱచు సూసక	మాళవి	189
తలఁచిన దేహ	ఆమరసింధు	360
తలఁచి వేరొకటాడ	వరాళి	34
తల నొక్క మాటాడ	సామంతం	169
తలపట్టువెట్టు	శంకరాభరణం	154
తవ మాం ద్రవ్వుం	కాంబోది	114
తానట ప్రాణే	శ్రీరాగం	292
తిట్టినఁ దిట్టిన	ఆహిరి	317

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
తురుము నీవియు	కన్నడగాళ	116
తెప్పగా మట్టేకు	లలిత	295
తేనెయు నేయు	శ్రీరాగం	87
దంట మాటలనె	ఆహిరి	3
దంతచ్చదముద్రా	రామక్రియ	318
దవ్వల నుండవే	ఆహిరి	69
దశవిదా చరణం	కేదారగాళ	374
దిక్కు లేకపోయె	ఆహిరి	155
దిమ్మరివలె నిలు	శంకరాభరణం	270
దుప్పలెల్లా జన్మాది	మాళవశ్రీ	53
దేవరచిత్తం	పాడి	19
దైవకృత మెవ్వరికి	శ్రీరాగం	134
దొరకెఁగా పూజ	ముఖారి	95
నల్లనిమేని	నాఁట	244
నాకుఁజెప్పరె	శంకరాభరణం	193
నిండినవేడుక	వరాళి	272
నిక్కమచే యీ మాట	లలిత	105
నిద్దిరించి పాల	మలహారి	343
విన్నుఁ గూడిన విభు	ఆహిరి	376
నిలునిలు దగ్గర	వసంతవరాళి	342
నీవు దురగము	సాళంగం	210
నెయ్యిములల్లో	దేసాళం	179
నెలఁతకుఁగొండల	నాదరామక్రియ	352
నే నెందు వోయె	శ్రీరాగం	276
నే నే తెవ్వరు నేల	మంగళకౌశిక	102
పంతపు దిగువు	నారణి	346

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
వంతమాడి పిలి	రామక్రియ	328
పచ్చిదేరేవలపు	ఆహిరి	347
వట్టవిక నోప	శ్రీరాగం	224
పడఁతి నినుఁదలఁచి	సామంతం	320
పతిఁగలసి మేనెల్ల	శ్రీరాగం	212
పన్నీరు చల్లెరా	వరాళి	91
పలుకుఁ దేనియల	ముఖారి	221
పలుమరువుట్ల	ముఖారి	57
పసులు గాచేటి	ముఖారి	96
పిడికిటి తలఁబాల	శ్రీరాగం	185
పుడమిలోన మగ	భైరవి	241
పువ్వుగట్టినట్టి	శ్రీరాగం	281
పెట్టని కోటిందరి	బౌళి	186
పెద్దపిన్న వరుస	సామంతం	296
పేగుల జంద్యాలు	కాంబోడి	254
పై పై దూరక	ముఖారి	187
పొందెఱుఁగుదు	కాంబోడి	65
పొదరిన వీడెపు	సామంతం	31
పొదలు నీ సొబగెల్ల	ముఖారి	75
పొద్దిక నెన్నఁదు	సామంతం	138
పొద్దువొద్దుకును	కాంబోడి	16
పొద్దువో కలవి	ముఖారి	275
పోదిగా నేఁడతని	శంకరాభరణం	27
ప్రతిలేని పూజ	శ్రీరాగం	301
ప్రలపన వచనై :	శుద్ధవసంతం	39
బంది దొక్కెఱము	లలిత	48

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
బండ పిటిచి	ధన్నాసి	227
బయలీడించేవే	అహిరి	197
బహుకర్మభోగంపు	బౌళి	299
బిగ్గెఁగాఁగలిందు	శ్రీరాగం	264
బొంకకురే చతు	సామంతం	341
భామ నోచిననోము	భైరవి	127
భారపు టూర్పుల	కాంబోడి	338
భావమెరఁగని	ముఖారి	269
భోగీంద్రకయనుని	కొండమలహరి	175
మగువ పూర్పుల	శ్రీరాగం	12
మచ్చికల మొగసిరి	అహిరి	76
మతికంఠె వెలి	ముఖారి	42
మదము దొలకెడి	సామంతం	54
మరుని నగరి దండ	శ్రీరాగం	262
మలసిన తుమ్మెద	నాదరామక్రియ	293
మాటలునేరుతు	ముఖారి	359
మాననీడు పుంటి	అహిరి	260
మానరెమాయలు	రామక్రియ	215
మామనునేతు	శ్రీరాగం	252
మారుకుమారు	పాడి	171
మీలో మీలో మేలే	రామక్రియ	30
ముచ్చటకెవ్వరు	అహిరి	267
ముదితచిత్తము	దేశి	205
ముద్దులు మోమున	పాడి	303
మూసిన ముత్యాన	అహిరి	125
మూఁ మూఁ నమ్ము	పాడి	229

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తనసంఖ్య
మెచ్చితి బళిరా	శుద్ధవసంతం	62
మెచ్చెనొక రాగం	సావేరి	363
మొలనూలి గొల్లెత	శుద్ధదేశి	372
మొట్టో నేనన	శంకరాభరణం	373
మోవిపై వీడెపు	ఆహిరి	334
మోపుల చిగుడల	వరాళి	271
మోహంపురతి	ఆహిరి	302
మోహము నేయించు	బౌళి	71
రమణి సురటిగా	కన్నడగౌళ	117
రమ్మనవే వాని	కేదారగౌళ	283
రాంగదే చూకడిదె	రామక్రియ	14
రాంగుగాక సరు	ముఖారి	206
రాకుంటే మాను	కాంబోడి	5
రాధామాధవ	రీతిగౌళ	166
రాయడికాడు	భూపాళం	325
రావే కోడల	పాడి	313
రెప్పవేసి లోక	సామంతం	233
లంజకాడవొడు	ఆహిరి	84
లలితలావణ్య	ఆహిరి	130
లేత చిగురిదె	దేశి	35
లేత చెమటలనె	శంకరాభరణం	195
లేతమాయలు	ఆహిరి	85
పంచనప్రియము	కన్నడగౌళ	158
పంచిన పన్నీట	ముఖారి	369
పచ్చేరా మాయమ్మ	పాడి	72
పట్టిసటలుగాక	ఆహిరి	136

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తనసంఖ్య
వడ్డు నాతో బొంక	సాళంగం	90
వడ్డు నీకు నాతో	శ్రీరాగం	50
వడ్డు మమ్మింత	అహిరి	251
వడ్డు వోరా నీవు	శ్రీరాగం	149
వడ్డే గొల్లెత	రామక్రియ	61
వనిత భాగ్యంబు	భైరవి	23
వనితలఁ గరఁగించు	శ్రీరాగం	201
వన్నెమాటల వల	ముఖారి	213
వలకు నందువు	అహిరి	258
వలసారగించవమ్మ	దేశి	25
వలపు నిలువలేని	అహిరి	77
వలపేడఁగలిగె	కాంబోది	365
వాఁడు నాకు నిక్క	శ్రీరాగం	362
విభుని వినఁచు	పాడి	308
విరహంపుఁ గోమలి	శ్రీరాగం	79
విరహాన నినుఁ	సామంతం	290
వెక్కసమగు	శంకరాభరణం	174
వెరకుమయ్య	ముఖారి	52
వెరవకువే యింత	ముఖారి	208
వెలయు నీ కల్యా	వరాళి	288
వెలినుండి లోనుండి	కాంబోది	232
వేఁటకాఁడనంటా	శంకరాభరణం	217
వేంకటాద్రి విభుని	భైరవి	315
వేడుక నెవ్వతె	అహిరి	159
వేవేగనరాని	శ్రీరాగం	178
శిన్నెక తేవే	మేఁచబొళి	268

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
శిఱుత నవ్వుల	ఆహారి	162
కోధనమే కోధ	వసంతం	18
సంగ తెఱఱగవు	ఆహారి	4
సకలం హే నభి	నాదరామక్రియ	22
సతి గర్వమిది	ముఖారి	93
సత్యభామ సర	పాడి	311
సన్నపు నవ్వు	ముఖారి	63
స్లలు సూపుల	శంకరాభరణం	370
సారెకు నంటకు	శంకరాభరణం	247
సారె సారె విన్న	సామంతం	168
సామాన్యమా వలపు	శ్రీరాగం	101
సింగారరాయని	సామంతం	146
సిన్నవాడవని	భైరవి	15
సీతకవడుసు	మాళవిగౌళ	378
సుతుని నరకుని	పాడి	86
సువ్వి సువ్వి సువ్విని	కేదారగౌళ	353
సువ్వి సువ్వి సువ్వుల	భూపాళం	361
నెల్లనంటా నేమై	ముఖారి	285
సౌంపుల నీ వదన	వరాళి	115

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం ప్రెస్, తిరుపతి కా. 1000. 2-8-70.

